327(100)
B 74

CORINT
ISTORIE

mark bourrie

ISIS

JOCUL MORȚII

Martiri, asasinate și fascinație

mark bourrie

ISIS

JOCUL MORȚII

Martiri, asasinate și fascinație

Colecție coordonată de
LAVINIA BETEA

mark bourrie

ISIS

JOCUL MORȚII

Martiri, asasinate și fascinație

Traducere din limba engleză de Cristina Ispas
Prefață de Iulian Fota

CORINT
ISTORIE

MARK BOURRIE s-a născut în 1957, la Toronto. De-a lungul prodigioasei sale cariere în presă, a colaborat la publicațiile *The Hamilton Spectator*, *The London Free Press*, *The Globe and Mail*, *The Toronto Sun*, *Toronto Star*, *Law Times*, *InterPress Service*. I s-au decernat diverse premii, dintre care amintim: National Magazine Award – categoria „probleme sociale" (1999), Canadian Archaeological Association public writing award (1989), Ontario Newspaper Awards (în mai multe rânduri), Ontario Community Canadian Newspaper Award – editorialistul anului (2008). De asemenea, Mark Bourrie a desfășurat o intensă activitate didactică, predând jurnalismul și istoria la Universitățile din Carleton, Ottawa, Concordia și la School of Public Affairs. Este autorul a 11 volume, printre care: *True Canadian Stories of the Great Lakes* (2005), *Many a Midnight Ship* (2005), *The Fog of War* (2011), *Fighting Words: Canada's Best War Reporting* (2012), *Kill the Messengers: Stephen Harper's Assault on Your Right to Know* (inclus de *Globe and Mail* pe lista celor mai valoroase 100 de cărți ale anului 2015).

Redactare: Camelia Bădașcu, Ana-Maria Datcu
Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustrație copertă: Călăul-monstru al ISIS, supranumit „Buldozerul din Fallujah", se pregătește să execute un adolescent pentru că acesta ascultase muzică occidentală. Fotografie preluată de la Arab Media.

MARK BOURRIE
The Killing Game: Martyrdom, Murder and the Lure of ISIS
Copyright © 2016, Mark Bourrie
All rights reserved.
Published by arrangement with HarperCollinsPublishers Ltd, Toronto, Canada

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978-606-793-048-1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOURRIE, MARK

ISIS - Jocul morții : Martiri, asasinate și fascinație / Mark Bourrie ; trad.: Cristina Ispas ; pref.: Iulian Fota. - București : Corint Books, 2016
Index
ISBN 978-606-793-048-1

I. Ispas, Cristina (trad.)
II. Fota, Iulian (pref.)

329.7(=411.21) Jihad
323.28

Prefață

Lista cărților necesare înțelegerii complexului, complicatului dar și periculosului radicalism islamic este completată cu încă o lucrare. Editura Corint pune la dispoziția cititorilor din România interesanta carte a expertului Mark Bourrie, *ISIS – Jocul morții.*

Profitând de expertiza sa de istoric și specialist în mass-media și propagandă, plecând de la cazurile concrete ale unora dintre concetățenii săi canadieni, Mark Bourrie explică de ce radicalismul islamic, mai ales cea mai recentă și brutală formă de exprimare a sa, așa-numitul Stat Islamic, este atât de atractiv pentru tineretul occidental. Pentru o corectă recenzare a acestei cărți trebuie să subliniem faptul că pe parcursul lucrării autorul decide să utilizeze ca denumire standard formula de „Statul Islamic din Irak și Siria" (ISIS), motivând alegerea chiar la începutul cărții. De asemenea, pentru o mai mare precizie în folosirea termenilor, Mark Bourrie utilizează o definiție larg acceptată a terorismului, furnizată de expertul Paul Wilkinson. Nu în ultimul rând, pe parcursul cărții se regăsește termenul de „terorism jihadist", folositor înțelegerii aspectelor violente ale radicalismului islamic. Precizia utilizării termenilor reprezintă o bună practică a lumii academice occidentale, necesară evitării condamnării în bloc a unei religii în cadrul căreia o foarte mare parte din membrii săi are aspirații legitime de pace și prietenie.

De ce un tânăr occidental, fie el și canadian, ar alege să lupte într-un război care nu este al lui, un război care a produs atâtea victime nevinovate, care a afectat milioane de oameni, care a

ridicat sălbăticia la un nivel nemaiîntâlnit din epoca medievală? Mark Bourrie ne informează că între 60 și 150 de canadieni s-au alăturat în ultimii ani organizației ISIS. Având acces la poveștile lor, punct de start al cărții, autorul depune eforturi consistente în a le înțelege istoriile, motivațiile și evoluțiile în calitate de luptători ai ISIS. Aflăm astfel că, de regulă, acești tineri provin din familii divorțate și că au dezvoltat de-a lungul timpului un interes aparte pentru teoriile conspirației, în special cele legate de 11 septembrie 2001. Mulți dintre acești tineri nu au fost educați ca musulmani, dar s-au convertit anterior momentului plecării în Siria sau Irak. Autorul cărții se apleacă și asupra altor medii reprezentative din Occident. Un studiu al recruților germani ai ISIS a arătat că numai un sfert dintre aceștia aveau studiile liceale terminate și o treime aveau deja cazier. În schimb, luptătorii din Marea Britanie provin de obicei din medii mai bogate, factorii determinanți în a-i împinge spre recrutare nefiind de ordin social. Mulți dintre cei care se hotărăsc să se alăture diferitelor grupări ale terorismului jihadist, pe lângă adepți ai cauzei, devin la rândul lor recrutori, vânând potențiali luptători ISIS printre musulmani – fie din naștere sau convertiți.

ISIS – Jocul morții nu se concentrează doar pe problematica tinerilor occidentali care pleacă să lupte în Orientul Mijlociu. În egală măsură, cartea oferă o foarte interesantă analiză a diferitelor moduri în care ISIS îi momește pe acești tineri. De ce este organizația atât de performantă în atragerea tinerilor în luptele pe care le duce? Ar putea fi modul în care sunt prezentate argumentele religioase, dezbaterile teologice, felul în care este folosită religia pentru a explica, chiar justifica apelul la violență, la barbarie? Cruzimea este în același timp instrument, dar și manifestare a credinței. Vechiul principiu al lui Sun Tzu „ucide unul – înspăimântă zece mii", spre groaza comunității internaționale a fost exemplificat de nenumărate ori în ultimii ani în sângeroasele confruntări armate din Siria sau Irak. Fiind foarte bine documentat, Mark Bourrie ne lămurește cum utilizarea conștientă de către SIIS a unor forme barbare de violență găsește ecou la oameni care nu numai că nu sunt îngroziți

de asemenea atrocități, dar care ar putea chiar încerca să ia parte la astfel de acte. Datorită presei internaționale, care asigură publicitatea pe scară largă, de care au beneficiat atacurile teroriste, precum cele din Boston, Bruxelles sau Paris, violența crescută a atacurilor teroriste generează contagiune printre jihadiștii fanatici. „Jihadul împotriva lumii occidentale constituie astăzi, fără nicio umbră de îndoială, o obligație religioasă, de care orice musulman trebuie să se achite", afirmă fără umbră de îndoială John Maguire, unul dintre tinerii canadieni recrutați de către ISIS și trimis să lupte în confruntările militare din Siria.

După cum subliniam la începutul acestei prefețe, Mark Bourrie este și specialist în media și propagandă. Această importantă dimensiune a expertizei sale îl ajută să înțeleagă și mai ales să descrie maniera foarte inteligentă, din păcate, în care ISIS folosește propaganda sofisticată în a-și susține sau atinge obiectivele. Aflăm din carte, cu lux de amănunte, cum jihadiștii se folosesc de mijloacele pe care tehnologia le oferă într-o lume globalizată. Filmulețele realizate de ISIS cu scopul de a atrage noi recruți sunt direcționate către același segment de vârstă – tineri ajunși la vârsta la care pot intra în armată – motiv pentru care sunt folosite imagini de o violență extremă. Apelând și la experiența unor experți occidentali, precum dr. Frances Jensen, expert în înțelegerea „creierului adolescentin", autorul cărții explică legătura dintre tinerii din ziua de azi, crescuți cu jocuri video și efecte speciale create pe computer, și radicalismul islamic. „Într-un anumit sens, tehnologia *este* un drog". Oricine reușește să pătrundă în mintea adolescenților și să le înțeleagă dorințele și neliniștile îi poate exploata. Astfel reușesc să-i atragă pe cei care tânjesc după acțiune. Tinerii occidentali devin indiferenți la noțiuni precum cea de patriotism sau datorie față de comunitate, dorind să-și vadă în sfârșit realizate fanteziile.

ISIS folosește violența și propaganda nu numai pentru recrutare, dar și pentru a compensa eventualele înfrângeri militare. De fiecare dată când un atac major întreprins de ISIS a eșuat, islamiștii au reușit să deturneze atenția lumii de la înfrângere, postând

pe internet imagini terifiante cu atrocitățile comise. Specialiștii ISIS sunt talentați în utilizarea tehnicilor și metodelor pe care industria muzicii și cea a filmului le oferă. Nu este însă foarte clar dacă acest mod de a gândi acțiunile propagandistice în epoca noilor media este intuitiv și aparține chiar acestor teroriști sau a fost adoptat odată cu recrutarea luptătorilor convertiți la islam din Europa și America de Nord. Analizând comparativ ISIS și al-Qaida, Mark Bourrie ajunge la concluzia că ISIS este mai avansată în utilizarea tehnicilor propagandistice, înțelegând mai bine avantajele pe care internetul le oferă unei astfel de organizații. Filmulețele de propagandă ale grupării al-Qaida sunt considerate plictisitoare comparativ cu cele ale ISIS. În plus, aceștia au valorificat și potențialul de comunicare al rețelelor de socializare care le permite utilizatorilor, la costuri foarte mici, de timp și bani, să se conecteze cu persoane din toată lumea în timp real. ISIS a reușit să schimbe modul în care sunt purtate războaiele, schimbând, unii ar spune deformând, modul în care războaiele sunt prezentate în mass-media. Jurnaliștii sunt astăzi în pericol de a fi înlăturați complet din miezul luptelor, fiind înlocuiți cu propagandiști. Existența rețelelor de socializare pune capăt epocii în care ISIS și alte grupări asemănătoare depindeau de media convențională. Autorul acestei prefețe este de acord cu autorul cărții că jurnaliștii au devenit mai degrabă victimele terorismului decât reporteri de război.

Cartea lui Mark Bourrie se citește ușor, pe nerăsuflate, pentru că acoperă un gol de informație și pentru că răspunde nevoii de a înțelege această mare provocare a timpurilor noastre. Terorismul jihadist este o amenințare atât la adresa existenței noastre, cât și la adresa securității lumii occidentale. De modul în care înțelegem acest fenomen complex, de modul în care ne vom raporta la el, atât noi, ca simpli cetățeni, cât și guvernele țărilor noastre, depinde viitorul civilizației noastre. Citind cartea *ISIS – Jocul morții* avem o șansă mai mare să înțelegem corect și, mai ales, să ne poziționăm corect, să acționăm corect. Nu de alta, dar cazuistica ultimilor ani ne arată că ne aflăm în fața unei provocări existențiale, pe care nu avem voie să o pierdem.

IULIAN FOTA

De-asta ai mereu atitudinea asta bătăioasă. Şi pentru că primul cuvânt care ţi-a venit în minte referitor la mine a fost „orfan", atunci aş spune că asta eşti tu. Oh, aşa e? [...] Şi totul are o logică perfectă. Căci MI6 caută tineri inadaptabili cărora nu le pasă dacă îi sacrifică pe alţii pentru a-şi apăra ţara şi regina.

Vesper Lynd, *Casino Royale* (film)

Câteva precizări privind terminologia

De-a lungul timpului au existat mai multe controverse legate de numele organizației care încearcă să întemeieze un califat în nordul Siriei și în Irak. Membrii acestei organizații, precum și majoritatea presei occidentale preferă să-i spună „Statul Islamic". Există însă și alte țări care își spun state sau republici islamice. Prin urmare, a sugera că această organizație este *adevăratul* Stat Islamic este ca și cum ai face un fel de afirmație pe care mie nu mi-ar plăcea să fiu nevoit să o apăr ulterior. „Statul Islamic din Irak și Levant" pare o denumire nu doar anacronică, ci și, din punct de vedere geografic, incorectă, având în vedere că numai o mică parte din regiunea Levantului, din estul Mediteranei, se află de fapt sub influența acestei organizații. „ISIS" pare mai adecvat pentru că face trimitere atât la „Statul Islamic din Irak și Siria", cât și la „Statul Islamic din Siria și el-Sham". Voi păstra așadar denumirea de ISIS în această carte, deși vor apărea și altele în citatele pe care le voi folosi.

Termenul de terorism poate avea multe sensuri. În accepțiunea mea, el denumește o stare de război. Voi încerca să-l utilizez, pe cât posibil, fără a judeca și meritele cauzei care-l folosește. Personal, prefer definiția dată de Paul Wilkinson, un expert în domeniu: „Termenul de terorism implică premeditare și intenția de a

instaura un climat de teroare; presupune o țintă mult mai vastă decât victimele imediate; presupune și atacuri asupra unor ținte întâmplătoare, inclusiv ținte civile; gruparea teroristă se simte de obicei marginalizată în societatea unde își desfășoară activitatea, care o vede ca pe «o aberație», în sensul literal al cuvântului, ca pe o entitate care violează normele societății privind gestionarea disputelor și a protestelor; gruparea teroristă are ca principal scop influențarea atitudinii politice a guvernelor, comunităților sau a anumitor grupuri sociale".[1]

Termenul de terorism jihadist/jihad este unul discutabil. Pentru milioane de musulmani, jihadul reprezintă un proces de dezvoltare spirituală prin intermediul unor acțiuni care nu sunt menite să facă rău nimănui. Însă sensul pe care îl vom folosi aici este cel secundar, utilizat de ISIS sau de alți luptători musulmani pentru a desemna acțiunile violente ale mișcării, justificate printr-o interpretare extremistă a Islamului. De asemenea, folosim termenul în sensul lui general, și nu axat pe un singur conflict sau campanie teroristă.[2]

Califatul este un regim în care se presupune că liderul este succesorul profetului Mahomed și, de asemenea, liderul spiritual al Islamului, având ca principală responsabilitate extinderea teritoriului islamic. Din punct de vedere istoric, califatul reprezintă un sistem de guvernare conform cu legea islamică, al cărui lider este ales, respectând ritualul sunni, dintr-un grup de imami din tradiția shia. Conducătorii Imperiului Otoman obișnuiau să-și ia titlul de calif, înainte de destrămarea Imperiului, după Primul Război Mondial.[3]

Capitolul 1

Un adolescent canadian în Siria

Ucide unul – înspăimântă zece mii.
Sun Tzu[1*]

Filmulețul, regizat cu atenție, prezintă un tânăr slăbănog, cu părul lung și sârmos și barbă rară, îmbrăcat într-o robă neagră, cu niște ruine în fundal, aflate undeva prin Orientul Mijlociu. Pe deasupra robei poartă o vestă de asalt maronie și pe umăr are un AK-47. Camera se fixează pe un simbol ISIS, urmează o scurtă invocare a lui Allah, după care John Maguire – fost student canadian, fost cântăreț de muzică rock-punk – începe să le vorbească celor de-acasă:

> O, canadieni! Deși se presupune că sunteți niște oameni educați, se pare că nu sunteți capabili să puneți lucrurile cap la cap și să înțelegeți că asemenea operații, cum a fost cea a fratelui Ahmad Rouleau (Martin Couture-Rouleau) din Montréal, precum și luarea cu asalt a Dealului Parlamentului din Ottawa sunt un răspuns la implicarea voastră în războiul coaliției internaționale împotriva poporului musulman.
>
> Liderii voștri, acei bărbați și femei pe care i-ați ales să vă reprezinte la guvernare, au mers prea departe când s-au implicat

* Sun Tzu (c. 544 î.H. – 496 î.H.) a fost general chinez, autorul cărții *Arta războiului*, o importantă lucrare despre tactici și strategii militare (n. red.).

în războiul global împotriva Statului Islamic. Reprezentanții voștri și liderii voștri au ales în mod benevol să se alăture coaliției internaționale care le-a declarat război musulmanilor. N-ar trebui deci să vă mire că musulmanii lovesc acum acolo unde vă doare cel mai tare – că vă atacă în propria voastră țară – ca replică la actele voastre de agresiune împotriva oamenilor noștri, pe care nu noi le-am provocat.

Nu aveți niciun drept să vă duceți traiul liniștit într-un stat sigur atunci când țara voastră este implicată în asemenea atrocități împotriva oamenilor noștri. Cu cât mai multe bombe veți arunca asupra noastră, cu atât mai mulți musulmani vor înțelege că jihadul împotriva lumii occidentale constituie astăzi, fără nicio umbră de îndoială, o obligație religioasă, de care orice musulman trebuie să se achite.

Videoclipul este filmat în format digital și are o calitate bună. John Maguire apare filmat din unghiuri diferite, toate avantajoase pentru el. În fundal, de asemenea ales cu grijă, apare o clădire ciuruită de gloanțe, cu unul din etajele superioare complet spulberat – poate în urma unui atac aerian al piloților canadieni sau din alte țări occidentale care bombardează ISIS. Un steag mare negru cu ISIS flutură în fața unei moschei splendide, neatinse de bombe.

Maguire continuă cu amenințările:

Și cu cât mai mulți musulmani trăiesc printre voi, pe care îi oprimați și îi aruncați în închisori, îi spionați și nu-i lăsați să emigreze în Statul Islamic, cu atât mai mult aceștia se vor simți motivați să vă pedepsească propriii cetățeni, la fel cum îi pedepsiți și voi pe ai noștri. Oamenii voștri vor deveni țintele unor atacuri la întâmplare, la fel cum și voi îi atacați pe oamenii noștri fără discriminare. Și vă avertizez că veți fi pedepsiți nu numai de mujahedini în viața asta, dar veți primi o pedeapsă mult mai mare în viața viitoare. Toți cei care refuzați

să vă convertiți la Islam și să vă închinați singurului Dumnezeu care există veți arde pentru eternitate în focurile iadului.

În continuare, Maguire încearcă să le explice canadienilor cum un tânăr obișnuit dintr-un mic orășel din Ontario a ajuns în fruntea unei echipe de propagandă a ISIS fără ca nimeni să-i pună cuțitul la gât. În același timp, el încearcă să se prezinte ca un tânăr în deplinătatea facultăților mintale, care a făcut o alegere liberă, inteligentă, și care nu este nicidecum genul de pămpălău portretizat de obicei de presa occidentală.

Am fost unul dintre voi. Am fost un canadian obișnuit. Am crescut pe terenul de hochei și mi-am petrecut toată adolescența cântând la chitară.

Nu am avut probleme cu legea. Am fost un student silitor, cu medii foarte bune la universitate. Vă întrebați probabil cum am ajuns aici. Și de ce tocmai unul dintre voi se întoarce împotriva voastră? Răspunsul este simplu: am acceptat chemarea adevărată a profeților și a mesagerilor lui Dumnezeu.

Urmează o scurtă prelegere de teologie, apoi camera se fixează din nou pe simbolul ISIS și în prim-plan, apare Maguire care, filmat inițial din profil, se întoarce încet cu fața spre cameră. Vorbește acum despre minoritatea musulmană din Canada, nevoită să facă față presiunilor la care este supusă din cauza religiei, în timp ce încearcă să-și construiască o viață nouă într-o țară necunoscută.

Iar pe voi, musulmanii din Canada, vă întreb: cum puteți să trăiți printre atâția necredincioși, fiind forțați să respectați legile lor nedrepte, mai ales acum când există califatul? Și, mai mult decât atât, cum puteți îndura să trăiți cu ei în pace când liderii lor, care reprezintă voința maselor, duc în același timp o cruciadă împotriva fraților și surorilor voastre musulmane? Conform principiilor islamice, voi trăiți acum într-un

teritoriu de război, într-o țară unde musulmanii sunt oprimați și care participă la un război mondial împotriva musulmanilor. Un musulman nu ar trebui sub nicio formă să trăiască în continuare în Canada sau în SUA sau în Europa de astăzi dacă nu este angajat în lupta pe care o ducem în numele lui Allah. Nu vă lăsați înșelați de politicienii occidentali care susțin că ei nu sunt împotriva Islamului și a musulmanilor, ci numai a terorismului. Este suficient să vedeți ce rămâne în urma bombardamentelor lor. Ei îi atacă pe toți musulmanii, nu numai pe unii. Ați uitat oare că Allah ne-a avertizat că necredincioșii vor încerca să-i suprime pe credincioși?

După o scurtă pauză, Maguire le expune musulmanilor alegerea pe care o au de făcut:

Hijra [migrația] sau jihadul. Ori vă faceți bagajele și plecați, ori vă confecționați propriile dispozitive explozive. Ori vă cumpărați biletul de avion, ori vă ascuțiți cuțitele. Ori veniți să trăiți în Statul Islamic, după cum dictează legile lui Allah, ori urmați exemplul fratelui Ahmad Rouleau și nu vă temeți de reproșurile celor care nu știu decât să vă acuze.

Filmulețul se termină cu steagul ISIS fluturând impunător în urma lui John Maguire, în timp ce acesta se îndepărtează încet de cameră. Totul seamănă foarte bine cu o reclamă profesionistă. Un muzician canadian ar plăti bani serioși pentru a putea face un astfel de filmuleț, de o asemenea calitate.

Politicienii și presa canadiană au luat în serios acest filmuleț. A fost postat pe YouTube pe 8 decembrie 2014, la numai câteva săptămâni după ce Martin Couture-Rouleau, un alt cetățean canadian convertit la Islam, ucisese un soldat, undeva în apropiere de Montréal. De asemenea, un alt tânăr care redescoperise de curând credința musulmană din copilărie îl împușcase pe Nathan Cirillo, un gardian neînarmat din fața National War

Memorial din Ottawa, după care furase o mașină și intrase cu ea în clădirea Parlamentului.

Unii dintre musulmanii din Canada nu s-au lăsat deloc impresionați de filmulețul lui Maguire. Muhammad Robert Heft, îndrumător al musulmanilor din Toronto și cunoscut critic al mișcărilor extremiste, a spus că, din punctul lui de vedere, este îndoielnic că un astfel de filmuleț de pe YouTube ar putea duce la mai multe atacuri în Canada sau la apariția mai multor tineri precum John Maguire, care să se alăture grupării ISIS. „[Maguire] este atât de naiv și arogant, încât probabil chiar crede că mesajul lui ar putea rezona în inimile musulmanilor din Canada și de pretutindeni. Eu cred însă că acest filmuleț mai mult dăunează decât ajută cauzei lor, pentru că dovedește cât sunt de ignoranți. El susține că ISIS îi sprijină pe sirieni, când, în realitate, gruparea îi ucide pe toți sirienii care nu vor să i se alăture. Așadar, nu este deloc greu să-i demontezi teologia."

După cum s-a dovedit ulterior, filmulețul cu Maguire a reprezentat singura lui tentativă de a deveni faimos. Câteva săptămâni mai târziu, dacă ar fi să dăm crezare unui anunț făcut de ISIS, acesta a fost ucis într-o confruntare cu luptători kurzi care a avut loc într-un orășel de care majoritatea canadienilor nu au auzit niciodată. Musulmanii care se opun tacticilor teroriste practicate de ISIS avertizaseră deja că, probabil, tânărul era oricum deja sortit morții. Hammad Raza, un student la inginerie de la Universitatea din Ottawa, care îl cunoștea pe Maguire din camera de rugăciuni de la Universitate și se și împrietenise cu el, a întrerupt orice legătură cu acesta după ce și-a dat seama că prietenul lui devenise adeptul unei „ideologii dezgustătoare": „Probabil că a ucis o mulțime de oameni înainte să sfârșească el însuși ucis. Este regretabil că așa ceva s-a întâmplat. Astfel de oameni sunt ca niște bombe cu ceas umblătoare. Pot exploda oricând."

Totuși, cum a ajuns un băiat de la un colegiu din Canada să fie vedeta unui videoclip de propagandă al grupării ISIS? Ce l-ar putea determina pe cineva care, cel puțin aparent, duce o viață normală – cântă într-o formație, are calificative bune, joacă hochei din când în când – să-și lase familia și prietenii și să-și vândă toate lucrurile pentru a călători într-una dintre cele mai periculoase părți ale lumii, cu scopul de a se alătura unei organizații care își crucifică și decapitează dușmanii? Și de ce atât de mulți tineri, fie că au fost crescuți în religia musulmană, fie că nu, fac această călătorie pentru a se alătura ISIS? Cazurile de tineri care pleacă de acasă pentru a deveni luptători ISIS au devenit atât de comune, încât *Saturday Night Live* a făcut o parodie cu Dakota Johnson, vedeta din filmul *Fifty Shades of Grey*, care este condusă la aeroport de tatăl ei, unde o așteaptă un grup de luptători înarmați care poartă pe braț banderole cu ISIS.

Starul filmulețului făcut de ISIS – și viitoarea victimă –, John Maguire, a crescut în Kemptville, un orășel situat undeva între capitala Ottawa și fluviul St. Lawrence. Kemptville numără în jur de 3 500 de locuitori, are o singură stradă principală, câteva biserici și puține școli. Kemptville se află în apropierea Canalului Rideau, una dintre cele mai populare zone de agrement din regiune. Există și un pod care traversează fluviul St. Lawrence, către nordul statului New York, care se află la nu mai mult de douăzeci de minute de mers cu mașina de localitate. Kemptville este un loc drăguț, unul dintre zecile de orășele din sudul statului Ontario care atrag mulți oameni dornici să își petreacă cât mai mult timp în aer liber sau care detestă viața de la oraș.

John nu a avut o copilărie prea liniștită. Tatăl său, Peter, era mecanic, iar în timpul liber obișnuia să cânte cu o trupă într-un garaj. Peter avea o viziune destul de neconvențională

asupra politicii și evenimentelor curente. Prietenii lui Peter Maguire le-au spus reporterilor că acesta era convins că evenimentele din 11 septembrie erau o lucrătură din interior și că toată povestea cu Holocaustul nu era decât o farsă. Peter și Patricia Earl începuseră să se certe aprig încă de pe vremea când John era foarte mic. În 2003, când acesta avea 12 ani, cei doi au divorțat, iar copilul a rămas să locuiască cu tatăl. Ceea ce n-a fost chiar atât de rău. Peter nu câștiga foarte mulți bani, dar destul încât să-i poată cumpăra fiului său echipament de hochei și, mai târziu, o bicicletă pentru motocros.

În liceu, prietenii lui John îl porecleau „JMag". Acesta se îmbrăca la fel ca un puști de la oraș (cel puțin așa considerau adolescenții din Kemptville) și cânta în trupe de punk-rock și hip-hop; cânta inclusiv rock clasic și pop (una dintre trupele sale favorite era Marky Mark and the Funky Bunch, o formație destul de faimoasă înainte ca Maguire să se nască). Se ținea departe de băutură și droguri, chiar și atunci când cânta alături de colegii de trupă, care și ei erau destul de cuminți. Massey, unul dintre colegii lui Maguire din trupa The Shackles, a devenit mai târziu pastor creștin în Kemptville. El și-a amintit că prietenul lui punea tot timpul întrebări despre credință, dar că avea convingeri destul de simpliste, superficiale, și că de multe ori înțelegea lucrurile pe dos. „Era clar că nu știa nimic despre Dumnezeu." De asemenea, nu-i povestea niciodată lui Massey despre problemele de acasă. „Prefera să nu vorbească despre lucrurile care erau cu adevărat importante pentru el sau care îl frământau."

La un moment dat, Massey și Maguire au avut mici probleme la școală, unele abateri în urma cărora au fost dați afară de la câteva ore. În general însă, oamenii și-au amintit că erau doi puști isteți. În trupa de punk-rock cântau mai mult din dorința de a epata, iar lui Maguire îi plăcea adesea să glumească despre asta.

„Cea mai punkistă chestie pe care o spuneau era «Anarhieeee, tipule»", şi-a amintit Evan Massey, iar John „obişnuia să facă mişto de chestia asta aproape zilnic".

Maguire era un tip extravertit. În afară de trupele în care cânta, se mai oferise să citească anunţurile de dimineaţă la radioul şcolii. Le presăra cu glume şi râdea de directorul şcolii că nu se ridica în picioare la intonarea imnului naţional. Investea multă energie în tot ce făcea, învăţa bine şi îşi câştigase reputaţia de puşti ager la minte, care avea toate şansele să reuşească în viaţă. Un alt coleg din facultate şi l-a amintit drept „un tip inteligent, cu o voinţă puternică" şi „cu o gândire originală", adăugând că „într-un fel poate că era de aşteptat ca, odată ce a luat contact cu acea lume [ISIS], să meargă până la capăt".

În momentul în care a apărut acel filmuleţ făcut de ISIS, prietenii lui John, în special cei din Kemptville, nu l-au recunoscut pe Maguire, cel alături de care crescuseră. Unul dintre foştii prieteni chiar a spus că „nimic din ce aud acum despre el nu pare să aibă vreo legătură cu acel JMag pe care l-am cunoscut eu în liceu. Niciodată n-am remarcat la el un comportament care să trădeze asemenea ură împotriva unor grupuri religioase sau sociale... M-am întristat când am auzit despre înclinaţiile lui recente spre extremism. Sunt multe lucruri pe care aş putea să le spun, dar de fapt nu cred că va mai scăpa vreodată [viu] din Siria"[2].

Indiferent ce l-ar fi putut împinge pe Maguire să ia legătura cu un grup de luptători islamişti, este clar că nu a făcut-o sub un impuls de moment. Cel mai probabil şi-a petrecut luni întregi studiind despre această religie, citind Coranul şi discutând on-line cu tot felul de oameni care luau Islamul în serios.

Luke Lavictoire, un prieten de-ai lui Maguire, a povestit că acesta obişnuia să se documenteze temeinic despre orice. „Îi place să pună o mulţime de întrebări. Este inteligent şi nu

poate fi ușor dus de nas sau manipulat. Este genul care se asigură că înțelege exact despre ce e vorba înainte de a face ceva drastic." Maguire era „ambițios" și convins că se născuse cu o misiune. „Voia să facă ceva cu viața lui." Alți colegi de clasă au povestit că îl vedeau „făcând lucruri măreț".

Fiind un tip care se implica și punea multă pasiune în tot ce făcea, fetele îl considerau un pic cam ciudat. O fostă colegă de clasă de la Liceul North Greenville din Kemptville a povestit că el nu „a avut niciodată vreo prietenă. Umbla numai cu punkerii din clasa lui. Mie mi se părea un tip destul de straniu, o persoană dificilă".

În primii ani de liceu, Maguire încă juca hochei și cânta. Nu era un sportiv talentat, dar avea viteză și forță. Una peste alta, părea un puști canadian obișnuit, cu o copilărie și adolescență normale. Însă nimeni nu știa ce se întâmpla cu adevărat în sufletul lui.

Problemele au început când Maguire avea șaptesprezece ani. Nu prea își mai vedea mama, parțial și din cauza tatălui său, care se străduia din răsputeri să-l monteze împotriva ei. Când însă, brusc, tatăl său s-a hotărât să se recăsătorească și să se mute în Rusia, unde urma să predea engleză, John a refuzat să-l însoțească. O vreme a încercat să stea cu mama lui, dar lucrurile n-au mers prea bine, așa că s-a mutat în Ottawa, unde a locuit cu bunica lui. Tatăl a dispărut din viața lui John.

Când și-a dat seama că nu putea trăi cu mama lui, Maguire s-a grăbit să plece din Kemptville. „Practic și-a luat rămas-bun de la toată lumea pe Facebook și a dispărut. Nu ne-a spus niciodată care a fost motivul", a povestit un prieten după apariția filmulețului ISIS cu Maguire.

O femeie care a lucrat o vreme cu el la un magazin de cartier, „The Independent", când Maguire locuia în apropiere cu bunica, și-a amintit prin ce schimbări a trecut tânărul în acea perioadă.

„Era timid, dar cerșea întotdeauna atenție", și-a amintit ea. „Era foarte drăguț și amabil. Nu cred că avea intenții rele. Se învârteau pe-acolo câțiva tipi cam dubioși, dar el nu era așa. Era atent, timid, dornic să-și facă prieteni. Era ca un copil. Dacă nu-i acordam suficientă atenție, atunci făcea în așa fel încât până la urmă o primea. De multe ori nimerea în toiul unei conversații și nu se sfia să intervină și el. Era modul lui de a cere confirmarea că era văzut ca prieten. Așa mi-l amintesc: căutând mereu să se facă acceptat de ceilalți."

Femeia, crescută în religia musulmană, a fost surprinsă să audă că Maguire se convertise la Islam. „Cineva a venit la mine într-o cafenea și mi-a povestit de convertirea lui. I-am trimis atunci un mesaj pe Facebook și l-am întrebat de ce o făcuse. Mi-a răspuns că fusese inițiat [de un coleg de muncă], după care devenise curios să afle mai multe despre rugăciuni și post."

Nu reiese foarte clar din povestea de mai sus dacă Maguire a fost recrutat de aceiași oameni care l-au convertit sau dacă a fost recrutat pur și simplu de unul dintre numeroșii propagandiști islamiști de pe internet. Fiecare dintre grupurile de canadieni despre care se știe că au părăsit țara pentru a se alătura ISIS au avut cel puțin un recrutor cunoscut care i-a adus laolaltă. Asemenea recrutori nu erau însă propriu-zis agenți ISIS, ci pur și simplu niște tipi care legaseră legături puternice cu oameni din Orientul Mijlociu. În numai câțiva ani, Maguire devenise nu numai un adept al cauzei ISIS, ci și recrutor, căutând potențiali luptători ISIS printre musulmani – din naștere sau convertiți – în Montréal și Ottawa.

Fosta colegă de muncă l-a revăzut pe Maguire când acesta era în ultimul an de facultate. Erau amândoi studenți la Universitatea din Ottawa, dar nu erau colegi de an, așa că femeia nu-l prea văzuse prin campus. În schimb, avea să afle în curând de convertirea lui la Islam, imediat după terminarea liceului.

„La Universitatea din Ottawa, în luna martie a fiecărui an avea loc un eveniment care se numea Săptămâna Islamului. Maguire se afla la unul dintre pupitre, de unde le explica oamenilor despre Islam. Mi-a povestit că se schimbase mult de când se convertise. Era convins că devenise o persoană mai bună, dar îi era frică să le spună bunicilor despre asta. Când își lăsase barba să crească, îi spusese bunicii că și Iisus avea una, iar când se întâmpla ca ea să gătească porc, găsea o scuză ca să evite cina din seara respectivă. Îi era destul de greu să se mai ascundă."

Prietenii lui John, chiar și aceia care erau convertiți la Islam, l-au simțit distant și secretos după ce acesta s-a întors din California, unde studiase economia afacerilor timp de un an. Era fascinat de discursurile on-line ale lui Anwar al-Awlaki, un militant musulman născut în SUA care își atrăsese o mulțime de adepți din rândul vorbitorilor de limbă engleză convertiți la Islam, propovăduindu-le o variantă extremistă a acestuia, într-o engleză simplă și antrenantă. Al-Awlaki devenise propagandist pentru al-Qaida și alte grupări jihadiste în timp ce se ascundea în Yemen. A fost ucis de o dronă americană – fiind primul american care a fost ținta unui astfel de atac, aprobat de însuși președintele american Barack Obama –, dar nu înainte ca mesajul său să inspire o mulțime de teroriști nord-americani, printre care și pe frații Țarnaev, care au plasat bombe pe traseul participanților la Maratonul de la Boston, din 2013. Maiorul Nidal Hasan, autorul masacrului de la Fort Hood, Texas, din 2009, era și el un fan, la fel ca și cei din așa-zisa celulă teroristă Toronto 18, precum și mulți alți canadieni plecați să lupte în Orientul Mijlociu, fie pentru ISIS, fie pentru gruparea jihadistă rivală al-Nusra.

Stephane Pressault, o cunoștință care obișnuia să se roage cu Maguire la Universitatea din Ottawa, a povestit că acesta nu lăsa pe nimeni să se apropie prea mult de el: „Avea relații

destul de superficiale cu oamenii". Prietenia dintre cei doi s-a stricat după plecarea lui Maguire în Siria. Pressault, care nu era deloc interesat de extremism, a scris un articol într-un ziar local despre ceea ce el numea „tragedia" morții lui Damian Clairmont, un canadian din Calgary convertit la Islam și ucis în timp ce lupta alături de jihadiști în Siria.

Adam Gilani, fost președinte al Asociației Studenților Musulmani de la Universitatea din Ottawa, a povestit că nicio persoană din organizație nu putea spune că-l cunoscuse prea bine pe Maguire. Acesta nu povestise nimănui din grupul lui de prieteni musulmani de la universitate despre planul de a se alătura grupării ISIS și nici despre cercul său de prieteni extremiști. La fel ca toată lumea, prietenii lui Maguire de la universitate au aflat despre decizia acestuia de a se alătura ISIS după postarea filmulețului pe YouTube.

Aparent, Maguire a știut să-și ascundă foarte bine atât traumele din copilărie, cât și planul său de a se alătura grupării islamiste. „Nu s-a dat de gol prin absolut nimic, ceea ce ne îngrijorează cel mai mult", a povestit Gilani. „Era un tip izolat, care căuta să afle niște răspunsuri de la persoanele greșite. Noi [musulmanii] avem o responsabilitate să ne asigurăm că ajungem la inimile tuturor acestor însingurați."[3] ISIS acordă o atenție specială recrutării de luptători străini. Și a avut succes. Cea mai bună comparație pe care ne-o oferă istoria recentă este aceea cu Spania Republicană de la sfârșitul anilor 1930, unde guvernul de stânga a recrutat tineri din tot restul Europei și din America de Nord, cu scopul de a înnăbuși o revoltă sprijinită de Hitler și Mussolini. Fasciștii comandați de Francisco Franco au câștigat până la urmă acel război, dar cei care au fost imortalizați ca martiri și eroi au fost militanții sindicaliști, care erau muncitori și studenți angajați în luptă de partea republicanilor de stânga.

Așa-zisul Stat Islamic, autoproclamat califat, are nevoie de oameni. ISIS are nevoie de bărbați care să lupte și să guverneze teritoriile ocupate. Recrutează inclusiv femei tinere, pentru a deveni soțiile luptătorilor, după care se stabilesc în teritoriile ocupate de ISIS și întemeiază familii. Luptătorii străini servesc și scopurilor propagandistice ale organizației, jucând un rol important în războiul psihologic. În primul rând, ISIS îi folosește pentru a dovedi că Islamul este mult mai atrăgător decât cultura materialistă occidentală. ISIS nu este o mișcare de insurgență născută în Irak și Siria, chiar dacă majoritatea luptătorilor provin din această regiune. Mai corect spus, ISIS este o organizație mixtă de jihadiști provenind din Orientul Mijlociu, Afghanistan, Pakistan, fosta Uniune Sovietică, Balcani, Africa de Nord și de Vest, care încearcă să-și impună regulile și valorile pe un teritoriu cât mai vast, indiferent de credințele religioase sau politice ale localnicilor. Extinderea este obligatorie pentru supraviețuirea organizației. Colonizarea face parte din ideologia ISIS. La fel și violul, sclavia, tortura și genocidul.

Numărul estimativ de canadieni care luptă astăzi alături de armata ISIS variază undeva între 60 și 150. Cercetători, jurnaliști și membri ai serviciilor secrete canadiene încearcă să le ia urma și să-i identifice printre cei douăzeci până la treizeci de mii de străini care luptă în prezent în Siria și nordul Irakului – cam jumătate din armata ISIS. Unii dintre ei, precum Maguire, nu se sfiesc să-și arate fața în filmulețe sau în discuții cu jurnaliștii sau diverși cercetători pe Twitter. Cei mai mulți, însă, s-au alăturat ISIS în tăcere. Șansele sunt foarte mari ca ei să nu se mai întoarcă niciodată. Străinii care luptă alături de ISIS, în special occidentalii, mor de obicei foarte repede.

În cazul în care ISIS nu i-a înscenat moartea, posibilitate pe care Interpolul nu a eliminat-o încă, John Maguire a fost unul dintre acei străini care au murit la puțin timp după ce s-au alăturat cauzei.

În decembrie 2012, Maguire a părăsit Canada pentru Siria. Cu toate că pașaportul său fusese invalidat de guvernul canadian[4], acesta a reușit totuși să iasă din țară și să ajungă în Orientul Mijlociu. Probabil că a intrat în Siria prin Turcia, granița dintre cele două țări fiind mai permisivă având în vedere relația complexă a Turciei cu ISIS. Ambele părți îi au dușmani pe kurzi, al căror teritoriu se întinde de-a lungul graniței nordice a Siriei, graniței sudice a Turciei, graniței nordice a Irakului și pe o mică porțiune din granița cu Iranul.

Accesul spre o zonă de război era mai ușor în acea perioadă. Economiile dinainte de război ale Siriei nordice și Turciei sudice erau puternic integrate, iar granița dintre ele fusese întotdeauna destul de permisivă. De asemenea, Turcia era interesată în răsturnarea – sau cel puțin destabilizarea – regimului Assad din Siria, aspirând să devină o putere la nivel regional. Între timp însă, întărirea regimului kurzilor a speriat Turcia, care caută să-și consolideze puterea în provinciile sudice. Se presupune că Maguire a fost nevoit să dea o mică șpagă poliției de frontieră pentru a putea ieși din Turcia.

De asemenea, se pare că el nu a plecat singur. Poliția crede că Maguire a făcut parte dintr-un grup de extremiști din Ottawa. Printre membrii săi se număra și Awso Peshdary, un student de la Colegiul Algonquin și lider musulman al campusului, despre care Poliția Regală Canadiană Călare [PRCC] crede că i-ar fi împrumutat lui Maguire banii de drum. Când s-a alăturat armatei ISIS, Maguire și-a schimbat numele – adică și-a luat un *nom de guerre* – în Yahya. Cu ani în urmă, când părăsise

Kemptville în mare grabă, rupsese orice relație cu prietenii săi; de data aceasta a păstrat legătura cu cei de-acasă. Scria frecvent pe rețelele de socializare – Twitter și Facebook –, numele său fiind destul de familiar pentru unii reporteri din Canada și din țările occidentale, care urmăreau anunțurile puse de ISIS pe internet. Pe Facebook, Maguire a scris: „Răul este răspândit în cultura canadiană, homosexualitatea, lascivitatea și adulterul sunt în general acceptate, drogurile și alcoolul sunt la îndemâna tuturor și considerate pe scară largă drept lucruri «normale», femeile și bărbații se îmbracă adesea inadecvat, iar muzica se aude peste tot în spațiile publice".

Stewart Bell, un reporter la *National Post* care a scris mult despre terorism și a încercat să ia urma jihadiștilor canadieni, a vorbit de mai multe ori cu Maguire pe rețelele de socializare, în vara lui 2014. Acesta a reușit să-l localizeze pe fostul student exact în momentul în care atrocitățile comise de ISIS și noile teritorii cucerite erau din ce în ce mai mult în atenția presei occidentale. Bell a spus că Maguire numea Canada o țară „malefică" și spunea că toți creștinii trebuie să se convertească sau, dacă nu voiau, „să se pregătească să vadă tăișul sabiei". Bell l-a întrebat dacă este de partea Statului Islamic, iar Maguire i-a răspuns: „Nu există Statul Islamic, există Califatul Islamic".

Maguire i-a mai spus lui Bell că toți musulmanii din Canada ar trebui „să urască această țară în numele lui Allah", dat fiind că ea se număra printre cele care „le acordă o mână de ajutor dușmanilor Islamului", adică Israel și SUA, și sprijină „războiul împotriva musulmanilor din Afghanistan".

Maguire i-a mai dezvăluit că nu încercase niciodată să obțină ajutor de la părinții săi pentru plecarea în Siria. De fapt, nu le spusese nimic nici bunicilor lui. Aceștia aflaseră veștile proaste dintr-un bilețel lăsat de el în camera lui. Jihadul era

„obligatoriu" și „copiii trebuiau să plece și să se alăture jihadului, indiferent ce spuneau părinții lor". Pentru a-l mulțumi pe Dumnezeu, „oricine trebuia să sacrifice tot ce avea în Vest și să înfăptuiască *hijra*, pentru a se muta în teritoriile jihadului."[5]

După ce filmulețul cu Maguire a apărut pe YouTube, protagonistul și-a închis contul de Facebook, dar a putut fi în continuare contactat destul de ușor. ISIS l-a folosit pentru a-și face propagandă pe rețelele de socializare.

Maguire nu a fost însă singurul „jihadist" care a apărut în astfel de filmulețe amenințătoare la adresa Canadei, la fel cum nici ISIS nu a fost singura organizație de acest fel care a făcut asemenea filmulețe. Nasser bin Ali al-Ansi, unul dintre liderii grupării al-Qaida din Yemen, în Peninsula Arabică, a postat un videoclip prin care își îndemna susținătorii să se angajeze în propriile atacuri teroriste de „lupi singuratici" pe teritoriul Canadei, pe care o socotea drept una dintre „țările occidentale care se luptă cu Islamul", după ce au pornit o „adevărată cruciadă".[6] Și nu era singurul canadian care lupta alături de – sau împotriva – ISIS. Unul dintre comandanții din orașul Rakka, aflat sub ocupație ISIS, își spunea Abu Mohhamed al-Kanadi, în traducere: „tatăl lui Mohammed, canadianul". Localnicii îl considerau „unul dintre prinții sau emirii" din această regiune. Într-unul dintre filmulețele ISIS, un jihadist din Québec și-a dat foc la pașaportul canadian în fața camerei de filmat, după care l-a ciuruit cu gloanțe.

În ultimele luni din 2014, Maguire s-a aflat printre soldații ISIS care încercau să cucerească orașul kurd Kobani. Orașul, situat în nordul Siriei, era de câteva luni sub asediul luptelor. În toamnă ISIS ocupase toate satele din jur, după care, în octombrie, atacase Kobani, principalul oraș din regiune. În jur de 400 000 de oameni, majoritatea kurzi, au părăsit orașul și satele

din apropiere, refugiindu-se în Turcia. În urma lor au rămas mormane de moloz, urmare a atacurilor de artilerie, a bombardamentelor aeriene și a atentatelor sinucigașe cu bombe. Civilii care au părăsit regiunea au fost supuși unor tratamente oribile. Un reporter de la *Vice* care a scris despre luptele din oraș a descris Kobani drept un „Stalingrad al zilelor noastre". Timp de patru luni, în toamna și iarna lui 2014–2015, ISIS a atacat orașul kurd reușind să ocupe anumite părți, dar niciodată să-l cucerească în întregime. De fiecare dată când un nou atac al ISIS eșua, islamiștii reușeau să deturneze atenția lumii de la înfrângere postând pe internet imagini terifiante cu atrocitățile comise. În iarna anului 2015, luptătorii ISIS au fost izgoniți din satele din jurul orașului Kobani, dar în vara următoare s-au întors pentru un nou asalt, izgonind și mai mulți localnici. Kobani și întreaga regiune au rămas pustiite, localnicii fiind fie morți, fie plecați. Printre cei nevoiți să fugă din oraș s-a numărat și Aylan Kurdi, un băiețel de trei ani care s-a înecat, împreună cu mama și fratele său mai mare, în timp ce încerca să ajungă pe insula grecească Kos. O fotografie cu băiețelul mort, îmbrăcat într-o pereche de pantaloni scurți roșii, un tricou și tenișI, întins pe nisipul de pe plaja turcească, a șocat întreaga lume în vara lui 2015.[7]

În ciuda distrugerilor și a vărsării de sânge, Maguire nu a părut niciodată că pune câtuși de puțin la îndoială cauza la care se raliase. Jurnalista Michelle Shephard, de la *Toronto Star*, unul dintre cei mai buni corespondenți canadieni pe teme de afaceri externe, a reușit să dea de cineva care îl cunoscuse pe Maguire în Orientul Mijlociu. Ahmed, un tânăr de douăzeci și doi de ani, care lucra pentru ISIS, fiind responsabil de relațiile cu presa, îl întâlnise pe Maguire în Rakka, în Siria, la paisprezece luni după ce acesta părăsise Canada. Ahmed încerca la

acea vreme să plece din grupare, în timp ce Maguire voia să intre. Ahmed simțea că ISIS încerca să-i spele creierul și era îngrijorat că avea să sfârșească la fel ca doi dintre prietenii săi, care, fiind acuzați de spionaj, au fost uciși de ISIS. „Părea fericit atunci când l-am întâlnit. Era înconjurat de copii, cu care făcea tot felul de glume." Nu părea să fi fost îndobitocit de ISIS. La un moment dat, Maguire îl prinsese pe Ahmed fumând o țigară, dar nu-l pârâse.[8]

În primăvara lui 2014, Maguire s-a logodit cu o tânără pe nume Hedeal. A invitat-o la nuntă și pe mama sa, însă aceasta nu a reușit să ajungă, având în vedere că o asemenea călătorie nu era una ușoară. Femeia se recăsătorise, iar John își avertizase tatăl vitreg că „vei arde pentru totdeauna în flăcările Iadului"[9].

Apoi, după ce a apărut în acel filmuleț și a lăudat atacul care avusese loc asupra clădirii Parlamentului din Canada, Maguire s-a întors să lupte în Kobani. Potrivit unui cont de Twitter afiliat ISIS, Maguire a fost ucis acolo în timpul luptelor din ianuarie 2015. Bombardamentele aeriene ale coaliției răvășiseră adăposturile ISIS și distruseseră o bună parte din provizii. Unitățile Populare de Protecție kurde (YPG), care includeau atât soldați bărbați, cât și femei, alături de forțele Armatei Siriene Libere, au atacat Kobani și au izgonit ISIS din teritoriul ocupat. Maguire a fost ucis în timpul contraatacului.

Capitolul 2

Copiii altor mame, armatele altor bărbați

A existat o vreme când soldații străini care luptau pentru varii cauze din lume reprezentau un fapt comun. În Evul Mediu, sociopații și criminalii își putea găsi ușor de lucru în armatele mici care duceau lupte interminabile în războaiele mărunte ale Europei. Sălbăticia mercenarilor din această epocă, înainte de a se fi inventat praful de pușcă, era împărtășită, în timpul războaielor religioase, de iezuiți, care juraseră să se supună ordinelor „Papei de la Roma", „chiar dacă printre ei se puteau afla și turci sau alte națiii de necredincioși, [...] chiar dacă proveneau de pe tărâmul așa-numit al Indiilor sau aparțineau altor națiii de eretici sau necredincioși", fiind toți adunați sub aceeași titulatură de „soldați ai lui Hristos".[1]

Indiferent dacă luptau pentru bani sau pentru Hristos – ori pentru alți zei sau alte cauze –, acestor oameni le plăcea pur și simplu să fie implicați mereu într-un război.

Adolf Hitler rătăcea pur și simplu fără niciun scop pe străzile din Viena Imperiului Habsburgic când a descoperit o cauză în antisemitism. După câțiva ani de luptă în tranșeele din Flandra, în timpul Primului Război Mondial, simpla prejudecată pe care o avea se cristalizase într-o ură mistuitoare. Alături de alți camarazi descoperiți pe străzi și prin berării, mustind de ură după înfrângerea Germaniei, a pus bazele unei mișcări

care i-a atras pe tineri. Şi contextul era favorabil. Revoluţia care condusese la răsturnarea Kaiserului scosese la lumină şi disensiunile ireconciliabile existente între extrema dreaptă şi extrema stângă din Germania. Tentativele de lovituri de stat care au avut loc, inflaţia galopantă şi criza economică au spulberat speranţele într-o viaţă mai bună ale generaţiei care luptase în război şi ale aceleia în curs de maturizare, făcându-i pe germani să se simtă neîncrezători în viitorul economic şi social al ţării lor. Hitler a reuşit să redirecţioneze toată această furie, frustrarea şi ura de clasă resimţite de mulţi după război împotriva unor ţapi ispăşitori şi să le transforme în rasism.

El a reuşit astfel să îşi atragă adepţi care simţeau în acel moment că nu mai aveau pentru ce trăi. De exemplu, Joseph Goebbels, cel care avea să creeze unul dintre cele mai puternice aparate de propagandă din întreaga istorie, plutea în derivă în acel moment. Însă imediat ce a fost cooptat de Hitler, a fost atât de fascinat de proiectul nazist, încât a sfârşit prin a se sinucide, după înfrângerea Germaniei naziste, împreună cu soţia şi cei cinci copii, neputând suporta să mai trăiască într-o lume fără nazism.

În Germania de acum un secol nu existau prea multe posibilităţi pentru infirmi. Goebbels, un puşti isteţ dintr-un orăşel german, se născuse cu o infirmitate la un picior, pe care este posibil ca o operaţie suportată în copilărie s-o fi agravat în loc s-o amelioreze. Goebbels avea să şchiopăteze toată viaţa, indiferent dacă purta sau nu proteză. Şi nu-l ajuta nici faptul că era destul de scund (1,65 m) într-o societate care punea mare preţ pe înfăţişarea şi alura atletice.

Nici în cele mai disperate momente ale sale armata germană nu s-ar fi gândit că unul ca Goebbels i-ar putea fi de ajutor în timpul Primului Război Mondial. Acest stigmat de

a fi fost considerat inapt pentru luptă l-a urmărit pe Goebbels întreaga viață – el a fost unul dintre puținii bărbați din fruntea mișcării naziste care nu au participat deloc la lupte. La începutul anilor 1920, chiar dacă își terminase doctoratul, lucra ca funcționar mărunt la o bancă și avea un salariu foarte mic. Era atât de deprimat, încât a avut două tentative de sinucidere. Se izola de familie, avea probleme cu femeile și se simțea ca și cum viitorul îi fusese furat.[2]

La începutul anului 1924, Goebbels a urmărit procesul lui Adolf Hitler, care în urmă cu câteva luni pusese la cale o lovitură de stat nereușită în München. În curând, Goebbels avea să fie făcut responsabil cu extinderea mișcării naziste în Berlin, misiune de care se va ocupa, alături de îndatoririle sale în domeniul propagandei, până în momentul înfrângerii suferite de naziști în fața sovieticilor, în primăvara lui 1945. Aparatul său de propagandă avea să imortalizeze un alt tânăr rătăcit, Horst Wessel. Goebbels și restul naziștilor au răspândit mai multe zvonuri legate de Wessel, a cărui viață fusese în realitate foarte simplă. Acesta se născuse în 1907, în familia unui pastor luteran. La început au locuit într-un orășel, apoi bătrânul pastor a fost mutat la o biserică mai mare dintr-un cartier evreiesc din Berlin. Când Horst avea opt ani, tatăl și-a părăsit familia pentru a servi ca pastor personal al mareșalului Paul von Hindenburg. Când tatăl său, un monarhist convins și conservator, s-a întors din război, după înfrângerea Germaniei, Horst Wessel avea deja unsprezece ani. În perioada adolescenței, acesta și-a informat în repetate rânduri familia că nu avea nici cea mai mică intenție să devină pastor, la fel ca tatăl și bunicul său. Dar nu părea să fi avut alte planuri clare. Germania era devastată după război. Guvernul de stânga, care preluase conducerea în asemenea vremuri de înfrângere și revoluție, abia rezista.

Economia era la pământ, iar țara era forțată de către Alianța victorioasă să-și asume atât vina morală, cât și responsabilitatea financiară pentru război.

Wessel și-a terminat liceul și a fost acceptat la Facultatea de drept a Universității din Berlin. În realitate acesta își petrecea mai tot timpul pe stradă, în compania unor grupări criminale patronate de partidele politice de dreapta. Până în 1926 Wessel fusese deja eliminat din toate grupările din cauza caracterului său extrem de violent.

Poate că agresivitatea sa reușise să atragă admirația prietenilor de pe stradă, dar în realitate Wessel nu avea o viață normală. Locuia în apartamente murdare, suprapopulate, din centrul muncitoresc al Berlinului, iar chiria și-o plătea din salariul pe care-l primea lucrând ca muncitor sau șofer. Vecinii lui erau aceiași muncitori comuniști cu care se lupta în fiecare noapte pe străzile din Berlin. Numai în blocurile de apartamente exista un fel de armistițiu ciudat, astfel încât, după nopțile de scandal și bătăi, comuniștii și naziștii conviețuiau aici relativ în pace.

Wessel a reușit să-și ia licența în drept, însă disprețuia sistemul juridic și nu a început o carieră în acest domeniu. De asemenea, a făcut parte din două frății la universitate, dar, după ce și-a cunoscut mai bine colegii, a renunțat. În 1926 a devenit membru în organizația paramilitară nazistă Cămășile Brune. Naziștii i-au oferit un nou stil de viață: o ideologie, mentori pe care să-i urmeze, camaraderie, chiar și haine. Organizația nazistă era cunoscută pentru luptele de stradă; nu era clar dacă avea să și izbândească să-și impună cauza, însă pe zi ce trecea avea tot mai mulți membri.[3] În 1929, Wessel a scris un text simplu pentru o melodie mai veche, creând astfel primul marș al naziștilor în replică la cele cântate de bandele comuniste din Berlin. Goebbels a publicat versurile în ziarul nazist de la

Berlin, cu numai câteva luni înainte ca Wessel să fie împușcat de comuniști, aparent într-o dispută privitoare la chirie, care a avut loc într-un apartament pe care îl împărțea cu o prostituată.

Goebbels avea nevoie de un erou și, cu mici retușuri pe ici, pe colo, Wessel era tocmai bun. Asasinarea lui Wessel a distrus armistițiul tacit dintre naziștii și comuniștii din Berlin care se simțeau în siguranță în casele lor. Un nou val de violențe extreme era pe punctul de a izbucni în oraș. Goebbels a schimbat puțin trecutul lui Wessel, eliminând din biografia lui contactul cu persoane dubioase. *Horst-Wessel-Lied* („Cântecul lui Horst Wessel") a devenit un fel de imn național nazist, iar Wessel, cu trăsăturile lui ariene și cântecelul său simplu, a ajuns o parte importantă a propagandei cu ajutorul căreia naziștii racolau membri tineri.

Hitler era un artist mediocru. (Istoria ar fi arătat cu totul altfel dacă el ar fi avut ceva mai mult talent sau dacă s-ar fi străduit să și-l cultive pe cel pe care-l avea.) Avea totuși un oarecare simț estetic, la fel ca mulți alți naziști din perioada de început. Modul în care aceștia au știut să se folosească de imagistică, artă, arhitectură, arta discursului și mitologie, muzică, film și radio – chiar și de niște creatori foarte pricepuți pentru a concepe uniforme deosebit de elegante – a avut darul să le atragă foarte mulți recruți. De asemenea, naziștii erau mai avansați față de restul lumii în ceea ce privește dezvoltarea televiziunii, ca nou mediu de comunicare. Spectacolele au fost vitale pentru mișcarea nazistă, fiind convertite într-o unealtă cu ajutorul căreia puteau fi impresionați și convinși să colaboreze până și cei mai sceptici. Diplomatul francez André François-Poncet a descris unul dintre acele congrese anuale impresionante care erau organizate la Nürnberg: parcă aveau un efect hipnotic, iar „mulți se întorceau acasă *seduși* și cuceriți, pregătiți să

colaboreze, nereuşind să perceapă realitatea ascunsă în spatele acelui fast fals". Philip Johnson, primul curator al departamentului de arhitectură de la Muzeul de Artă Modernă din New York, a asistat şi el la congresul din 1938, întorcându-se acasă fascinat de ceea ce văzuse, dar nu şi, din fericire, de mesajul transmis: „La fel ca în cazul libretului lui Wagner, *Inelul [Nibelungilor]*, chiar dacă la început erai indiferent, la sfârşit te simţeai copleşit, iar dacă erai iniţial atras de cauză, atunci efectul era cu atât mai răvăşitor. Chiar şi americanii prezenţi – care nu prea erau prieteni cu naziştii – s-au lăsat un pic duşi de val."[4]

Aproape toată Europa a fost atrasă de mişcarea iniţiată de Hitler. Chiar dacă, după război, întregul continent a pretins a fi fost o victimă a Führerului, în realitate, nu mai puţin de 1 milion de străini s-au alăturat armatei germane şi unităţilor SS în decursul războiului, în timp ce mii de oameni de pe întregul continent european s-au oferit voluntari să lucreze pentru cel de-al Treilea Reich, fie de la ei de-acasă, fie în Germania. În Wehrmacht se regăseau, pe lângă germani, şi irlandezi, englezi, americani, chinezi, suedezi, portughezi şi suedezi, precum şi alte sute de mii de voluntari din ţările ocupate de nazişti. Canadienii s-au trezit faţă în faţă cu soldaţi ruşi îmbrăcaţi în uniforme germane în estuarul Scheldt, mai jos de Anvers, în Belgia, iar pe coasta Olandei au reuşit să captureze mai mulţi soldaţi de origine indiană care, de asemenea, purtau uniforma armatei germane. Unii dintre aceştia, în special ruşii, erau prizonieri de război care acceptaseră să lupte de partea Germaniei pentru a-şi salva viaţa. Cei mai mulţi însă – şi, bineînţeles, toţi cei din ţările neutre – credeau cu adevărat în Europa prosperă, unită, ordonată şi simplă pe care Hitler pretindea să le-o ofere.

Naziştii aveau obiceiul să caute în taberele cu prizonieri de război soldaţi britanici pe care să-i convingă să lupte în Corpul de franctirori britanic Saint-George, o unitate SS care avea

probabil și un important rol propagandistic. Numai trei canadieni au acceptat. Generalilor germani li se părea cam dubios acest proiect și se arătau îngrijorați cu privire la legitimitatea lui, având în vedere că era vorba practic de spălarea creierelor acestor prizonieri de război protejați prin Convenția de la Geneva*. (Uniunea Sovietică nu se numără printre semnatarele acestei Convenții, așa că, în ceea ce-i privea pe soldații ruși, germanii nu aveau nicio jenă în a le aplica tratamentele cele mai brutale sau chiar a-i ucide.) Dintre toți cei cooptați, numai câțiva soldați britanici, anti-comuniști convinși, au ajuns practic să lupte, în ultimele zile ale războiului, când și-au dat viața pe meterezele Berlinului.

Cei mai mulți canadieni care adoptaseră cauza lui Hitler rămăseseră acasă. Campanii pline de ură îndreptate împotriva evreilor și a altor „străini" au început să aibă loc în țară cu mult înainte ca Hitler să vină la putere. Biserica Romano-catolică din Québec, care controla mai multe publicații și sindicate, își oferise sprijinul pentru programul fascist al lui Mussolini din Italia. În primii ani ai Crizei economice** existau deja trei ziare în Montréal care abordau exclusiv teme antisemite, dar nici marile ziare – cum ar fi *Le Devoir* – nu se sfiau să-i persecute pe evrei. În 1933, când Hitler a ajuns la putere, bazele mișcării fasciste din Québec – deși mișcarea nu s-a manifestat strict în interiorul acestei provincii – erau deja puse. Alte organizații

* Convenția de la Geneva reprezintă ansamblul a patru tratate formulate la Geneva care stabilesc standardele dreptului internațional în ceea ce privește problemele umanitare, referindu-se în principal la tratamentul asigurat necombatanților și prizonierilor de război (n. red.).

** Marea Criză economică din lumea capitalistă a fost generată de supraproducție, între anii 1929-1933, fiind caracterizată printr-o scădere dramatică a activității economice mondiale. Primele semne ale crizei s-au manifestat încă din anul 1928 (n. red.).

xenofobe, cum ar fi Ku Klux Klan sau Loja Loială Portocalie, erau destul de puternice în anumite părți ale țării, în special în vest și în Ontario. În vest, Partidul Naționalist a fost înlocuit de Uniunea Fasciștilor Canadieni. Toate aceste grupuri și-au atras adepți care credeau că problemele economice și sociale ale lumii, după Marele Război, nu mai puteau fi rezolvate de guverne democratice.

Adrien Arcand, un bărbat înalt și slab care imita stilul de a vorbi al lui Hitler, a fost fondatorul principalului partid nazist din țară, Partidul Uniunii Naționale din Canada. De profesie jurnalist, Arcand fusese dat afară de la cel mai important ziar de afaceri din Québec din cauza caracterului său dificil, fiind angajat apoi de Joseph Menard, un proscris în lumea presei canadiene. În ciuda faptului că erau niște outsideri, atât în raport cu lumea presei, cât și cu cercurile politice, Menard și Arcand au continuat să primească sponsorizări de la simpatizanți bogați și respectabili, la fel cum primea și Hitler la început. Până în 1929, aceștia puseseră deja bazele grupării naționaliste Ordre Patriotique des Goglus, iar, un an mai târziu, publicațiile lui Arcand îi îndemnau pe cei 20 000 de alegători canadieni de origine italiană să voteze pentru candidații doriți de el pentru consiliul orășenesc, insistând mai ales pe faptul că aceștia erau simpatizanți ai lui Mussolini. La acel moment, Mussolini se bucura de o susținere puternică și din partea papalității, în contextul în care Biserica mai avea un cuvânt greu de spus printre intelectualii din Québec. (Camillien Houde, favoritul lui Arcand pentru postul de primar al Montréalului, s-a opus participării Québecului la cel de-al Doilea Război Mondial, pe care și l-a petrecut în mare parte în lagărele de prizonieri.)

Arcand pretindea că avea în jur de 70 000 de susținători numai în Montréal. Pare un număr cam mare, deși este

adevărat că Arcand reușea să umple săli întregi și se bucura de o anumită influență politică în cadrul consiliului orășenesc. Preoții se numărau printre cei mai buni organizatori de campanie pe care-i avea Arcand. Când Italia a invadat Etiopia în 1935, preoții, ajutați de o serie de diplomați italieni, au condus o campanie prin care încercau să le convingă pe femeile de origine italiană din Montréal să-și doneze verighetele lui Mussolini. În afara Bisericii, majoritatea liderilor fasciști erau bărbați fără realizări importante în viață. Mulți dintre ei erau șomeri, în condițiile de sărăcie extremă care existau în Québec în anii 1930. Nici cei care păreau să se bucure de ceva mai mult succes, precum Gabriel Lambert, nu erau mai fericiți. Acesta era furios pe medicii care au râs de afirmația lui conform căreia ochii sunt oglinda trupului și orice boală poate fi descoperită și diagnosticată prin simpla examinare a retinei pacientului. Lambert a scris unele dintre cele mai malițioase materiale de propagandă fascistă publicate vreodată în Québec – restul proveneau din Germania.

Printre ceilalți ratați care au devenit propagandiști s-au numărat și doctorul P.E. Lalanne, precum și Jean Tissot, șeful poliției din Rouyn, Québec. Tissot fusese dat afară din Poliția din Ottawa pentru calomnierea lui A.J. Freiman, proprietarul unui magazin din centrul orașului. La fel ca naziștii, fasciștii din Québec organizau boicoturi împotriva evreilor care dețineau afaceri, deși fără să manifeste aceeași violență ca acoliții lui Hitler.

În general, fasciștii canadieni nu prea aveau ocazia să iasă din țară. Mișcarea de revoltă din Spania, condusă de fascistul Francisco Franco și susținută de Hitler și Mussolini, nu căuta în mod activ soldați, cel puțin nu printre simpatizanții canadieni ai mișcării, care nu aveau pregătire militară. Prin urmare,

forțați de circumstanțe și de poziționarea geografică să rămână acasă, Arcand și suporterii lui au încercat să întemeieze un stat nazist în Canada. De asemenea, au vrut să împiedice marșurile republicanilor spanioli care veneau în Montréal pentru a strânge bani și pentru a aduna recruți. În Toronto, poliția a simpatizat cu canadienii fasciști în timpul luptelor de stradă duse de aceștia împotriva staliniștilor și troțkiștilor, la fel cum făcuseră și când aceștia îi atacaseră pe evrei în timpul evenimentelor de la Christie Pits*.

Oamenii lui Arcand și fasciștii din partea engleză a Canadei purtau uniforma fascistă a Cămășilor Negre sau pe cea a Cămășilor Brune. De asemenea, duceau steaguri care înfățișau zvastica încadrată de frunze de arțar și un castor. Ziarul lui Arcand, *Le Fasciste Canadien*, inițial o simplă fițuică reprodusă la șapirograf, devenise între timp o revistă destul de apreciată. Însă după ce Hitler a început să-și impună puterea în Cehoslovacia și Polonia, numai în Québec fascismul a rămas pe poziție, în timp ce în restul țării mișcarea a fost redusă la tăcere. În Québec, totul s-a năruit în 1938, când Biserica Catolică și-a declarat opoziția față de Hitler. Într-o anumită măsură, Arcand se simțea acum izolat, dar a continuat totuși să-l apere pe Hitler chiar și după ce Führerul semnase înțelegerea** cu Stalin, după care a atacat Polonia. Un an mai târziu, când

* La 16 august 1933, după un meci de baseball, un grup de tineri au desfășurat un steag alb cu o zvastică neagră, simbol al persecutării evreilor (o echipă era formată din evrei). Lucrurile au degenerat în ciocniri de stradă care au durat șase ore; nu au existat victime, însă numeroase persoane au fost rănite (n. red.).

** Este vorba despre Pactul Ribbentrop-Molotov, cunoscut și ca Pactul Stalin-Hitler, un tratat de neagresiune încheiat între Uniunea Sovietică și Germania nazistă, la Moscova, pe 23 august 1939. La 1 septembrie 1939 Germania a atacat Polonia, declanșând astfel cel de-al Doilea Război Mondial (n. red.).

Canada părea să piardă războiul, guvernul a încercat să apeleze pentru ajutor și la toți ziariștii „de mâna a cincea", printre care și Arcand împreună cu acoliții săi. Însă mulți dintre aceștia, precum și o parte din presa centrală, au continuat să-i atace pe evrei și să sprijine regimul colaboraționist de la Vichy* din Franța. Deși mișcarea naționalistă din Québec a renunțat la elementele fasciste după război, rasismul a continuat să se facă simțit.[5]

La rândul său, mișcarea comunistă a atras destui tineri. Imediat ce au ajuns la putere în Rusia, sovieticii au deschis granițele pentru emigranți, mai mult în scop de propagandă. Majoritatea emigranților din primele valuri nu cunoșteau situația reală din Rusia. La început, comuniștii au sperat să poată forma grupări de adepți străini în Rusia, care să se întoarcă apoi în țările lor și să declanșeze acolo propriile revoluții. De asemenea, ușile erau deschise pentru oricine susținea că este persecutat în țara de origine pe motive religioase sau politice. Mii de marxiști au acceptat oferta sovietică, dar puțini dintre aceștia și-au găsit fericirea în Rusia. Războiul civil din această țară a fost unul extrem de brutal, mulți străini, comuniști dedicați, evitând să se înroleze. Sovieticii încercau să-i atragă în luptă, promițându-le că vor obține astfel cetățenia, dar în realitate, în decursul celor trei ani cât a durat revoluția, au ajuns să realizeze că străinii constituiau mai mult o povară pentru ei decât un ajutor. La începutul anilor 1920, când criza economică s-a resimțit în toată lumea, iar Uniunea Sovietică dădea dintr-un dezastru în altul, ușile s-au închis.

Occidentalii erau forțați să rămână în țările lor. În decursul anilor 1920, grupările comuniste au atras sute de canadieni,

* Regimul politic al Franței din 1940 până în 1944, apărut după ce, în al Doilea Război Mondial, Germania a învins Franța și Grupul Expeditionar Britanic în Bătălia Franței (n. red.).

majoritatea emigranți care nu reușiseră să se integreze prea bine în noua lor țară. Aceștia îi erau mai loiali Uniunii Sovietice decât Canadei, iar sovieticii îi foloseau ca spioni. Pe parcursul acestui deceniu, numărul membrilor Partidului Comunist din Canada a crescut până la aproximativ 3 000. Canada avea relații diplomatice cu Uniunea Sovietică, dar diplomații acesteia din urmă acționau mai degrabă ca agenți de recrutare. Identificau comuniști printre sindicaliști sau membrii diverselor grupări sociale de prin cantoanele și satele canadiene și-i racolau. Orășelele care acum fac parte din metropola Thunder Bay, cu numeroasele comunități de tăietori de lemne irlandezi, erau deosebit de ofertante în acest sens. La fel era și Winnipeg, unde în primăvara lui 1919 a izbucnit o grevă generală. Comuniștii erau însă urmăriți de agenții secreți americani, care instalaseră posturi de filaj în Winnipeg și alte orașe. Americanii trimiteau rapoarte la Washington despre tinerii canadieni invitați să meargă în Uniunea Sovietică. Poliția canadiană a interzis apariția ziarelor comuniste în țară începând cu anii 1920 până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, chiar dacă sovieticii erau aliații Canadei împotriva lui Hitler.[6]

Canadienii nu sunt neapărat dornici de război – dacă nu sunt provocați. Puțini sunt dispuși să plece la război, mai ales dacă dușmanul nu reprezintă propriu-zis o amenințare directă pentru ei sau pentru casa și familia lor. În vremurile coloniale, câțiva canadieni s-au oferit să lupte ca voluntari în Războiul Civil american, majoritatea de partea Unioniștilor. Deși sclavia exista în Canada la începutul secolului al XVIII-lea, majoritatea canadienilor nu aveau sclavi și erau nerăbdători să vadă Nordul victorios. În plus, canadienii francezi s-ar fi bucurat să vadă învins guvernul britanic, care sprijinea Confederația. Și mai erau și banii, destul de mulți, pe care îi primeau la înrolare.

Grupuri de amerindieni, rămași fără ocupație după dispariția comerțului cu blănuri, puteau fi văzuți navigând pe Nil, în încercarea de a ajunge la Khartoum pentru a ajuta la eliberarea orașului de sub forțele conduse de Muhammad Ahmad bin Abd Allah, autoproclamat Mahdi, sau mesia musulman, în 1884–1885. La sfârșitul secolului al XIX-lea, studenți canadieni s-au angajat să lupte împotriva burilor din Africa de Sud, pe de o parte îndemnați de propaganda britanică, pe de altă parte convinși că era de datoria lor să o facă, având în vedere faptul că trăiau într-o societate militarizată, în care serviciul militar îi putea ajuta să acceadă pe o treaptă socială superioară. Pentru studenții de la Universitatea McGil din Montréal participarea la războiul împotriva burilor reprezenta și un mijloc de a-i sfida pe tinerii de la facultățile canadiene franceze.

În timpul Marii Crize economice, în jur de 1 200 bărbați canadieni s-au dus în Spania să lupte de partea guvernului socialist republican. (Numai doi canadieni au luptat de partea legiunilor fasciste conduse de Francisco Franco și amândoi au dezertat rapid.) Mai mult de patru sute de canadieni au fost uciși în Războiul Civil spaniol, care s-a încheiat cu numai câteva luni înainte de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial. Media de vârstă a voluntarilor canadieni din armata spaniolă republicană era de treizeci și doi de ani, cu cinci ani mai mult decât în cazul americanilor participanți la același război. Mulți dintre ei nu cunoscuseră decât vremuri foarte grele. A fost o generație care a avut puține șanse de a-și atinge potențialul prin muncă sau de a beneficia de educație superioară. Mulți tineri priveau la stânga sau, mai rar în partea engleză a Canadei, așteptau ca fascismul să le ofere soluții pentru problemele personale și pentru haosul economic din jur. Republicanii spanioli au acceptat până și recruți care aveau cazier. De obicei, infracțiunile recunoscute de canadienii care se înrolau erau legate de protestele comuniste

în care fuseseră implicaţi, presupusele acte violente comise în timpul demonstraţiilor sau genul de acuzaţii pe care poliţia le arunca de obicei în spatele săracilor – vagabondaj, furt sau călătorii clandestine cu trenurile de marfă. În schimb, adevăraţii criminali erau primiţi în Legiunea Străină Franceză. Dintre canadienii care au luptat în Spania, aproximativ 215, în special dintre cei mai în vârstă, aveau pregătire militară, fiind veterani din Primul Război Mondial sau din conflictele care i-au urmat.

Interesant este că majoritatea voluntarilor canadieni care au luptat în Spania erau născuţi în afara Canadei. Era şi cazul primilor voluntari din Primul Război Mondial, abia sosiţi din Marea Britanie. Aproximativ 78% dintre voluntarii spanioli veniseră în ţară în copilărie sau adolescenţă, spre sfârşitul anilor 1920[7]. Contingentul canadian era compus exclusiv din bărbaţi, care au luptat însă de partea republicanilor, alături de femei spaniole. Cei mai mulţi erau oameni fără adăpost, care nu se aflau la prima mutare într-o altă zonă geografică, astfel încât decizia de a pleca spre Spania nu li se păruse una radicală. Aceştia erau atraşi de reclamele din ziare care vorbeau de marea aventură spaniolă şi de călătoria gratis până acolo. Pentru tineri precum Jules Pavio, comunist şi antifascist convins, Spania oferea şansa de a trece de la vorbe la fapte.[8] Mulţi dintre ei realizaseră deja cât de periculoşi erau dictatorii fascişti, într-o perioadă în care guvernele democratice încă sperau să ajungă la o înţelegere cu Hitler şi, convinşi că războiul se apropie, se hotărâseră că era mai bine să îi iasă în întâmpinare.

Ce îi atrăgea însă pe străini în Spania? Parţial, faptul că acolo existau două viziuni diferite despre lume, extrema stângă şi cea dreaptă, care încercau să-şi impună viziunile în ciocniri de stradă, în marile capitale europene. Stângiştii germani şi italieni, de exemplu, sperau să iniţieze o adevărată mişcare

armată care să cuprindă în final și străzile din Berlin și Roma. Câțiva dintre aceștia, inclusiv membrii echipelor participante la Olimpiada Muncitorilor, în plină desfășurare la Barcelona în momentul izbucnirii războiului, s-au aflat pur și simplu la locul nepotrivit în momentul nepotrivit. Însă majoritatea chiar credeau în cauza pentru care luptau și de aceea se aflau acolo. Mulți erau comuniști dedicați – muncitori chinuiți din diferite sectoare ale industriei, din fabricile de cherestea sau studenți la universitate. Alții încercau pur și simplu să facă ceva bun cu viața lor.

Astăzi, ISIS este cea mai cunoscută organizație pentru campaniile de recrutări printre străini, deși nu este singura din Siria și Irak care desfășoară astfel de activități. Toate grupările militante islamiste caută străini. La fel cum obișnuiau să caute în 2014 și milițiile kurde. În primul rând, pentru că au înțeles că au nevoie de oameni antrenați pentru luptă în străinătate, dar și pentru că au conștientizat beneficiile pe care le aduc străinii din prima linie a frontului – mai ales dacă și mor unii dintre ei – în termeni de propagandă. În plus, toate părțile implicate se luptă să obțină cât mai mult sprijin din partea altor guverne. Rusia și Iranul susțin regimul lui Assad, o coaliție condusă de francezi și americani bombardează ISIS, aparent în numele regimului irakian, în timp ce țările occidentale, inclusiv Canada, au trimis „consilieri" care să discute cu irakienii și kurzii angajați în lupta împotriva ISIS.

Carleton Place este situat foarte aproape de orășelul natal al lui John Maguire, Kemptville. La fel ca și acesta din urmă, Carleton Place se află în umbra unei metropole, Ottawa. O autostradă cu patru benzi construită recent îl leagă astăzi de capitala canadiană, transformându-l într-un fel de suburbie,

deşi îşi păstrează încă aerul de orăşel în care nu se întâmplă niciodată nimic, izolat de restul lumii. O pictură murală care-l înfăţişează pe Căpitanul Roy Brown împuşcându-l pe Baronul Roşu domină principala stradă în stil victorian. În apropiere, o placă comemorativă indică ferma unde a copilărit James Naismith, inventatorul jocului de baschet. Dillon Hillier s-a născut în Carleton Place, în 1988. Şi el a ales să plece pentru a lupta în Orientul Mijlociu, de partea kurzilor peshmerga. Peshmerga înseamnă „cel care înfruntă moartea" şi reprezintă forţele de luptă ale kurzilor.

Însă, în multe privinţe, Hillier nu se aseamănă cu Maguire. Tatăl său, Randy, a fost electrician; părinţii n-au divorţat, iar fraţii lui l-au sprijinit întotdeauna în aventurile sale.

Dar familia Hillier nu se încadra în tiparul celor din Ottawa Valley. Când Dillon era copil, familia s-a mutat departe de Ottawa, într-un orăşel numit Perth, unde mama lui, Jane, găsise o fermă cu o casă construită din piatră, veche de 150 de ani. Perth se află chiar în inima vechiului Ontario, iar ferma lui Randy Hillier ocupă o bună porţiune din terenul arondat acestui orăşel din Ontario.

În 2010, Dillon s-a înrolat în Divizia Canadiană de Infanterie Uşoară Prinţesa Patricia, antrenându-se în principal în Shilo, Manitoba. După câţiva ani petrecuţi la bazele din Canada, a fost detaşat în Afghanistan, zburând în Kandahar, oraşul cel mai prietenos cu talibanii, unde se afla şi vechiul centru de comandă al lui Osama bin Laden.

Însă luptele adevărate se încheiaseră deja aici. Cu ceva timp în urmă, canadienii de la baza fortificată de pe aeroportul Kandahar erau angajaţi într-un război total împotriva unităţilor talibane din zonă, pe care încercau să le distrugă. În 2013 însă, când sosea Hillier, misiunea se transformase într-una de pregătire a forţelor guvernamentale şi poliţieneşti afgane. În

martie 2014, după încheierea misiunii, Hillier s-a retras din armata canadiană, cu gradul de caporal. La scurt timp a fost recrutat de miliția kurdă, peshmerga.

Hillier i-a găsit pe cei din peshmerga pe Facebook. Un soldat american i-a făcut legătura cu o femeie pe nume Kerry Dragon, care l-a pus în contact cu un tip pe nume Ali. Acesta nu s-a obosit prea mult să-l verifice pe Hillier. „Sunt un medic veterinar din Canada", s-a recomandat acesta din urmă. „Da, bine", i-a răspuns Ali. „M-am uitat pe pozele tale de pe Facebook și știu că ai fost în Afghanistan, ceea ce pentru mine este suficient."

Dillion Hillier, care la momentul respectiv era cam de vârsta lui Maguire, a devenit primul fost membru al armatei canadiene care s-a alăturat miliției peshmerga. Aproape toți ceilalți canadieni, nu foarte mulți, foști soldați care s-au alăturat și ei kurzilor, făcuseră parte din divizia „Patricia" și toți fuseseră în Afghanistan.

Hillier a fost destul de vehement în justificarea hotărârii sale de a se alătura kurzilor.[9] „Unii oameni nu cercetează. În ceea ce mă privește, eu m-am documentat. Motivația mea are legătură în principal cu atacurile din Ottawa și Québec. Așa că m-am gândit: eu sunt deja antrenat pentru asta. Iar dacă există în jur de nouăzeci de canadieni care luptă pentru ISIS, atunci, dacă eu aș lupta de partea cealaltă, ar fi cu unul mai puțin", și-a motivat Hiller decizia.

> N-am cerut niciun ban de la kurzi, m-am descurcat cu puținul pe care îl aveam eu. Nicio motivație religioasă nu a stat la baza hotărârii mele. Poate în cazul altora a existat și așa ceva. Am luptat alături de kurzii musulmani. După o vreme însă ne-au cam ținut pe tușă. Lucrurile s-au schimbat și n-au mai vrut să trimită străini în primele linii. Atunci m-am întors acasă.

În 2014, la jumătatea lunii noiembrie, la nici o lună după ce Michael Zehaf-Bibeau trăsese în clădirea Parlamentului canadian, Hillier a plecat din Canada, îndreptându-se spre teritoriile kurde. Nu le-a spus nimic părinților despre intențiile sale de a lupta alături de peshmerga. Abia înainte să se îmbarce în avionul care avea să-l ducă la Calgary, i-a trimis un e-mail tatălui său, spunându-i că merge în Irak și rugându-l totodată să-i spună mamei sale că plecase într-o vacanță în Thailanda. Randy Hillier nu a vrut să mintă. I-a spus soției sale adevărul, după care „a dat mai multe telefoane", în încercarea de a-l opri pe Dillon. Acesta a zburat la Londra și, de acolo, în Qatar. Din Qatar a luat un zbor spre Sulaymaniyah, în nordul Irakului, unde s-a alăturat trupelor kurde, având parte aici de suficientă acțiune pe câmpul de bătălie încât să poată spune apoi că s-a simțit ca în tranșeele Primului Război Mondial.

Povestea lui Hillier a fost publicată aproape în întregime pe internet. Hillier a făcut scurte filmulețe, în toiul luptelor, cu camera sa GoPro și *selfie*-uri în care apărea ajutând la bandajarea răniților sau alături de soldații kurzi sau americani ori prezentând pur și simplu aspecte ale vieții alături de peshmerga. Pagina sa de Facebook era plină cu poze din zonele rurale unde se dădeau luptele dintre ISIS și peshmerga.

Terenul din fața vechii case de piatră a familiei Hillier era încă acoperit de zăpadă când Dillon Hillier s-a întors acasă. Inițial plănuise să rămână alături de kurzi timp de șase luni, dar s-a întors după numai două. Părinții lui, care îi purtaseră tot timpul de grijă, erau bucuroși să-l vadă iarăși acasă.

„Plănuisem să stau mai mult, dar climatul politic nu mi-a mai permis să rămân." În cele din urmă, a continuat Hillier, americanii fuseseră aceia care-l forțaseră să plece din regiune. Până la sfârșitul lui 2014, consilierii militari americani începuseră deja să preia controlul asupra kurzilor. Aceștia voiau

să scape de luptătorii străini, pe care-i considerau prea greu de controlat. Hillier ar fi putut cel mult rămâne să muncească acolo și astfel să fie totuși de ajutor, poate ca paznic în spatele liniilor frontului, dar nu asta își dorise când plecase să lupte alături de peshmerga. Prin urmare, a preferat să se întoarcă acasă.

Brandon Glossop a sosit în teritoriile kurde la puțin timp după ce povestea lui Hillier a devenit publică. Glossop, care, la fel ca Hillier, avea douăzeci și șase de ani când a plecat spre Orientul Mijlociu, era un veteran al Diviziei Canadiene de Infanterie Ușoară Prințesa Patricia și fost muncitor pe câmpurile petroliere din Alberta. A plecat din Edmonton la începutul lui 2015 pentru a se alătura kurzilor, britanicilor și americanilor care formau gruparea „Leii din Rojava", din Siria. Glossop a rămas acolo timp de trei luni, apoi la jumătatea lunii mai a anului 2015 s-a întors, cu un steag ISIS drept suvenir. În cazul în care au observat steagul, vameșii n-au părut să ridice nicio obiecție împotriva introducerii lui în țară. Fotografii cu Glossop și steagul său au apărut ulterior pe rețelele de socializare și în presă.

„Încă este nevoie de oameni care să meargă să lupte acolo", i-a povestit el lui Stewart Bell de la *National Post*. „În mod cert, ajutorul nostru a contat. ISIS înseamnă un mare pas înapoi pentru umanitate. Sunt pur și simplu nebuni... Ar trebui să fie obligatoriu pentru noi toți să intervenim, ori de câte ori putem."

Glossop a mai povestit și că l-au motivat să lupte de partea kurzilor unele filmulețe postate pe internet de luptătorii ISIS, în care aceștia aruncau homosexuali de pe acoperișuri. Glossop, care are un frate homosexual, crede că luptătorii ISIS sunt niște naziști moderni. A luat hotărârea finală de a pleca în Siria după ce a văzut un filmuleț cu „puștiulică ăla" de John Maguire, care îi îndemna pe musulmani la atacuri în Canada.

Prin urmare, sfătuit de cei cu care a reuşit să intre în contact on-line, Glossop a plecat în Siria. A spus că totul a decurs uşor, odată stabilit primul contact. Presiunea internaţională pusă pe trupele peshmerga i-a făcut pe aceşti kurzi să nu mai accepte luptători veniţi din ţările occidentale, aşa încât el n-a mai avut altă opţiune decât să se alăture Leilor din Rojava. Mai întâi a zburat la München, unde a întâlnit un voluntar român care i-a fost ghid. A călătorit apoi în nordul Siriei, unde a fost pus în legătură cu Don Mealy, fost soldat britanic. Glossop a primit un M-16 şi a fost trimis într-o tabără a „Leilor".

În timpul şederii sale în Siria, Glossop a întâlnit soldaţi britanici, francezi, spanioli şi americani şi un alt soldat canadian. Kurzii erau recunoscători pentru ajutorul primit de la străini şi obişnuiau să-i onoreze pe soldaţii străini morţi cu inscripţionarea numelui lor pe bannere amplasate pretutindeni pe teritoriul lor. De asemenea, grupul publica pe Facebook fotografii ale soldaţilor decedaţi, pagina fiind urmărită de peste 21 000 de utilizatori, printre alte mii de fotografii şi mesaje propagandistice.

Care a fost motivaţia lui Glossop când a plecat în Siria? În primul rând, dorinţa puternică de a-i ajuta pe kurzi. De asemenea, el a fost inspirat şi de romanele lui Ernest Hemingway. Tot timpul cât s-a aflat acolo şi-a notat diverse lucruri despre experienţa trăită şi a postat fotografii cu el şi camarazii de luptă. La fel ca Hemingway, a trecut prin mai multe situaţii critice, ca atunci când a fost oprit la un punct de trecere irakian, unde au găsit asupra lui o carte despre ISIS, pe care o păstra ca suvenir. La jumătatea lui 2015, avea să spună că spera să poată vinde acea carte pentru a folosi banii ca să se întoarcă în primele linii din Siria.[10]

Canadianca de origine israeliană Gill Rosenberg a fost prima femeie care s-a dus să lupte alături de peshmerga. Miliţia

kurdă este foarte mândră de toate unitățile sale de femei, care sunt trimise să lupte în prima linie a frontului. Rosenberg a povestit că s-a oferit voluntară din dorința de „a-și schimba viața", după ce făcuse închisoare în SUA pentru o escrocherie internațională prin telefon. Înainte de asta, Rosenberg își îndeplinise serviciul militar obligatoriu în cadrul Forțelor de Apărare ale Israelului, unde fusese antrenată pentru misiuni de cercetare și salvare.

Unitățile de femei au fost implicate în lupte extrem de grele. Simplul fapt că aceste unități există îi afectează pe soldații ISIS, care încearcă să construiască o lume în care femeile nu au voie nici măcar să umble fără văl pe cap, nicidecum să îmbrace uniforma militară pentru a se implica în lupte. (Deși se pare că există o unitate militară de femei și în cadrul ISIS, însă ar trebui să fie cel mult o unitate cu rol de suport.) Într-un interviu difuzat de postul de radio al Armatei Israeliene, Rosenberg a povestit cum a participat la „niște schimburi de focuri de armă destul de serioase" cu luptătorii ISIS.

Însă lucrurile s-au schimbat în primăvara și la începutul verii anului 2015. Rosenberg a povestit că a observat cum războiul din nordul Irakului și din Siria devine din ce în ce mai mult unul între șiiți și sunniți. Iranul, care a profitat de această instabilitate pentru a-și consolida poziția de putere regională și țară protectoare a șiiților, le-a furnizat constant arme soldaților prinși în conflict.

În rețeaua imposibil de descifrat de alianțe și neînțelegeri grave existente în Orientul Mijlociu, această declarație a lui Rosenberg nu a picat foarte bine. Iranul sprijină atât regimul lui Assad, cât și gruparea islamistă anti-israeliană Hezbollah, din sudul Libanului.

„În ultimele săptămâni, m-am gândit mult la cum s-au schimbat lucrurile acolo, la cum decurge războiul", i-a spus ea reporterului israelian. „Implicarea Iranului este mai puternică.

Lucrurile s-au schimbat atât de mult, încât m-am hotărât că este mai bine să mă întorc acasă." Ea a cerut Israelului să trimită specialiști care să-i antreneze pe soldații peshmerga.

Rosenberg, care a împlinit treizeci și unu de ani în 2015, are dublă cetățenie, canadiană și israeliană. Ea a emigrat în Israel după o viață grea în Canada. „Noi, ca evrei, vrem să nu mai existe «niciodată» un nou Shoah*, și când spun asta nu mă refer numai la evrei, ci la întreaga umanitate, în special la femeile și copiii neajutorați din Siria și Irak", a mărturisit ea în cadrul interviului de la postul de radio al armatei, în ziua în care s-a întors în Israel, la jumătatea lunii iulie 2015. Într-un alt interviu a mai spus că un alt motiv pentru care s-a hotărât să meargă să lupte împotriva ISIS l-au reprezentat crimele abominabile săvârșite împotriva minorității yazidi din Irak. „Pentru mine, aceste crime au făcut diferența dintre un război obișnuit și un genocid", a declarat ea.[11]

Gill a devenit un fel de vedetă în Israel, în special după ce presa a scris (informație falsă) că aceasta ar fi fost răpită de ISIS. Timp de mai multe zile, presa occidentală a făcut speculații privind soarta ei, până când, într-un final, Rosenberg a pus capăt acestor zvonuri cu o postare pe Facebook.

Unui alt reporter i-a mărturisit că simțea nevoia să plătească într-un fel pentru escrocheriile pe care le făcuse în trecut, ce au avut drept țintă diverși americani, cărora le-a furat câteva mii de dolari. A fost arestată în 2009, după ce a fost găsită de FBI. În momentul în care a început să lupte alături de peshmerga, încă se afla sub supravegherea unui ofițer.

„Eram tânără și naivă și, știți cum se întâmplă, am făcut ceva ce n-ar fi trebuit [...] pentru care am ispășit o pedeapsă de patru ani și jumătate în închisoare, apoi am vrut să-mi schimb

* Cuvânt de origine ebraică ce înseamnă „distrugere", „nimicire" (n. red.).

viața și să fac ceva bun", a mărturisit ea într-un interviu difuzat de Canalul Doi al televiziunii israeliene. „Pentru mine a fost ca o încercare de a-mi spăla păcatele din trecut."

Guvernul canadian a avertizat-o, cum au făcut-o și în cazul lui Hillier și Glossop, că Ottawa nu avea nicio posibilitate să-i ajute în timp ce se aflau în Siria. În plus, ea încă riscă să fie acuzată de faptul că încălca termenii eliberării condiționate, precum și legile israeliene, prin plecarea în Irak și Siria, deși celebritatea dobândită ulterior probabil că le-a mai domolit procurorilor dorința de a o întemnița din nou.[12]

Canadienii care au mers să lupte în Siria și Irak, la fel ca și cei care s-au lăsat cândva atrași de nazism sau comunism, ba chiar și anumite grupări de iezuiți, sunt văzuți drept niște excentrici. Toți au simțit nevoia de a se ralia unei cauze, chiar dacă aceasta nu avea practic nicio legătură directă cu țara lor. Oamenii luptă de obicei fie pentru bani, fie pentru că sunt obligați să o facă, dar există și situații în care simt pur și simplu nevoia să se pună în pericol în numele unei cauze – politice sau religioase – în care ajung să creadă și datorită căreia se simt apreciați, importanți sau doriți. Ideologia, în sensul tradițional al constructelor de genul stânga sau dreapta, nu mai reprezintă o motivație la fel de puternică față de cum era în trecut – deși pentru Dillon Hillier a fost suficientă pentru a-l face să lupte alături de kurzi. Radicalismul islamic s-a convertit în cea mai serioasă amenințare la adresa secularismului și capitalismului occidental. Pentru cei care se simt dezamăgiți de materialismul occidental, dezorientați și singuratici, grupări precum ISIS vin cu o ofertă completă: locuri de muncă, acceptare, demnitate, precum și sentimentul că se află în tabăra câștigătoare.

Capitolul 3

Gândirea unui copil

De fapt, este destul de distractiv. E chiar foarte distractiv. Este mai distractiv decât jocul ăla Call of Duty. *E ca acolo, numai că în 3D. Totul se întâmplă chiar în fața ochilor tăi, în timp real.*

Postare pe Twitter a lui Abu Sumayyah al-Britani, un luptător britanic din gruparea ISIS[1]

În 2015, armata canadiană a lansat o reclamă video menită să atragă recruți pentru prima linie a frontului. Publicul țintă îl reprezentau bărbații tineri, mai agresivi decât media. Filmulețul era realizat în stilul unor jocuri video foarte populare în cadrul acestei categorii. Prezentau războiul de gherilă cu ajutorul unor efecte sonore și al unor paraşutişti surprinși în momentul în care tocmai se pregăteau să sară în aer.

„În general, filmulețele au fost considerate provocatoare, emoționante, realiste și atractive, în ciuda scenelor de luptă tulburătoare", a conchis un focus-grup chemat la o vizionare în avanpremieră la sediul Departamentului Apărării Naționale din Canada. „Energia puternică [resimțită după vizionarea uneia dintre reclame] transmisă prin muzică, imagini care se succed rapid și mediul neobișnuit în care se desfășoară activitatea captează atenția privitorului și îi amintește de un joc video."

Era exact așa cum se intenționase și la fel cum procedează și aparatul de propagandă al ISIS. Filmulețele realizate de organizație cu scopul de a atrage noi recruți au ca țintă același segment de tineri – ajunși la vârsta la care pot intra în armată –, motiv pentru care sunt folosite imagini de o violență extremă, care fac parte dintr-un nou tip de limbaj cunoscut de tinerii din ziua de azi, crescuți cu jocuri video și efecte speciale create pe computer. Astfel reușesc să-i atragă pe cei care tânjesc după acțiune și sunt indiferenți la noțiuni precum cea de patriotism sau datorie față de comunitate. Ar avea șansa de a-și vedea fanteziile realizate și de a trăi într-o lume în care distracția principală este războiul, iar ei sunt eroii.

„Tonul a fost descris drept «agresiv», «misterios», «extrem», «plin de viață», «pozitiv», «incitant», «îndrăzneț», «dinamic», «dur», «antrenant» și «brutal»", au spus cei care au monitorizat focus-grupul. În ceea ce privește mesajul, însă, acesta nu a reușit să ajungă la membrii grupului, care au considerat că filmulețele erau mai degrabă potrivite pentru „categorii de nișă precum femeile, unele minorități și aborigenii".

Realizatorii filmulețului publicitar, intitulat *Gata de acțiune când ești și tu,* își cunoșteau bine publicul țintă. Titlul sugerează că acesta era destinat celor care erau încă puțin prea tineri ca să se înroleze, dar care ar fi putut să-și dorească să o facă atunci când atingeau vârsta potrivită. Organizatorii focus-grupului au considerat că își atinseseră ținta. „Această abordare ingenioasă i-a avut ca țintă pe cei foarte tineri și aventuroși, în special pe bărbați. Filmulețul a fost creat astfel încât să le amintească acestora de un joc video sau un trailer de film." Au fost folosite efecte sonore puternice, cum ar fi sunetul unei respirații sacadate, rotoarele elicopterelor sau focurile de armă.

Întrebarea următoare era pe ce posturi ar fi trebuit difuzată o asemenea reclamă, care se presupunea că trebuie să rezoneze

cu această categorie de tineri plictisiți, dar dornici de aventură. Răspunsul dat de focus-grupul celor din armată era unul deja știut: „Pentru a ajunge la grupul țintă, la bărbații tineri dornici de aventură, filmulețul ar trebui să fie difuzat pe canalele de televiziune axate pe sport, știri, timp liber, umor sau pe cele de muzică".

Deși toate aceste sugestii erau bune, până la urmă cei din armată au decis să procedeze la fel ca ISIS. Au renunțat, cel puțin pentru moment, la canalele de televiziune și au postat filmulețul cu titlul *Gata de acțiune când ești și tu* pe YouTube. În șase luni, numărul vizualizărilor ajunsese deja la 156 000, iar publicului țintă i-a plăcut foarte mult postarea.

Iată câteva dintre comentariile postate: „Este nevoie să fiu absolvent ca să mă pot înrola?", „Mă voi înrola imediat ce termin liceul", „Îmi place foarte mult reclama asta și îmi iubesc țara" sau „Încercați să-i convingeți pe cei care sunt deja convinși; trebuie să termin liceul mai întâi, dar după aceea mă voi înrola".[2]

Asta nu înseamnă că tinerii din ziua de azi sunt mai violenți sau mai răi decât cei din generațiile precedente, crescuți fără internet, televiziune, muzica rock și toate celelalte lucruri despre care se spune că au fost inventate ca să ne sucească mințile. Terorismul urban, în special cel practicat în Europa și America de Nord, a reprezentat o amenințare de secole, iar trupele de gherilă, care au luptat pentru țările lor, au reușit să-i contrarieze pe colonizatori și pe creatorii de imperii din întreaga lume.

Și nici nu se poate spune că oamenii din orașele occidentale sunt astăzi mai puțin în siguranță decât erau în trecut. De fapt, este chiar invers. Evenimentele din 11 septembrie 2001 reprezintă într-adevăr un caz special, dar adevărul este că

oraşele au început să fie bombardate încă din 1567 (dacă nu mai devreme), când nişte conspiratori aristocraţi l-au aruncat în aer pe Lordul Henry Stuart Darnley, soţul Mariei Stuart, regina scoţienilor. Singurul copil rezultat din această căsătorie, Iacob I al Angliei, a devenit şi el ţinta lui Robert Catesby, Guy Fawkes şi a prietenilor acestora, care au complotat să arunce în aer clădirea Parlamentului, la 5 noiembrie 1605, la deschiderea sesiunii parlamentare. Cinci ani mai târziu, regele Franţei a fost asasinat după alte două tentative eşuate. În secolele al XVI-lea şi al XVII-lea violenţa din oraşe ar fi satisfăcut orice minte criminală de astăzi. Războaiele religioase au devastat ţări întregi, iar timp de trei generaţii niciun oraş din Europa nu oferea siguranţă locuitorilor. Revoltele au continuat în marile oraşe şi în următorii o sută de ani, cu cel puţin unsprezece morţi descoperiţi în apropiere de Londra, după un conflict cu soldaţii, în 1768. Revolta s-a răspândit atunci în tot oraşul, docherii distrugând cablurile de ancorare ale navelor, în timp ce muncitorii din oraş îşi distrugeau propriile fabrici.[3] Doi ani mai târziu, soldaţii britanici au tras din nou în mulţime, de data aceasta în Boston, punând astfel capăt Revoluţiei Americane, care, în schimb, i-a inspirat pe francezi să iasă pe străzi şi să îşi distrugă propriul guvern.

Bombele şi atentatele ucigaşe nu s-au oprit aici. În 1812, Spencer Perceval, primul-ministru al Marii Britanii, a fost împuşcat în timp ce se îndrepta spre Parlament.[4] În 1840, în Canada colonială, oameni pe care astăzi i-am numi terorişti au aruncat în aer monumentul dedicat Eroului Războiului de la 1812, generalul Isaac Brock, şi au încercat să arunce în aer şi canalul Welland în anul următor, reuşind însă numai să avarieze una dintre porţi. Şi să nu uităm că la vremea respectivă aveai nevoie de butoaie întregi cu praf de puşcă pentru a provoca o explozie. În 1867, Alfred Nobel a patentat dinamita, iar

cei frustrați, furioși și sociopați au început să fabrice bombe mult mai puternice.

Fenienii* irlandezi, naționaliști, au fost primii care au utilizat noua tehnologie. În 1867, aceștia au avut o tentativă stângace de eliberare a prizonierilor naționaliști irlandezi din închisoarea Clerkenwell din Londra. Nu au reușit să elibereze nici măcar un singur prizonier, dar în schimb au omorât doisprezece oameni care locuiau în casele din apropierea închisorii. Michael Barrett, unul dintre autorii exploziei, a fost ultimul om spânzurat în piața publică din Anglia. Timp de 14 ani, nu a mai existat niciun incident major, însă, începând cu 1881, Frăția Republicanilor Irlandezi a plasat mai multe bombe în Liverpool, Chester și Manchester. În 1882, aceștia au plasat o bombă la Mansion House, locuința Lorului Primar al Londrei. În 1883, au plasat alte două la Westminster și la redacția cotidianului *The Times* din Londra. Pe următoarea au plasat-o la o uzină de gaze din Glasgow. Alte bombe au fost puse la metroul din Londra, la stațiile Paddington și Westminster Bridge.

În anul următor, organizația cunoscută astăzi drept IRA** a plasat bombe la stația de cale ferată Victoria din Londra și la alte trei stații de cale ferată. La 30 mai 1884, alte bombe au avut ca țintă Departamentul de Investigații Criminalistice, biroul Secției Speciale Irlandeze din cadrul Poliției Metropolitane, Clubul Carleton (locul de întâlnire al deputaților conservatori) și casa deputatului conservator Sir Watkin Williams-Wynn, ultima rănind câțiva trecători. Poliția a reușit să dezamorseze o a

* Adept al partidului politic irlandez Sinn Féin întemeiat în 1861, care avea ca țel principal eliberarea Irlandei de sub dominația engleză (n. red.).

** Armata Armata Republicană Irlandeză, organizație militară irlandeză creată în 1919, ca unitate de voluntari, având ca obiectiv inițial lupta împotriva dominației britanice, iar după 1921 obținerea autonomiei și independenței Irlandei față de Marea Britanie (n. red.).

patra bombă, plantată la baza Coloanei lui Nelson*. La sfârșitul aceluiași an, trei membri ai Frăției Republicanilor Irlandezi, conduși de veteranul Războiului Civil american William Lomasney, au sărit în aer în timp ce încercau să monteze o bombă la baza Podului Londrei. O lună mai târziu, o altă bombă cu dinamită a explodat la stația de metrou de pe strada Gower. Alte bombe au fost amplasate în aceeași lună la Camera Comunelor, Palatul Westminster și în Turnul Londrei.

Oamenilor le era frică de dușmanii care trăiau printre ei. La vremea respectivă, aceștia erau numiți fie anarhiști, fie nihiliști, iar înțelepciunea convențională, care de obicei emite teorii greșite, obișnuia să dea vina pentru orice fie pe evrei, fie pe străini (indiferent unde trăiau). Mulți tineri care nu reușeau să se adapteze în societate credeau că puteau distruge sistemul social și politic prin teroare și asasinate. Și erau destul de buni în ceea ce făceau, deși nu aveau internetul la îndemână ca să-i învețe tehnicile sau să-i pună în legătură cu cine știe ce minți radicale. În Rusia, oamenii l-au plâns pe țarul Alexandru al II-lea, ucis în 1881, în urma unui atentat cu bombă care i-a zdrobit picioarele, pus la cale de gruparea revoluționară Narodnaia Volia (Voința poporului). Țarul nu a fost singurul lider din Belle Époque ucis de anarhiști și nihiliști. În 1898, anarhistul italian Luigi Lucheni a înjunghiat-o mortal pe împărăteasa Elisabeta (Sisi) a Austriei, în Geneva, cu o pilă triunghiulară. Acesta a fost condamnat la închisoare pe viață. Umberto I, regele Italiei, care reușise să supraviețuiască după ce fusese înjunghiat în 1879, a fost ucis în cele din urmă de Giovanni Passanante, întors în 1900 din New Jersey în Italia, special pentru a-l împușca pe rege.

---

* Monument aflat în Piața Trafalgar, în centrul Londrei, construit în memoria amiralului Horatio Nelson, care a murit în Bătălia de la Trafalgar din 1805 (n. red.).

Numai câteva dintre atacurile teroriste care au avut loc în era noastră au reuşit să stârnească genul de repulsie care a cuprins Marea Britanie în 1882, după asasinarea Secretarului General pentru Irlanda, Lordul Frederick Cavendish (frate al Ducelui de Devonshire şi rudă a reginei Elisabeta a II-a) şi a subsecretarului Thomas Henry Burke. Cei doi se plimbau împreună prin Parcul Phoenix când au fost atacaţi pe la spate şi înjunghiaţi mortal de cinci membri ai unei grupări naţionaliste irlandeze autodenumită Invincibilii, la numai câteva ore după sosirea lui Cavendish la Londra. Asasinii au fost prinşi şi spânzuraţi, iar Cavendish a fost înhumat pe moşia familiei, la înmormântare participând nu mai puţin de trei sute de membri ai Parlamentului, plus mii de alţi oameni. Însă bombele au continuat să explodeze. Pe 4 mai 1886, cineva a detonat o bombă la un miting care se desfăşura în Piaţa Haymarket din Chicago. Un ofiţer de poliţie a fost ucis, iar colegii săi au început să tragă orbeşte prin fumul şi praful stârnit de explozie, omorând alţi şapte colegi de-ai lor şi cel puţin patru dintre protestatari. Patru oameni au fost spânzuraţi pentru acel atac cu bombă, în urma unui proces considerat de mulţi, atunci ca şi acum, o farsă.

Şi în Franţa au existat acte de violenţă. La 8 decembrie 1893, Auguste Vaillant a plasat o bombă în Camera Deputaţilor din Franţa, rănind nu mai puţin de douăzeci de oameni. Ar fi omorât mult mai mulţi dacă nu s-ar fi agăţat din greşeală cu braţul de rochia unei femei când a încercat să detoneze bomba artizanală – compusă din explozibili şi bucăţi de metal pentru care Vaillant a fost nevoit să facă economii ca să le procure. După ce Vaillant a fost ghilotinat, Emile Henry, pentru a se răzbuna, a aruncat o bombă în cafeneaua Terminus din Paris, după care l-a împuşcat pe poliţistul care pornise în urmărirea lui. La procesul la care s-a decis condamnarea lui, a spus: „Am vrut să-i arăt burgheziei că de-acum încolo nu se va mai putea bucura

de viața luxoasă pe care a dus-o până în prezent, că triumful ei arogant nu o să dureze prea mult și că «vițelul său de aur» va fi zdruncinat pe soclul pe care se află astăzi, până se va rostogoli în noroi și sânge". François Ravachol, care a încercat să-i arunce în aer pe judecătorul și procurorul implicați într-un proces din 1892 intentat împotriva unui anarhist, a dezgropat rămășițele Contesei de Rochetaillée, în speranța de a-și putea finanța viitoarele acte teroriste cu orice bijuterii ar fi găsit acolo. Când a fost prins, după cum scrie Matthew Carr în cartea sa din 2006, *The Infernal Machine*, „s-a dovedit că sociopatul care se pricepea să cânte la acordeon se bucura de o mare popularitate printre intelectualii francezi din clasa de mijloc, care cochetau cu anarhismul în Belle Époque, fiind comparat de aceștia când cu Socrate, când cu însuși Iisus Hristos".

Însă burghezia din marile orașe era departe de a se afla în siguranță după scoaterea lui din joc. În același an în care a avut loc atacul cu bombă al lui Vaillant, anarhistul și cizmarul Léon-Jules Léauthier, după ce tocmai servise cina într-un restaurant elegant, s-a repezit cu un cuțit la cei din imediata sa apropiere și a reușit să-l ucidă pe ambasadorul Serbiei la Paris. A părăsit apoi restaurantul, a găsit un ofițer de poliție și i s-a confesat: „Tocmai am ucis un burghez și am servit o cină pe cinste". Isteria s-a mai domolit în 1894, după asasinarea președintelui francez Sadi Carnot, care a venit ca o replică la execuția lui Vaillant. În schimb, anarhia franceză a început să-și arate colții și în Londra, unde un anarhist francez a plantat o bombă la observatorul Greenwhich; singura victimă a fost însuși atentatorul.

Actele de violență îndreptate împotriva clasei de mijloc burgheze s-au răspândit și în Spania, unde, în 1893, cineva a plantat o bombă la opera Gran Teatre del Liceu din Barcelona, omorând douăzeci și doi de spectatori. Cinci ani mai târziu, altcineva a detonat o bombă în timpul unei procesiuni Corpus

Christi care avea loc la Barcelona, ucigând paisprezece persoane. În replică, autoritățile spaniole au pornit atunci un val de represiuni și torturi, încheiat cu execuția a cinci dintre cei patru sute de oameni arestați în urma atacului. În anul următor, ca răspuns la execuțiile din Barcelona, anarhistul italian Michele Angiolillo l-a împușcat mortal pe prim-ministrul spaniol, Antonio Cánovas, aflat la o stațiune balneară. Angiolillo a sfârșit prin a fi garotat*.

Nici America de Nord nu a fost ferită de violențe. William McKinley, președintele Statelor Unite ale Americii, a fost ucis în Buffalo de anarhistul Leon Czolglosz, în 1901. În 1910, o bombă plantată la sediul publicației *Los Angeles Times* de către un militant unionist, a ucis douăzeci și unu de persoane, rănind grav alte o sută. Începând cu anul 1914, o serie de bombardamente puse pe seama adepților anarhistului italian Luigi Galleani au avut loc în New York, Boston, San Francisco și Washington. În 1916, zece persoane au fost ucise într-un atentat cu bombă în timpul paradei care a avut loc la San Francisco, în ziua premergătoare celei în care țara urma să intre în luptă în Primul Război Mondial. Autorii nu au fost niciodată prinși. În Milwaukee, nouă polițiști plus un civil – o femeie – au murit într-un atentat cu bombă care a avut loc la o secție de poliție în noiembrie 1917. Este posibil ca autorul acestui atac să fi fost un sabotor german. Nici până astăzi nu se știe sigur dacă incendiul care a distrus clădirea Parlamentului canadian în 1916 a fost până la urmă un accident sau nu.

Ceea ce se știe sigur este că existau mai mulți agenți germani care operau în Canada și SUA în timpul Primului Război Mondial, coordonați de Franz von Papen (care mai târziu

* Garota este o veche metodă de tortură folosită în Spania; constă în strangularea treptată a condamnatului (n. tr.).

va juca un rol-cheie în ascensiunea lui Hitler la putere și se va număra printre puținii acuzați de crime de război din procesul de la Nürnberg care au sfârșit prin a fi achitați). Majoritatea acestor bombe au avut ca țintă uzinele din zona New Yorkului, dar a existat și o încercare eșuată de a arunca în aer canalul Welland. În iulie 1915, profesorul Eric Muenter a detonat o bombă în sala de recepții a Senatului american. A fugit apoi de pe Dealul Capitoliului, iar în ziua următoare a încercat să-l asasineze și pe bancherul J.P. Morgan Jr., dar a fost prins. Patru zile mai târziu s-a sinucis în închisoare.

După Primul Război Mondial au avut loc numeroase atentate cu bombă în Europa și Statele Unite ale Americii, culminând cu atacul care a ucis între treizeci și trei și treizeci și opt de persoane și a rănit alte trei sute, pe Wall Street, la 16 septembrie 1920. Acesta a fost primul atentat cu o mașină-capcană (de fapt o căruță trasă de cal), iar autorul nu a fost prins niciodată. Explozia a aruncat în aer calul, a spulberat birourile de la parter ale băncilor și mașinile de-a lungul străzii. Însă măturătorii s-au pus imediat pe treabă, Bursa s-a redeschis a doua zi, iar evenimentele prilejuite de Ziua Constituției s-au bucurat de participarea a mii de oameni.

De asemenea, se pare că lumea a uitat de seria de atentate cu bombă efectuate de IRA în Anglia timp de aproape un an înainte de începerea celui de-al Doilea Război Mondial și continuate până ce bombardamentele aeriene naziste le-au făcut să pară inutile. După război, atacurile cu bombă au fost continuate de comuniști europeni; luptătorii naționaliști, precum IRA, grupul basc ETA* și Frontul de Eliberare a

* Abreviere pentru Euskadi Ta Askatasuna (în bască: Țara Bascilor și Libertate); este un grup terorist armat din Spania care cere formarea unui stat socialist independent basc (n. red.).

Québecului*, radicali precum WUO** din America anilor 1970, banda Baader-Meinhof din Germania și Brigăzile Roșii din Italia. Spre sfârșitul secolului, Europa și America de Nord au devenit țintele neofasciștilor și ale unor foști combatanți, precum Timothy McVeigh, care, împreună cu prietenii săi, a aruncat în aer complexul federal din Oklahoma, omorând 168 de oameni.

Violența urbană, având la bază motive religioase și politice, a atras dintotdeauna suficient de mulți nemulțumiți încât să mențină vie frica în oameni. Întotdeauna există unii gata să renunțe la orice tip de confort pentru a lupta în războaiele altora, alături de comuniștii din Rusia sau de socialiștii și democrații din Spania, în timpul războaielor civile, iar acum pe frontul musulman. Ceea ce s-a schimbat astăzi este abilitatea recrutorilor de a se strecura în orice casă și în orice telefon conectat la internet (iar uneori de a întâlni în persoană potențiali recruți, prin ghetourile musulmane din suburbiile Parisului sau în moscheile conduse de extremiști).

Departamentul de Stat American spune că, în 2013, în 93 de țări au fost înregistrate peste 9 700 de incidente în care au fost implicați teroriști. Mai mult de 18 000 de oameni au murit în aceste atacuri. Alți 30 000 au fost răniți și aproape 3 000 au fost răpiți sau ținuți ostatici. Aproape 60% din aceste atacuri au avut loc în Afghanistan și Pakistan, procentaj care s-a schimbat radical după ce ISIS și-a intensificat atacurile, în 2014.[5]

* În 1963 s-a înființat temutul FLQ, Frontul de Eliberare a Québecului, o mișcare extremistă ale cărei acțiuni violente au fost îndreptate clar împotriva simbolurilor engleze, instituțiilor anglofone și cartierelor burgheziei anglo-canadiene (n. red.).

** The Weather Underground Organization, mișcare americană de stânga fondată de un grup de studenți de la Universitatea Michigan, care a ajuns să fie cunoscută mai târziu în limbajul colocvial ca Weathermen, „Meteorologii" (n. tr.).

Dacă publicitatea reprezintă seva din care se hrănește terorismul – fapt recunoscut de lideri teroriști precum Osama bin Laden –, cifrele acestea indică o competiție dură care trebuie să existe în rândul teroriștilor pentru obținerea de fonduri sau recrutarea de noi adepți.

În ziua de azi, oameni de toate vârstele par dependenți de tehnologiile de comunicare. Pentru mulți dintre noi a devenit pur și simplu prea dificil să se deconecteze de la computer. Noile media* îi ajută pe cei plictisiți să-și omoare timpul, îi ajută pe cei care se simt neimportanți să pară importanți și facilitează apariția unor comunități. Aproximativ 93% dintre tinerii americani utilizează internetul în mod frecvent, iar mai mult de 80% au acces wireless. Cu cât mai săraci sunt oamenii și țara în care trăiesc, cu atât mai probabil este ca internetul wireless să fie folosit pe scară largă. Majoritatea țărilor din Orientul Mijlociu oferă servicii de telefonie mobilă, căci infrastructura este mai ieftină – și mai greu de furat – comparativ cu cât ar costa cablurile din cupru. În SUA, cei care folosesc cel mai mult internetul wireless sunt persoanele de culoare.

În 2010, cercetători din opt universități au inițiat un experiment cu scopul de a testa nivelul dependenței de internet, telefoane mobile și alte canale de comunicare. L-au numit „Unplugged: 24 Hours without Media". Experimentul a fost condus de profesoara Susan Moeller, de la Universitatea din Maryland, prin intermediul Academiei de Media și Schimbare Globală din Salzburg. În cadrul acestui experiment, profesori de la Universitatea din Bournemouth au invitat 189 de studenți

* *New media* (în engl., în orig.). Nu există o definiție unanim acceptată pentru „noile media". În esență, pagina web, e-mailul, blogul, rețelele sociale care permit accesul la informație de oriunde și oricând se reunesc sub această titulatură (n. red.).

la jurnalism și științele comunicării să renunțe la orice tip de canal media, inclusiv la telefoanele mobile și *smartphone*-uri, tablete și MP3 playere, televizor, ziare, radio și internet, timp de douăzeci și patru de ore. Aproape o treime dintre ei nici măcar n-au vrut să încerce, iar restul au descoperit că experimentul era aproape imposibil de dus până la capăt.[6] Totuși, pentru a reuși, una dintre studente a povestit cum a trebuit să trăiască „precum un pustnic, închisă tot timpul în cameră". Experimentul a învățat-o că este imposibil să scapi de noile media „dacă nu te duci pur și simplu pe un câmp și campezi acolo". La fel ca restul studenților, avea permisiunea de a citi cărți, însă tot nu a fost de-ajuns. Așa că s-a apucat de spălat și „s-a trezit la un moment dat că privea fascinată cum se învârteau lucrurile în uscătorul de rufe"[7].

Din punct de vedere fizic, se poate spune că adolescenții au pierdut războiul din start, cel puțin când vine vorba de rezistența la stimuli. Centrul plăcerii din creier care este stimulat de internet este același cu cel stimulat de droguri.[8] Creierul lor râvnește după dopamină, un hormon natural produs de creier care controlează capacitatea de a simți durerea și de a experimenta plăcerea. Aceleași substanțe chimice care le provoacă oamenilor dependența de narcotice funcționează și în cazul utilizatorilor care își petrec mult timp navigând pe internet. Creierul eliberează mai multă dopamină ca răspuns la stimulii crescuți, iar receptarea acestui neurotransmițător în restul creierului devine accentuată. Nevoia de dopamină îi încurajează pe oameni să caute plăcerea.

Tot mai mulți părinți încep să realizeze că, de fapt, creierul adolescenților nu este la fel ca al adulților. Acesta receptează mai puternic senzația de mulțumire pe care o dă dopamina sintetizată și apoi eliberată. Acele părți din creier responsabile

cu asumarea riscurilor nu sunt încă dezvoltate în cazul lor. Prin urmare, în lupta care se duce între dorința de plăcere și aversiunea față de risc, cea cu șanse mai mari de câștig este plăcerea.

Lobii frontali, responsabili de raționamentul logic, nu sunt încă suficient dezvoltați. Cortexul cingular anterior – partea din creier care ne ajută să învățăm din propriile greșeli – este și ea insuficient dezvoltată la adolescenți, astfel încât, chiar dacă aceștia realizează că au făcut o greșeală, este foarte posibil să nu învețe nimic din ea.[9]

Aceasta este prima generație care a crescut cu *smartphone*-ul și computerul integrate în viață și minte. Prin intermediul acestor dispozitive pe care le-au manevrat de mici, tinerii de astăzi au acces la informație, materiale pornografice, și-au făcut prieteni, iluzii și s-au distrat – ceea ce le dă puterea de a decide câtă dopamină eliberează și folosește creierul lor, din moment ce acesta produce hormonul respectiv de câte ori simte plăcere. Dr. Frances Jensen, expert în neurologie, a observat recent: „Într-un anumit sens, tehnologia *este* un drog". Orele petrecute pe internet afectează creierul într-un mod negativ, îngreunând procesul de stocare și memorare a informației.[10]

Potrivit unui alt studiu, creierul adolescenților dependenți de internet trece prin schimbări semnificative. Structurile adânci ale creierului au suferit modificări, în timp ce la suprafață activitatea s-a redus. „Aș fi surprinsă dacă o perioadă de 10-12 ore de jocuri pe calculator nu ar produce nicio modificare în creier", spunea neurologul Nora Volkow, de la Institutul Național Împotriva Abuzului de Droguri, într-un interviu pentru revista *Scientific American*.

În China, rata dependenței de internet este extrem de mare. Aproximativ 14% din tinerii de la orașe – în jur de 24 de milioane – sunt dependenți grav de internet, potrivit Organizației

Chineze pentru Tineretul Utilizator de internet, în timp ce în SUA procentul este cuprins undeva între 5 și 10%. Internet café-urile, unde adolescenții joacă World of Warcraft, pot fi întâlnite la tot pasul în orașele din China.

Cercetătorii chinezi au descoperit că prea multe ore petrecute on-line duc la depresie, irascibilitate crescută și o dorință mai mare de a petrece și mai mult timp on-line (ceea ce face ca renunțarea să fie și mai grea). Aceștia au ajuns și la concluzia că anumite schimbări care se produc în creier ca urmare a acestei dependențe afectează vorbirea, memoria, controlul motricității, emoțiile și simțurile. În plus, creierul dependenților de internet se micșorează cu aproximativ 20%, procent care crește în cazul celor care au petrecut un număr de ore record pe internet.[11]

Mulți dintre studenții care caută companie pe internet și vor să se simtă apreciați sunt genul de oameni care pun la îndoială autoritatea și vor să schimbe sistemul, dar se simt frustrați și izolați de o cultură care pune preț pe bani și statutul social mai mult decât pe idei. În prezent, politica îi ignoră pe acești tineri, în afară de cazul în care ei înșiși acceptă să urmeze linia impusă de un anumit partid politic, limitându-se astfel la activități precum amplasarea bannerelor sau lipirea afișelor, în loc să caute să se exprime liber. Școlile au mai degrabă tendința de a-i trece pe medicație pe studenții care ies din rând, sub diagnosticul de „tulburări de comportament", în loc să încerce să le redirecționeze energia și creativitatea spre ceva care să le aducă mai multe beneficii atât lor, cât și societății.

Cel mai frecvent diagnostic care le este pus acestor tineri, cel de tulburare de opoziție și comportament sfidător (ODD), a fost identificat prima dată în DSM-V (*Diagnostic and Statistical Manual of Mintal Disorders*, ediția a V-a, publicată în 2013) drept un „model de comportament negativist, ostil și sfidător". Un copil care a primit acest „diagnostic", descoperit recent,

„se ceartă adesea cu adulții", „afișează un comportament sfidător ori refuză să se supună cererilor sau regulilor impuse de adulți" și este „mereu suspicios și irascibil".[12] Boala a înregistrat un succes rapid printre pedagogi și este foarte posibil să se situeze în curând pe același prag de frecvență cu diagnostice precum deficitul de atenție/tulburarea de hiperactivitate, de care se presupune că suferă astăzi 15% din elevii americani. În condițiile în care 32,4% dintre copiii internați în 2011 într-un spital de psihiatrie din Fort Bragg, în Carolina de Nord, au fost diagnosticați cu ODD, este clar că vorbim în acest caz de un diagnostic ce rezistă în timp.

Psihiatrii susțin că boala poate fi tratată prin terapie cognitivă și/sau tratamente cu antipsihotice puternice, cum ar fi Risperdal (risperidonă) sau Zyprexa (olanzapină). Și, bineînțeles, nu există un diagnostic în oglindă pentru aceasta, cu care să fie etichetați copiii care acceptă autoritatea necondiționat, respectă ordinele fără să crâcnească, acceptă consumismul și nedreptatea socială fără să-și pună întrebări și cred tot ce le spun adulții – inclusiv presa și politicienii.[13]

Etichetarea nonconformiștilor și tratarea lor ca pacienți le ușurează viața profesorilor și terapeuților, dar este puțin probabil că aduce vreun folos societății sau celor etichetați astfel. În loc să-i drogăm, ar trebui să acceptăm faptul că, pur și simplu, unii oameni nu se integrează în această societate care a devenit extrem de sufocantă. Unii dintre ei sunt creativi, în timp ce alții sunt pur și simplu foarte plictisiți. Școlile și părinții trebuie să se implice mai mult pentru a-i ajuta să își găsească locul potrivit în această lume.

Oricine reușește să pătrundă în mintea adolescenților și să le înțeleagă dorințele și neliniștile îi poate exploata. Industria muzicii și cea a filmului reprezintă o dovadă în acest sens. ISIS

şi alte grupări teroriste au învăţat foarte bine lecţia oferită de aceste industrii. Nu este însă foarte clar dacă acest mod de a-şi gândi acţiunile propagandistice în epoca noilor media este intuitiv şi vine chiar de la aceşti teroriştisau a fost adoptat odată cu recrutarea celor convertiţi la Islam din Europa şi America de Nord. În mod cert, însă, gruparea ISIS este mai avansată în comparaţie cu al-Qaida, care, deşi a înţeles utilitatea propagandei, nu a reuşit să se descurce la fel de bine în hăţişurile internetului. Gruparea al-Qaida făcea filmuleţe de calitate, dar majoritatea erau plictisitoare. De obicei era vorba de o predică presărată cu secvenţe de film *home made* realizate de jihadişti. În primii ani ai acestui secol, ISIS dădea aceste filmuleţe spre difuzare canalului de televiziune Al Jazeera – controlat de guvernul din Qatar –, care le selecta pe cele mai convingătoare. În timp ce presa occidentală era atentă la orice semăna cu o ameninţare la adresa lumii neislamice, filmuleţele respective erau de fapt concepute pentru musulmani.

În 2002, Osama bin Laden îi scria lui Mullah Mohammed Omar, lider taliban: „Este evident că războiul mediatic din acest secol reprezintă una dintre cele mai puternice tactici de luptă pe care le avem la îndemână; de fapt, ponderea războiului mediatic este de 90% din pregătirile pentru război". Cu altă ocazie, tot el îi scria unui prieten: „Media acoperă cea mai mare parte din ce înseamnă un război astăzi".

Ayman al-Zawahiri, cel care urma să preia conducerea al-Qaida după ce Osama bin Laden a fost omorât, îi scria prietenului său Abu Musab al-Zarqawi, care a condus prima mare insurgenţă din Irak: „Suntem în război, dar mai mult de jumătate din luptă se duce de fapt în mass-media. Ne aflăm într-o competiţie pentru a câştiga Umma [lumea musulmană] de partea noastră, cu mintea şi sufletul său".

Între timp, în anii care au urmat evenimentelor din 11 septembrie, internetul s-a schimbat dintr-o lume virtuală de pagini web și bloguri într-un nou canal de comunicare ce le permite utilizatorilor, la costuri foarte mici de timp și bani, să intre în legătură cu oameni din toată lumea și să interacționeze cu ei în timp real. Miliarde de oameni s-au alăturat rețelelor de socializare. Prin urmare, musulmanii impresionabili și potențialii convertiți au devenit foarte ușor de găsit. Iar presa se află și ea în mediul virtual. Jurnaliștilor le-a plăcut Twitter pentru că este o platformă interactivă. Le permite să descopere foarte ușor noi surse pentru interviuri, navigând pur și simplu printre postările vedetelor, politicienilor și ale altora, inclusiv ale jihadiștilor, care de obicei nu vorbesc cu reporterii. De asemenea, aici pot să-și facă și publicitate la propriile articole, publicând linkul către site-ul angajatorului lor. De fapt, ziariștii au știut să profite de Twitter încă dinainte ca ISIS să devină un jucător important în Orientul Mijlociu și Africa de Nord. Reporteri independenți au început să-și petreacă cea mai mare parte din zi pe Twitter, la fel cum majoritatea trusturilor de media au cel puțin un angajat plătit să facă același lucru, în goana după noi subiecte, dar și cu scopul de a se autopromova. În articole din ziare, ziariștii citează din postările de pe Twitter, preferând să se folosească mai degrabă de ceea ce găsesc pe rețeaua de socializare decât să caute în altă parte surse pentru interviuri.

Prin urmare, o mulțime de jurnaliști, dar și unii cercetători, interacționează astăzi în timp real cu militanții ISIS de pe Twitter, așa cum a făcut și Stewart Bell de la *National Post* cu John Maguire în lunile dinainte de lansarea filmulețului din 2015. Traficul pe Twitter al militanților ISIS pare unul autentic, postările fiind făcute chiar de luptători de rând, numai că mesajele în sine sunt meșteșugite de numerosul personal al ISIS

specializat în probleme de media. Ştirile importante provin direct de la cartierul general al ISIS şi de la birourile regionale, unde cei cărora li s-a încredinţat misiunea de a vorbi în numele „statului" le prelucrează şi le publică apoi pe canalele media sau, dacă este vorba de un filmuleţ, pe YouTube sau pe paginile web jihadiste. Anumiţi oameni de încredere, în special dintre cei vorbitori de limba engleză, participă şi la dezbateri pe internet sau discută cu reporterii.

Atât ISIS, cât şi unele dintre grupările rivale – în toiul războiului sirian existau în jur de 1 200 de grupări care se luptau în această mică ţară – sunt experte în canale media, aplicaţii şi reţele de socializare, cum ar fi Twitter sau Facebook, dar şi WhatsApp, Tumblr, Reddit, Paltalk, Viper şi Kik. Membrii acestor organizaţii folosesc mesaje criptate când iau legătura cu potenţiali convertiţi sau jurnalişti. Iar ISIS ştie nu numai *cum* să îşi răspândească mesajul în lume, ci şi *ce* se „vinde" mai bine într-o lume în care generaţia ţintă de viitori luptători şi coloniştii în noul califat a crescut odată cu violenţa din jocurile video, filme şi de la televizor.

Propagandiştii ISIS preferă Twitter, o platformă relativ simplă, proiectată pentru telefonia mobilă. Twitter a devenit una dintre cele două reţele sociale importante în 2008. (Cealaltă este Facebook, care este însă mai greu de folosit de pe telefon.) Twitter le permite utilizatorilor să scrie mesaje care nu depăşesc 140 de caractere şi să acceseze linkuri. În ceea ce priveşte materialele video, ISIS preferă să şi le posteze pe YouTube, de unde este preluat apoi linkul şi transmis de oamenii săi de la birourile de propagandă din Orientul Mijlociu şi Europa către miile de utilizatori de Twitter, ajungând astfel să fie văzut atât de susţinători ai grupării, cât şi de ziarişti.

Twitter este o reţea socială gratuită care se află în căutare de metode prin care să-i oprească pe teroriştii să mai folosească

platforma. ISIS, la fel ca celelalte grupări care își fac reclamă pe Twitter, dispune de un serviciu care are buletinele de știri deja pregătite pentru a fi transmise în toată lumea. Twitter oferă și posibilitatea de a transmite mesaje private. Se poate spune că reprezintă astfel o evoluție de la SMS-urile care au fost atât de importante pentru Primăvara Arabă*. Telefonia mobilă le-a permis atunci liderilor protestatarilor să își coordoneze mai bine oamenii din Cairo, Damasc și alte orașe și să-i organizeze în „mișcări sociale", fără să existe riscul – poate doar într-o foarte mică măsură – ca mesajele să fie interceptate de autorități.[14]

Luptătorii ISIS individuali, în special cei din Orientul Mijlociu, tind să se țină departe de orice discuție politică sau legată de chestiuni militare, preferând să se concentreze exclusiv pe discuții legate de însemnătatea Coranului. Majoritatea membrilor ISIS de pe Twitter își petrec timpul discutând despre religie. Conținutul mesajelor postate de ei pe internet nu s-a schimbat foarte mult de la atacurile care au avut loc în SUA, pe 11 septembrie 2001, sau la Madrid, în 2004. După acest din urmă atac, de exemplu, anchetatorii care au descoperit un stick USB lăsat de unul dintre atacatori au sperat să descopere informații folositoare despre terorismul jihadist. În schimb, au găsit doar discuții despre Bine *versus* Rău și câteva broșuri religioase, care primiseră aprobarea al-Qaida. Nici vorbă de cărți de strategie pentru teroriști sau planuri mărețe. Numai o treime din ceea ce

* „Primăvara Arabă" desemnează o serie de mișcări de protest care au avut loc în mai multe țări din Orientul Mijlociu și Africa de Nord începând cu sfârșitul anului 2010. Acestea s-au desfășurat îndeosebi în țări arabe unde domnea un regim autoritar sau totalitar. Scânteia care a declanșat mișcările de protest a fost larg recunoscută ca fiind sinuciderea prin autoincendiere a lui Mohamed Bouazizi în Tunisia, la data de 17 decembrie 2010 (n. red.).

s-a găsit pe stick avea propriu-zis legătură cu terorismul, fiind vorba în mare parte de instrucțiuni despre cum să faci bombe care să fie apoi folosite în atentate.[15]

Cea mai mare parte a materialului postat de membrii ISIS pe internet este la fel de neinteresant. De fapt, mesajele pe Twitter ale „ISIS" reprezintă un amestec de materiale de propagandă și scrisori către acasă, precum și discuții între luptătorii ISIS (inclusiv între femeile care susțin organizația, fie din teritoriile ocupate, fie de acasă). Chiar dacă aceste mesaje pot părea plictisitoare, ele au rolul de a-i conecta pe membrii grupării la o comunitate mai extinsă de adepți ai mișcării, fapt care îi ajută să facă față singurătății, izolării și dorului de casă, pe care mulți dintre luptătorii străini probabil că le simt. De asemenea, ele mai au și rolul de a-i încuraja pe cei care știu că există o șansă destul de mare ca ei să moară în curând. Foarte adesea, luptătorii ISIS postează sloganul lui Osama bin Laden „Noi iubim moartea mai mult decât iubiți voi viața". Presa însă preia de obicei materialele mai violente, acestea reprezentând și genul de propagandă căutată de mulți occidentali – potențiali jihadiști sau fani ai așa-zisei pornografii de război (*war porn*), care înseamnă publicarea unor imagini explicite cu atrocități săvârșite pe timp de război. Astfel de fotografii, atașate la postările de pe Twitter, sau filmulețele făcute în urma masacrelor reprezintă o componentă cu foarte mare succes a propagandei de război ISIS, care vrea să devină cel mai cunoscut și mai violent grup de luptători din Siria, Irak și, într-o mai mică măsură, Libia și Afghanistan. Nicio altă organizație implicată în astfel de războaie nu și-a propus vreodată să își promoveze atrocitățile prin mijloace atât de brutale și neobișnuite.

Teroriștii par să se afle într-o competiție continuă în care fiecare încearcă să omoare cât mai mulți oameni – ceea ce

denotă o lipsă de imaginație din partea lor. Numărul crescut al victimelor rezultate în urma atacurilor cu mașini-capcană a generat probabil ceva publicitate la nivel local, dar presa internațională a ignorat în mare parte aceste atacuri. Gruparea al-Qaida din Irak și, mai târziu, ISIS au realizat că stilul în care faci lucrurile contează la fel de mult ca amploarea pagubelor provocate și numărul victimelor. Înainte să-și înceapă programul de răspândire pe scară largă a filmulețelor care înfățișează execuții, liderii ISIS au înțeles că au nevoie de metode mult mai atroce de execuție pentru a capta atenția presei internaționale, precum și a potențialilor viitor recruți și donatori. Inițial s-au gândit la un fel de „secerătoare umane" – un set de lame atașate la niște camioane, care să intre în mulțimile de oameni în mare viteză –, dar au renunțat la idee din motive probabil destul de evidente. În mulțime se află de obicei femei și copii, iar presa se scârbește repede de cei care măcelăresc copii. Găsirea unor metode mai creative de a ucide este în special importantă în cazul victimelor sărace sau care fac parte din categoria celor persecutați pe motive rasiale și care trăiesc de obicei departe de centrele de putere mass-media.[16]

Uneori, ISIS a creat în mod deliberat astfel de filmulețe care copiază scene din filme renumite, în care unul dintre personaje este ucis. Un astfel de filmuleț, care înfățișează patru bărbați înecați într-o cușcă scufundată, amintește de scena morții lui Vesper Lynd în *Casino Royale*, din seria filmelor cu James Bond. Ambele scene se concentrează pe chinurile oamenilor sub apă, fiind filmate de scufundători care surprind pe peliculă inclusiv sunetele morții. Filmulețul ISIS are bineînțeles un impact mult mai puternic decât originalul prin faptul că înfățișează o scenă reală. De asemenea, atacurile de la Paris din 2015, din timpul concertului de la Bataclan, seamănă,

măcar într-o mică măsură, cu scena culminantă din filmul *Ticăloși fără glorie* al lui Quentin Tarantino.

Chiar și cu aceste filmulețe ingenioase înfățișând scene atroce de război, interesul pentru ISIS a început să scadă în vara lui 2015, când atenția lumii a fost redirecționată spre criza emigranților din Europa, motiv pentru care organizația s-a simțit forțată să aducă terorismul în marile capitale mediatice, cum ar fi Parisul. Până la urmă, interesul mass-media față de crucificări și decapitări ar fi pălit foarte curând. Întotdeauna este nevoie de variație și ca violența să escaladeze pentru a menține viu interesul lumii. Abu Daigham al-Britani, luptător britanic care s-a alăturat ISIS, a început să posteze fotografii pe Instagram cu el și capetele tăiate ale victimelor sale. Apoi, sub numele de Jihad Johnny, s-a filmat decapitându-l pe jurnalistul american James Foley și pe alți câțiva prizonieri occidentali. Când și acest gen de scenariu lugubru s-a învechit, ISIS a încercat să impresioneze prin numărul victimelor, măcelărind câte zece, douăzeci sau chiar mai mulți prizonieri simultan.

Organizația este dispusă să investească timp și inventivitate în acest gen de scene. Să înec niște oameni închiși într-o cușcă suspendată deasupra apei cu macaraua nu este tocmai un lucru simplu. A fost nevoie să fie construită cușca și au fost necesare trei camere de filmat pentru a înregistra atrocitatea, fiind surprinse detalii precum momentul în care a fost închisă ușa cuștii. Editarea este și ea foarte importantă, deși uneori oamenii grupării tind să devină un pic cam jucăuși. În cea de-a doua parte a filmulețului cu acea cușcă scufundată, luptătorii ISIS înfășoară o coardă explozivă în jurul gâturilor mai multor victime, după care detonează dispozitivul. Explozia este surprinsă din mai multe unghiuri, după care imaginile se derulează cu încetinitorul, pentru ca, la final, filmulețul să fie redat invers, ca și cum

capetele aruncate în aer s-ar fi reconectat la trupurile lor. (Un stop-cadru din acest filmuleț a fost folosit în campania de strângere de fonduri inițiată de Partidul Conservator din Canada la numai câteva zile după postarea lui pe internet.)

De ce fac toate aceste lucruri? Pe de o parte, pentru distracția trupelor, iar, pe de altă parte, pentru a-și intimida oponenții. Cine ar vrea să se încurce cu ISIS și să sfârșească la fel ca una dintre victimele din aceste filmulețe? Reputația de grupare extrem de violentă pe care și-a făcut-o ISIS i-a prins extrem de bine. Orașe întregi i s-au predat fără prea multă luptă, după ce locuitorii s-au panicat și au preferat să fugă decât să riște să cadă prizonieri. Pe de altă parte, însă, ISIS are nevoie constantă de noi recruți dacă speră să-și extindă teritoriile cucerite și, implicit, „califatul", căci, prin definiție, asta se presupune că trebuie să facă: să se extindă. Unul dintre sloganele grupării este „Acest Khilafa [califat] nu va mai avea granițe, numai fronturi".

Deși reușește să ia mulți luptători de la al-Nusra (aripa siriană a organizației al-Qaida, ai căror oameni sunt antrenați în războaiele din afara Siriei) și de la ceilalți competitori jihadiști din regiune, ISIS nu mai are practic de unde să recruteze soldați din teritoriile cucerite. Prin urmare, are nevoie de luptători străini pentru a completa locurile goale. De asemenea, este important să ne amintim și că ISIS nu este cu adevărat o grupare insurgentă, mai ales dacă vorbim de Siria. Cel mult se poate spune că este o grupare colonizatoare ce încearcă să își impună ideologia și să își instaleze oamenii peste tot în zonele ocupate din această țară. Este adevărat că își mai adună soldați și din Irak, dar, dacă vrea să supraviețuiască amenințărilor reprezentate de orice regim se va instala la Bagdad, puterilor occidentale, forțelor susținute de iranieni și miliția kurdă, are mereu nevoie de alții. Un lucru pe care propaganda ISIS nu-l

menționează niciodată – dacă ar fi să ne luăm numai după soarta luptătorilor occidentali – este acela că luptătorii grupării nu trăiesc prea mult.

Totuși, ei nu sunt la fel de importanți ca niște simpli colonizatori de care are nevoie organizația sau ca soldații folosiți pe post de carne de tun. Luptătorii străini oferă pentru ISIS oportunitatea de a-și răspândi mesajele propagandistice în mai multe limbi. În special cei care operează în Cecenia, Afghanistan sau în Balcani sunt de obicei bine antrenați și de multe ori se dovedesc mai de încredere decât recruții locali. Nu sunt implicați în vendete tribale sau personale și, în multe privințe, sunt atât de neajutorați și supuși, încât nu au altă opțiune decât să respecte pur și simplu ce li se spune.

Pe de altă parte, însă, prezența luptătorilor străini în rândurile ISIS alimentează propaganda dușmanilor. Regimul lui Assad – susținut de Iran și de Rusia – care în toamna lui 2015 stăpânea peste Damasc, s-a folosit de prezența luptătorilor străini din ISIS și alte grupări din opoziție pentru a le eticheta drept „invadatoare", ceea ce, în multe privințe, este adevărat.[17]

Din cauza nevoii disperate de soldați străini, ISIS întâmpină mai multe probleme, destul de grave. Unii dintre tinerii care vin în teritoriile ocupate, în special din America de Nord și din țările europene, sunt instabili psihic și sociopați. Motiv pentru care nu sunt soldați buni. Cei cu probleme mentale nici nu pot fi antrenați, pentru că refuză să urmeze ordinele. În plus, ISIS se teme și de posibilitatea ca printre aceștia să fie și agenți infiltrați. Există prea puțin timp la dispoziție pentru a-l verifica pe fiecare în parte suficient de bine și nu există nici infrastructura necesară pentru a-i putea ajuta pe cei cu probleme de natură psihică. Există, în schimb, metode prin care agenții străini pot fi expuși. De exemplu, dacă li se ordonă să decapiteze pe

cineva, este clar că aceştia vor refuza. Oricine este suspectat că nu are calităţile necesare pentru a fi un bun soldat ISIS sau care pare a fi spion este detaşat în diviziile de sinucigaşi cu bombă. Soldaţii cei mai incompetenţi pot primi misiunea de a conduce o maşină căptuşită cu explozibil sau de a alerga spre liniile inamice purtând vestă cu explozibil.

Nu există însă prea multe variante pentru cei care se simt până la urmă dezamăgiţi de tacticile practicate de ISIS sau care decid că atentatele sinucigaşe cu bombă nu sunt chiar cea mai bună opţiune de carieră pentru ei. Unii încearcă să se întoarcă acasă, în timp ce alţii vor să se alăture unor grupări rivale din Siria. ISIS decretează stare de asediu pe timp de noapte şi instalează bariere pe drumuri pentru a-i prinde pe dezertori. Un ziar libanez a raportat că, între septembrie 2014 şi februarie 2015, mai mult de 120 de luptători străini care au încercat să dezerteze din rândurile ISIS au fost ucişi de grupare. Altora, printre care cel puţin un canadian, li s-a permis să părăsească gruparea pentru a-şi trata rănile în spitale din ţara de origine.[18]

ISIS recrutează on-line, prin intermediul recrutorilor care îşi fac veacul pe lângă moschee şi chiar cu ajutorul unor scrisori pe care le trimit celor aflaţi în închisoare. Recruţii care provin din ţări musulmane sunt de obicei veterani călîţi în lupte grele. Cei din Europa Occidentală – atât cei care au emigrat în teritoriile ocupate de ISIS, cât şi cei care au rămas la ei acasă pentru a ucide în numele ISIS – sunt de obicei din categoria celor care nu se descurcă foarte bine pe plan economic şi social. Sinistrele şi sărăcăcioasele ghetouri musulmane din Paris sau din alte oraşe franceze constituiau deja teatrul unor bătălii aprige dinainte să apară ISIS. Un studiu asupra recruţilor germani a arătat că numai un sfert dintre aceştia aveau studiile liceale terminate şi o treime aveau cazier. În schimb, luptătorii

din Marea Britanie provin de obicei din medii mai bogate. Canadienii și americanii reprezintă un amestec de studenți care au renunțat la facultate și câțiva tineri de succes.

ISIS îi atrage în primul rând prin prisma faptului că este cea mai cunoscută grupare teroristă din lume, care comite violuri, crime sau alte atrocități împotriva populației civile sau prizonierilor de război, la un nivel fără precedent. ISIS apreciază publicitatea pe care le-o oferă difuzarea imaginilor cu aceste fapte cumplite. Foarte puține grupări teroriste mai primesc atâta atenție astăzi în presă sau la televizor, în special când vine vorba de teritoriile din Orientul Mijlociu sau Africa de Nord, unde își desfășoară ISIS operațiunile. Iar publicitatea este ca oxigenul pentru teroriști. Ei au nevoie să arate că sunt o organizație viabilă, în care merită să investești bani, sau că merită să i te alături dacă vrei să te afli în tabăra câștigătoare. În plus, ei știu foarte bine că occidentalilor le displace să-și vadă propriii concetățeni alăturându-se cu toată inima unui grup jihadist.

Însă cum anume își face ISIS publicitate? Evident, nu prin succesele militare pe care le repurtează, care au fost aproape ignorate de presa occidentală, chiar și atunci când gruparea a reușit să ocupe câteva dintre cele mai mari orașe iraniene. Decapitarea jurnalistului James Foley de către un terorist ISIS vorbitor de limba engleză, în 2014, a atras mai multă atenție din partea presei occidentale decât capturarea Mosulului, oraș cu 1 milion de locuitori. Presa occidentală este interesată în principal de cifre, de cantitate și de imagini. De exemplu, condamnarea la moarte a unei tinere americance foarte atrăgătoare, Amanda Knox (acuzată de a fi fost complice la uciderea colegei sale de cameră din Italia) generează mult mai multă publicitate decât un atentat cu bombă într-o piață aglomerată din Orientul Mijlociu, în care își găsesc moartea sute de oameni. Există un fel de limită naturală în ceea ce privește numărul de oameni

care pot fi uciși într-un atentat cu bombă și tactici teroriste mai tradiționale. Singurul mod prin care teroriștii pot stârni interesul presei este prin practicarea unor forme de violență mai originale în Orientul Mijlociu sau prin atacuri asupra unor victime occidentale.[19]

Prin urmare, mesajele propagandistice ale ISIS sunt direcționate înspre același segment de oameni pe care îi are în vedere și armata canadiană: tineri plictisiți care resping etosul consumist al societății în care trăiesc și care simt că nu au deloc parte de aventură în viață. Ei vor să aibă parte de genul de acțiune pe care le-o oferă jocurile video, atât de importante pentru ei, și să fie ca eroii preferați. După cum scria pe Twitter Abu Summayyah al-Britani, luptător britanic pentru ISIS, războiul constituie realitatea virtuală supremă.

Call of Duty, unul dintre cele mai populare jocuri video din lume, le oferă celor care îl cumpără ocazia să împuște alți oameni într-un cadru foarte realist, care simulează războiul modern, cu tot cu rănile sângerânde. ISIS le oferă ceea ce pare a fi șansa de a juca acest joc pe bune. După cum a explicat al-Britani, recruții ajung să joace acest joc în 3D, iar atunci când câștigă, răsplata este pe măsură: bani, glorie, femei, pradă de război.

În ciuda faptului că ISIS reușește să capteze toată atenția presei prin propaganda sa violentă, majoritatea mesajelor sale se referă de fapt la sistemele de guvernanță, justiție și la proiectele publice pe care organizația le are în plan și prin care încearcă să lase impresia unui guvern nou și mărinimos. Multe dintre filmulețele sale prezintă organizația și pe luptătorii săi într-o lumină favorabilă.

Sociologul Jytte Klausen a scris recent că luptătorii ISIS postează pe Twitter imagini drăgălașe cu pisicile lor și cu petrecerile pe care le dau după încheierea luptelor, intercalate cu

celelalte, de o cruzime și brutalitate inimaginabile. Scopul acestor postări este de a sublinia faptul că jihadul constituie o obligație pentru toți musulmanii, nu doar pentru aceia care au în mod evident o înclinație spre cruzime. ISIS le oferă viitorilor recruți șansa de a-i nenoroci pe inamicii Islamului, ducând între timp o viață cât de cât normală și având o mulțime de prieteni. „Conținutul postat transmite ideea că lupta – și moartea – oferă un sens vieții tale, în timp ce ai parte și de multă distracție și adrenalină, întreaga experiență fiind «mult mai tare» decât aceea pe care o trăiești când joci *Call of Duty* noaptea, de pe canapeaua de acasă", a scris Klausen. „Alte mesaje de pe Twitter evidențiază fie dezumanizarea la care sunt supuși alți musulmani (în special șiiți), fie curajul de care dau dovadă luptătorii ISIS în apărarea cauzei." Comunitatea jihadistă activă pe Twitter este în același timp și librărie și loc de chat pentru teroriști. Această comunitate caută să își distreze membrii, să îi educe cu predici despre Coran și moralitate și să le furnizeze și motivația pentru a intra în luptă. Îi unește și le oferă sprijin, care le întărește voința.

Pentru cei care nu sunt încă membri ISIS, dar sunt atrași de propaganda pe care și-o face gruparea, rețelele de socializare pun la dispoziție un link către recrutori – fie din Orientul Mijlociu, fie din țările de origine – care le furnizează constant mesaje propagandistice și, dacă recrutul este considerat serios, atunci i se oferă bani și datele de contact necesare pentru a ajunge în Turcia și, de acolo, peste graniță, în Siria sau Irak. Recrutorii, în mare parte extremiști musulmani care lucrează pentru ISIS în teritoriile ocupate sau care au emigrat în Vest, poartă aceste discuții în privat și folosesc programe de criptare pentru a evita interceptarea de către serviciile secrete occidentale.[20]

Klausen consideră că ISIS a inventat ceva revoluționar, recreând totodată și strategia de luptă teroristă, prin transformarea

rețelelor de socializare într-o unealtă de război psihologic ofensiv, a cărei putere va reprezenta de acum încolo o tactică de luptă importantă care ar putea – și care a ajutat deja armatele mici, de mai puțin de o mie de oameni – să demoralizeze și să înfrângă zeci de mii de soldați profesioniști. Are dreptate. Cu secole în urmă, Sun Tzu recunoștea că luptele și războaiele sunt câștigate mai întâi în plan mental, înainte ca primul atac să aibă loc.

ISIS a schimbat nu doar maniera în care sunt purtate războaiele, ci și modul în care acestea sunt prezentate în mass-media. Jurnaliștii, care au văzut cum accesul lor pe câmpul de luptă le-a fost limitat după Războiul Burilor[21], au fost astăzi înlăturați complet din mijlocul luptelor, fiind înlocuiți cu propagandiști.[22] Klausen observă cum existența rețelelor de socializare a pus capăt epocii în care ISIS și alte grupări de același gen depindeau de media convenționale pentru a-și transmite mesajele către întreaga lume. Jurnaliștii au devenit mai degrabă victimele ideale ale terorismului decât reporteri de război.

Înregistrări ale decapitărilor, mult prea violente pentru a apărea pe canalele media convenționale, pot fi vizualizate pe internet. Sunt încărcate și descărcate de grupări de extremă dreapta, dependente de imaginile violente explicite, de jihadiști închipuiți și de oricine altcineva care vrea să vizioneze astfel de materiale instant și gratuit. Presa „înceată" se bazează acum direct pe teroriști pentru informații și imagini, iar presa comercială poate obține o compilație de imagini violente, mesaje de propagandă ale ISIS, jumătăți de adevăr și pure născociri. ISIS deține controlul asupra zonei pe care o ocupă, cel puțin în ceea ce privește permisiunea acordată jurnaliștilor de a pătrunde în zona respectivă. Cu excepția unei echipe a site-ului de știri on-line *Vice*, puțini reporteri occidentali au venit în aceste teritorii. În plus, ISIS a dovedit cât de bine poate controla internetul, într-o perioadă în care mare parte a mass-mediei

occidentale se confruntă cu dificultăți financiare semnificative, cu reduceri de personal, neputând sau nevrând să achite costurile ridicate pe care le-ar presupune trimiterea și păstrarea jurnaliștilor în zonele de război.

În altă ordine de idei, acea parte a propagandei ISIS care vorbește despre indestructibilitatea organizației îi pică mai degrabă bine presei din SUA, care încearcă să-i înspăimânte pe americani și să-i convingă totodată că numai prin implicarea în forță a Occidentului va putea fi distrus „califatul". Spre exemplu, CNN nu a publicat nicio știre pe site-ul său despre bombardarea de către Israel a taberelor de antrenament Hamas în Gaza, din data de 26 mai 2015, dar, în același timp, la momentul respectiv avea o pagină întreagă dedicată succesului recent al grupării ISIS în Irak. Pagina includea fotografii în ipostaze măgulitoare ale luptătorilor ISIS, dintre cele folosite pentru propagandă, luate pur și simplu fără costuri de pe internet. În aceeași zi, CNN a mai publicat o știre despre moralul scăzut al armatei irakiene, după pierderea orașului irakian Ramadi. Indiferent de victoriile sau înfrângerile repurtate de ISIS pe câmpul de luptă, pe site-ul CNN organizația apărea ca o învingătoare. Iar ISIS știe foarte bine că imaginile extrem de violente pe care le diseminează aparatul său de propagandă au calitatea de a-i pune în umbră înfrângerile militare. De fapt, gruparea a publicat înregistrarea cu acea cușcă scufundată imediat după ce a pierdut în luptă un oraș important.

Toată această publicitate de care se bucură ISIS le-a îngreunat viața musulmanilor care trăiesc în Occident. Radicalii, mulți dintre ei recent convertiți, cu viziuni simpliste asupra Islamului și lipsite de orice fundament cultural, au contribuit la crearea unei atmosfere pline de suspiciune, care devine și mai tensionată cu fiecare nouă apariție la știri a ISIS. De asemenea, organizația încearcă să-i preseze și pe musulmanii de-o

viață să i se alăture, pândindu-i prin preajma moscheilor sau trimițându-le scrisori celor din închisoare.

Tarek Fatah, fondatorul Congresului Musulman Canadian și un critic foarte aprig al gloatei jihadiștilor, a informat Biroul Permanent al Senatului și Camerei Comunelor pe Probleme de Securitate și Apărare Națională, în aprilie 2014, că ISIS și alte grupări violente au luat în vizor anumite părți din comunitatea musulmană canadiană.

Când vine vorba despre radicalizare în cadrul comunității musulmane, e foarte important de precizat despre care anume comunitate musulmană este mai exact vorba. Dacă în discuție sunt kurzii musulmani sau musulmanii din Belucistan ori Darfur, problema este practic inexistentă. Același lucru poate fi spus și despre majoritatea musulmanilor iranieni. Dacă însă vine vorba despre cei convertiți la Islam, care formează comunități de musulmani în Somalia și Bangladesh, sau despre comunitățile de musulmani Attar ori, mai concret, despre comunitatea musulmană pakistaneză, problema radicalizării este una foarte răspândită, adânc înrădăcinată, transpusă într-un scenariu de genul Islamul *versus* lumea celor infideli, cu un final apocaliptic: Armaghedonul.

Cadrul-suport al terorismului sau al mișcărilor radicale ce se revendică de la Islam – și al întregii lumi islamice de fapt –, reprezentând punctul de pornire în cariera oricărui viitor jihadist, este unul multifațetat. La bază se află organizațiile islamiste și comunitățile formate în jurul moscheilor, care plantează semințele radicalizării, nu neapărat prin recrutarea propriu-zisă a teroriștilor, ci prin politizarea predicilor, care le induc musulmanilor un sentiment de victimizare, cultivându-le în același timp ura față de non-musulmani și alte segmente sociale, precum homosexuali sau femei, care cer egalitate și refuză să poarte văluri sau burka.[23]

Fatah reprezintă o parte a comunității musulmane care crede că extremiștii islamiști nu au nicio treabă cu religia lor și că fac un rău imens în țări precum Pakistan, acolo unde s-a născut Fatah. El vrea să implementeze reguli dure de imigrare în zonele strict controlate de jihadiști, unde toate documentele, de la certificate de naștere până la diplome universitare, sunt verificate cu atenție, pentru autenticitate. El cere ca PRCC să fie atentă la cine apelează pentru sfaturi despre extremismul „islamic".

Fatah nu este singurul musulman care își face griji în privința recrutării de către extremiști. Samy Metwally, imam din Ottawa, a declarat unui reporter de la *National Post* că în jur de 15–20 de persoane cu vârste cuprinse între douăzeci și treizeci de ani au venit la el să se convertească în primele trei luni după ce Michael Zehaf-Bibeau l-a împușcat pe Nathan Cirillo la Monumentul Național dedicat Eroilor de Război, după care a tras în clădirea Parlamentului, la 22 octombrie 2014. Fatah a spus că nu a mai văzut niciodată atâția oameni dornici de convertire și își făcea griji că aceștia, în calitate de proaspăt convertiți la Islam, sunt foarte vulnerabili la propaganda radicalistă. „Pe marea majoritate a noilor convertiți nu i-am mai văzut înainte și nici nu îi vom mai revedea vreodată. Pur și simplu dispar și nu se mai întorc. Iar acesta este un mare motiv de îngrijorare. Ne îngrijorează cine ar putea fi sursa lor de informații".[24]

Mohamad Jebara, imam și cercetător rezident la Centrul de Educație Spirituală Cordoba din Ottawa, a decis să folosească mediul virtual pentru a-l înfrunta pe Maguire:

> John, ți-ai distrus pașaportul canadian. Acel pașaport simbolizează apogeul drepturilor, luptelor și valorilor pentru care canadienii s-au zbătut timp de generații. De fapt, un pașaport canadian este un privilegiu și o onoare, pe care mulți visează să le obțină. Am crescut în Ottawa. Mă dau cu patinele, cu rolele, mă

plimb cu bicicleta, fac schi, canoe, fac drumeții și, da, îmi place muzica clasică. Presupun că asta mă face un canadian tipic. Dar, de fapt, ce este un canadian tipic? Am memorat învățăturile islamice când aveam 12 ani și mi-am dedicat ultimii 22 de ani din viață credinței, studiind-o, predând-o și apărând-o. Atunci când spui că ai fost unul dintre noi, la care dintre noi te referi? Identitatea mea canadiană nu a intrat niciodată în conflict cu identitatea mea islamică – de fapt, chiar a întărit-o.

John, îmi pare rău să-ți spun, dar ai fost tras pe sfoară. Ai primit un pachet gol. Mi se pare chiar ironic că ai renunța la chitară – inventată de savantul islamic Ziryab în secolul al IX-lea, în Spania islamică, drept instrument de alinare, care să-i ajute pe oameni să se apropie mai mult de Dumnezeu – și ai înlocui-o cu o armă distructivă inventată de cineva pe care tu-l numești în mod eronat „kuffar"... Nu îmi voi cere scuze pentru faptul că sunt un musulman canadian. De fapt, identitatea mea canadiană m-a ajutat să devin un musulman mai bun. Din moment ce pretinzi că ai fi avut „medii mari" la studii, sunt sigur că poți să „pui cap la cap aceste informații".[25]

Capitolul 4

Regulile jocului

Ziarele valorează cât o armată de trei sute de mii de oameni pentru Napoleon, din moment ce ultimii nu l-ar putea ajuta nici să supravegheze mai bine ce se întâmplă intern și nici să sperie mai mult puterile străine decât o pot face pamfletarii pe care-i plătește.

Prințul Klemens von Metternich*, 23 iunie, 1808[1]

Cum îi convingi pe oameni să lupte? Cum convingi un băiat – pentru că majoritatea recruților, din cea mai mare parte a lumii, sunt băieți, și nu fete – să renunțe la tot ceea ce îi este familiar pentru a-și pune viața în pericol? Cum îl convingi să lupte într-o armată, cu atât mai mult una dintr-o țară străină și extrem de îndepărtată? Cum convingi o persoană să ucidă cu sânge rece?

ISIS nu numai că reușește să-i motiveze pe tineri să facă aceste lucruri, dar a și avut succes peste așteptări, încât a surprins întreaga lume. Gruparea atrage recruți și îi transformă în luptători devotați, capabili să învingă soldați mult mai bine antrenați și mai experimentați, adesea în situații în care ISIS este cu mult

* Klemens Wenzel von Metternich-Winneberg (1773–1859), om de stat austriac și unul dintre cei mai importanți diplomați ai timpului său (n. red.).

depășită numeric. Vorbim de un dușman care nu este deloc subestimat sau luat în râs de analiștii militari occidentali. De curând, președintele Barack Obama s-a arătat de acord cu opinia directorului serviciilor secrete naționale, care a declarat: „Noi am subestimat Viêt Cộngul*. [...] Am subestimat ISIS și am supraestimat capacitatea de luptă a armatei irakiene. [...] Totul se reduce la a intui care este voința de luptă, or asta este greu de apreciat".[2]

Prin urmare, succesul dovedit de ISIS în activitatea de recrutare și pregătire a luptătorilor nu poate fi negat. Atragerea civililor în armată este dificilă. Afișele de recrutare din războaiele lumii reprezintă astăzi adevărate piese de colecție, dat fiind că guvernele au depus întotdeauna mult efort artistic pentru a-i convinge pe bărbați să se înroleze. Uneori, metoda prin care se încerca atragerea tinerilor era destul de naivă. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, armata canadiană încerca să-i convingă pe bărbați să se înroleze vorbindu-le despre șansa de a se făli la volanul jeep-urilor armatei. Atunci când atât publicitatea, cât și încercarea de umilire publică au eșuat, majoritatea țărilor occidentale au apelat pur și simplu la puterea statului pentru a-i forța pe oameni să intre în armată. Însă și mai dificilă era misiunea de a-i convinge să lupte. ISIS a descoperit metode prin care să facă din niște tineri bărbați adevărați asasini și să-i convingă să participe la războaie în care prizonierii sunt uciși la normă și civilii sunt oprimați, violați și transformați în sclavi.

În primul rând, religia practicată de ISIS, care propune răspunsuri simple la întrebările complexe și dificile ale lumii

* Frontul Național pentru Eliberarea Vietnamului de Sud, cunoscut și sub numele de Viêt Cộng, organizație insurgentă care a luptat în Republica Vietnam (Vietnamul de Sud) în perioada Războiului din Vietnam; a fost fondată, echipată și finanțată atât de simpatizanții comuniști sud-vietnamezi, cât și de armata Vietnamului de Nord (n. red.).

moderne, are darul de a-i atrage pe cei care provin din societăți cu probleme. Cei din țări terfelite în războaie timp de mai multe secole și îndelung exploatate privesc astăzi la o lume care se schimbă rapid și se îmbogățește peste noapte și se întreabă cum ar putea dobândi și ei sentimentul de siguranță și de apartenență la această lume. Celor care se simt lăsați în urmă, ISIS și celelalte grupări islamiste le oferă o șansă de a ajunge în prima linie, de a conduce în loc să fie conduși. Același impuls a fost simțit și de oamenii din Italia și Germania după Primul Război Mondial, când încercau să înțeleagă de ce fusese nevoie să moară atâția, în timp ce se luptau să facă față crizei economice de după război. Musollini le-a oferit un nou Imperiu Roman. Hitler le-a oferit o Germanie stăpână peste întreaga Europă. Abu Bakr al-Baghdadi, liderul ISIS și calif autodeclarat, le promite întoarcerea vremurilor glorioase ale Islamului, când armatele islamice devastau tot ce mai rămăsese din Imperiul Roman de Răsărit. În acele zile de glorie, Islamul părea să fie pe punctul de a cuceri întreaga Europă. Armatele sale au intrat în Franța în secolul al VIII-lea și au asediat Viena nouă sute de ani mai târziu.

Pe teren, o parte din strategia ISIS se concentrează pe legăturile puternice care se creează între luptători. Majoritatea recruților străini vin la ISIS în grupuri. Organizația se asigură că aceste grupuri rămân unite și se integrează într-o comunitate și mai mare de soldați și susținători civili. Oamenii vor lupta unul pentru celălalt. Un istoric american, William Manchester, a povestit în cartea sa *Goodbye Darkness* despre luptele la care a participat alături de pușcași marini americani în teatrul de operații din Pacific în cel de-al Doilea Război Mondial: „Acei oameni care își puneau viața în pericol erau familia mea, casa mea. Îi simțeam mai apropiați [...] decât au fost vreodată sau ar fi putut să fie prietenii mei. Nu m-au dezamăgit niciodată și nici eu nu aș fi putut să-i dezamăgesc pe ei"[3].

Teoreticienii numesc asta „contopirea identității". Într-un anumit sens, soldații simt că fac parte dintr-o nouă familie, în cadrul căreia sentimentul de loialitate este mai puternic decât în familiile pe care le-au lăsat în urmă. Ei sunt dispuși să ucidă și să moară unul pentru celălalt. Chiar dacă soldații își dau ochii peste cap atunci când îi aud pe politicieni (care sunt civili) discutând despre luptele duse în numele unei cauze, ei vor continua să lupte atât timp cât legătura dintre ei rămâne puternică și își păstrează încrederea în superiorii lor. Unul dintre motivele care a condus la eșecul Americii în Vietnam a fost schimbarea soldaților și ofițerilor la intervale fixe. Unitățile primeau și pierdeau oameni în mod constant. În aproape toate celelalte războaie, soldații rămâneau împreună pe toată durata războiului.

Soldații luptă mai bine atunci când cred într-o cauză și devin chiar înverșunați când simt că le este amenințată propria casă – chiar dacă această „casă" sunt de fapt tranșeele unde luptă prietenii lor de război. Cauza trebuie să fie una mult mai concretă decât ideea vagă de patriotism sau loialitate pentru un anumit sistem sociopolitic. Un inamic care este văzut că luptă cu ferocitate pentru o anumită cauză le poate insufla deopotrivă frică și respect soldaților care se află de partea cealaltă a baricadei. Soldații americani din Pacific erau înfricoșați și în același timp îi admirau pe soldații japonezi, care au luptat cu atâta tenacitate în locuri precum Guadalcanal și Iwo Jima. Înfrângerea acestor soldați a constituit un motiv de oarecare mândrie, iar faptul că japonezii au fost atât de cruzi cu soldații americani și aliați capturați i-a ajutat pe aceștia din urmă să justifice mai ușor distrugerea primilor. Diferențele rasiale, exploatate puternic de propaganda americană, au ajutat și ele.

Lucrurile au stat altfel în Vietnam. Soldații erau conștienți că războiul nu se bucura de prea mult sprijin acasă, dat fiind că nu era o cruciadă dusă împotriva unui dușman nemilos pornit

să domine și să exploateze o mare parte din lume. Prea puțini dintre ei credeau ceea ce spunea propaganda americană despre statele vecine care aveau să cadă ca piesele de domino în fața comunismului și, chiar dacă ar fi crezut, tot nu le-ar fi păsat. Soldații americani le-au spus intervievatorilor că, în opinia lor, cauza democrației era „o porcărie" și o „glumă", în timp ce lăudau curajul Viêt Côngului și al vietnamezilor din nord, „care credeau cu adevărat în ceva și știau pentru ce luptă".[4]

Aceeași credință îi ajută pe insurgenți și pe toți cei care luptă în numele unei cauze religioase, precum ISIS, să înfrângă forțele armate ale unor țări deja slăbite, ca Irak și Siria, și să planifice noi incursiuni în Libia și Africa Subsahariană. Și tot așa au reușit și mujahedinii să-i învingă pe sovietici, iar talibanii să-i extenueze pe americani în Afghanistan. Grupările revoluționare sau insurgente precum Viêt Công și mujahedinii afgani au reușit, după cel de-al Doilea Război Mondial, să învingă armate de zece ori mai puternice din același motiv: luptau pentru o cauză și pentru camarazii lor, nu pentru bani.[5] ISIS construiește asemenea legături între luptătorii străini cu ajutorul rețelelor de socializare. Astfel, ei luptă în cadrul unor unități solide, stabile, adesea alături de prieteni de acasă, cu noile lor neveste și copii la numai câțiva kilometri distanță. Iar în timp ce fac asta, ofițerii de propagandă ai ISIS continuă să-i îndoape cu doze consistente de propagandă politică și religioasă, cel mai adesea prin intermediul telefonului mobil.

În multe privințe, se poate spune că ISIS este o reacție la colonialism sau imperialism – turc, occidental, cel de după sfârșitul Primul Război Mondial, care a culminat cu Războiul din Irak, precum și la interesul pe care îl manifestă astăzi în zonă Iranul, Arabia Saudită, Rusia și, din nou, Occidentul. Rădăcinile politice ale organizației sunt adânc înfipte în istoria regiunii,

având ca fundament, pe de o parte, interpretarea wahhabistă* a Islamului și, pe de altă parte, politicile etnice ale regiunii. ISIS a fost creată de un grup de bărbați conduși de Abu Musab al-Zarqawi. La mijlocul anilor 1990, al-Zarqawi și un ideolog jihadist pe nume Abu Muhammad al-Maqdisi au pus la cale un complot împotriva guvernului iordanian. Au fost prinși și ținuți pentru scurtă vreme în închisoare, unde al-Zarqawi a început să viseze la întemeierea unui califat. După eliberarea sa din închisoare, în 1999, al-Zarqawi s-a mutat în Afghanistan. La început, a acționat ca un comandant independent și a refuzat să-i jure credință lui Osama bin Laden și organizației al-Qaida. În 2001, al-Zarqawi a părăsit Afghanistanul pentru a evita atacurile americane asupra acestei țări și s-a stabilit în nordul Irakului, unde a început să se pregătească pentru o previzibilă invazie americană. În octombrie 2004, după ce trecuseră deja mai mult de opt luni de la invadarea Irakului, al-Zarqawi i-a jurat în sfârșit supunere lui bin Laden, deși este evident că nu a luat acest jurământ foarte în serios.

Cei doi au creat împreună o organizație care s-a numit „al-Qaida din Irak" (AQI). Gruparea s-a dovedit foarte eficientă în luptele de insurgență împotriva americanilor și aliaților acestora, dar nu prea a reușit, în schimb, să câștige susținerea localnicilor. În ianuarie 2006, gruparea și-a schimbat numele în Consiliul Mujahideen Shura, într-o încercare de refacere a imaginii. Al-Zarqawi nu a trăit suficient cât să vadă dacă acest plan a funcționat sau nu. A fost ucis mai târziu în același an, într-un raid aerian american. Statul Islamic al Irakului a fost declarat în octombrie 2006, într-un moment în care SUA tocmai

* Wahhabism – mișcare politico-religioasă a musulmanilor arabi suniți de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, bazată pe doctrina fundamentalistă musulmană, care avea ca scop revenirea religiei islamice la puritatea sa originară și unirea tuturor arabilor într-un stat, conform preceptelor Coranului (n. red.).

respingeau un atac insurgent transformat în lupte de stradă extrem de violente. Americanii și-au folosit atunci arma cea mai puternică, banii, pentru a-i cumpăra pe liderii sunniților, oferindu-le totodată și sprijin politic împotriva regimului șiit represiv din Bagdad, rezultatul fiind o scădere drastică a terorismului în Irak. După alegerea lui Barack Obama ca președinte, americanii au încetat să mai pompeze bani în regiune, un nou război izbucnind atunci în nordul Irakului, între sunniți și șiiți (și celelalte minorități, precum kurzii sau yazidiții).

Timp de patru ani, ISIS a fost una dintre numeroasele grupări care s-au luptat pentru controlul asupra regiunii cuprinse între Bagdad și granița turcă. Lucrurile au luat o nouă întorsătură în 2011, odată cu eșecul Primăverii Arabe, când regimul sirian al lui Bashar al-Assad a rămas să lupte pentru supraviețuire împotriva unor grupări armate foarte puternice și peste o mie de grupulețe independente. În ianuarie 2012, Statul Islamic din Irak a creat organizația Jabhat al-Nusra, în Siria. În cele din urmă însă, liderii ISIS din Irak nu s-au mai putut înțelege cu liderul al-Nusra, Abu Mohammed al-Julani. Noul emir al ISIS, Abu Bakr al-Baghdadi, a decis să preia controlul asupra unei singure organizații, care ocupa un teritoriu întins de-a lungul granitei irakiano-siriene. În acest moment, al-Baghdadi își slăbise deja legăturile cu liderii al-Qaida din Pakistan. A schimbat numele organizației în „Statul Islamic al Irakului și Levantului", stabilindu-și astfel foarte clar obiectivul privind cucerirea de noi teritorii, care includeau Siria și revendicările istorice ale acesteia asupra coastei Levantului, care astăzi face parte din Liban.

Între 2008 și 2010, ISIS a dezvoltat o nouă generație de lideri, mai mult sau mai puțin importanți. Majoritatea, inclusiv al-Baghdadi, se cunoșteau din închisorile americane. Erau un amestec de salafiști islamiști și membri ai vechiului partid fascist al lui Saddam Hussein, Partidul Baath. Dintre aceștia

din urmă, mulți serviseră în armata irakiană, iar alții mai în vârstă erau veterani ai războiului, acum uitat, dintre Irak și Iran, din anii 1980. Baathiștii au venit cu disciplina, în timp ce salafiștii au contribuit cu ideologia. Persecutarea sunniților de către președintele sirian Assad a constituit o ocazie pentru ISIS de a se extinde dincolo de granițe și de a racola jihadiști străini atrași de *la cause célèbre* a războiului civil sirian.[6]

Din punct de vedere militar, racolarea străinilor a funcționat. ISIS a putut să captureze orașul Mosul în primăvara lui 2014 cu numai opt sute de oameni. A început cu o campanie de propagandă fulger, absolut odioasă, după care și-a trimis escadrilele de asasini în oraș pentru a-i ucide pe liderii Mosulului. Odată ce aceștia din urmă au fost eliminați, ISIS a alungat din regiune peste 50 000 de soldați irakieni staționați acolo. I-a atacat cu „mijloacele tehnice" avute la dispoziție: camioane civile echipate cu arme automate, cu care se puteau deplasa foarte ușor. Atacatorii sinucigași cu bombă au jucat rolul artileriei, aceasta fiind o altă inovație tactică deosebit de eficientă. ISIS a reușit să captureze o mare rezervă de artilerie din oraș, armament de proveniență americană, donat de SUA noilor forțe de securitate irakiene.

Controlul asupra Mosulului și provinciilor Nineveh și Salah al-Din din Irak, plus asupra unei mari părți din Siria, a propulsat ISIS în poziția de cea mai bogată grupare teroristă din lume, cu suficiente mijloace pentru a putea pătrunde și în zona Gaza, unde se luptă atât cu Hamas, cât și cu forțele egiptene, și în Libia. La începutul lui 2015, se credea că organizația deținea între 1,3 și 2 miliarde de dolari americani.[7] În fiecare zi, înainte ca bombardamentele coaliției să înceapă să-i atace convoaiele de camioane-cisternă și ca prețul petrolului să scadă, ISIS câștiga în jur de 1 milion de dolari pe zi din vânzarea petrolului. De asemenea, ISIS obține milioane de dolari din

răscumpărările primite în schimbul eliberării ostaticilor locali sau străini. Alți bani provin din taxele de protecție percepute de la populație, bunurile furate de la aceia pe care-i consideră dușmani și din taxele colectate de la creștinii și evreii care mai locuiesc pe teritoriul controlat de organizație. Taxa este de aproximativ 17 grame de aur pe an, echivalentul în greutate a patru dinari de aur bătuți în urmă cu 1 200 de ani.[8] Cel puțin 20% din veniturile organizației provin din vânzarea de antichități sau din jefuirea șantierelor arheologice. Acest din urmă procent se află în creștere, în condițiile în care cei care lucrează pentru ISIS vandalizează ruinele și siturile de patrimoniu, cum ar fi orașul sirian Palmyra.

Banii sunt folosiți pentru a plăti salariile luptătorilor din primele linii: între 200 și 600 de dolari americani pe lună, pe lângă hrană și cazare. ISIS este zgârcită cu salariile civililor aflați în slujba sa și cu ajutoarele acordate fermierilor. Pentru a mulțumi populația, organizația a redus prețul la grâu și la pâine, introducând în schimb o taxă pe cereale. ISIS deține mai multe mori, care aduc și ele profit. În unele comunități a introdus raționalizarea, pentru a se asigura că oamenii își primesc porția corectă din combustibilul și alimentele disponibile.[9]

Liderii al-Qaida nu sunt însă foarte mulțumiți de această situație nou creată. Organizația a sprijinit al-Nusra în Siria și a expulzat ISIS în februarie 2014, pe motiv de violență extremă. Însă în iunie, în același an, gruparea a inițiat o mare ofensivă în Irak, care a generat o serie întreagă de filmulețe de propagandă cu atrocitățile comise împotriva localnicilor, ruinelor și artefactelor. Apoi s-a autodeclarat califat, ceea ce înseamnă o entitate care, în interpretarea pe care ISIS o dă Islamului, funcționează după un set de reguli extrem de stricte. În ciuda publicității agresive, lumea musulmană a ignorat pretenția ISIS de a se numi califat. Dacă ar fi acceptat asta, ar fi trebuit să accepte și pretenția

ridicolă ca al-Baghdadi să fie numit liderul politic și spiritual al întregului Islam. Și în rândurile jihadiștilor chestiunea este controversată, inclusiv în rândurile al-Qaida, care respinge complet ideea. În schimb, această pretenție îi eliberează pe luptătorii ISIS de supunerea în fața oricărei alte puteri religioase sau statale.

Aymenn Jawad al-Tamimi, expert în lumea islamică, încearcă să integreze ISIS într-un tablou mai larg. Occidentalii se întreabă dacă adevăratul scop al organizației este de a-și crea propria națiune din rămășițele unor state eșuate, precum Irak sau Siria (și, posibil, Libia) sau dacă încearcă la modul serios să creeze o mișcare ce să înghită întreaga lume islamică și apoi restul omenirii. În opinia acestuia, ISIS țintește mult mai departe decât al-Qaida și, atunci când vorbește despre cucerirea lumii, chiar crede în ceea ce spune și nu o face deloc în pur scop propagandistic. Membrii organizației cred cu adevărat că sfârșitul lumii se află la mâna lor. Odată ce vor reuși să domine și să purifice întreaga lume islamică, va urma o bătălie finală împotriva trădătorilor de orice natură ce se va duce pe teritoriul pe care organizația îl controlează în Siria.

„Planurile pe care ISIS spune că le are în Siria și Irak ne arată că organizația vrea să întemeieze un stat islamic, proiectat să devină inima unui nou califat, care la final va încerca să stăpânească întreaga lume", a scris recent al-Tamimi.

În ciuda neînțelegerilor continue pe care le are cu Zawahiri (liderul al-Qaida), ISIS rămâne loială dictonului lui bin Laden, potrivit căruia nu există decât trei variante în Islam: convertirea, subjugarea sau moartea...

Ambițiile globaliste ale ISIS reies foarte clar dintr-o mărturie video a mai multor membri ai acestei organizații din Siria. Astfel, unul dintre luptători, Abu Omar al-Ansari, care a participat la capturarea de către ISIS a aerobazei Mannagh din

provincia Alep, în august 2013[10], vorbește despre nevoia întemeierii unui stat islamic în întreaga lume, nu numai în Siria. Într-un alt filmuleț, recrutul american Abu Dajana al-Amriki spune același lucru: „Vom face ca Islamul să stăpânească întreaga lume". Luptătorii britanici intervievați de publicația *Vice* au și ei aceeași părere.[11]

Ideologia ISIS își are rădăcinile, parțial, în propria interpretare asupra Islamului, care le aparține de fapt șiiților nevoiți să facă față violențelor la care au fost supuși în Irakul modern, și, parțial, este o reacție la schimbările chinuitoare care au avut loc în regiune în deceniile care au urmat după sfârșitul Primului Război Mondial, după ce muribundului Imperiu Otoman i-a fost în sfârșit curmată suferința. Autorii interpretărilor trasează de obicei granițe care nu au nimic de a face cu moștenirea culturală sau nevoile localnicilor. Vidul de putere care a urmat după război a fost umplut de Franța și Marea Britanie pentru scurtă vreme, deși suficientă încât să le permită sioniștilor europeni să pună un picior ferm în Palestina. Cu alte cuvinte, după Primul Război Mondial, momentele de fericire din regiunea controlată astăzi de ISIS au fost extrem de rare. Primii care au folosit puterea aeriană împotriva localnicilor au fost britanicii, în raidurile din 1920 împotriva „insurgenților" irakieni. Aceștia au calificat acțiunea drept una de „poliție aeriană" și au continuat bombardamentele pe parcursul întregului deceniu.[12]

Britanicii și sioniștii nu au fost însă singurii nou-veniți în Orientul Mijlociu în perioada dintre războaie. În timpul Marii Crize economice, în regiune s-a dezvoltat și o aripă a mișcării naziste, iar cartea lui Adolf Hitler, *Mein Kampf* (*Lupta mea*), tradusă în arabă, a rămas bestseller până în zilele noastre. Hitler, împreună cu sluga sa criminală, Heinrich Himmler, au avut o fascinație stranie față de Islam. Care a fost și este reciprocă.

Un fapt istoric tulburător este că mulți dintre soldații care au luptat pentru Hitler în ultimii ani ai războiului au fost străini. Unii, cum ar fi prizonierii de război sovietici lăsați să moară de foame în lagăre murdare, lipsiți de protecția Convenției de la Geneva și a Crucii Roșii, au ales până la urmă să se alăture Wehrmachtului, pentru a-și salva astfel viața. Alții însă au crezut cu adevărat că nazismul poate unifica Europa într-un singur stat. Armata germană a atras și tot felul de antisemiți fanatici, din întreaga lume, bucuroși să participe la genocid. Printre aceștia s-a numărat și Amin al-Husseini, lider politic și religios arabo-palestinian.

În 1942, Al-Husseini a vizitat lagărul de concentrare de la Sachsenhausen pentru a vedea cum germanii ucideau eficient atât de mulți evrei. Sachsenhausen era unul dintre primele lagăre care avea o cameră de gazare ascunsă, o metodă de departe mult mai eficientă – și mai facilă din punct de vedere psihologic pentru ucigași – decât împușcarea, spânzurarea sau bătaia până la moarte. Al-Husseini i-a scris lui Hitler în ianuarie 1941, spunându-i că vrea să construiască el însuși asemenea lagăre de concentrare lângă Tunis, Bagdad și Ierichon pentru a scăpa de evreii din teritoriile arabe.[13]

Al-Husseini fugise din Orientul Mijlociu după ce britanicii emiseseră un mandat de arestare pe numele lui pentru instigare la revoltă, astfel încât, în 1941, el trăia deja în Germania, în calitate de oaspete de onoare al naziștilor. În același an l-a întâlnit și pe Hitler, care și-a făcut însă timp pentru a se întâlni și cu alți lideri din regiune. Rashid Ali al-Gailani, fostul prim-ministru nazist al Irakului și liderul unei organizații islamiste, l-a întâlnit pe Hitler la 15 mai 1942, după ce îi promisese Führerului „să lupte împreună până la victorie"[14]. În final, însă, cel ales de germani pentru a deveni lider al mișcării panarabe, și poate chiar lider al califatului readus la viață, a fost

al-Husseini. Germanii sperau că el avea să le închidă uşa în nas şi evreilor care ar fi încercat să fugă din Palestina, încă din 1922 numită de Liga Naţiunilor ca loc de refugiu pentru evrei. Al-Husseini a locuit în Castelul Bellevue, fosta reşedinţă a Prinţului Moştenitor* al Germaniei, între timp devenită reşedinţă oficială a preşedintelui german.

Germania era implicată în jocul de putere din Orientul Mijlociu cu mult înainte de Primul Război Mondial. Kaizerul Wilhelm al II-lea a mers în Damasc şi a depus o coroană de lauri din bronz la mormântul marelui războinic musulman Saladin – coroana va fi adusă mai târziu la Londra, de Lawrence al Arabiei, ca pradă de război –, după care a încheiat o alianţă cu turcii, care a durat până la sfârşitul războiului. Intelectualii arabi îşi doreau independenţa faţă de turci, dar în acelaşi timp se uitau şi la nou unificata Germanie, ce reuşise să-şi clădească un imperiu în 1871 dintr-un amestec pestriţ de state germanofone.

În anii dintre cele două războaie mondiale, Berlinul era raiul agitatorilor musulmani din Palestina, Iran, Irak şi Levant, mulţi dintre ei participanţi la Congresul Mondial Islamic, ce a avut loc la Berlin în 1931, prezidat de al-Husseini. Aceştia puteau merge să se roage la moscheea Berlin-Wilmersdorf, care şi-a deschis pentru prima dată porţile la Berlin în 1927. Până la preluarea puterii de către Hitler, diplomaţii şi industriaşii germani aveau deja acumulată o experienţă semnificativă în Orientul Mijlociu şi legături bine stabilite cu câţiva dintre cei mai vehemenţi antisemiţi din regiune.

Toate grupările arabe naţionaliste s-au opus Aliaţilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, de când Marea Britanie a preluat controlul asupra Egiptului, Palestinei şi Irakului, în

* Frederic Wilhelm Victor Augustus Ernest (1882–1951) a fost ultimul Prinţ Moştenitor al Prusiei şi al Imperiului German (n. red.).

timp ce Franța a fost desemnată putere mandatară pentru Liban și Siria. Rebelii – care erau de fapt luptători anticolonialiști – din teritoriile britanice primeau în secret arme de la Berlin și Roma. De mai multe decenii, Germania practica o politică menită să prevină ca Marea Mediteraneană să devină o „mare britanică". Max von Oppenheim, atașat pe lângă consulatul german din Cairo, i-a sprijinit un timp pe liderii musulmani extremiști din zonă, incitându-i la dezlănțuirea unui jihad împotriva britanicilor.

Ceea ce își dorea Hitler era să vadă o parte semnificativă a forțelor britanice prinsă într-un „război sfânt" lansat de naționaliștii arabi și aliații lor religioși. În același timp, însă, avea o afinitate pentru musulmani, care poate părea stranie privită prin prisma aversiunii și dezgustului său față de orice popor non-german. Scriitorii naziști au publicat o serie de cărți în care îl numea pe al-Husseini „micul Hitler" din Orientul Mijlociu și în care pretindeau că islamismul, la fel ca nazismul, era fermecător de antidemocratic și antisemit.

Pe perioada războiului, patru *Ostlegionen* („legiuni estice") dominate de musulmani au fost înființate pentru a lupta alături de armata germană. Musulmanii, mulți dintre ei provenind din Balcani sau din republicile sovietice – zone din care și astăzi ISIS recrutează destui oameni –, au fost bine primiți de unele unități SS, în special de divizia SS Handschar („Hanger"), care număra în jur de 20 000 de oameni recrutați din Bosnia. Al-Husseini a jucat rolul de ofițer politic pentru aceste unități, cărora le furniza imami recrutați personal pentru a le cita soldaților din scrierile religioase și a-i incita astfel la ură împotriva evreilor din Palestina britanică și din Europa. Trupele Handschar au acceptat provocarea, comițând numeroase atrocități împotriva evreilor din Franța și din Balcani.

În 1944, cu ocazia deschiderii oficiale a unei şcoli germane unde urmau să fie antrenaţi cincizeci de imami pentru a servi drept preoţi în unităţile SS musulmane, al-Husseini a vorbit în discursul său despre lupta comună a naziştilor şi a musulmanilor împotriva sovieticilor, care deţineau controlul asupra a peste 40 de milioane de musulmani, şi împotriva evreilor, atât din Europa, cât şi din toate ţările musulmane.[15] Până şi liderii din regiunile dominate de Aliaţi în Orientul Mijlociu au încercat să se pună bine, pe ascuns, cu germanii, pentru orice eventualitate. Regele Farouk al Egiptului, de exemplu, a comunicat în secret cu naziştii, la fel şi liderii Iranului. Britanicii l-au dat la o parte pe Farouk şi, ajutaţi de sovietici, au pus la cale o lovitură de stat în 1941, încheiată cu instalarea la putere a şahului Reza Pahlavi ca monarh al Iranului.

Numai că atât al-Husseini, cât şi restul musulmanilor care s-au coalizat cu Hitler au pariat pe jucătorul greşit. Spre sfârşitul anului 1944, al-Husseini era fugar, iar majoritatea hârtiilor sale personale se aflau în mâinile americanilor. La patru zile după căderea Berlinului, al-Husseini sosea în Elveţia, unde avea depozitaţi bani, într-o bancă din Zürich. În vara lui 1945 era capturat de forţele franceze la Paris, numai că fiecare dintre Aliaţi avea propriile interese. Franţa voia să-şi păstreze posesiunile în Orientul Mijlociu, în timp ce britanicii încercau să creeze o Ligă Arabă puternică, care să-i fie aliată în lumea postcolonială. Iar după ce unele publicaţii din SUA, cum ar fi *The Nation*, l-au acuzat de complicitate la Holocaust şi de intenţia de a crea un fel de mişcare nazistă palestiniană, nici măcar americanii nu l-au mai vrut pe al-Husseini.

În 1946, al-Husseini a plecat la Cairo, unde a fost liber să se războiască în continuare cu evreii.[16] În 1947, oamenii lui au preluat o rezervă de arme de la naziști, alăturându-se Frăției

Musulmane pentru un atac asupra cartierului evreiesc din Tel Aviv. În decursul anilor 1940 și 1950, acesta a continuat să construiască o mișcare islamistă în Pakistan, Iran și Orientul Mijlociu. De asemenea, nu a fost de acord ca Germania să le plătească despăgubiri evreilor. În același timp, mai mulți foști ofițeri din Wehrmacht ajutau la formarea unor armate în statele arabe, proaspăt declarate independente. ODESSA, organizația care s-a ocupat cu scoaterea naziștilor fugari din Europa, și-a deschis birouri în Orientul Mijlociu pentru a-i ajuta pe naziștii care reușiseră să fugă de justiție să scape prin intermediul „rutelor șobolanilor".

Johann von Leers, fost ofițer SS și propagandist nazist, și-a găsit o slujbă în cadrul guvernului condus de Gamal Abdel Nasser în Egipt. De acolo a reușit să-și creeze legături cu liderii arabi palestinieni și să-i furnizeze nou instalatului lider al acestora, Nasser, o copie a Protocoalelor Înțelepților Sionului, un presupus plan al evreilor de a domina lumea (care, de fapt, fusese contrafăcut de antisemiții ruși în 1901). Fratele lui Nasser a tradus textul în limba arabă, versiune care a devenit de atunci unul dintre materialele de bază ale propagandei islamiste din regiune. Von Leers a mai lucrat cu al-Husseini și la o carte intitulată *Adevărul despre Problema palestiniană*.[17]

Expatriații naziști au ajutat și la înființarea poliției secrete din Egipt, au supravegheat închisorile și lagărele de concentrare unde erau închiși inamicii politici ai regimului. Situații similare au existat și în Siria, unde s-a dus să muncească Alois Brunner, unul dintre cei mai eficienți criminali din slujba lui Adolf Eichmann*. Agenții israelieni au încercat să-l ucidă cu

* Otto Adolf Eichmann (1906–1962) a fost responsabil cu punerea în practică a „soluției finale": exterminarea a 6 milioane de evrei între anii 1940–1945 (n. red.).

o bombă ascunsă într-o scrisoare, în 1977, dar au eşuat.[18] Un diplomat canadian l-a descoperit pe Brunner în Siria în 1987, dar nicio ţară nu a vrut să găzduiască procesul.[19]

Musulmanii din republicile sovietice care s-au alăturat armatei naziste – la fel ca toţi cetăţenii sovietici care au vrut să-şi încerce norocul alături de germani sau care s-au predat pur şi simplu pentru a supravieţui – şi care ar fi fost ca şi morţi dacă ar fi picat pe mâinile ruşilor s-au refugiat şi ei în număr mare în Orientul Mijlociu, după război. Însă, pe măsură ce majoritatea celor din generaţia războiului au murit, s-a impus un nou grup de lideri sovietici, dispuşi să uite anumite părţi din trecut. Sovieticii erau prezenţi în regiune încă din perioada Revoluţiei ruse, cu promisiuni că aveau să pună capăt colonialismului. Odată cu transformarea într-o superputere, Rusia a început să submineze regimurile politice din Israel, Iran şi Iordania, în spatele cărora se aflau puteri occidentale, şi a încercat să facă din Nasser o marionetă. Sovieticii, care au finanţat războaie de eliberare naţională în ţări aflate în curs de dezvoltare, l-au luat sub aripa lor protectoare şi pe Yasser Arafat, protejat al lui al-Husseini. Până la urmă, era o lume mică, în care se învârteau toţi.

Liderul musulman din perioada războiului şi viitorul comandant palestinian de succes s-au întâlnit în 1969, când al-Husseini tocmai se pregătea să renunţe la şefia mişcării palestiniene. Al-Husseini i-a acordat binecuvântarea lui Arafat, care pe atunci avea treizeci şi nouă de ani. Unul dintre primele lucruri pe care Arafat le-a făcut a fost să rupă alianţa pe care mişcarea palestiniană o avea cu regimul conservator din Arabia Saudită şi să încheie alta cu Egiptul naţionalist, care, la vremea respectivă, se număra printre clienţii sovieticilor. După cum s-a dovedit însă, palestinienii şi-au legat căruţa de calul greşit. La scurt timp, Egiptul avea să încheie pace cu Israelul. Şiiţii fundamentalişti

s-au bucurat de distrugerea șahului și de înființarea Republicii Islamice în Iran, în 1979. Unii dintre sunniți, cum ar fi Osama bin Laden, au fost inspirați cu această ocazie să ducă un război sfânt împotriva sovieticilor în Afghanistan și contra americanilor cantonați în Arabia Saudită pentru a apăra și proteja Kuwaitul. S-a născut astfel un nou Islam, sfidător față de orice element nonmusulman prezent în lumea islamică și căutând răspunsuri pentru complicatele întrebări ale modernității în texte și cărți scrise cu mai mult de douăsprezece secole înainte.

Lumea islamică este însă una complicată. Alianțele tribale și naționale sunt alambicate. Interesele puterilor nonmusulmane în regiune, care au nevoie de petrolul de aici și de capitala construită de Arabia Saudită, complică și mai mult lucrurile. ISIS, care profită de prejudecățile și temerile musulmanilor, oferă simplitate, ordine și camaraderie. Mesajul grupării rezonează cu musulmani din întreaga lume. Iar mulți dintre oamenii simpli își doresc pur și simplu să știe că se află de partea învingătorului.

După 11 septembrie 2001, Islamul radical chiar a apărut ca un învingător. Afghanistanul s-a dovedit încă o dată imposibil de cucerit. Atacurile de la World Trade Center au reprezentat ceea ce Jacques Ellul* a numit „propaganda prin fapte"[20]. Americanii au încercat să dea o semnificație acestui atac, la fel cum s-au luptat altădată să facă din Pearl Harbour punctul de pornire pentru o cruciadă împotriva fascismului și militarismului. Republicanii moderați și democrați au fost dați la o parte. Chiar și muzicieni, precum Dixie Chicks, care se opuneau

* Jacques Ellul (1912–1994), filosof, sociolog și teolog francez. „Păcatul" care i se impută celui supranumit „omul care a prezis aproape totul" este refuzul lui de a se specializa într-un domeniu și insistența de a se pronunța cu egală competență în domenii ca drept, teologie, sociologie, mass-media (n. red.).

războiului au fost boicotați și supuși presiunilor. În schimb, radicalii de ambele părți au căpătat mai multă putere.

Americanii și-au pus la treabă mașinăria propagandistică. În 2002, Departamentul de Stat al SUA a lansat Radio Sawa, un post de muzică pop-rock prin intermediul căruia dorea să-și transmită mesajele în lumea islamică.[21] De asemenea, a angajat o mare agenție de publicitate pentru a crea o serie de reclame tv în care musulmani americani de succes vorbeau despre aspectele pozitive ale societății americane. Reclamele ar fi trebuit să fie difuzate în timpul Ramadanului, dar Al Jazeera n-a făcut-o. Este posibil ca ele să fi fost totuși difuzate de câteva posturi de televiziune indoneziene. Departamentul de Stat cheltuise doar 15 milioane de dolari pe aceste campanii, la nivel global, o sumă ridicolă în lumea marilor jucători de pe piața de publicitate.[22] În schimb, statul american a investit mult mai mulți bani și efort în subminarea credibilității lui Hans Blix, inspectorul Națiunilor Unite pentru dezarmare, care de fapt își făcea foarte bine treaba – aceea de a distruge unitățile lui Saddam Hussein producătoare de rachete, gaz de luptă și arme nucleare.

La început, pacifiștii nu prea au reușit să se facă auziți. Curentul anti-război fusese prea adânc înrădăcinat în cultura anilor 1960. Epoca hippie se încheiase cu trei decenii înainte de atacurile de la World Trade Center, iar între timp lumea se schimbase. Majoritatea celor care se pretindeau hipioți moderni nu își aminteau de fapt nimic despre războiul din Vietnam. Iar lumea de după evenimentele de la 11 septembrie nu mai arată așa cum era în anii 1960. Viêt Côngul nu a atacat niciodată SUA, ca să nu mai vorbim de uciderea a trei mii de americani – execuții transmise în direct la televizor. Singura comparație care se poate face este cu SUA imediat după Pearl Harbour, când majoritatea americanilor voiau să se răzbune.

Odată ce a intrat în Irak, în 2003, coaliția condusă de SUA a trebuit să obțină rezultatul pe care și-l doreau americanii: o victorie clară. Această nevoie de victorie explică și acel discurs al lui George W. Bush, ținut pe un portavion, care avea o banderolă atașată pe care scria „Misiune îndeplinită" la numai câteva săptămâni după invazie. Președintele a ajuns la fața locului la bordul unui avion de luptă – un gest în mod clar sfidător la adresa criticilor care spuneau că Bush se înrolase în Garda Națională Aeriană special ca să evite Războiul din Vietnam. Purta un costum de zbor, croit astfel încât lăsa să se formeze un fel de suspensor, care sugera că președintele ar fi avut niște organe genitale supradimensionate. Însă publicul nu se bucura cu adevărat de victorie atât timp cât Saddam Hussein rămânea neprins. Până la urmă, a fost găsit dintr-o groapă săpată în pământ, undeva la sfârșitul lui 2013, supus unui așa-zis proces și spânzurat la o bază militară americană, Camp Justice. Judecătorul care a pronunțat sentința va sfârși prin a fi decapitat de ISIS.

În iunie 2014, ISIS arăta ca adevăratul învingător. Cucerise Mosulul într-un moment în care presa și politicienii din Vest tocmai începuseră să ignore din nou lumea musulmană (în afara teritoriilor Israelului și Palestinei), concentrându-se în schimb pe războiul din Ucraina. ISIS avea să readucă Orientul Mijlociu în atenția lumii. La această dată, mulți străini născuți în credința musulmană și convertiți, atrași de lupta dusă de jihadiști împotriva regimului brutal, laic, al lui Assad, începuseră deja să întreprindă călătoria extrem de primejdioasă spre Siria. ISIS ar fi acceptat pe oricine voia să ia parte la noul său proiect dinamic. Tot ceea ce trebuia să faci era să-i accepți religia și legile pământești și să te dedici muncii de expansiune a califatului.

Capitolul 5

Voința de a ucide

Lasă băiatul să-și dovedească curajul.[1]

Edward al III-lea, în timpul Bătăliei de la Crécy*

Dacă despre crime se scrie foarte mult – și tot felul de crime apar descrise în mii de filme –, procesul în sine, extrem de dificil, prin care cineva ajunge să ucidă o altă ființă umană beneficiază de foarte puțină atenție. S.L.A. Marshall, unul dintre istoricii oficiali ai Statelor Unite ale Americii din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a pus bazele unui nou domeniu de studiu foarte interesant, legat de mecanismul prin care un tânăr poate fi convins să țintească direct o altă ființă umană și să apese pe trăgaci. Marshall a intervievat sute de veterani de război americani, după care a scris cea mai controversată carte a sa, *Men against Fire*. El susține teoria că există întotdeauna un mic grup de bărbați – sociopați și sadici, în cea mai mare parte a lor – care sunt mai dispuși să ucidă decât alții și care s-au simțit atrași de unitățile Waffen-SS. Marea majoritate a bărbaților, însă, după cum susține el, simt o repulsie față

* Bătălie ce a avut loc în apropiere de Crécy în nordul Franței, la 26 august 1346; a fost una dintre cele mai importante bătălii din Războiul de 100 de ani și a avut ca rezultat victoria englezilor asupra armatei net superioare a francezilor (n. red.).

de crimă, în special când adversarul se află chiar în fața lor și îl pot vedea bine. Este nevoie de mult antrenament, fizic și psihic, pentru ca un om să devină capabil de crimă atunci când nu e vorba de autoapărare – și chiar și atunci crima lasă urme adânci în conștiința celui care o comite. Dave Grossman, psiholog și ofițer de armată american, retras din activitate, a dus teoria lui Marshall și mai departe, spunând că, de fapt, tocmai tulburarea de stres post-traumatic (TSPT) și alte probleme psihice îi împing pe veteranii de război să ucidă.

Marshall și Grossman argumentează că, în realitate, de-a lungul istoriei, bărbaților le-a lipsit dorința de a ucide – și nici nu se aștepta asta de la ei. Războiul era pentru infanteriștii profesioniști, nobilime și, rar, gărzile personale ale nobililor sau lorzilor feudali, care nu erau însă în stare de mare lucru pe câmpul de luptă. Precum colegii lor din marile armate ale Romei și ale cuceritorilor ei, membrii clasei războinicilor erau crescuți de mici pentru a deveni soldați. (Băieții din clasele nobiliare care nu voiau să lupte se retrăgeau de obicei în sânul Bisericii.) Prin urmare, bruma de bărbați care luau parte la lupte în Evul Mediu se aflau acolo fie prin proprie voință, fie la ordinul lordului feudal, care îi putea alunga de la fermele lor dacă nu se prefăceau măcar că luptă. Însă odată cu apariția armelor de foc, soldații au fost aliniați umăr la umăr, pentru a da naștere la o salvă mai puternică, dar și pentru a se încuraja unii pe alții să înainteze și să continue să tragă în direcția inamicului.

Bătălia de la Ridgeway a fost ultima care a avut loc în Ontario. Se poate spune chiar că s-a numărat printre ultimele zvâcniri ale Războiului Civil american. La sfârșitul lunii iunie a anului 1866, câteva mii de republicani irlandezi, aproape toți veterani din armata Unionistă și din cea a Confederației, au trecut râul Niagara pe la Buffalo, în statul New York, și au cucerit orașul Fort Erie, din Ontario. Irlandezii au fost recrutați

atât din țara lor de origine, cât și din mahalalele orășelelor de pe coasta estică a Americii, de către armatele ambelor părți implicate în conflict. Nordul, care se aflase de mai multe ori pe punctul de a intra în război cu Marea Britanie, pe când Confederația era aproape zdrobită, le promisese că avea să ajute apoi la eliberarea Irlandei. Și faptul că nordicii s-au prefăcut că nu i-au văzut pe fenieni pregătindu-se să invadeze Canada a fost un alt mod de a-și plăti o parte din datorie.

Inițial, invazia fenienilor în Ontario a părut una de succes. După ce au capturat orășelul Fort Erie, fenienii au pătruns mai adânc pe continent, urmând drumul căii ferate care leagă râul Niagara de canalul Welland, la Port Colborne. Planul era să preia controlul asupra canalului și liniei ferate care lega Toronto de Detroit, urmând apoi să cucerească partea estică a Canadei de astăzi și să o folosească în timpul negocierilor cu Marea Britanie pentru eliberarea Irlandei. Deși nu era chiar cel mai strălucit plan conceput vreodată, câteva mii de irlandezi-americani, împreună cu susținătorii lor din Canada, s-au arătat dispuși să creadă în el.

Astfel, puțin mai la sud de Ridgeway, irlandezii s-au luptat cu miliția canadiană, în majoritate formată din studenți și tineri muncitori din Toronto și Hamilton. Fenienii au pus la cale ceea ce ar fi putut să fie o capcană sângeroasă pentru canadieni. Până spre sfârșitul dimineții, linia canadiană a frontului era deja zdrobită, în timp ce fenienii continuau să tragă în milițienii puși pe fugă. Urmarea firească ar fi fost ca, după bătălie, cadavrele tinerilor fermieri și ale studenților de la Universitatea din Toronto să fie împrăștiate peste tot. Numai că n-a fost așa.

În realitate, este aproape sigur că fenienii, în timpul luptei, au tras pe deasupra capetelor canadienilor. După atâția ani de propagandă antibritanică și participare la cel mai sângeros război din istoria SUA, veteranii de pe câmpul de luptă de la

Ridgeway, fie că luptaseră în armata Confederației sau în cea Unionistă – majoritatea încă purtau uniformele albastre sau gri din Războiul Civil –, nu au mai putut să-i împuște în față, și nici măcar din spate, pe soldații canadieni.

Canadienii care au fost totuși uciși la Ridgeway probabil că au nimerit pur și simplu cumva în ploaia de gloanțe. În cartea sa *Ridgeway: The American Fenian Invasion and the 1866 Battle That Made Canada*[2], Peter Vronsky descrie cum fenienii trăgeau salve după salve de gloanțe în urma canadienilor. Miliția încercase să lanseze un atac asupra fenienilor ascunși în pădure. Din cauza unei probleme de comunicare și a conducerii proaste, linia canadiană a frontului a fost ruptă și aceștia au fost nevoiți să se retragă. Imediat, comandantul canadian a auzit că fenienii se pregăteau să inițieze un atac de cavalerie și le-a ordonat oamenilor lui să formeze un pătrat – ceea ce ar fi putut constitui o tactică bună în vremea Războaielor Napoleoniene, cu cincizeci de ani mai devreme, dar nu și în vremurile în care armele de foc erau cu mult mai puternice. În sfârșit, în tabăra canadiană s-a instaurat haosul, iar fenienii au putut să-și gonească adversarul de pe câmpul de bătălie, continuând să-l urmărească și să tragă asupra lui de-a lungul a mai mult de cinci kilometri, până când canadienii au reușit în sfârșit să ajungă la adăpostul orașului.

Am putea vorbi despre un episod dramatic, sângeros, violent, dacă nu ne-ar lipsi un singur lucru din ecuație: grămezile de cadavre. Se poate spune că majoritatea canadienilor uciși la Ridgeway aproape că au murit accidental. Se pare că un soldat ar fi fost împușcat în timp ce sărea peste un gard de lângă linia de cale ferată sau a fost lovit de tren în timp ce se ascundea după acel gard.[3] Altul a fost împușcat într-o livadă, în timp ce era ascuns privirii de un nor de praf de pușcă.[4] Un altul a fost împușcat într-o pădure, fiind ascuns după copaci. Un bărbat a

fost ucis în timp ce se afla în afara „pătratului" canadian. O altă unitate de canadieni a înregistrat trei victime, care încercaseră să pătrundă dincolo de liniile feniene.

Bătălia s-a încheiat cu o luptă la baionetă, în timpul căreia nimeni nu a fost rănit mortal.

Atât rapoartele militare, cât şi relatările din presă consultate de Vronsky vorbesc despre seriile de salve trase atât de fenieni, cât şi de canadieni în timpul lansării atacului şi în timpul retragerii finale. Şi totuşi, numai nouă canadieni au murit în urma rănilor provocate de fenieni, plus încă un soldat ucis accidental. Un alt canadian a murit de infarct în timp ce mărşăluia prin caniculă, la sfârşitul lunii iulie, iar alţi douăzeci şi unu au decedat în urma diverselor boli contractate în tabără pe durata campaniei.

Este extrem de dificil pentru un om să ucidă alţi oameni dacă nu simte că există un pericol iminent asupra celor dragi – inclusiv asupra prietenilor.

După cel de-al Doilea Război Mondial, Marshall a descoperit că aproape 80% dintre soldaţi trăgeau în aşa fel încât să nu-şi ucidă adversarii, în timp ce mulţi pur şi simplu nu trăgeau deloc. Chiar şi majoritatea piloţilor refuzau să ucidă: cele mai multe decese au fost cauzate doar de o mână de piloţi. Lunetiştii, care erau vânători de oameni, erau dispreţuiţi de marea majoritate a soldaţilor. Unii dintre soldaţii din cel de-al Doilea Război Mondial trăgeau pur şi simplu pe lângă ţintă, în timp ce alţii căutau să se ocupe cu alte treburi în timpul bătăliilor – duceau mesaje sau încărcau armele. La Ridgeway, mulţi soldaţi canadieni au fost văzuţi cum încărcau armele şi le pasau celor mai dornici decât ei să tragă[5]. Cei care luptau indirect, care trăgeau cu tunul sau aruncau bombe din avion, erau mai dispuşi să-şi folosească propriile arme, dat fiind că efectul acţiunilor lor asupra altor trupuri umane era infinit mai puţin vizibil.

Însă ISIS nu ucide de la distanță. Artileria și aparatele de luptă aeriene joacă un rol infim. Spre deosebire de majoritatea războaielor din secolul al XXI-lea, războiul dus de ISIS presupune mai mult uciderea de la distanțe mici, cu arme de calibru mic, decât folosirea artileriei sau a atacurilor cu bombă aeriene. Acest lucru s-ar putea schimba pe măsură ce ISIS reușește să-și achiziționeze arme mai bune, dar cel puțin în primii ani s-a folosit de atacatori sinucigași cu bombă – adesea occidentali care aveau prea multe probleme psihice pentru a putea fi soldați buni – pe post de artilerie, cu scopul de a-i „deconcerta" și îngrozi pe oponenți.[6]

Soldații americani din cel de-al Doilea Război Mondial au fost antrenați în stil tradițional, fiind învățați să tragă cu arma la țintă. Marshall a venit însă cu propunerea ca în locul țintelor clasice – ochi de bou – să se folosească ținte care imită silueta umană, pentru a-i desensibiliza pe soldați. Conducerea armatei a acceptat sfatul lui Marshall și a început să folosească ținte care imită silueta umană sau care au o față umană desenată pe ele. La fel au făcut și organele de aplicare a legii. Când a început Războiul din Coreea*, majoritatea soldaților americani erau deja gata să tragă direct în oponenții lor – ceea ce nu pare să fie cine știe ce realizare, dar a reprezentat totuși, din punctul de vedere al antrenamentului, o descoperire importantă. În timpul Războiului din Vietnam, 95% dintre soldații americani erau capabili să tragă în mod direct asupra celor din Viêt Công sau din Armata Nord-Vietnameză.

Epoca jocurilor video a sosit abia odată cu generația următoare. Încă se discută dacă jocurile video îi îndeamnă într-adevăr

* Conflict militar dintre Republica Populară Democrată Coreea și Coreea de Sud (25 iunie 1950–27 iulie 1953), care a antrenat și alte state, printre care SUA și R.P. Chineză (n. red.).

pe tineri la violență sau îi ajută pur și simplu să viseze pentru câteva ore. Oricum ar fi, jocurile se găsesc pretutindeni. Copiii cresc acum jucând tot felul de jocuri pe computer care simulează războiul mult mai bine decât orice antrenament folosit de armata țării lor. Pe acești copii nu-i mai emoționează uciderea unui om. Imagini care cândva erau considerate prea șocante și obscene pentru a fi văzute de oricine fac parte acum din viața de zi cu zi a tinerilor din întreaga lume.

Într un fel, ei sunt martori în lumea virtuală la genul de carnagiu obișnuit cândva în lumea reală. În Europa, au existat vremuri în care execuțiile oribile și pedepsele sângeroase reprezentau un fapt normal, iar brutalitatea asupra femeilor și copiilor, în special asupra celor săraci, era de asemenea ceva comun, motiv pentru care cei mai mulți oameni nu ajungeau să trăiască până la vârsta maturității. Sclavii afro-americani nu au avut nici ei parte de o soartă mai bună până la Proclamația de Emancipare, iar în țările cu probleme grave oamenii văd asemenea acte de violență în fiecare zi. Soldații din cel de-al Doilea Război Mondial care erau reticenți când trebuiau să ucidă o altă ființă umană au trăit într-o lume diferită. Au văzut și ei destulă violență. Mulți au crescut la ferme unde moartea reprezenta un lucru normal, al vieții de zi cu zi. Chiar și la orașe, tinerii vedeau mult mai multă violență decât în zilele noastre. La școală aveau loc mereu încăierări, bandele de criminali erau la ordinea zilei, iar violența domestică era trecută cu vederea. În schimb, tinerii din societățile occidentale au văzut foarte rar oameni uciși de alți oameni, până la izbucnirea războaielor mondiale. Și chiar și atunci, bărbații au avut nevoie de luni sau ani întregi pentru a se căli în fața ororilor. Mulți n-au rezistat, ajungând să sufere de tulburări psihice, cu diagnostice de genul „stres posttraumatic".

Moartea constituia un subiect tabu, ca și sexul, filtrat printr-un fel de cenzură socială. Rudele moarte zăceau întinse în casele lor, dar numai după ce erau cosmetizate astfel încât să pară vii. Ziarele scriau despre violențele stradale, dar alegeau pozele cele mai puțin tulburătoare. (Pe cele mai înfiorătoare le păstrau pentru a le arăta prietenilor și colegilor.) Filmele aveau multe scene de violență, dar crimele erau în mod evident nerealiste. Cei împușcați nu aveau nicio gaură, nu le curgea sânge, nu aveau niciodată răni urâte în piept sau răni căscate. Cei care sfârșeau prin a fi uciși în filme erau de obicei fie nebuni, fie tipi foarte răi sau radicali, cum ar fi indienii din prerie. Nu era nevoie decât de o singură împușcătură și victima cădea moartă, fără să mai treacă prin spasme sau convulsii. Nu vedeai în filme nici fracturi deschise, nici oase care să iasă prin piele și nici creieri împrăștiați pe pereți.

Regizorul George Romero a făcut senzație în 1968 cu filmul său *Noaptea morților vii*, pentru care a folosit organe și intestine cumpărate de la un abator local. Folosirea acestei recuzite ieftine, care nu mai fusese văzută niciodată în filme, era atât de inedită, încât Romero s-a îmbogățit de pe urma acestui film. Filmul lui Sam Pekinpah din 1969, *Hoarda sălbatică*, a dus lucrurile și mai departe. În ziua de astăzi, filmele se folosesc de efecte generate pe computer pentru a ne arăta muribunzi cu trupurile înjumătățite în urma exploziilor (*Elicopter la pământ*), grămezi de capete tăiate (*Regatul Cerului*), bărbați și femei arzând de vii (*Elisabeta, regina virgină*), oameni decapitați cu toporul și sabia (*Urzeala tronurilor*). Adolescenții au acces liber în sălile de cinema, unde văd oameni aruncați în aer, înjunghiați, strangulați, spânzurați, înecați, arși de vii, loviți de mașini sau împușcați în masă. Astăzi ne confruntăm cu un grad de violență simulată pe care generațiile care au trecut prin

război îl considerau inadecvat, chiar dacă mulţi au văzut asemenea orori pe viu. Ironia face ca un film precum *Ziua cea mai lungă,* al cărui public ţintă era reprezentat de oameni care luaseră parte la bătălia din Ziua Z sau care măcar văzuseră buletinele de ştiri, să conţină scene mai puţin violente decât *Salvaţi soldatul Ryan,* adresat unui segment care nu ştia nimic despre ororile unui război, în afară de nenorocirile despre care află prin intermediul mass-mediei.

Astăzi, jocurile video imită tehnicile de desensibilizare folosite în pregătirea militară. Totul pare real. Jucătorii trebuie să-şi formeze reflexe de buni trăgători dacă vor să rămână în joc. Victimele sângerează, sunt decapitate, eviscerate şi aruncate în aer. În acelaşi timp, îi împiedicăm pe copii să se joace unii cu alţii. Ei nu se mai bat în şcoli. Puţini mai locuiesc la ferme, iar cei care o fac rar mai apucă să vadă animale măcelărite, din moment ce, în cea mai mare parte a lumii, a devenit ilegal să măcelăreşti animale. Câinii şi pisicile bolnave din oraşe sunt „adormite" de veterinari, şi nu omorâte de un adolescent nerăbdător să folosească o puşcă de calibrul 22. Cadourile de Crăciun de genul pistoalelor cu bilă sau al altor arme pentru băieţi, cu care aceştia răneau animale, sunt acum foarte rare şi, oricum, folosirea lor probabil că ar atrage o vizită din partea poliţiei.[7] Carnea pe care o mâncăm este deja porţionată sau chiar gătită – *fast food* –, iar pentru mulţi oameni a devenit o crimă să porţi o blană naturală.

Prin urmare, am lăsat în urmă o lume în care sângele şi crimele făceau parte din viaţa noastră pentru una în care acestea sunt foarte rare. Şi totuşi, prin intermediul fotografiilor, televiziunii, filmelor, videoclipurilor de pe Youtube şi al jocurilor video, violenţa a devenit omniprezentă în lumea noastră. Cultura occidentală este acum plină de acte violente şi oricine vrea poate avea acces, gratis, la imagini oribile cu decapitări, crucificări sau împuşcări.

Cultura gangsterilor de astăzi abundă de violență, îndreptată atât împotriva bărbaților, cât și a femeilor, oferind același gen de camaraderie și putere superficială pe care mizează și ISIS. Suntem fascinați de violență și trăim într-o societate în care se desfășoară acte de violență, dar aproape că nu vorbim niciodată despre acest lucru. Atunci când un rasist alb, care venera regimurile rasiste din Rhodesia sau regimul apartheid din Africa de Sud, a împușcat nouă oameni în Carolina de Sud, în primăvara lui 2015, discursul public a alunecat imediat de la criminal și victimele sale la o dezbatere despre steagul confederat, dacă mai era cazul sau nu să fie lăsat să atârne pe fațada sediului legislativului din Carolina de Sud. La fel se întâmplase cu trei ani mai devreme, când, după ce un rasist alb norvegian nebun, Anders Behring Breivik, ucisese șaptezeci și șapte de oameni, majoritatea lor copii și tineri, discuția se concentrase pe lista lui Breivik cu personalități pe care și-ar fi dorit să le ucidă. Orice alt aspect – durerea victimelor, mintea bolnavă a criminalului, accesul la arme, proslăvirea asasinilor înnăscuți și comunitatea celor care înțeleg să ia dreptatea în propriile mâini – a fost lăsat deoparte.

În cartea lui clasică despre psihologia crimei, Dave Grossman îl citează pe Alvin Toffler, autorul volumului *Șocul viitorului**, apărut în 1970: „Chiar dacă această manipulare a realității este incitantă și distractivă pentru noi și ne face să ne simțim ca într-un joc, ea va substitui în cele din urmă nu o realitate virtuală, ci o pseudo-realitate, atât de subtil înșelătoare, încât nivelul de suspiciune și neîncredere resimțit de public va atinge limite pe care nicio societate nu le poate tolera. Această nouă «pseudo-realitate» va face posibilă nu numai reproducerea violenței și

* Alvin Toffler, *Șocul viitorului*, Editura Politică, București, 1973 (n. red.).

a scenelor sângeroase din filmele comerciale, ci și transformarea ta în vedetă, în asasinul, ucigașul a mii de oameni"[8].

Polițiștii și piloții de avion sunt antrenați cu ajutorul unor simulatoare video care imită cât se poate de fidel genul de situații de urgență cu care aceștia s-ar putea confrunta în munca lor. În acest mod, ei nu vor mai trebui să se gândească la cum să reacționeze când se vor afla în situația respectivă. Vor acționa pur și simplu din reflex, localizat în acea parte a creierului care le controlează mișcările de bază. Multe dintre jocurile video funcționează în același mod. Indiferent cât „antrenament" ai avea, jocurile video nu te pot ajuta să devii un soldat bun din moment ce ele nu reflectă decât foarte puțin din ceea ce se întâmplă în realitate pe câmpul de luptă. Însă ele te pot ajuta să scapi de repulsia pe care o simt de obicei oamenii atunci când sunt puși în situația de a ucide o altă ființă umană și îl pot face pe războinicul imaginar să se gândească mult mai ușor la posibilitatea de a ucide o persoană reală. Dacă în trecut motivațiile din spatele luptelor de stradă sau ale bătăliilor istorice erau legate de poziția socială ori aveau loc sub presiunea unor amenințări, recruții desensibilizați de azi își împușcă victima numai din dorința de a ucide. Bineînțeles, odată ce războinicul din jocul video se trezește pe câmpul de bătălie, realitatea, sub forma dușmanului în carne și oase, preia controlul. Unul dintre lucrurile pe care occidentalii care s-au dus să lupte alături de ISIS îl au în mod evident în comun este durata scurtă de viață în luptă. Mulți dintre ei sunt uciși chiar în primele săptămâni după sosirea în Siria sau Irak. Și se pare că, după cum au descoperit dictatorii din Africa Centrală, cu cât sunt mai tineri, cu atât mai repede îi convingi să moară și să se lase exploatați. ISIS antrenează soldați din ce în ce mai tineri și a creat inclusiv brigăzi de soldați copii, dintre care unii învață tehnicile de decapitare pe „păpuși pline cu sânge".

Dar nu toți tinerii desensibilizați, dependenți de violență și care nu își găsesc locul în societatea materialistă occidentală se duc să lupte pentru ISIS (sau, de fapt, pentru orice altă armată). Și bandele de gangsteri le oferă aceeași șansă de a face uz de violență și același sentiment de camaraderie. Istoricul militar și psihologul Dave Grossman, care a scris mai multe cărți importante despre crime, spune că în special săracii și cei din comunitatea oamenilor de culoare plătesc cel mai mare preț pentru violența care i-a îmbogățit pe creatorii de jocuri video, pe producătorii de filme și chiar pe muzicieni. „Sărăcia, drogurile, bandele criminale, discriminarea și accesul la arme de foc – toate acestea fac astfel încât oamenii de culoare să fie mai predispuși la violență decât albii." Alcoolul a fost folosit pentru a distruge cultura indienilor americani, spune el. „Violența pe care mass-media continuă s-o pompeze în ghetouri echivalează cu genocidul."[9]

Unii mai săriți de pe fix se duc pur și simplu și atacă o școală sau o biserică, de obicei în numele vreunei ideologii, în esență simplistă și dementă. Rasismul albilor, de exemplu, este mai ușor de înțeles. Simbolurile lui sunt vizibile peste tot, de la magazinele care vând steaguri ale Confederației până la cei care imprimă zvastici. Neonaziști, membri ai Ku Klux Klan și alți rasiști albi tipăresc tone de „literatură" plină de ură, iar paginile lor web sunt ușor de găsit. Iar dacă lucrurile nu merg prea bine, atunci sunt destui dintre ei la închisoare, încât să-și poată ține reciproc companie și să se protejeze. Închisorile au devenit un fel de teren de recrutare pentru tot felul de organizații extremiste, de la jihadiste până la neofasciste.

Filmele îi glorifică pe asasinii singuratici și justițiari, care iau dreptatea în propriile mâini atunci când statul sau justiția eșuează. Sporturile sunt pline de violență și oferă un spectacol dur.

„Atunci când jucătorii noștri de hochei și alte personalități din sport sfidează legea, devin violenți și agresivi, cum rar s-a

mai văzut în competiţiile sportive, ar trebui să începem să ne punem întrebări", scria Grossman în cartea sa *On Killing*. El crede că ar trebui să ne întrebăm de ce apelăm atât de des şi instinctiv la violenţă pentru a ne rezolva problemele mărunte. În ziua de azi împuşcăturile sunt atât de frecvente în şcoli generale, licee şi colegii, încât, dacă numărul victimelor nu depăşeşte cinci sau şase, abia dacă vedem evenimentul la ştiri. Pentru a fi sigur că ajunge pe prima pagină a marilor ziare sau că îi vor fi alocate mai mult de câteva secunde pe canalele naţionale de ştiri, un licean cu o puşcă trebuie să facă un număr de victime format din două cifre.[10]

Tinerii şi cei care filmează scenele violente care le sunt adresate nu realizează în ce măsură crima poate afecta psihicul uman şi cât de mult ne poate afecta creierul, care de-a lungul timpului a evoluat astfel încât omul s-a erijat în protectorul celorlalte specii. Soldaţii vorbesc adesea despre trauma pe care o resimt după ce ucid. Jurnalistul şi istoricul William Manchester, care s-a aflat la un pas de moarte în Okinawa, în 1945, când, după explodarea unei bombe japoneze, un fragment din osul unui alt soldat american i s-a înfipt în spate, a povestit că nu a mai scăpat tot restul vieţii de simptomele TSPT. Cel mai mult suferea din cauză că trăia iar şi iar pericolul, epuizarea, sentimentul dureros al pierderii camarazilor, pe lângă durerea cauzată de rana oribilă care a dus la lăsarea lui la vatră. Mai suferea foarte mult şi din cauza amintirilor legate de crimele comise. Abia după trei decenii de la încheierea războiului a putut să îşi înfrunte în sfârşit demonii, când a revizitat insulele unde avuseseră loc luptele; în 1979 a scris o carte intitulată optimist *Goodbye, Darkness* (*La revedere, Întuneric*).

Luptele de la Guadalcanal au fost extrem de dure pentru Manchester, dar s-au desfăşurat numai într-un capăt al insulei, iar civilii s-au putut refugia în siguranţă în celălalt capăt.

Luptele s-au dat între soldați, iar majoritatea bătăliilor mai mari aveau loc noaptea. Luptele au devenit din ce în ce mai dure, din ce în ce mai pătate cu sânge civil și mai personale, pe măsură ce Manchester, împreună cu unitatea sa de pușcași marini, se apropia de principala insulă a Japoniei. Chiar și spre sfârșitul anilor 1970, Manchester încă avea sentimente contradictorii față de japonezi*. Japonezii erau niște dușmani foarte curajoși și nemiloși, pe care Manchester îi respecta ca luptători – respect ce le conferea mai multă glorie soldaților americani care făceau victime printre ei –, dar erau și niște dușmani extrem de cruzi, care meritau să fie uciși. Nu erau chiar niște ființe umane.

În *Goodbye, Darkness*, Manchester încă folosește un limbaj dezumanizant. El pretinde că a făcut-o pentru a putea reproduce atmosfera de război, dar, cel mai probabil, folosirea acestui limbaj face parte dintr-un mecanism de apărare care i-a fost indus în tabăra de antrenament din insula Parris. El s-a simțit din ce în ce mai pustiit pe măsură ce anii treceau și linia de demarcație dintre japonezii „duplicitari" și „bunii" americani devenea din ce în ce mai neclară, parțial și ca urmare a noii alianțe puternice dintre SUA și Japonia. A fost foarte dificil pentru el să accepte că oamenii pe care fusese antrenat să-i considere maimuțe sau ucigași deosebit de malefici se numărau acum printre cei mai valoroși prieteni și investitori ai SUA.

Pentru ce suferise el atât de mult? Pentru ce muriseră mulți dintre camarazii lui? În timpul călătoriei sale spre insulele din Pacific, Manchester se gândea la faptul că japonezii reușiseră să obțină prin investiții corporatiste ceea ce nu reușiseră să obțină prin forță: să capete și să păstreze ceea ce ei numesc Marea Sferă de Coprosperitate din Asia Orientală. Până spre

* În original, autorul scrie *Japs*, termen peiorativ, prescurtare de la *Japanese*, pentru că așa îi numește Manchester în cartea sa (n. tr.).

sfârşitul anilor 1970, Guadalcanal devenise deja o destinaţie turistică japoneză. S-au ridicat multe altare în numele japonezilor morţi la Guadalcanal, în timp ce monumentele similare pentru soldaţi americani sunt mult mai puţine. La Peleliu, unde a avut loc una dintre cele mai sângeroase bătălii pentru americani (mai ales având în vedere că era o insulă inutilă din punct de vedere strategic), monumentul care onora memoria puşcaşilor marini americani morţi în 1944 a fost lăsat în paragină. În schimb, monumentele japoneze sunt foarte bine îngrijite şi mereu înconjurate de flori proaspete, posibil cumpărate de japonezii de pe insulă, care lucrau la construcţia portului local pentru petroliere. Manchester a fotografiat ambele monumente şi a inserat imaginile în carte pentru a le arăta cititorilor lui că japonezii, deşi pierduseră războiul, continuau să îşi îngrijească monumentele, în timp ce americanii, care îşi numesc soldaţii „câştigători" şi „eroi", le lasă pe ale lor în paragină.

Manchester a fost dezamăgit de ţara sa, astfel încât a simţit nevoia să se întoarcă la zilele războiului şi să scrie despre camaraderia dintre soldaţi: „Aceşti oameni care îşi puneau viaţa în pericol erau familia mea, casa mea. Îi simţeam mai apropiaţi decât pot spune prin cuvinte şi decât mi-a fost vreodată sau mi-ar putea fi vreodată vreun prieten... Bărbaţii, ştiu asta acum, nu luptă pentru steag sau pentru ţara lor, pentru Marine Corps* sau pentru cine ştie ce altă abstracţiune. Ei luptă unul pentru altul. Orice bărbat aflat în luptă care nu are camarazi gata să îşi dea viaţa pentru el sau pentru care el însuşi nu este pregătit să-şi dea viaţa nu se poate numi bărbat. Acela, da, este cu siguranţă condamnat"[11]. Manchester îi disprețuieşte profund pe profitori şi pe fraierii care nu ştiu să-i respecte pe ceilalţi luptători, indiferent de ce parte a baricadei s-ar afla.

* United States Marine Corps (abreviat USMC), numele oficial al infanteriei marine a Statelor Unite ale Americii (n. red.).

Astfel, povestește despre un intendent plecat de la Peleliu, unde se afla cantonat în siguranță, pentru a jefui cadavrele soldaților japonezi, găsindu-și astfel moartea, și despre cei doi ofițeri de la Okinawa care își numeau propriii soldați „băieți de serviciu", până când aceștia din urmă i-au atras intenționat într-o capcană unde și-au găsit moartea. Manchester numește acest incident „Moartea celor doi ticăloși".

Manchester nu și-a irosit prea multă energie gândindu-se la democrație, dar povestește cum s-a simțit când a aflat, în timpul Bătăliei de la Okinawa, despre moartea președintelui Franklin Roosevelt: „M-am gândit: *tatăl meu*"[12].

O notă sexuală întunecată se regăsește în poveștile de război ale lui Manchester. El scrie, de exemplu, despre erecțiile pe care le-a avut în fața pericolelor extreme. Iar noaptea, pe câmpul de bătălie, avea halucinații „cu târfa de moarte", care venea să-i seducă pe tinerii bărbați. Moartea a continuat să îl viziteze în vise și după terminarea războiului, ca parte a traumei suferite.

Însă amintirea care l-a chinuit cel mai mult pe Manchester a fost cea a primei victime ucise. A fost și primul soldat japonez asupra căruia a tras vreodată sau pe care l-a văzut mai de aproape. Bărbatul nu se potrivea deloc stereotipului pe care îl avea în minte despre infanteriștii japonezi, ca fiind niște tipi scunzi, slabi, crăcănați. Cel pe care îl avea în vizor era „un tip rotofei, cu fața rotundă, scund, cu niște picioare scurte și groase ca niște butuci, învelite în jambiere kaki decolorate, îmbrăcat într-o uniformă mult prea strâmtă". Manchester s-a apropiat de ascunzătoarea lunetistului japonez, o mică baracă, venind din spate, luându-l astfel prin surprindere. Când a vrut să se întoarcă spre el, lunetistul s-a împiedicat în cureaua în care își ținea pușca Arisaka. Nu a încercat să se predea. A încercat, în schimb, să se elibereze și să se târască într-un colț.

Manchester nu l-a nimerit din prima, primul glonț intrând într-un perete al barăcii, dar a doua oară l-a atins în artera femurală.

Sângele curgea abundent din rană, picioarele bărbatului acoperindu-se în întregime cu sânge, în timp ce balta creștea pe podea. Soldatul a trăit suficient încât să vadă balta și să-și cufunde mâna în ea. Și-a mânjit obrajii cu sânge, ceea ce i-a cauzat un „ușor tremur" al umerilor, „ca și cum cineva l-ar fi lovit cu putere pe spate; după care a tras o bășină puternică, s-a prăbușit și a murit. Încă mai avea ochii deschiși. Aproape imediat, o muscă i a aterizat pe irisul stâng. I-a urmat o alta. Nu știu cât de mult am rămas acolo uitându-mă... Un sentiment de dezgust și ură față de mine însumi îmi clocotea în gât, sufocându-mă. Am scuturat din cap, încercând să-mi revin, și am încărcat un nou cartuș, plin, în țeava puștii mele de calibrul 0,45. Am început să tremur, din ce în ce mai tare. Am mormăit un «Îmi pare rău», cu o voce în care încă se simțea frica. După care am vomitat direct pe mine".[13]

Mulți dintre aceia care se lasă atrași de cauze violente visează să facă parte din cine știe ce mitologie măreață. Și nu numai Islamul radical constituie o astfel de atracție. Copiii canadieni cresc într-o societate în care toți oamenii care mor purtând uniforma țării lor sunt comemorați ca niște eroi.

Jonathan Vance, comandant al Forțelor Speciale ale Canadei, amintește adesea în scrierile lui cum și-a folosit statul aparatul de fabricare a miturilor pentru a-i transforma în eroi pe niște tineri care și-au părăsit țara pentru a lupta peste ocean mânați de tot felul de motive – cum ar fi patriotismul, spiritul de aventură sau pur și simplu pentru că au fost presați să o facă – și care au sfârșit prin a fi uciși. În Primul Război Mondial, majoritatea „eroilor" au fost spulberați pur și simplu de bombardamente,

fără a fi avut măcar șansa de a-și privi dușmanul în ochi. Alții au fost doborâți de mitraliere sau gazați. Câțiva au avut șansa de a se angaja în lupte corp la corp cu oponenții lor, dar asemenea lupte, exceptându-le pe cele din aer, erau de obicei rare. Unii tineri bogați uciși în război au fost imortalizați în vitralii, în biserici, în postura de tineri cavaleri, și nu drept niște tineri confuzi nimiciți de bombe. Fiecare oraș și multe comune au ridicat astfel de monumente de război, majoritatea înfățișând un bărbat tânăr cu pușca într-o mână, gata de acțiune. Chiar și acum, cel mai cunoscut poem despre Primul Război Mondial este o pledoarie prin care soldații sunt chemați să se alăture eșecului politic și militar care a stat la baza conflictului și l-a alimentat până la capăt. *In Flanders Fields* (*Pe câmpurile Flandrei*) nu ne oferă niciun motiv bun pentru care ar trebui „să preluăm cearta noastră cu dușmanul", în afară de acela de a-i ajuta pe lunetistul cei decedați să-și justifice moartea, dar ne lasă să întrevedem măcar care ar putea fi rezultatul unei asemenea decizii. Canadienii aveau nevoie să fie consolați pentru pierderea atât de multor băieți, îngropați în rânduri îngrijite de morminte în cimitire din Franța și Belgia. O nouă generație de eroi a plecat peste ocean să lupte în Europa și Hong Kong în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, iar numele celor morți au fost adăugate pe listele de pe monumentele ridicate în memoria eroilor din Primul Război Mondial.

În mod straniu, monumentele îi comemorează doar pe cei morți. Există foarte puține statui sau plăci memoriale în amintirea celor care au luptat cu vitejie și au supraviețuit. Canadienii care au câștigat medalii pentru curaj, inclusiv acei câțiva care au primit Crucea Victoria, sunt foarte rar comemorați. În 2007, când guvernul din Ontario a decis, în timpul Războiului din Afghanistan, să redenumească o porțiune din autostrada 401,

cea dintre Trenton și Toronto, drept „Autostrada războiului", definiția de „erou" s-a limitat tot la cei morți. Nu va exista nicio paradă pe Autostrada Eroilor care să-i sărbătorească pe supraviețuitori, indiferent cât de curajos ar fi luptat. Și nu va exista nicio paradă a victoriei (deși a existat una în Ottawa pentru canadienii implicați în bombardamentele din Libia).

Medaliile și decorațiile au fost de obicei acordate în timpul unor ceremonii desfășurate departe de ochiul public. Copiilor crescuți în Canada după Primul Război Mondial le vine foarte ușor să asocieze eroismul cu moartea, fiind crescuți într-o cultură în care războiul și moartea domină mass-media, cărțile de istorie, chiar și statuile. În același timp, pacifismul este definit pur și simplu ca ineficient. Poemul *In Flanders Fields* avea să le fie predat unor milioane de studenți, care nu vor citi însă și celelalte poeme scrise pe un ton amar de veteranii de război nevoiți să trăiască cu traume psihice și fizice. Următorul a fost sugerat de veteranii dintr-un orășel din Ontario, Priceville, în 1921, ca o nouă strofă pentru *In Flanders Fields*:

We thought to catch the torch ye threw,
And to the charge ye left – be true;
But once the strife of arms was past
Then High resolves were overcast
With selfish greed. And lust to gain
Has put to flight the sweet, sad pain
Of sacrifice. And in its train
Went noble deeds. Are ye aghast?
*In Flanders' fields.**[14]

* „Am vrut să prindem torța pe care ați aruncat-o / Și moștenirii voastre să rămânem fideli; / Dar odată lupta armelor apusă / Hotărârilor mărețe le-a luat locul / Lăcomia egoistă. Iar dorul de victorie / A alungat durerea dulce, tristă / A sacrificiului. Și cu trenul ei s-au dus / Și nobilele fapte. Nu-i așa? / Pe câmpurile Flandrei." (n. tr.).

Mesajul transmis de participanții la Primul Război Mondial este destul de clar: ca să devii erou, nu trebuie să te întorci viu. De-a lungul timpului, mai mult voci care consideră că războiul ar trebui văzut ca un eșec uman, și nu ca o competiție victorioasă, s-au ridicat împotriva acestei glorificări a războiului și a martirajului. Însă alții mai cred că războiul reprezintă o soluție pentru probleme lor și ale lumii.

Oamenii pot fi antrenați să lupte pentru o cauză, pentru un lider charismatic, pentru prieteni și familie – de obicei în ordine inversă. ISIS a creat un sistem în care luptătorilor, până acum exclusiv bărbați, le-au fost inoculate toate aceste motivații. Soldații ISIS luptă în unități mici, formate din prieteni între care se creează legături puternice în timpul luptelor. Femeile jihadiste sunt încurajate să vină în zonele de conflict, să rămână însărcinate și să locuiască în apropiere. De asemenea, ISIS le oferă luptătorilor săi un set complet de adevăruri etern valabile, rostite de niște lideri infailibili, atât din punct de vedere politic, cât și religios. Cu alte cuvinte, un cocktail destul de puternic.

Ca orice alt cult, ISIS încearcă să își împiedice soldații să ia legătura cu familiile rămase acasă, în special când rudele nu sunt la rândul lor islamiști radicali. În același timp, încearcă să facă în așa fel încât membrii organizației să nu se mai poată simți niciodată în largul lor în lumea normală, în ciuda pretențiilor unora precum John Maguire că aceștia sunt oameni normali care au luat pur și simplu decizia logică de a lupta pentru o cauză.

Și totuși, oamenii normali nu distrug obiectivele importante ale lumii din Patrimoniul UNESCO și nu fac filmulețe propagandistice despre acțiunile lor. Profetul Mahomed și

primii lideri ai Islamului nu au avut această idee de a șterge orice urme ale trecutului, însă ISIS a distrus până acum cel puțin o parte din orașele antice Nimrud și Hatra. A distrus moschei și altare construite cu mai mult de o mie de ani în urmă, din credința că orice monument ridicat în cinstea celor morți echivalează cu o închinare la idoli. Când au capturat Palmira, unul dintre cele mai importante situri arheologice din Siria, l-au ucis pe curatorul retras din activitate al ruinelor și au filmat mai multe execuții în teatrul roman. Apoi au aruncat în aer două temple antice. Se presupune că au și jefuit ruinele, din moment ce, după prăbușirea prețului la petrol în 2015, comerțul ilegal cu antichități a devenit una dintre cele mai importante surse de venit pentru organizație.[15] ONU îi numește criminali de război pe aceia care se află în spatele distrugerilor, dar nimeni nu a încercat până acum la modul serios să-i aducă în fața unui tribunal. Până acum, Curtea Internațională de Justiție nu a pus sub acuzare nici organizația și nici pe vreunul dintre lideri pentru infracțiunile comise împotriva patrimoniului cultural, incluzând distrugerea unor situri arheologice din mai multe orașe care se numără printre primele construite vreodată, precum și distrugerea sistematică a moștenirii culturale și religioase a persoanelor din teritoriile cucerite.

Teroriștii, asemenea gangsterilor, au reușit să creeze legături mai strânse între infanteriștii lor făcându-i părtași la crime, iar ISIS a dus această practică la un nou nivel. Crucificările, oamenii înecați în cuști, aruncați de pe acoperișul clădirilor, decapitați cu cuțitul sau aruncați în aer, arși de vii, violați, răpiți și vânduți ca sclavi reprezintă acte de o asemenea cruzime, încât majoritatea societăților nu l-ar mai putea niciodată accepta – sau primi înapoi – pe acela care a comis așa ceva.

Prin urmare, cei care sunt implicați în cele mai oribile dintre crimele revendicate de ISIS știu că își distrug toate punțile care îi leagă de restul lumii. Unii comentatori spun că folosirea de către ISIS a vechilor pedepse islamice constituie o expresie a credinței și hotărârii cu care organizația încearcă să reînvie timpurile în care a trăit Profetul. Un asemenea argument este neconvingător însă. Mahomed și adepții lui nu au decapitat oameni și nici nu au aruncat cu grenade propulsate de rachete asupra unor mașini în care erau blocați oameni. Aceste crime sunt săvârșite cu scopul de a șoca și intimida și de a adânci prăpastia morală care-i desparte pe ucigașii ISIS de restul lumii.

Legăturile pe care săvârșirea acestor atrocități le creează sunt suficient de puternice încât să dureze o viață întreagă și să supraviețuiască și după ce cauza a fost deja pierdută. În unitățile naziste SS s-au creat legături care s-au păstrat și după război. Liderii guvernamentali și militarii naziști care au avut bani și relații politice în Spania și la Vatican au creat „rutele de șobolan" pentru a-și scoate oamenii din Europa și a-i duce în țări unde se aflau în siguranță. În ciuda faptului că erau urmăriți, naziștii au întreținut acest sistem de întrajutorare până la moarte. Cei implicați în atrocități rămân legați prin prisma pericolului, a stigmatului și a sentimentului de vinovăție. De asemenea, ei mai știu că nimeni altcineva nu îi poate înțelege și nu le poate oferi justificări pentru aceste crime, în afară de cei care au comis acte similare. În condițiile în care este oricum dificil pentru soldați să facă față traumei provocate de luptele la care au participat și de crimele pe care le-au săvârșit, în cazul atrocităților problemele ating un nou nivel.

Există un motiv pentru care naziștii au renunțat la executarea în masă prin împușcare a evreilor și a altor categorii de victime, hotărându-se în schimb asupra unui sistem industrial,

în care toată treaba era făcută de prizonieri și străini. Numai cei mai psihopați dintre germani s-au dovedit capabili să comită atrocitate după atrocitate. Nici măcar o societate care-i privea pe evrei ca pe niște ființe subumane și își învăța copiii să creadă că duceau o luptă pe viață și pe moarte împotriva comunismului sovietic nu a reușit să găsească suficienți oameni care să poată îndura stresul uciderii în masă a civililor și a prizonierilor de război. Soldații germani au comis multe atrocități în Uniunea Sovietică, însă brigăzile SS, multe dintre ele formate din ucraineni, polonezi sau alți soldați proveniți din republicile baltice, au constituit „mâna de lucru" pentru genocid.

Un soldat implicat în comiterea unor atrocități *„trebuie* să creadă nu numai că atrocitățile pe care le comite sunt drepte, ci și că ele constituie o dovadă a superiorității sale morale, sociale și culturale față de cei uciși", spune Dave Grossman. Teoreticianul militar afirmă că atrocitățile constituie însuși actul definitoriu de negare a propriei umanități a autorului lor și actul suprem de afirmare a superiorității sale. Pentru a putea păstra o minimă aparență de ființă rațională, oricine se implică într-o crimă va trebui să-și suprime în mod violent orice gând că ar fi făcut ceva greșit. „Mai mult decât atât, *trebuie* să atace cu violență pe oricine sau orice îi amenință convingerile. Sănătatea lui mentală depinde total de certitudinea pe care o are că ceea ce a făcut a fost corect."[16]

ISIS are și avantajul că mulți tineri crescuți fie în Orientul Mijlociu, fie în Irak sau în altă parte, au fost deja martorii multor atrocități cu mult înainte să se hotărască să le comită pe-ale lor în lumea tridimensională. Michael Strangelove, cercetător canadian în comunicații, spune că filmulețele care înfățișează carnagii, indiferent dacă au fost făcute de ISIS sau postate de alții pe internet, folosesc, extrapolându-l, ceea ce obișnuia să se

numească Efectul CNN*. Viața, inclusiv războiul, există pentru a fi înregistrată.

Paul Rutherford, expert canadian în probleme de propagandă, a descris modul în care filmulețele propagandistice americane despre atacurile direcționate din timpul Războiului din Irak i-au inoculat publicului american sentimentul că războiul era desprins dintr-un film Disney, în care crimele, așa cum se întâmplă în filmele cu James Bond, se petrec în umbră, fără vărsare de sânge.[17] La fel ca într-un film cu Bond, și în Războiul din Irak a existat un răufăcător nebun care amenința să distrugă lumea cu superarme. Iar această asemănare a fost întrucâtva deliberată. Britanicii, de exemplu, au lansat „Operațiunea James" împotriva orașului-port Basra, două dintre ținte primind numele de cod „Pussy" și, respectiv, „Galore"**.[18]

Sexul și moartea se luptă adesea pentru supremație pe internet. „Agresiunea și sexul nu numai că implică emoții foarte puternice, dar au la bază același impuls neînfrânat, în special în cazul libidoului masculin", scrie Rutherford într-o carte recentă despre *pornografia de război*. „Războiul poate înlocui sexul. Unul dintre rezultatele triviale ale Războiului din Irak a fost modul în care a schimbat, foarte repede, tiparul căutărilor pe internet: mai mult statistici au arătat că vânătoarea de site-uri

* În timpul Războiului din Golf (1990–1991), CNN a acționat ca un actor în relațiile internaționale. A apărut astfel „efectul CNN", sintagmă care denumește revoluția produsă de postul american în jurnalismul de știri, când toată lumea devine martora unui eveniment aflat în derulare. În zilele noastre, când se discută despre Efectul CNN, nu se face referire doar la CNN, ci în general la concepul de știre transmisă și reluată chiar și 24 de ore (n. red.).

** Pussy Galore, personaj fictiv din romanul *Goldfinger* al lui Ian Fleming, din 1959, și din filmul omonim regizat de Guy Hamilton în 1964, al treilea din seria James Bond (n. tr.).

destinate sexului, care au dominat multă vreme căutările în rețea, a fost devansată de căutarea de știri despre război."[19]

Chiar și în timpul invadării Irakului din 2003, Al Jazeera a continuat să fie o forță mediatică majoră și un canal de propagandă important pentru al-Qaida. Vorbitorii de limbă arabă puteau să se conecteze la programele de știri pentru a vedea și altceva în afară de emisiunile în limba arabă oferite de rețelele de televiziune din țări care luptau împotriva irakienilor sau decât canalele de știri americane prin cablu. Tehnologia a înlesnit și transmisiunile în direct. Cu doar un deceniu în urmă, reportajele despre Războiul din Golf erau transmise cu ajutorul unor sisteme extinse de legături prin satelit, cu cheltuieli mari.

În schimb, în 2003, un singur reporter putea căra echipamentul necesar pentru a transmite imagini din orice sat din Irak. Iar la zece ani după încheierea *acelui* război, oricine poate înregistra o luptă, atrocitate sau discurs pe propriul telefon sofisticat, postând apoi filmulețul pe internet. Atacurile de la 11 septembrie, invadarea Afghanistanului și Războiul din Irak au reprezentat zilele de glorie ale televiziunii americane prin cablu și ale programelor de știri din întreaga lume. De atunci, acestea s-au aflat în declin financiar, în condițiile în care este puțin probabil ca războiul să le mai poată resuscita, din moment ce CNN, Fox și MSNBC vor fi întotdeauna nevoite să cenzureze filmulețele ISIS înainte de a le putea difuza. Însă cei care vor să le vadă vor căuta varianta necenzurată pe internet. În plus, televiziunile sunt nevoite să preia materialele puse la dispoziție de ISIS, din moment ce nu-și pot trimite propriii reporteri în teritoriile controlate de organizație.

Americanii s-au folosit de imagini pentru a submina credibilitatea irakienilor în vremea celor două invazii pe care le-au efectuat în această țară, în vreme ce al-Qaida a renunțat la filmulețele cu predici pe care le trimitea Al Jazeera, canalul de

știri controlat de guvernul din Qatar, al cărui program în limba arabă a fost atacat de guvernul din Egipt și de criticii occidentali ca fiind o trâmbiță pentru extremiștii islamiști, și a învățat în schimb să-și facă propriile filmulețe.

The Martyrs of Bosnia, un filmuleț de propagandă creat de jihadiștii care au luptat în Balcani în timpul războiului civil din fosta Iugoslavie și făcut public spre sfârșitul anilor 1990, a spart gheața. Filmulețul a apărut atât în arabă, cât și în engleză. În 2001, *The State of the Ummah*, un filmuleț produs de al-Qaida, a fost postat pe internet exact la timp pentru atacurile de la 11 septembrie. În filmuleț apărea Osama bin Laden, în câteva fotografii măgulitoare, alături de luptătorii săi. Filmulețul a fost puternic exploatat de presa occidentală ca imagine reprezentativă a grupului de teroriști. Și totuși, era evident că lupta era fictivă.

Până la momentul întoarcerii SUA în Irak, în 2003, înregistrările digitale ieftine invadaseră deja piața, iar telefoanele mobile începuseră să fie dotate cu camere video care puteau face filmulețe suficient de bune încât să poată fi postate pe site-uri precum YouTube. Din nefericire, mulți soldați americani au ales să-și filmeze propriile atrocități. În 2007, Departamentul Apărării le-a interzis soldaților să mai pună filmulețe pe YouTube, dar a ridicat interdicția după numai doi ani. De asemenea, aceeași instituție a încercat să controleze și conținutul acestor filmulețe – și să-i îndemne pe soldați să filmeze scene mai plăcute vederii – prin crearea propriului site de încărcat videoclipuri, TroopTube, în 2008.[20] Talibanii din Afghanistan aveau deja propriul canal pe YouTube: Istiqlal Media.

Atunci când mai multe facțiuni din Irak și-au lansat „insurgența" împotriva forțelor militare americane din țara lor, au și filmat multe dintre atacuri. Clipuri scurte filmate în *high definition*, cu camioane militare aruncate în aer de dispozitive explozive

improvizate (IED) şi cu soldaţi americani împuşcaţi sau ucişi de grenade propulsate de rachete, au fost puse la dispoziţia publicului din întreaga lume. Anumite imagini au fost preluate de buletinele de ştiri sau folosite în filme documentare. Soldaţii americani s-au învăţat să se uite în jur după copii cu camere de filmat şi telefoane mobile, care i-ar putea băga în necazuri.

Azi, filmuleţele jihadiste sunt larg răspândite. Unele sunt lungmetraje, folosind aceleşi tehnici cinematografice ca filmele turnate în Europa sau America de Nord. Altele sunt filmuleţe de pregătire, care te învaţă cum să te antrenezi, sau filmuleţe de recrutare. O altă categorie este reprezentată de documentare, care prezintă lupte, execuţii, mărturii şi comunicate de presă. Multe sunt clipuri tribut, care comemorează moartea unor membri importanţi ai grupării. Marea majoritate însă sunt filmări ale unor predici lungi, care insistă asupra nevoii de a se respecta cu stricteţe versiunea extremistă jihadistă a Islamului. În cadrul unui proiect de cercetare găzduit de Universitatea din Arizona, s-au localizat şi arhivat peste cincisprezece mii de filmuleţe de pe site-urile teroriste, dintre care aproximativ o jumătate fac referire la IED-uri.[21] Clipul *Thunderstruck*, o compilaţie de filmuleţe care arată vehicule militare americane atacând ţinte civile, a fost postat în 2006 de al-Qaida în Irak şi a avut aproximativ 650 000 de vizualizări până în 2010. Filmuleţul avea ca subtitlu „Asta ar trebui să începem să facem în întregul Orient Mijlociu". A fost urmat de o serie de alte filme de lungmetraj turnate şi editate profesionist, din gama celor care conţin imagini extrem de violente, al căror public ţintă sunt bărbaţii tineri.[22]

Până în 2008, existau deja plângeri că YouTube devenise canalul media preferat al jihadiştilor violenţi. „Cu toate că YouTube a depus eforturi pentru a controla conţinutul materialelor video postate, site-ul continuă să fie folosit şi astăzi de extremişti pentru răspândirea filmuleţelor", a notat Frank

Cillufo, director al centrului de studii al problemelor de securitate națională de la Universitatea George Washington. „Realitatea este că, dacă scoți filmulețele jihadiste de pe YouTube, este ca și cum te-ai juca *whack-a-mole**: ele dispar dintr-un loc și apar în altă parte."[23]

Autorii filmulețelor jihadiste s-au afirmat în timpul războiului dintre Israel și organizația Hamas din Gaza, din 2008. Hamas a încărcat filmări color, de foarte bună calitate, cu prim-planuri ale civililor morți sau răniți și, de asemenea, cadre cu distrugerile făcute. În schimb, filmulețele părții israeliene erau de obicei alb-negru, filmate din avioane, elicoptere și drone, și postate pe un site special, aranjat frumos, dar care nu se bucura de accesibilitatea de care dispuneau filmările Hamas. Totuși, pe durata războiului Israelul a încercat să recupereze terenul pierdut filmând cum luptători Hamas lansau rachete asupra unor ținte israeliene civile, precum școli, spitale și tabere ale Națiunilor Unite.[24] În 2015, Israelul posta deja linkuri către filmulețe încărcate pe rețelele de socializare. Forțele de Apărare Israeliene (FAI) au încercat să-și consolideze o reputație de organizație umanitară care trimitea spitale militare ambulante în Nepal, după cutremurul din 2015, și care trata civili răniți în luptele din Siria. Însă, în timp ce poza în organizație caritabilă, FAI a spus clar că era pregătită să riposteze împotriva oricărei amenințări venite din partea ISIS.[25]

Occidentalii, care au inventat propaganda modernă, nu au reușit să riposteze pe măsura provocării lansate de ISIS. Când au încercat s-o facă, adesea lucrurile s-au întors împotriva lor. La 7 iunie 2006, americanii au lansat două bombe de 250 de kilograme asupra ascunzătorii lui Abu Musab al-Zarqawi.

* În traducere aproximativă, „distruge cârtița". Jocul constă în lovirea capului unei cârtițe care iese printr-un orificiu; daca ai ratat, ea apare în alt loc (n. red.).

Consilierul spiritual al lui al-Zarqawi a murit, împreună cu soția lui de șaisprezece ani. Conducătorul ISIS a reușit să supraviețuiască pentru scurt timp. Liderul grupului operativ 145, care comandase atacul, a intrat în ruinele ascunzătorii și a încercat să îl resusciteze. A eșuat, dar americanii au luat cu ei trupul pentru autopsie, iar apoi au publicat imagini cu al-Zarqawi mort, care i-au revoltat nu numai pe adepții acestuia, ci și pe mulți alți musulmani.[26] Americanii au învățat din greșelile lor. Nicio fotografie de-a lui Osama bin Laden mort nu a mai fost făcută publică, după ce acesta a fost prins și ucis, și nicio înmormântare publică nu a mai avut loc.

Chiar și al-Qaida a fost șocată de nivelul de violență din propaganda ISIS. „Printre lucrurile pe care populația musulmană, care vă iubește și vă sprijină, nu le vor putea accepta niciodată [...] sunt imaginile cu măcelărirea ostaticilor", a spus al-Zawahiri, lider al-Qaida, într-o scrisoare către al-Zarqawi, liderul ISIS. „Nu ar trebui să te lași amăgit de preamărirea unor tineri zeloși și de imaginea de șeic al execuțiilor pe care ți-au consacrat-o. [...] Suntem într-un război și mai mult de jumătate din lupte se dau pe câmpul de luptă al mass-mediei."

Pe măsură ce s-a extins, ISIS a lansat în 2012 *Salil as-Sawarim* („Zăngănitul/Iureșul săbiilor"), Partea întâi. A fost un material plictisitor, dar Partea a doua, care a avut un producător diferit, a împins lucrurile la un nou nivel pentru ISIS. Era un documentar despre un asalt asupra așezării Haditha, în Irak, acoperind partea de planificare, antrenamentul atacatorilor și lupta în sine. Într-o primă versiune, filmul urmărea povestea a doi tineri luptători morți în acest atac. Pe alocuri, producătorii au folosit chiar și un pic de umor. O secvență în care luptătorii ISIS salvau o cămilă căzută într-un hău era prezentată drept o acțiune de „eliberare a unui prizonier în deșert".

În cea mai mare parte, propaganda ISIS era direcționată împotriva guvernelor și soldaților cu care organizația se lupta în Irak și Siria, dar agenții de propagandă ISIS aveau să realizeze în curând că puteau obține mai mult sprijin din afara regiunii dacă își îndreptau atenția împotriva SUA. Fiecare nou film din seria *Salil as-Sawarim* era mai bine regizat și mai violent decât precedentul, înfățișând lupte, prizonieri masacrați și predici mult scurtate. Uneori era inclusă și puțină muzică, cântece interpretate de oameni care aveau cât de cât voce și ureche muzicală.[27]

Apoi, în august 2014, ISIS a crescut nivelul de violență din filmulețele de propagandă, atingând limite nemaiîntâlnite până atunci în nicio țară sau grupare din lume. După ce mai multe astfel de filmulețe au fost lansate, nimeni nu a mai putut contesta faptul că ISIS este o grupare teroristă, cel puțin în sensul în care folosea violența pentru a stârni panica în rândul dușmanilor săi. Și, desigur, folosea violența pentru a atrage în organizație un anumit tip de tineri violenți, fie ei musulmani din naștere sau convertiți. *A Message to America* reprezintă, probabil, în cultura de masă occidentală cel mai cunoscut filmuleț realizat de ISIS. Filmulețul ni-l arată pe jurnalistul James Foley, răpit în timp ce realiza un reportaj despre revolta împotriva regimului lui Assad, ținut ostatic timp de doi ani și făcând obiectul unor tranzacții între diverși militanți din Siria, forțat să citească un lung discurs prin care erau atacate planurile americane de a desfășura operațiuni aeriene împotriva ISIS. Foley a fost arătat îngenuncheat în nisipul din deșert, purtând o salopetă portocalie, similară celor pe care le poartă prizonierii musulmani închiși de americani la Guantanamo, în Cuba. Avea un mic microfon prins de guler.

„Cer prietenilor, familiei și tuturor celor dragi să se ridice împotriva adevăraților criminali ai mei, care sunt membrii guvernului american", spunea Foley în ultimele clipe din viața sa.

„Soarta mea este numai rezultatul faptului că s-au complăcut într-o situație și al actelor lor criminale." Și-a criticat propriii camarazi din armata SUA și a încheiat cu: „Cred că, la final, mi-aș dori să nu fi fost american". Probabil că nici măcar cei care apucaseră să vadă, cu un deceniu înainte, înfiorătorul filmuleț al-Qaida cu uciderea jurnalistului Nick Berg nu erau pregătiți pentru ceea ce a urmat. Călăul cu fața acoperită a început să vorbească cu accent englezesc. După ce l-a ucis pe Foley – filmulețul a fost cenzurat, dar a fost păstrat momentul în care capul secerat al reporterului a fost îmbrâncit de pe trupul acestuia –, ucigașul a reapărut, târându-l după el pe jurnalistul american Steven Sotloff, care arăta îngrozit. „Obama, viața acestui cetățean american depinde de următoarea ta decizie", a spus călăul. (Un videoclip cu moartea lui Sotloff a apărut câteva săptămâni mai târziu, dar se prea poate ca acesta să fi murit imediat după Foley. Dacă nu, cu siguranță că și-a trăit ultimele zile într-o teroare cumplită.)

Numeroase astfel de filmulețe au fost făcute publice și în următoarele luni, majoritatea încheiate cu aceeași amenințare. Cel care a prezentat execuția lui Abdul-Rahman Kassig, un american convertit la islamism, răpit în timp ce le oferea ajutor medical refugiaților din Siria, a fost plin de imagini oribile, imposibil de privit, care arătau în detaliu modul în care erau decapitați soldații sirieni capturați. De data aceasta, publicul a văzut fețele ucigașilor: ei păreau să fie europeni și, posibil, chiar nord-americani.

Filmulețele de propagandă ISIS s-au înmulțit, cu cinci sau șase materiale publicate on-line în fiecare zi. Strategia a funcționat. Presa din întreaga lume și mediul virtual au vuit despre miile de tineri, majoritatea imigranți musulmani și mulți alți tineri din familii fără niciun fel de trecut musulman care, crescuți ca și John Maguire în țări occidentale, în familii din clasa de mijloc,

și-au lăsat în urmă viața și au încercat să se strecoare în cel mai periculos loc de pe planetă.

În 2014, Richard Barett, vicepreședinte al Grupului Soufan, firmă de consultanță în domeniul securității, a estimat că există între 12 000 și 15 000 de luptători străini în Siria și Irak. Radio Europa Liberă/Radio Liberty a estimat în 2013 că ar fi între 17 000 și 19 000 de luptători străini, aproximativ 32% dintre ei venind din Europa și Turcia. Națiunile Unite estimează că sunt 20 000 de luptători străini în Siria și Irak. În jur de 2 000 provin din Cecenia și Daghestan, aproximativ 4 000 sunt din Vest, iar restul sunt din Orientul Mijlociu și din Africa de Nord.

Aproape toți luptătorii străini care s-au alăturat războiului mujahedinilor finanțat de SUA împotriva sovieticilor în Afghanistan, în anii 1980, au venit din Orientul Mijlociu. Barett a numărat optzeci și trei de țări din care au plecat luptători pentru a se alătura ISIS sau unei alte grupări care luptă în cele două țări. Mulți dintre ei se cunoșteau dinainte de a fi ajuns în zonele controlate de ISIS și s-au împrietenit cu militanții ISIS pe platforme de socializare precum Twitter și Facebook.

„Gradul lor de pricepere în ceea ce privește rețelele de socializare este mult mai ridicat decât înainte. Acesta este și motivul pentru care înțelegerea și conștientizarea situației din Siria-Irak a fost atât de larg răspândită." Barett spune că islamismul extremist este ca o „poleială superficială care ascunde o dorință adânc înrădăcinată de a dobândi un sentiment de identitate și apartenență și nevoia de a deveni parte din ceva". El crede că oamenii atrași de jihad vor să facă parte din ceva dinamic, dar vor și să se lase conduși și să li se spună ce să gândească. Sentimentul de împlinire vine din distrugerea legăturilor cu o lume care a devenit plictisitoare și care nu le mai oferă niciun obiectiv interesant. Poate că situația lor materială este una bună, dar acest lucru nu este suficient pentru a-i face fericiți.

„Cred că occidentalii convertiți care vin să lupte alături de ISIS caută un soi de adevăr superior, care le este oferit din plin, prin prisma evenimentelor din Siria-Irak." ISIS le spune voluntarilor că nu îi pasă de trecutul lor. Nu îi pasă dacă au avut probleme cu legea sau la școală. Pur și simplu le oferă o nouă viață, într-o lume mai bună, de partea câștigătoare, într-o luptă pentru o nouă civilizație, spune Barett.

Twitter și celelalte rețele de socializare reprezintă o legătură vitală pentru acești oameni, care nu-i ajută numai în sensul de a se simți apropiați de o comunitate, ci și pentru a se instrui. Ei pot să obțină sfaturi despre cum să devină radicali și cum să facă față problemelor pe care le pot întâmpina în acest proces prin care și-au propus să-și schimbe viața. Pot obține chiar sprijin pentru a călători în zona de război Irak-Siria. Odată intrați în ceea ce Barett numește „bula Twitter", descoperă că le este extrem de greu s-o mai părăsească.[28]

Brian Michael Jenkins, expert în terorism, a declarat în fața unui comitet congresional al SUA că propaganda ISIS are foarte mare succes. „Autoritățile europene sunt deja copleșite de numărul mare de persoane care călătoresc spre și dinspre Siria", a spus acesta la o întâlnire a Comitetului de Securitate al Camerei Reprezentanților SUA, din martie 2015.

Până acum, numărul americanilor implicați pare să fie controlabil, cu resursele și legile existente, deși este în creștere. Conform estimărilor oficiale, între 130 și 150 de americani au fost sau au încercat să meargă în Siria în ultimii trei ani – deja mai mult decât numărul total al celor care au fost sau au încercat să meargă pe toate celelalte fronturi jihadiste după 11 septembrie 2001, adică puțin peste 100.

De asemenea, guvernele occidentale trebuie să gestioneze și amenințarea pe care o reprezintă jihadiștii crescuți în propriile țări, care s-au simțit inspirați de predicile al-Qaida sau ISIS, dar

nu pot călători către Siria. ISIS susține că refacerea califatului a trezit extremiști din lumea întreagă. Utilizarea conștientă de către organizație a unor forme barbare de violență rezonează cu un public unic, format din oameni care nu numai că nu se simt îngrețoșați de astfel de atrocități, dar care ar putea chiar să încerce să participe la asemenea activități. Publicitatea pe scară largă de care au beneficiat atacurile teroriste, precum cele din Bruxelles, Ottawa, Sydney, Paris și Copenhaga, cele soldate cu victime înjunghiate sau cu mașini care intră pur și simplu în mulțimi de oameni, îi entuziasmează încă și mai mult pe jihadiștii fanatici.[29]

În prezent, ISIS practică sclavia sexuală și violul pe scară largă. Și nu doar consideră că violul este legal, ci și își încurajează bărbații să cumpere femei de la târgurile de sclave sexuale. Multe dintre acestea sunt femei tinere din minoritatea yazidi. ISIS a atacat regiunea yazidită în 2014, după cucerirea orașului Mosul. Aproximativ cinci mii de femei yazidite au fost capturate când ISIS a atacat satele comunității din nordul Irakului. Majoritatea bărbaților, alături de băieții suficient de mari cât să aibă păr crescut pe piept, au fost masacrați, în timp ce femeile au fost închise în magazii, unde potențialii clienți veneau să le studieze ca pe niște animale. Într-unele dintre aceste hambare aglomerate puteau încăpea până la două sute de femei și fete. Copiii începând cu unsprezece ani erau vânduți cu aprobarea curților islamice ale ISIS, care eliberau actele de vânzare autentificate. De asemenea, aceste curți le mai dădeau „dreptul" soldaților ISIS și de a revendica femeile capturate ca fiind proprietatea lor. Ei, sau urmașii lor, pot să le vândă sau să le ofere cadou.[30]

Când au început atacurile asupra yazidiților, analiștii militari din Occident s-au gândit că ISIS pur și simplu se extinde și își vede de genocidul obișnuit. În realitate, este posibil ca

această campanie îndreptată împotriva yazidiților, care s-a încheiat cu intervenția forțelor aeriene occidentale, să fi avut de la bun început ca scop capturarea unui număr mare de sclavi. Într-o postare on-line intitulată The *Revival of Slavery before the Hour* (*Reînvierea sclaviei înainte de venirea ceasului)*, autorul articolului scris în limba engleză spunea:

> Înainte de capturarea ținutului Sinjar [teritoriul ocupat de comunitatea yazidită], studenții sharia din statul islamic au primit sarcina de a se documenta despre yazidiți pentru a stabili dacă aceștia ar trebuit să fie tratați ca un grup de *mushrik* [de la început adepții unui cult religios băștinaș] sau ca un grup originar musulman, care apoi a abjurat. [...] Originea aparentă a religiei yazidiților poate fi găsită în zoroastrismul* din Persia antică, reinterpretat cu elemente de sabianism**, iudaism și creștinism și exprimată, într-un final, cu ajutorul vocabularului eretic al sufismului extremist***.

Pentru că nu fac parte nici din Islam și nici din vreun alt grup religios care să fi fost strămoș al acestuia, yazidiții sunt, în percepția ISIS, buni doar pentru a fi folosiți ca sclavi sau pur și simplu uciși. A fost un motiv suficient pentru ca ISIS să decidă că, spre deosebire de creștini și evrei, yazidiții nu puteau fi cruțați contra unei plăți *jizia*****.

> De asemenea, femeile lor puteau fi înrobite, spre deosebire de majoritatea apostaților despre care cei mai mulți *fuqaha*

---

* Curent filosofic și religios care s-a înfiripat în secolul al VI-lea î.H., în Persia antică (estul Iranului de astăzi), pornind de la învățăturile profetului Zarathustra (în avestană), cunoscut și sub numele de Zoroastru (n. red.).

** Sabiani, grup religios menționat în Coran care venera soarele, luna și stelele (n. red.).

*** Curent în mistica musulmană, apărut în secolul al VIII-lea și răspândit mai ales în Persia, cu caracter anticlerical și ascetic (n. red.).

**** Taxa suplimentară impusă populației de altă religie decât Islamul în interiorul granițelor statului islamic (n. red.).

[savanții] spun că nu pot fi înrobiți și că tot ce li se poate oferi este un ultimatum, prin care li se cere să se căiască, altfel vor ajunge sub tăișul sabiei. După ce erau capturați, femeile și copiii yazidi erau împărțiți, așa cum o cere *sharia*, între luptătorii Statului Islamic participanți la operațiunea Sinjar, dar numai după ce o cincime dintre sclavi au fost deja transferați autorității Statului Islamic, pentru a fi împărțiți drept *khum* [pradă de război].

Autorul textului ISIS despre sclavia yazidiților insistă că cei mici nu trebuie separați de mamele lor, deși declarațiile martorilor oculari – sclavi care au reușit să se salveze – intervievați de *New York Times* au arătat că afirmația respectivă nu era decât o minciună. Unele femei au fost cumpărate de vânzători angro, fotografiate și vândute cu ajutorul unor cataloage, pentru câteva sute de dolari americani.

Reinstalarea sclaviei în Orientul Mijlociu contribuie la adeverirea profețiilor apocaliptice ale ISIS. Scrierile islamice spun că, înainte de ultima mare bătălie, „sclava își va naște stăpânul". ISIS interpretează acest citat în sensul că acel copil al unei sclave care a fost conceput cu stăpânul ei va fi un om liber, care va beneficia de rangul social al tatălui. De asemenea, sclavia este un mod de a combate adulterul și păcatul trupesc, dat fiind că violarea sclavelor nu este considerată act sexual real.[31]

ISIS a înrobit femei irakiene, siriene și de alte naționalități, care au avut ghinionul de a ajunge pe mâinile lor. Femeile capturate știu că le așteaptă o soartă teribilă. Doar câteva reușesc să scape și declară că luptătorii ISIS practică sadismul sexual și tortura. Femeile din regiune știu deja ce le așteaptă și unele chiar au preferat să se sugrume una pe cealaltă și să moară decât să treacă prin așa ceva.[32] Cel puțin o sclavă care a scăpat a reușit să se răzbune și să-și ucidă stăpânul[33], dar astfel de acte de justiție sunt rare. Mai des întâlnite sunt povești precum cea a voluntarei americane Kayla Mueller, răpită de ISIS în timp ce pleca de

la un spital al Medicilor fără Frontiere. Ea a fost torturată și violată în repetate rânduri de liderul ISIS Abu Bakr al-Baghdadi, ca pradă de război, înainte de a fi ucisă în primăvara anului 2015, fie de al-Baghdadi, fie de un raid aerian american.[34]

În iulie 2015, Departamentul de Cercetare și Fatwa al ISIS a dat publicității un regulament despre comerțul cu sclavi. Sclavia legală era extinsă pentru a include și reținerea și violarea femeilor evreice și creștine. Teoretic, cam orice femeie, în afara nucleului ISIS, care nu este însărcinată poate fi înrobită și violată. Violatorii proclamă că astfel, prin practicarea sexului forțat cu femeile prizoniere, ei practică de fapt *ibadah* (proslăvirea) și insistă că trebuie să violeze și să umilească toate femeile pe care ISIS le consideră infidele.

Violul organizat practicat de ISIS i-a făcut pe unii dintre luptătorii străini să aibă îndoieli în privința califatului, deși majoritatea apără violul și sclavia atunci când sunt combătuți on-line de critici și jurnaliști. Violul a provocat inclusiv schisme în interiorul ISIS, care a emis un răspuns referitor la această situație în mai 2015, într-un articol apărut în publicația sa oficială, *Dabiq*.

„Ce m-a alarmat pe mine cu adevărat a fost faptul că unii dintre susținătorii Statului Islamic au început să nege situația, ca și cum soldații Califatului ar fi comis o greșeală sau o nedreptate", a publicat editorul. „Eu scriu aceste cuvinte în timp ce scrisorile pline de mândrie continuă să sosească. Noi am organizat, într-adevăr, raiduri și am capturat femeile *kafir** și le-am mânat ca pe o turmă de oi sub tăișul sabiei."

Și, desigur, mai este și moartea. Numai în Siria, aproximativ 75 000 de luptători antiguvernamentali au fost uciși de la izbucnirea războiului civil în această țară. ISIS prezintă o anume

* Necredincios, care nu practică islamismul (n. red.).

atracție pentru sinucigași, fie că aceștia își doresc să moară ca teroriști sinucigași cu bombă sau carne de tun. Oricum ar fi, ei devin martiri. Și foarte mulți canadieni li s-au alăturat.

John Maguire a devenit martir la puțin timp după realizarea filmulețului, destul de popular pentru scurt timp. Și nu a fost primul. Cu șase luni în urmă, Centrul media Al Hayat a făcut public un filmuleț de unsprezece minute al cărui protagonist era Andre Poulin din Timmins, Ontario. Acesta se convertise la islamism în nordul statului Ontario, apoi se mutase la Toronto, unde convinsese mulți alți canadieni, musulmani din naștere, să meargă în Siria.

Filmulețul, intitulat *The chosen few of different lands* („Cei câțiva aleși din diferite zone"), era de fapt o reclamă inteligentă care promova martirajul. Primele secvențe ale materialului filmat în HD înfățișau munți și zone sălbatice din Canada, după care urmau câteva secvențe amintind de filmele comandate de ministrul propagandei naziste Joseph Goebbels despre luptătorul de stradă Horst Wessel, a cărui moarte în mâinile gangsterilor comuniști s-a redus pentru Hitler la o idee de genul „este nevoie de lămâi ca să faci limonadă.[35]

Poulin, acum având o nouă identitate – Abu Muslim –, și-a început filmulețul cu un discurs care urma să fie copiat de Maguire, câteva luni mai târziu. Era o proclamație a normalității lui, a sănătății sale mintale și a faptului că nu era un criminal:

> Am avut bani, am avut familie, am avut prieteni buni. [...] Nu este ca și cum aș fi fost un paria, vreun soi de anarhist sau cineva care pur și simplu vrea să distrugă lumea și să-i ucidă pe toți. Nu, am fost o persoană bună și consider că și mujahedinii sunt oameni normali. [...] Avem o viață, ca orice alt soldat din orice altă armată. Avem vieți în afara serviciului.

Poulin a spus că nu vrea să trăiască în Canada şi să plătească taxe „folosite pentru a sprijini războiul împotriva Islamului. „Avem nevoie de ingineri, de medici, de profesionişti. Avem nevoie de voluntari. Avem nevoie de oameni care să găsească finanţări. Există ceva de făcut pentru toată lumea."

Filmuleţul se concentra apoi asupra bazei militare guvernamentale siriene din Minning. Poulin lansa atacuri la adresa inamicului, înconjurat de camarazii săi, editorii având însă grijă să-l scoată în evidenţă, aruncând asupra lui o lumină specială. Un truc face trecerea spre cadrul următor. Poulin vine în faţa colegilor săi şi aleargă către ceea ce se presupune a fi armata siriană pe poziţii. Apoi este lovit de o explozie puternică. Camarazii îndureraţi îi pregătesc corpul pentru înmormântare, în timp ce naratorul îi continuă mesajul şi trage concluzia.

„A răspuns chemării Domnului şi şi-a predat sufletul fără ezitare, lăsând lumea fizică în urma lui", spune naratorul, cu un accent britanic specific insulelor din Atlantic. „Nu a făcut-o din disperare sau lipsă de speranţă, ci mai degrabă cu certitudinea promisiunii lui Allah." Filmuleţul se încheie cu o imagine diafană, sublimă a lui Poulin, care spune: „Pune-l pe Allah înainte de orice"[36].

Iar acesta ar trebui să fie considerat un final fericit pentru un copil cu probleme dintr-un oraş minier izolat din Canada. Poulin a avut înainte de-a face şi cu anarhismul şi comunismul. A prins gustul pentru explozii. Înainte să plece din Canada, a fost arestat de două ori pentru că îl ameninţase pe soţul unei femei cu care se culca.[37] Dar a murit ca un erou, iar camarazii săi spun că acum se bucură de o viaţă liniştită în Rai. Filmuleţul putea fi văzut de oricine. După cum crede ISIS, şi probabil că la fel gândea şi el, Andre Poulin a pierit în glorie.

Capitolul 6

Soldaţi pe Twitter

Abu Turaab, un canadian din suburbia Mississauga a oraşului Toronto, a ajutat ISIS să îşi construiască o reputaţie ca furnizor de pornografie de război. El s-a aflat printre primii recruţi, alăturându-se organizaţiei încă din 2010. În 2012, fiind rănit, s-a întors în Canada pentru a beneficia de tratament medical, dar în aprilie 2013 se afla din nou în zonele controlate de ISIS, de unde posta pe internet imagini sângeroase cu capete tăiate şi mesaje sfidătoare la adresa Occidentului. Conform reporterului Stewart Bell de la *National Post*, care a scris o remarcabilă serie de povestiri având la bază câteva interviuri on-line cu jihadişti, Turaab a devenit un favorit al presei occidentale pentru citatele sale din propagandistul ISIS – declarat martir – Anwar al-Awlaki. Înainte de a fi ucis de un atac cu drone în 2011, acesta din urmă a scris un înflăcărat apel la arme, care cel mai probabil i-a inspirat pe alţi doi simpatizanţi ai Islamului să atace un grup de soldaţi în Canada, în toamna anului 2014. Turaab a ajutat la răspândirea mesajului lui al-Awlaki, în mare parte repetând chiar cuvintele acestuia, pentru a-i numi pe soldaţii americani „criminali şi semianalfabeţi, care nu au terminat liceul". Într-un mesaj postat pe Twitter în august 2014, acesta scria că aştepta cu nerăbdare „ziua când ISIS va decapita primul soldat american. Se bagă cineva la un fotbal?", glumă proastă pe care a folosit-o

şi mai târziu, după ce ISIS l-a decapitat pe jurnalistul american James Foley: „Cred că a venit timpul să jucăm fotbal, băieţi :)".

„Mă întreb ce simte prietenul meu @StewartBellNP după ce a văzut ultimul filmuleţ făcuţ de ISIS? :)", a scris în ziua execuţiei lui Foley. „Este dezgustător să îi văd pe aceşti aşa-numiţi musulmani* [*sic*] transmiţând condoleanţe familiei lui James Foley. Nu au niciun pic de demnitate." De asemenea, făcea şi pe poetul, unul care reuşea să îşi înghesuie arta în 140 de caractere: „*Roses are red, violets are blue, IS is coming, to a town near you*"**. Turaab, care era în acelaşi timp soldat şi agent de propagandă cu normă întreagă, a atras imediat atenţia serviciilor secrete occidentale, ale directorilor de la Twitter şi ale tuturor entităţilor care încearcă să blocheze propaganda ISIS. Chiar şi după ce i-a fost ştearsă pagina, tot a reuşit cumva să-şi posteze mesajele şi fotografiile pe Twitter şi pe alte reţele de socializare. „Nu veţi putea ucide niciodată nici chemarea şi nici iubirea pe care credincioşii o simt pentru jihad şi pentru proslăvirea numelui lui Allah. Şi de aceea veţi da greş iar şi iar", scria el. Bell a urmărit activitatea lui Turaab pe reţelele de socializare. „Am dat zăpada pe nisipul deşertului", îi scria el lui Bell, cu câteva săptămâni înainte de a posta pe internet fanteziile macabre legate de fotbal. Turaab spunea că se simte mai bine în sânul ISIS decât „să-i plătesc taxe lui Harper în Canada".

De fapt Turaab era un puşti din suburbii, care părăsise Canada în ultimii ani de adolescenţă sau când avea în jur de douăzeci de ani, spunându-le părinţilor că doreşte să viziteze Turcia. Era dezgustat de ceea ce numea lipsa de oportunităţi în Canada. Ca mulţi alţi recruţi, spunea că nu este dispus să preia pe umerii săi povara asupritoare a datoriilor la care se

* În original *Muslims'*, greşeală gramaticală în acest context (n. tr.).

** „Trandafirii sunt roşii, violetele sunt albastre, ISIS se apropie de casele voastre" (n. tr.).

înhămau majoritatea studenților canadieni. „Sistemul vostru* [*sic*] educațional este o porcărie", îi spunea el lui Bell. „50 000 de dolari pentru patru ani? Patru ani de școală, după care rămâi pe cap cu datoria la care singur te-ai înhămat și începi să plătești. Asta dacă îți găsești de lucru." Bell l-a întrebat pe Turaab pe Twitter dacă este canadian, iar răspunsul acestuia a fost: „Nu mai sunt"[1].

Turaab este unul dintre cei mai activi agenți de recrutare ai ISIS, făcând parte din echipa ce recrutează din mediul virtual, în special printre grupurile de musulmani occidentali și chiar printre cei din închisori. Metodele sale de racolare a noilor adepți sunt tipice pentru ISIS. Turaab s-a împrietenit pe Twitter cu Mohamed El Shaer, un tânăr din Windsor, Ontario, pe care a reușit să-l coopteze, după ce i-a administrat doza consistentă de propagandă, prin intermediul rețelelor de socializare. I-a dat apoi bani și l-a ajutat să ajungă pe teritoriul controlat de ISIS, în ciuda faptului că guvernul canadian îi revocase deja pașaportul lui El Shaer. (ISIS are echipamentul necesar pentru a-și fabrica propria monedă, însă nu ne este clar încă dacă poate să și falsifice pașapoarte.) Turaab a postat o fotografie de-a sa împreună cu prietenul său menționat mai sus, însoțită de următorul comentariu: „Musulmanii canadieni pot ghici ce «turist potențial periculos» tocmai a ajuns în Sham [una dintre denumirile ISIS pentru teritoriile pe care le controlează]?"

Însă prietenia dintre cei doi nu era sortită să dureze. Nici trei săptămâni mai târziu, ISIS a postat pe site-ul LiveLeak o imagine cu un grup de luptători decedați, aliniați pe un câmp, cu puștile automate AK-47 pe piept. Amarnath Amarasingam, unul dintre cei mai importanți cercetători canadieni pe probleme de recruți străini, a recunoscut trupul lui Turaab printre cei morți.[2]

* În original *You're*, greșeală gramaticală în acest context (n. tr.).

Turaab nu a fost o persoană prea inventivă, cel puțin când vine vorba de promovarea ISIS pe Twitter. Organizația are o întreagă facțiune care lucrează pe rețele de socializare, numită *I'lamiy na-sheet* („ziariștii energici"). Majoritatea postacilor de pe Twitter operează sub *noms de guerre* sau alte nume false. Un american care racola adepți pentru ISIS se autointitula Douglas McArthur McCain. A fost ucis în timp ce lupta pentru ISIS, în 2014.[3]

În anii imediat următori atacului de la 11 septembrie 2001, jihadiștii au preferat să vorbească între ei pe forumuri on-line ale căror participanți erau verificați în prealabil de administratori, ceea ce rezolva unele dintre problemele de securitate ale al-Qaida, dar limita, în același timp, audiența grupului. Rețelele de socializare au schimbat complet datele jocului. Jihadiștii nu mai aveau nevoie de Al Jazeera sau de alte medii „lente" de comunicare. Nu mai aveau nevoie de reporterii de la marile ziare sau posturi de televiziune pentru a-și transmite mesajele și filmulețele. De fapt, aceștia se dovedeau acum mai valoroși pentru ISIS ca victime ale atrocităților care făceau subiectul filmulețelor organizației, al cărei teritoriu ocupat a devenit extrem de nesigur pentru orice jurnalist.

Reputația de foarte bun recrutor a ISIS a devenit legendară. În ianuarie 2015, mai multe portaluri de știri au „înghițit" o poveste de pe site-ul de farse *Daily Currant*, în care se pretindea că ISIS va plăti creditele noilor recruți care erau studenți americani. În plus, se spunea că ISIS oferea carcase moderne pentru iPhone. Articolul suna așa:

> Haji Mutazz, purtătorul de cuvânt al ISIS, a făcut următorul anunț pe postul Al Jazeera: „Poți scăpa de datorii luptând în numele lui Allah. Este cea mai bună afacere pentru oricine. Voi luptați, noi vă plătim specializarea în filosofie. Armata SUA oferă și ea un program similar, însă recruții trebuie mai întâi să-și satisfacă serviciul militar și numai după aceea

pot merge la facultate. Programul nostru este pentru cei care au făcut deja o facultate și nu au posibilitatea să își plătească datoriile. Le vom suporta noi. Este o ofertă mult mai bună", a spus Mutazz.

Frumusețea unei farse bune constă în momentul la care este făcută și în cât de credibilă este. Când vine vorba de racolare și propagandă, ISIS pare să aibă un avans atât de mare față de competitori, încât mii de oameni chiar au crezut că organizația are un plan de salvare a absolvenților de facultate americani cu împrumuturi neplătite.

ISIS a fost înființată când blogurile și forumurile private se demodaseră deja, iar jihadiștii începuseră să migreze către Twitter, Facebook, YouTube și alte platforme de socializare. Au creat câte o pagină de Twitter pentru fiecare oraș aflat sub controlul lor. Majoritatea comunicatelor de presă jihadiste apar mai întâi pe pagina archive.org. Și talibanii folosesc Twitter. Încă din 2011, Abdulqahar Balkhi a fost omul talibanilor pe Twitter. Adesea intra în dezbateri înflăcărate cu persoana care se ocupa de contul Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate a NATO. Până în 2012, și grupul terorist somalez al-Shabab obișnuia să intre pe Twitter. Conflictele sale virtuale se întindeau și în lumea reală, unde oameni puteau muri din cauza a ceva ce scriseseră despre al-Shabab.

Mare parte din materialele postate de ISIS sunt *spam*-uri cu imagini video extrem de violente, adresate vorbitorilor de limbă arabă. În timpul Campionatului Mondial de Fotbal din 2014, când milioane de oameni erau conectați la rețelele de socializare pentru a urmări cel mai important eveniment sportiv din lume, utilizatorii Twitter vorbitori de limbă arabă primeau *spam*-uri cu imagini ale masacrelor ISIS camuflate în postări despre meciuri. Erau imagini cu execuțiile a sute de soldați și civili irakieni după capturarea de către ISIS a orașului Mosul, al

doilea ca mărime din Irak. Amenințarea – pusă în practică mai târziu – unei campanii americane aeriene a generat o dispută pe Twitter, cu *hashtag*-ul #AMessagefromISStoUS. Există câțiva utilizatori de Tweeter celebri ai ISIS, printre care Abu Talha al-Almani, un rapper cunoscut cândva sub numele de Deso Dog și care acum luptă pentru organizație în Siria. Totuși, niciunul dintre jihadiști nu este foarte popular pe Twitter. În 2014, patru din cinci postări erau utilizate pentru a răspândi dogma jihadului. Amenințările la adresa Occidentului erau destul de rare. De fapt, imaginile cu diverse animale de casă le depășeau ca număr.

„Ridicolul imaginilor din zona siriană de război este adesea deranjant", a scris recent Jytte Klausen, expert în comunicare ce studiază manipularea jihadistă la nivelul mijloacelor de comunicare în masă. Una dintre imagini înfățișa un tânăr francez care ținea într-o mână arma și în cealaltă un borcan de Nutella. O altă imagine, evident trucată, îl arată pe un luptător ISIS care studiază Coranul, în timp ce în fundal se poate vedea un cadavru întins pe pământ. Combatanții străini ai ISIS și-au dat singuri foc la valiză. După primăvara anului 2014, majoritatea s-au simțit liberi să renunțe la cagulă și să își arate fața în imaginile postate pe Twitter și pe alte rețele de socializare.

„Imaginile cele mai sugestive transmit un mesaj de putere neîngrădită: puterea luptătorilor este supremă, în timp ce inamicul nu are valoare. În special vechiul cântecel al lui Osama bin Laden care spunea că «noi iubim moartea mai mult decât iubiți voi viața» este reformulat pentru Twitter", scrie Klausen. ISIS nu precupețește niciun efort când vine vorba de a-i face să arate bine pe jihadiștii morți, editând imaginile cu aceștia și fotografiindu-i în timp ce fețele lor machiate schițează un zâmbet, chiar înainte de a fi îngropați. Trupurile decapitate sau ale celor crucificați sunt fotografiate adunate în mormane pe stradă sau în timp ce încă atârnă pe cruce.

„Execuțiile promovate pe Twitter reprezintă o nouă metodă de război psihologic". Imaginile cu oameni crucificați au început să circule pe rețelele de socializare la mijlocul lunii iunie [2014]. Unul dintre trupuri era atârnat pe o sârmă de rufe. Altul era întins pe niște bare metalice. Și apoi, la finalul lunii, a urmat o imagine cu opt oameni crucificați într-o piață prăfuită. Doar câteva portaluri de știri au reprodus imaginile, dar trebuie doar să tastezi «crucificare» și «Siria» pe Google și le vei găsi imediat", scria Klausen.

Aceste imagini le transmit potențialilor recruți că lupta alături de ISIS le oferă șansa la o viață plină de aventură. Dușmanii sunt dezumanizați și distruși, în timp ce luptătorii ISIS sunt glorificați, ceea ce face ca lumea complexă în care trăim să pară dintr-odată mult mai simplă.

Această imagistică reprezintă aproximativ 10% din materialele publicate pe internet de jihadiști. În acest sens, Twitter constituie prima alegere, servind același scop esențial pentru organizațiile teroriste pe care în trecut îl aveau librăriile și forumurile on-line: de a ajuta organizația să-și facă noi prozeliți și să racoleze adepți, întărindu-le credința, implicându-i în răspândirea materialului propagandistic și educându-i în spiritul dogmei. Totuși, platformele de socializare au deschis noi orizonturi în privința eficienței și raze de răspândire a mesajului organizației.

„Transformarea rețelelor de socializare într-o strategie agresivă de război psihologic este o inovație ISIS în termeni de strategie teroristă. În Orientul Mijlociu, telefoanele au devenit cel mai utilizat instrument pentru aflarea știrilor corecte. În acest context, postările pe Twitter, cu execuții și crucificări din Alep și Deir Hafer, au transformat rețelele de socializare într-un instrument și o tactică de lucru agresive, ca parte a unui război psihologic"[4], scrie Klausen.

Twitter este instrumentul favorit prin care ISIS şi jihadiştii răspândesc în mediul virtual predicile lui Anjem Choudary, un agitator islamist din Londra care îi recunoaşte lui al-Baghdadi titlul de calif.

Choudary i-a lăudat pe teroriştii care au acţionat la 11 septembrie 2011 şi a pledat pentru impunerea legislaţiei şaria în Marea Britanie. A fost unul dintre fondatorii platformei on-line [Islam4UK], promiţându-le simpatizanţilor că, până în 2020, steagul şaria va ajunge să fluture deasupra reşedinţei prim-ministrului, pe strada Downing la numărul 10. În august 2015, a fost acuzat de susţinerea unei organizaţii interzise, ISIS, fiind însă eliberat pe cauţiune. De asemenea, jihadiştii promovează şi scrierile sau cuvântările lui Ahmad Musa Jibril, din Dearborn, Michigan, şi pe cele ale lui Musa Cerantonio, din Melbourne, Australia.

ISIS şi-a creat şi propriile aplicaţii pentru computer. Un tânăr palestinian care pretindea că ar fi absolvit o şcoală de arte din Los Angeles a dezvoltat programe pentru Twitter şi pentru telefoanele cu sistem de operare Android. Aplicaţia pentru Android reproduce pur şi simplu versuri din Coran. Aplicaţia Twitter *The Dawn of Glad Tidings* a fost însă mult mai sofisticată. Până la ştergerea ei de către Twitter, aplicaţia a permis pentru ISIS accesul la conturile de Twitter ale tuturor simpatizanţilor care solicitaseră aplicaţia. În momentul în care ISIS transmitea un material propagandistic, acesta era re-postat automat pe fiecare cont de pe care se solicitase aplicaţia. Pentru cei care nu sunt familiarizaţi cu Twitter, acest program a creat un fel de lanţ automat de scrisori care au dus la creşterea numărului de susţinători ai organizaţiei pe o puternică platformă de socializare. De asemenea, funcţiona şi ca un spyware, prin intermediul căruia erau colectate informaţiile personale ale utilizatorilor. De fapt, copia aplicaţia Thunderclap, utilizată

în campania lui Barack Obama din 2012 și care încă se bucură de popularitate printre candidații politici americani.

Când ISIS lansează o ofensivă, lumea află despre ea de pe Twitter. În timpul asedierii victorioase a Mosulului, organizația și simpatizanții săi au afișat pe Twitter chiar și 44 000 de postări pe zi. Acestea au pus materialele de propagandă ale ISIS în topul căutărilor de pe Twitter, atât în limba arabă, cât și în limba engleză. Un *hashtag* al ISIS, echivalentul în limba arabă pentru #the~FridayofSupportingISIS, a atras mai mult de 20 000 de mențiuni într-o singură zi. ISIS se străduiește să își convingă simpatizanții să respecte mesajul organizației, situație în care utilizarea rețelelor de socializare ar putea constitui un dezavantaj, dat fiind că oricine deține un telefon mobil poate posta pe internet. De exemplu, ISIS a retras un filmuleț (și se presupune că l-a și pedepsit pe autorul lui) care îl înfățișa pe autor tăind mâna unui om. Se pare că liderii ISIS se temeau de reacția pe care ar fi putut-o genera acest filmuleț, mult prea explicit chiar și după standardele ISIS.[5]

Pentru susținătorii ISIS care nu sunt prezenți on-line există în schimb revista tipărită *Dabiq*, o publicație care denunță cazuri de *shirk* (politeism) din lumea islamică și prezintă justificări oficiale ale atrocităților săvârșite de ISIS. Aceasta îi înfățișează pe toți musulmanii, oriunde s-ar afla ei, drept victime ale sionismului și ale cruciaților, promițându-le o viață mai bună dacă adoptă teologia ISIS și jură supunere organizației. Publicația poartă numele orașului Dabiq, de lângă Alep, în Siria, unde teologii ISIS pretind că în curând va avea loc o luptă apocaliptică. Aceasta va fi o bătălie între musulmani și cei care îi oprimă, descriși de ISIS ca „adepți ai Romei"[6].

Islamiștii din întreaga lume au învățat multe de la ISIS. Grupul al-Shabab din Somalia se bazează destul de mult pe

susținerea financiară și de recruții furnizați de somalezii care locuiesc în America de Nord și Europa (mai ales din partea comunității de somalezi din Minnesota). Omar Hammami, un american din Alabama cu rădăcini siriene și irlandeze, a devenit vocea englezească a organizației, fiind personajul principal din filmulețul propagandistic în limba engleză al grupului Shabab *Ambuscadă la Bardale*, în care recruți americani cântă despre jihad pe ritmuri de hip-hop. Când Hammami a dat semne de erezie – aducând argumente în favoarea unui califat, protestând împotriva modului în care combatanții străini erau tratați de al-Shabab și punând întrebări deranjante despre modul cum erau cheltuiți banii grupului –, a fost imediat luat în vizor. Hammami și-a dat seama și a apelat la forumul on-line al-Qaida pentru ajutor. După ce a fost redus la tăcere de moderatorii al-Qaida, a apelat la YouTube pentru a-i implora pe membrii acestei organizații și pe alți jihadiști să îl susțină. Următorul pas a fost să posteze pe Twitter sub pseudonimul @abumamerican, într-o încercare de a atrage ceva atenție din partea mass-mediei americane, sperând că acestea pot să-l salveze. Dimpotrivă, ceea ce a reușit să facă a fost să-și atragă valuri de amenințări din partea militanților pro-Shabab. S-a pornit astfel o nouă dispută aprinsă pe Twitter, după ce colegii americani ai lui Hammami din Somalia și din străinătate i-au sărit în apărare. Hammami era atât de înfricoșat, încât s-a retras într-o zonă sălbatică din Somalia, revenind la civilizație doar din când în când pentru a-și încărca telefonul și pentru a lansa noi atacuri pe Twitter. Nu a durat mult până când grupul al-Shabab l-a găsit și l-a ucis.[7]

Armanath Amarasingam lucrează împreună cu Lorne Dawson pentru realizarea unui proiect de cercetare despre ISIS la Universitatea din Waterloo. Amarasingam este de părere că membrii ISIS cred cu tărie în cauza lor. Când ucid pe cineva în

numele lui Allah, nu se uită în jur după camere de filmat. Religia este o obsesie despre care ei vorbesc în permanență și ei cred că sfârșitul lumii este foarte aproape și că vor trăi pentru a-l vedea.

Mare parte din ideologia ISIS își are originile în salafism, o formă conservatoare de islamism, care urmărește să-i purifice pe musulmani de ceea ce adepții sectei consideră a fi corupție doctrinară și ritualică. Salafiștii consideră că islamismul se afla în forma sa cea mai pură pe vremea profetului Mahomed și în anii în care se lupta pentru supraviețuire în deșerturile Arabiei. ISIS își are rădăcinile în ideologia autorilor de început de secol XX, cum ar fi Abul Ala Mawdudi, savant indian islamist, fondator al Jamaat-e-Islami, și scriitorul radicalist de origine egipteană Seyyid Qutb. Aceștia considerau crearea unui stat islamic drept „o condiție necesară pentru împlinirea credinței musulmane" și o șansă de a se elibera de o societate coruptă unde erau forțați să plătească taxe folosite apoi pentru finanțarea războiului împotriva musulmanilor. El spune că mai puțin de 1% dintre musulmani sunt salafiști și că mulți dintre ei preferă să păstreze tăcerea când vine vorba de ISIS. Restul, spune el, „sunt vocali, chiar foarte vocali în mediul virtual, dar nu cred că sunt așa mulți".

Amarasingam consideră că musulmanii obișnuiți sunt mai toleranți față de diferențele dintre oameni, aceștia considerându-i pe salafiști xenofobi și socotind ideea de a crea un stat islamic ca de neconceput și greșită din punct de vedere teologic. În ceea ce-i privește însă pe credincioșii adevărați, ISIS le oferă împlinirea unei nevoi spirituale, pentru că, spune el, musulmanii nu pot pretinde că organizația propovăduiește cine știe ce erezii care i-ar plasa pe membri în afara Islamului: „A existat o permanentă pendulare între dreapta, care pretinde adesea că ISIS este chiar întruchiparea Islamului, și stânga, care pretinde că ISIS nu are nimic de-a face cu Islamul. Adevărul este undeva la mijloc: organizația este o ramură extremistă, o sectă

separatistă, care se abate de la religia islamică general acceptată, dar care continuă să se revendice de la Islamul autentic, [...] fiind astfel catalogată drept islamică".

Amarasingam și Dawson monitorizează aproximativ o mie de conturi de Twitter și au arhivat peste un milion de postări. Au vizitat până și locuințele părinților, rudelor și prietenilor luptătorilor străini pentru a încerca să afle de ce au ales aceștia să se alăture ISIS. Cei doi cercetători analizează inclusiv rețelele extinse de simpatizanți ISIS, precum și modalitățile prin care organizația își transmite mesajele. Ei au reușit să comunice cu aproximativ cincizeci de combatanți din Irak.

„În general, luptătorii străini sunt în căutarea unui sens, a unei semnificații. Și totuși, lipsește ceva din explicațiile privind motivele celor care se duc la ISIS. Există sute de mii de tineri care s-au confruntat cu divorțuri în familie și cu multe alte probleme. Ce i-a împins totuși pe acești câțiva să aleagă această cale? Am văzut luptători străini care au probleme familiale, probleme cu drogurile sau diverse alte probleme personale. De asemenea, există mulți oameni care sunt normali și care totuși percep lupta pentru ISIS ca pe o obligație religioasă", spune Amarasingam.

Amarasingam și Dawson monitorizează mai multe grupuri jihadiste prezente pe internet. Aproximativ jumătate dintre ele vorbesc în limba engleză, iar restul poartă discuții mai ales în arabă. Amarasingam spune că membrii ISIS discută subiecte religioase între ei, având însă dezbateri și cu membrii altor organizații, cum ar fi al-Nusra, pe care ISIS încearcă să o „înghită" printr-o preluare ostilă. „Se întâmplă multe lucruri în această comunitate. Toți combatanții spun că se simt în largul lor pe Twitter, ca într-o frăție, ca într-o comunitate de credincioși. Părerea lor este că nu pot spune orice în Canada sau în Marea Britanie, însă se simt liberi să se exprime pe Twitter. Este vorba mai ales despre tineri care au între treisprezece și douăzeci și ceva de ani."

„Mulți oameni au fost atrași de ceea ce au considerat că era un război legitim împotriva regimului brutal și corupt al lui Assad. Din perspectiva acestora, soluția ar fi instaurarea unui stat islamic. Pe de altă parte, occidentalii atrași de ISIS reacționează mai ales la situația din Siria de o manieră tipic occidentală. Lor li s-a spus în copilărie și la școală să susțină cauzele pe care le consideră drepte și să lupte împotriva injustiției. Însă ei nu fac legătura dintre ISIS și violarea drepturilor omului", mai spune Amarasingam.

Luptătorii devin defensivi atunci când Amarasingam le vorbește despre modul în care ISIS îi tratează pe prizonieri ca pe niște sclavi sau ca pe o pradă de război. Atunci când sunt încolțiți însă, ei continuă să execute ordinele. „Ei cred că pot face absolut ce vor. Am discutat cu mulți luptători care susțin sclavia. Chiar și cel mai normal simpatizant al ISIS – dacă există vreunul – va susține sclavia", comentează Amarasingam.

Totuși, ISIS are o mare slăbiciune. Califatele sunt pe cale de a se extinde, iar organizația pare să fi atins un nivel de stabilitate, cel puțin în Siria și Irak. Ceea ce poate explica de ce încearcă acum să atragă jihadiști din Afghanistan, Libia și Somalia. „ISIS trebuie să-și păstreze teritoriile pe care le cucerește. Are nevoie de ele", explică Amarasingam. „De aceea cred că bombardamentele sunt inutile. Nu poți recupera teritorii prin bombardamente. Pierderea teritoriilor ar fi o lovitură puternică, mai ales dacă al-Baghdadi ar fi ucis și nu se va găsi rapid un înlocuitor credibil. Argumentul lor principal este că sunt un stat care are nevoie de protecție. Așa găsesc recruți. Iar un califat nu poate exista fără teritorii."

*

Există și o componentă religioasă în brutalitatea cu care acționează ISIS. Și există inclusiv un text care o justifică, iar acesta este, bineînțeles, disponibil on-line. *The Management of*

Savagery, scris de ideologul al-Qaida Abu Bakr Naji și postat on-line în 2004, reprezintă unul dintre textele de bază la care apelează jihadiștii pentru a-și justifica excesele. Naji, ucis în timpul unui atac aerian american la patru ani după ce își terminase cea mai ,cunoscută operă a sa, a descris în detaliu eforturile politice și militare necesare pentru înființarea unui stat islamic. Cuvântul *savagery* („sălbăticie") din titlu se referă la modul în care acesta percepe lumea care nu a fost încă atinsă de influența al-Qaida și, probabil, ISIS. Odată ce va fi încorporată în califat, lumea va necesita o guvernare adecvată.

El își ancorează argumentele în favoarea războiului primitiv, a pedepselor brutale și a necesității reînvierii califatului în scrierile lui Taqi al-Din ibn Taymiyya (1263–1328). Lucrările acestuia au stat la baza mișcării Wahhabi din Arabia Saudită. Ironia face ca tocmai saudiții să fie, după sirieni și irakieni, principalele ținte ale forțelor ISIS. Naji credea că Islamul trebuie să se întoarcă la prima generație de după moartea profetului Mahomed. Primul calif, Abu Bakr, a trebuit să distrugă triburile „apostate" – oameni care la început îmbrățișaseră Islamul, dar s-au răzgândit după moartea Profetului. Astăzi, conform scrierilor lui Naji și convingerilor pe care le au liderii ISIS, aproape toți musulmanii și-au compromis credința. Toți șiiții, sufiștii și ismaeliții sunt eretici. La fel sunt și sunniții laici și majoritatea celorlalți membri ai acestei ramuri a Islamului, date fiind obiceiurile lor proaste și celelalte semne pe care ISIS le califică drept „idolatrie" infiltrată în credința acestor grupuri. Un exemplu de astfel de greșeală poate fi o simplă piatră funerară așezată la un mormânt.

Pentru a-și împlini obligațiile religioase, cauza trebuie să progreseze constant, scria Naji. El continuă:

> Frecvența operațiunilor continuă să crească, pentru a transmite astfel un mesaj practic și energic oamenilor, mulțimilor și soldaților despre puterea crescândă a mujahedinilor. Oamenii

nu cunosc aceste principii și extinderea operațiunilor lasă o impresie puternică asupra lor – fie că vorbim de numărul [operațiunilor], caracterul specific sau anvergura lor –, crezând mereu că mujahedinii continuă să avanseze, că inamicul bate în retragere și că în final va fi cu siguranță înfrânt.

Toate acestea au darul de a încuraja masele și de a le reînvia speranța, determinându-le în același timp să sprijine cauza mișcării și, automat, să ajute la creșterea ei în amploare. De aceea, atunci când ne planificăm acțiunile, ar trebui să începem cu operațiuni de mică anvergură și apoi să le experimentăm pe cele mai ambițioase și tot așa, chiar dacă suntem capabili să desfășurăm operațiuni de cea mai mare amploare încă de la început, conform aceluiași principiu după care al-Qaida își planifică acțiunile pentru a stârni dispute. Iar asta fără a lua în considerare celelalte numeroase beneficii aduse de extinderea acțiunilor, inclusiv promovarea tinerilor și familiarizarea lor cu confruntările și cu alte lucruri.

Sociologii au identificat patru valuri ale terorismului modern, fiecare întinzându-se pe durata de viață a câte unei generații. Cele patru valuri de terorism – valul anarhist, cel colonialist, cel revoluționar de stânga și cel islamist – au avut agende politice foarte diferite, însă, în mare, tacticile adoptate au fost similare. Schimbările rapide survenite în zona mijloacelor de comunicare și a celor de locomoție au contribuit la dezvoltarea accelerată a grupărilor teroriste, care astăzi își pot răspândi mai ușor și pe o arie mai largă idealurile în rândul comunităților radicalizate din diaspora. La nivelul celui mai recent val, partea din diaspora care a fost cea mai receptivă la mesajele jihadiste au fost musulmanii care locuiesc în anumite țări occidentale unde nu s-au putut integra prea bine (Franța și Germania se află în fruntea acestei liste.) Prin intermediul acestor valuri, ideile au fost comunicate cu viteză din ce în ce mai mare, în timp ce armamentul

disponibil a devenit mai letal.[8] ISIS este una dintre primele grupări teroriste care a dorit să își creeze propriul teritoriu și să își ia titlul de califat, ceea ce de fapt reprezintă o pretenție de preluare a conducerii asupra întregului Islam și o insultă adusă liderilor politici și religioși din restul lumii musulmane.

După moartea lui Mohamed, destule regimuri musulmane au încercat să creeze califate durabile care să reunească și să extindă civilizația musulmană. Există destule motive care pot fi invocate în favoarea acestor obiective, printre care se numără reconcilierea diverselor ramuri ale Islamului. Numai că aceste eforturi au dus la războaie și asasinate, zguduind și mai mult unitatea comunității. ISIS este prima grupare, după abolirea califatului otoman în urmă cu aproape un secol, care a ridicat o pretenție serioasă de a fi privită drept califat. Organizația pretinde că oricine acceptă să i se supună trebuie să se mute în teritoriile controlate de aceasta și să lupte în continuare pentru expansiunea ei. Insistența cu care ISIS cere să-i fie recunoscută supremația politică și religioasă a condus-o însă la acțiuni extrem de brutale și la epurarea etnică a creștinilor, evreilor, yazidiților, zoroastrienilor și druzilor, din căminele lor ancestrale, de către un grup care îi primește cu brațele deschise pe străinii dornici să colonizeze teritoriile cucerite de ISIS.

Al-Qaida a intuit potențialul oferit de internet în construirea unei mișcări la nivel global. Osama bin Laden îi scria liderului taliban Mullah Mohammed Omar, în 2002: „Este evident că războiul mediatic constituie în acest secol una dintre cele mai eficiente metode; de fapt, el poate atinge o pondere de 90% din pregătirile de război". Printre documentele găsite la Abbottabad, unde a stat ascuns mult timp liderul al-Qaida, în versiunea pakistaneză pentru West Point sau Sandhurst, a fost găsită o scrisoare în care bin Laden îi scria unui prieten că „partea cea mai mare a bătăliei se duce astăzi în mass-media".

În timpul primei insurgențe jihadiste în Irak, Ayman al-Zawahiri, secundul lui bin Laden și apoi succesorul acestuia, a reiterat această învățătură, scriindu-i lui Abu Musab al-Zarqawi: „Suntem în război și mai mult de jumătate din lupte au loc pe câmpurile media. Și ne aflăm în mijlocul unei bătălii la finalul căreia sperăm să câștigăm inimile și mințile *Ummah*". În *The Management of Savagery*, Haji subliniază și el importanța utilizării canalelor de comunicare ca arme.

De-a lungul anilor, în media a apărut un flux constant de materiale despre atrocități. Reporterii și redactorii simt adesea că nimic nu este nou pentru ei. Atacurile teroriste, care acum treizeci sau patruzeci de ani ar fi avut parte de acoperire la scară largă în presă, astăzi nu mai sunt nici măcar menționate în ziare. ISIS s-a numărat printre primele grupări teroriste care a realizat că, pentru a mai putea avea astăzi vreun impact, crimele trebuie duse la un nou nivel.

Klausen spune că Abu Daigham al-Britani, un britanic, a fost unul dintre primii combatanți ai ISIS care a utilizat Twitter pentru a face cunoscută o fotografie de pe contul său de Instagram, în care ținea în mână un cap tăiat. Aceasta a fost postată în luna aprilie 2014, iar în vara aceluiași an, în perioada Campionatului Mondial de Fotbal, ISIS a bombardat Twitter cu imagini ale decapitărilor, ale unor capete tăiate și atârnate pe garduri, rânduri de oameni crucificați, asistați de combatanții locali ai ISIS și de localnici, folosindu-se de *hashtag*-uri care aparent trimiteau la Campionatul Mondial de Fotbal. *I'lamiy nasheet* a postat o imagine cu un băiețel australian în vârstă de șapte ani care ținea în mână un cap tăiat ce îi fusese încredințat chiar de tatăl său, un călău ISIS. Nimeni nu mai văzuse așa ceva în mass-media, astfel încât efectul în Orientul Mijlociu a fost profund.

Însă marea masă a occidentalilor au ratat această primă rundă de propagandă prin imagini extrem de violente inițiată

de ISIS, poate pentru că victimele erau oameni săraci, de culoare, dar ea și-a atins totuși scopul asupra grupului țintă, format din oameni ca John Maguire. În schimb, ISIS a reușit să capteze toată atenția odată cu execuția lui James Foley. Până la acea dată mai mulți occidentali fuseseră deja supuși unui tratament de aceeași cruzime, începând cu decapitarea lui Nick Berg de către al-Zarqawi în 2004. În special cei care au văzut o versiune necenzurată a materialelor video postate on-line au fost șocați că Berg fusese ucis cu un cuțit, și nu cu o sabie sau cu un topor. (Orice imagine a unei decapitări este șocantă. Imaginea unui pilot american care a fost decapitat cu o sabie de către un ofițer japonez a tulburat în egală măsură țările aliate în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.) ISIS a ridicat miza în cazul uciderii lui Foley. L-au forțat să îmbrace un costum asemănător cu cele purtate de prizonierii din închisoarea Guantanamo și l-au pus să citească o declarație antiamericană, chiar înainte de a fi ucis. Ucigașul său, a cărui față nu se vede în filmuleț, vorbea cu accent englezesc.[9]

După ce au ajuns la concluzia că perspectiva de a-și vedea site-ul transformat într-o tribună pentru jihadiști nu se potrivea deloc cu planul lor de afaceri, administratorii Twitter, cu ajutorul serviciilor secrete și al opozanților ISIS, s-au angajat într-un război cibernetic împotriva organizației și a altor jihadiști. După atacurile de la Paris din 13 noiembrie 2015, li s-a alăturat și grupul de hackeri activiști Anonymous, care au pretins că ar fi identificat și distrus 5 500 de conturi ISIS în numai trei zile.[10] Reacția ISIS a fost să-i numească pe acești hackerii „idioți", oferindu-le în același timp susținătorilor sfaturi despre cum să evite să fie detectați.[11] În iulie 2014, Twitter a distrus aplicația *Dawn of Glad Tidings*, înfuriind ISIS, care se folosea de această aplicație pentru a-și face cunoscut mesajul în lume. Shayba al-Hamd, unul dintre cei mai înfocați susținători ISIS pe Twitter, a protestat: „Pe măsură ce conturile adepților califatului sunt șterse, eficacitatea

acestora fluctuează foarte mult, iar controlul susținătorilor noștri scade". El a anumit acțiunile Twitter „devastatoare" și, fără nicio urmă evidentă de ironie, a calificat toată campania drept un „război murdar". Rețelele de socializare, atât de populare în rândurile luptătorilor ISIS cu numai câteva luni în urmă, își dădeau acum arama pe față, dar organizația încă spera să triumfe asupra tocilarilor americani: „Cruciații tremură în fața puterii mediatice [a Statului Islamic], care și-a găsit căminul în inima Twitter". Pentru a-și transmite mai bine mesajul, ISIS a început să publice nume și fotografii cu directorii Twitter, pe care i-a amenințat cu decapitarea iminentă.[12]

În 2014, cele mai populare zece conturi de Twitter controlate de ISIS, inclusiv @Shamiwitness, care retransmitea linkuri la postări cu decapitări și mesaje de propagandă ale organizației, având ca subiect tot felul de presupuse atrocități comise de americani, au fost închise de Twitter sau dezactivate. @Shamiwitness, care avea 12 000 de fani, un număr considerabil pentru un cont de Twitter, deținea și un blog pe Blogspot, platformă a companiei Microsoft.

Rețeaua de socializare Facebook a trecut și ea la curățarea serverelor de paginile de propagandă ale ISIS și a făcut-o atât de eficient, încât mulți dintre clienți săi jihadiști și-au mutat conturile pe Twitter. De asemenea, senatorul american Joe Lieberman i-a presat pe cei de la YouTube să creeze o modalitate mai simplă pentru utilizatori pentru a semnala pornografia de război.

Platformele de socializare pun la dispoziție rețele deja construite, care îi pot ajuta pe jihadiști să rămână conectați între ei, și în același timp le facilitează și legătura cu potențiali recruți, totul pe gratis. De asemenea, rețelele de socializare fie atrag, fie creează anumite tipologii umane, care pot fi amăgite de diverse organizații, sub promisiunea de a-și putea reface viața. Concluzia unui studiu recent, desfășurat în Ottawa, Ontario, este

că aproape un sfert dintre adolescenți sunt on-line „aproape tot timpul". Printre aceștia, cei care sunt utilizatori înrăiți ai rețelelor de socializare sunt mai predispuși la afecțiuni psihice, anxietate și depresie, intenții sinucigașe și tot felul de alte probleme mentale. Concluziile studiului confirmă rezultatele anterioare.[13] Corelația nu dovedește cauzalitatea, astfel încât, atunci când discutăm despre recrutări jihadiste, nici nu mai contează prea mult dacă platformele on-line de socializare îi atrag pur și simplu pe tinerii care deja au probleme sau dacă le creează aceste probleme.

Până la urmă, cât de mult îi este permis unui guvern să își bage nasul în conversațiile on-line care sunt private? Chiar înainte de a se retrage din funcția de ministru de externe al Canadei, John Baird semnala următoarea problemă: „Ne confruntăm cu o provocare imensă, pentru că există oameni care sunt din Kemptville, locuiesc în subsolul casei părinților lor și sunt pe punctul de a se autoradicaliza. Și evident, este foarte dificil să-i abordăm pe acești «lupi singuratici». Sunt un susținător fervent al libertății de a naviga pe internet. Cred că acum ne luptăm să găsim un mod de abordare a acestei probleme, deoarece valorile noastre legate de libertatea de a naviga pe internet sunt foarte puternice. [...] Și nu vorbesc doar despre [ISIS]. Putem vorbi și de elementele radicaliste din opoziția siriană. Este destul de complicat.[14]"

Unele dintre organizațiile care se opun ISIS folosesc și ele aceleași metode de propagandă. Mișcarea kurdă peshmerga are și ea propria pagină de Facebook – Leii din Rojava –, unde Dillon Hillier, un infanterist al forțelor armate canadiene, a intrat în legătură cu un recrutor, care l-a și ajutat să ajungă pe frontul de luptă. Pagina Leilor are un fel de panou al eroilor, oameni care au murit pentru cauza kurdă. Combatanții străini – atât bărbații, cât și femeile – sunt scoși în evidență. Unii

critici spun însă că peshmerga s-a dovedit în destule rânduri la fel de nepăsătoare ca și ISIS în ceea ce privește viețile oamenilor. În 2015, gruparea a fost criticată în Camera Comunelor a Marii Britanii pentru recrutarea unui bărbat autist dintr-un orășel din regiunea East Midlands, Anglia. Parlamentarul conservator din acea regiune, Robert Jenrick, i-a numit pe luptătorii peshmerga „curajoși", dar în același timp a făcut un apel la Philip Hammond, Secretar de Stat pentru Afacerile Externe, să discute cu guvernul regional kurd despre practicile de recrutare ale peshmerga.[15]

Recrutorii on-line ai ISIS au în vedere în egală măsură bărbați și femei. Organizația are nevoie de femei care să se stabilească în teritoriile controlate, știind totodată că prezența acestora și a copiilor îi motivează pe soldați. ISIS le cere *hijra*, imigrarea în califat. Al-Baghdadi, în primul său discurs din poziția de calif, spunea: „O, musulmani de pretutindeni, lăsați pe cine poate să facă *hijra* către Statul Islamic să vină, deoarece a face *hijra* către teritoriul Islamului este obligatoriu. Ne adresăm în mod special persoanelor cu studii, mai ales judecătorilor sau celor care au studii militare, administrative sau experiență în servicii, medicilor și inginerilor".

ISIS abordează femeile on-line, le spune că sunt atrăgătoare și le convinge să devină „radicale de dormitor". Un jihadist a încercat să seducă o britanică folosind un mesaj în care îi spunea cât este de frumoasă și apoi: „Acum este timpul să acoperi această frumusețe pentru că ea este atât de prețioasă". Femeia, pe care ziarul *Independent* din Londra a numit-o Ayesha, a declarat că mesajul i se păruse foarte incitant. Nu numai că se simțise flatată, dar mesajul rezonase și cu identitatea sa musulmană. Se dovedise „cea mai bună metodă" de abordare în cazul ei.

De altfel, în opinia ei jihadiștii erau drăguți.

> Când eram adolescentă mă uitam la toate videoclipurile de pe YouTube unde, dintr-un anumit motiv, apăreau numai soldați foarte atrăgători. Mă gândeam: „Super, pot să întâlnesc pe cineva care are aceeași religie ca și mine, dar care nu are neapărat aceeași naționalitate, ceea ce este grozav de incitant". Era ceva de genul: pune mâna pe el până nu îl înșfacă moartea. Și apoi, când va avea parte de moartea unui martir, ne vom reîntâlni în Rai.

În același timp, cuceritorul ei de pe internet încerca să o facă să le vadă pe femei ca fiind „dezgustătoare" și „asemenea bărbaților". Ayesha a învățat să își privească țara natală ca pe o „națiune kuffar [ne-musulmană]", care a ucis o mulțime de musulmani. Era „dușmanul nostru". „Nu ai încredere în stat, nu ai încredere în poliție, nu îți trimiți copiii la școli de stat", explica ea. Propaganda publicată prin intermediul conturilor de pe rețelele de socializare includea chiar și ghiduri pentru femei, pentru a le transforma în mirese ideale pentru jihadiști.[16]

Ayesha e numai una din multele femei occidentale abordate. Pentru a vedea dacă ISIS are în vizor în mod frecvent femei din America de Nord, un producător canadian de știri, Vassy Kapelos, a jucat rolul unei fete minore interesate de a se alătura ISIS. N-a durat mai mult de câteva minute până când a și fost „abordată" pe Skype de un bărbat care pretindea că e combatant ISIS în căutare de soție. „Abu Antar" părea să știe multe lucruri despre transportul aerian canadian. I-a spus lui Kapelos să îi mintă pe părinți că merge să doarmă la niște prietene și să ia un avion către Calgary, apoi unul către Frankfurt și apoi să zboare către Istanbul. Acolo avea să fie „preluată" de un intermediar care urma s-o treacă ilegal în Siria.[17]

Aceste metode de agățat funcționează, mai ales în familiile care se confruntă cu probleme. În multe dintre poveștile

despre cei plecați din țări occidentale pentru a se alătura ISIS apar fie părinți divorțați, fie un părinte care s-a recăsătorit. Așa a fost și cazul lui John Maguire și al Sharmeenei Begum, care, având numai cincisprezece ani la momentul respectiv, a părăsit Marea Britanie, la sfârșitul anului 2014, la câteva săptămâni după ce tatăl ei s-a recăsătorit. Prietenii adolescentei au povestit cum aceasta s-a simțit atrasă de propaganda ISIS, după optsprezece luni în care se confruntase cu probleme personale grave. Mama ei murise de cancer, iar tatăl ei se recăsătorise. Begum a făcut parte dintr-un grup de patru eleve ale Academiei Bethnal Green care au părăsit Marea Britanie, au ajuns în Turcia, apoi au călătorit pe uscat până pe teritoriul controlat de ISIS. Kadiza Sultana, în vârstă de șaisprezece ani, Shamima Begum, în vârstă de cincisprezece ani (neînrudite), și Amira Abase au plecat din Londra în februarie 2015. Au fost călăuzite către teritoriile ocupate de ISIS de un cetățean turc, care lucra pentru Serviciul Canadian de Informații și Securitate (CSIS), dar care se presupune că în ocazia respectivă ar fi acționat pe cont propriu. Înainte de a fi arestat de guvernul Turciei, bărbatul primea între 800 și 1 500 de dolari americani pentru fiecare persoană pe care o trecea granița.[18]

În octombrie 2014, trei fete de origine somaleză din Brampton, Ontario, au încercat să ajungă în Siria pentru a se alătura ISIS. Fetele, în vârstă de cincisprezece, șaisprezece și, respectiv, optsprezece ani, au ajuns doar până la Istanbul. „Părinții și-au dat seama că au dispărut, au contactat CSIS și PRCC", a explicat Hussein Hamdani, avocat care a fost solicitat de PRCC ca om de legătură între familii și organele legii. El spunea că PRCC a alertat autoritățile din Turcia cu privire la adolescentele declarate dispărute. „Acestea au fost identificate la bordul unui avion care zbura spre Istanbul. Când au ajuns pe aeroportul

din Istanbul, au fost prinse de autoritățile turce, arestate și deportate în Canada, unde se află și astăzi", povestește Hamdani.

O alegere bună este ca un bilet către paradis. Cel puțin asta pretinde și le spune simpatizanților Abu Qatada, un învățat islamist care locuiește în Iordania. Qatada are mulți adepți printre luptătorii jihadiști din Siria. În vara anului 2015, susținătorii lui Qatada, mai ales cei care lucrau în domeniul propagandei și se ocupau cu răspândirea mesajului organizației, voiau să știe dacă activitatea pe frontul media era la fel de valoroasă ca și cea din linia întâi. Aceștia păreau să se teamă că nu vor primi în viața de apoi recompense similare cu cele ale războinicilor care ucid cu gloanțe sau cuțite, în loc de cuvinte. Aceștia i-au scris liderului spiritual, care și-a postat apoi răspunsurile pe internet. Qatada, deportat din Marea Britanie din cauza predicilor sale virulente, i-a asigurat că Allah pune mare valoare pe munca lor și le-a amintit pildele despre profetul Mahomed în care se spune că acesta căutase fără succes un satirist pentru a-și ataca prin cuvinte unul dintre dușmani, dar că găsise în schimb niște povestitori foarte buni care au scris despre victoriile sale. De fapt, toți cei care se pricep la cuvinte ar trebui să fie selectați dintre luptători și puși la muncă de propagandă. „Într-adevăr, una dintre cele mai importante sarcini ale unui lider este să găsească, inclusiv cu forța, oameni care să promoveze adevărul prin discursuri, așa cum combatanții restabilesc adevărul prin bătaia puștii", le-a scris Qatada adepților săi. „Dacă jihadul nu ar fi avut această uimitoare forță de acțiune la dispoziție, atunci nu am fi fost capabili să ne clarificăm intențiile și nici să le răspundem dușmanilor sau să recrutăm tineri și bărbați care să populeze fronturile și liniile de luptă".[19]

Astfel, chiar și în lumea lui Qatada, o poveste aproape că nu există dacă nu este spusă.

Capitolul 7

Vise cu păsări verzi și război

În vis, mă aflam pe un câmp uriaș. Am văzut o armată formată din soldați călare pe cai albi care înaintau către mine. Toți purtau turbane negre. Unul dintre călăreți, cu ochi scânteietori, s-a apropiat de mine și m-a întrebat: „Tu ești Osama bin Muhammed bin Laden?" Am răspuns: „Da". Apoi m-a întrebat din nou: „Tu ești Osama bin Muhammed bin Laden?" Am răspuns din nou: „Da, eu sunt acela". El însă a repetat întrebarea: „Ești Osama bin Muhammed bin Laden"? Eu i-am spus: „Pentru numele lui Allah, sunt Osama bin Laden". El mi-a înmânat un steag și mi-a spus: „Dă-i acest steag lui Imam Mahdi Muhammas bin Abdullah la porțile al-Quds [Ierusalim]". Am luat steagul și apoi am văzut cum armata a început să mărșăluiască în spatele meu.

Osama bin Laden își amintește un vis pe care l-a avut la vârsta de nouă ani[1]

Generații întregi de scriitori i-au îndemnat pe oameni să își urmeze visele, iar ISIS și susținătorii săi iau foarte în serios acest îndemn. Visele au jucat un rol foarte important în avântul pe care l-a luat ISIS și grupările de jihadiști care au existat înaintea acestei organizații, iar liderii grupării s-au lăsat

ghidați de ele pentru unele dintre cele mai importante decizii strategice pe care le-au luat.

Combatanții ISIS și liderii organizației se folosesc de *Ishtakara* (profeții care apar în vise) atunci când iau decizii majore. O persoană care dorește să primească un sfat de la Allah spune o rugăciune *Ishtakara* ce datează din vremea lui Mahomed și apoi așteaptă să fie îndrumat prin intermediul viselor. *Ishtakara* este o rugăciune la care apelează oamenii atunci când caută îndrumare. În alte situații oamenii se roagă pentru îndrumare, apoi deschid Coranul aleatoriu la o pagină și caută acolo semne care să îi ajute. Există un singur cuvânt pentru „vise" și „viziuni" în limba arabă, dar sfaturile primite în vis sunt așteptate de la visele de noapte, și nu sub formă de revelație sau miracol. Cei care caută îndrumare trebuie să aibă mintea clară. Nu au voie să utilizeze droguri pentru a-și stimula visele, deoarece vor să primească mesajul direct de la Allah.

Visele au jucat un rol important în planificarea strategică a campaniilor în lumea islamică și a atacurilor îndreptate împotriva lumii occidentale. Se spune că Abu Bakr al-Baghdadi, fondatorul ISIS, ar fi plănuit să își retragă cel puțin parțial trupele din Mosul la finalul anului 2014, după ce primise un îndemn în acest sens într-un vis. Presa anti-ISIS, inclusiv pagina de web a Partidului Democrat Kurd, a scris în martie 2015 că profetul Mahomed i-a apărut în vis lui al-Baghdadi și l-a avertizat că armata irakiană avea să-l izgonească de acolo. În realitate, ofensiva irakiană a ezitat, astfel încât, cu mult înainte ca forțele guvernamentale să ajungă la Mosul, ISIS a recâștigat controlul asupra orașelor pe care le pierduse.

Armata irakiană recucerise deja Tikrit (orașul natal al lui Saddam Hussein) și părea gata să atace orașul Mosul, situat într-o regiune de importanță majoră pentru producția de țiței. Iain Edgar, un asistent social devenit antropolog, retras

de curând din activitatea sa din cadrul Universității Durham din Anglia, remarca faptul că, deși povestea cu visul nu a fost confirmată de ISIS, în credința islamică este un mare păcat să minți în legătură cu un vis. Mulți musulmani cred că în iad există o zonă specială pentru oamenii care comit un astfel de păcat. Prin urmare, fie că al-Baghdadi a plănuit, cel puțin la un moment dat, să se retragă din Mosul în urma unui vis, fie propagandiștii kurzi au riscat să ardă în focurile iadului pentru o victorie mediatică temporară.

Edgar a început să studieze rolul viselor în cultura musulmană în urmă cu mai mult de un deceniu. A intervievat oameni din toate regiunile musulmane. „Întreabă un musulman despre vise și aproape sigur îți va povesti despre un vis care a avut o influență semnificativă asupra vieții, orientându-i atenția spre o posibilitate pe care, anterior visului, nu putuse s-o conștientizeze ca atare."

Edgar identifică patru tipuri de vise jihadiste: vise despre călăuzirea divină, evenimente viitoare sau viziuni legate de Viața de Apoi; vise care justifică acțiunile celor care visează, ale adepților acestora și ale tuturor musulmanilor; vise care îl conectează pe jihadistul care visează direct cu profetul Mahomed și cu cvasi-mitica Epocă de Aur a Islamului, în secolele de după apariția acestei religii; vise care conțin un simbolism ce trebuie descifrat, imagini ale Profetului, ale însoțitorilor acestuia Hassan și Hussein, plus multe alte lucruri, mai mult sau mai puțin obscure.[2]

„Figurile sfinte sunt importante. La fel sunt și visele prin intermediul cărora este comandată o misiune [visele care îl trimit pe cel ce visează într-o misiune sau par să îl ghideze în luarea unui decizii]. La fel de importante sunt și culorile. De asemenea, trebuie să te mai lași condus și de sentimente. Ca atunci când trebuie să iei o decizie legată de căsătorie. Ei își lasă subconștientul să decidă pentru ei", explică Edgar într-un interviu.

De asemenea, se apelează adesea la vise și în luarea unor decizii legate de afaceri, dar și pentru rezolvarea problemelor care apar în viața de zi cu zi.[3]

În mai 2015, în Garland, Texas, atacul realizat de Elton Simpson la un concurs de caricaturi cu profetul Mahomed, organizat de asociația American Freedom Defense Initiative, a fost în parte inspirat de un vis. Evenimentul, organizat de activista anti-musulmană Pamela Geller, a fost privit ca o provocare, probabil că pe bună dreptate, de întreaga comunitate musulmană. Simpson și cu celălalt asasin, Nadir Soofi, au fost împușcați mortal, după ce au rănit un paznic.[4]

Simpson era convertit la Islam. FBI-ul îl avea sub supraveghere încă din 2006, din perioada anchetării lui Hassan Abu-Jihaad, fost pușcaș marin american care primise o condamnare pentru acuzații de complicitate la terorism. În 2011, Simpson a căzut într-o capcană întinsă de FBI și a fost condamnat pe motivul că mințise un agent federal în legătură cu intențiile sale de a călători în Somalia, pentru a se alătura grupului islamist al-Shabab. Simpson a fost amendat cu 600 de dolari și a fost eliberat condiționat.

La acel moment, Simpson era deja un membru activ al grupurilor jihadiste de pe rețelele de socializare, discutând cu extremiști din SUA, Europa și de pe teritoriile ocupate de ISIS. Era obsedat de *hur*, presupusa răsplată divină pe care martirii o vor primi în paradis. Pe măsură ce se apropia data atacului, el devenea din ce în ce mai preocupat de numărul femeilor pe care avea să le primească în rai.

Însă principalul factor motivator în cazul lui a fost, conform spuselor lui Amarnath Amarasingam, un vis pe care Simpson l-a povestit mai multor membri ai comunității sale spirituale din mediul on-line. Simpson a avut visul cu câteva luni înainte de a fi anunțată expoziția de caricaturi. În vis i-a apărut o

femeie care purta *hijab* și îl privea din cer. Acesta este un vis destul de des întâlnit printre jihadiști, care îl iau ca pe un semn clar că vor deveni „martiri" foarte curând.

La 3 mai, Simpson a postat ultimul său mesaj pe Twitter, prin care jura credință și loialitate ISIS. Abu Hussain al-Britani, unul dintre starurile ISIS de pe Twitter l-a repostat imediat cu *hashtag*-ul #texasattack. La scurt timp după ce au început împușcăturile, al-Britani a rămas conectat pentru a-și ține fanii la curent cu ce se întâmpla acolo, după care a sărbătorit on-line martiriul lui Simpson și al complicelui acestuia.[5] ISIS a revendicat astfel primul său atac pe teritoriul american. „Doi dintre soldații califatului au lansat un atac armat la o expoziție din Garland, Texas, unde erau expuse caricaturi ale profetului Mahomed", a anunțat atunci purtătorul de cuvânt al ISIS pe un post de radio al mișcării.[6]

Visele lui Simpson nu constituiau nicio surpriză pentru agenții de securitate occidentali care îi urmăresc pe jihadiști. Osama bin Laden a vorbit despre vise în primul său filmuleț făcut public după evenimentele din septembrie 2001: „Abu'l-Hassan al-Masri mi-a spus cu un an în urmă: «Am avut un vis în care se făcea că jucam un meci de fotbal împotriva americanilor. Când echipa noastră a apărut pe teren, toți erau piloți». El [al-Masri] nu știa nimic despre această operațiune, până când nu a auzit știri la radio, iar atunci a spus că jocul a continuat și noi am învins. A fost un semn bun pentru noi".

Și alții dintre cei implicați în planificarea evenimentelor din septembrie 2001, cum ar fi Ramzi bin al-Shibh și Khalid Sheikh Mohamed, dar și Zacarias Moussaoui, au fost inspirați de vise. Visul lui Moussaoui a constituit o dovadă importantă în cadrul procesului său. În acest vis el pilota un avion îndreptându-se către o clădire. Moussaoui pretinde că ar fi avut visul înainte de

a fi implicat în planificarea atacului din septembrie 2001 şi că, în momentul în care i l-a relatat lui bin Laden, acesta i-a spus să îşi urmeze visele.

Yosri Fouda, jurnalist la Al Jazeera, le-a luat un interviu lui al-Shibh şi Sheik Muhammed, care au spus că Profetul apărea adesea în visele liderilor al-Qaida. Visele, susţineau ei, dovedeau că persoana respectivă primise binecuvântarea lui Allah. Bin Laden şi oamenii săi au discutat despre visele lor cu Mohamed Atta şi restul teroriştilor implicaţi în evenimentele din septembrie 2011, în care spuneau că le părea rău de rudele lui Atta din Egipt.

Liderul al-Qaida a adus în discuţie visele sale în toate cele trei interviuri pe care i le-a acordat lui Robert Fisk de la *Independent*. Bin Laden i-a mărturisit lui Fisk: „Domnule Robert, unul dintre fraţii noştri a avut un vis. Se făcea că ne-ai vizitat într-o zi. Erai călare pe un cal, purtai barbă şi aveai o aură spirituală. Erai îmbrăcat în portul nostru. Asta înseamnă că eşti un adevărat musulman". Visul l-a îngrozit pe Fisk, care se temea să nu fie etichetat ca apostat dacă nu accepta visul ca pe o profeţie (şi nu se convertea imediat). „Oh, Doamne", scria el câţiva ani mai târziu, „nu ştiu dacă bin Laden căuta să convertească pe cineva, eu însă m-am disociat imediat de acea apariţie, explicându-i că sunt departe de a fi un predicator aspirant, fiind pur şi simplu un reporter care încearcă să spună adevărul"[7].

Fisk i-a spus lui bin Laden: „Nu sunt musulman, sunt jurnalist". Bin Laden a răspuns: „Dacă spui adevărul, eşti un bun musulman".

Visul lui bin Laden cu steagul l-a inspirat să conducă o armată pentru a pregăti sosirea lui Mahdi, mântuitorul Islamului, care le va fi conducător în zilele Apocalipsei. Într-un fel, bin Baden s-a văzut pe sine ca un servitor al marelui lider care

va veni, un rol similar celui pe care l-a avut Ioan Botezătorul în învățăturile creștine. Acel vis, care apare pe multe site-uri islamiste, le-a dat speranță adepților săi că moartea lui bin Laden, la fel ca și cea a Sfântului Ioan, nu ar împiedica în niciun fel sosirea mesagerului important.

Bin Laden a avut acel vis la vârsta de nouă ani și i-a povestit tatălui său despre el. Mohamed bin Laden, patron bogat și cu multe relații al unei multinaționale de construcții, l-a dus imediat pe băiat la unii dintre cei mai importanți lideri religioși din Arabia Saudită. Într-o scenă similară celei din Noul Testament în care Hristos propovăduiește în templu, micul Osama și-a dovedit sclipitoarea inteligență în fața clericilor. „O, Mohamed bin Laden", se pare că a spus unul dintre membrii clerului după ce a șters cu un sărut lacrimile băiatului, „acest fiu al tău va pregăti o armată pentru Imam Mahdi și pentru a proteja această religie, migrând către regiunea Khurasan [în vestul Afghanistanului]. O, Osama! Binecuvântat este cel ce va înfăptui jihadul alături de tine și dezamăgit și distrus cel care te va părăsi sau va lupta împotriva ta"[8]. Din acel moment, băiatul bin Laden a devenit un tânăr însemnat.

Richard Reid, teroristul care a încercat să arunce în aer o aeronavă având explozibilul ascuns în pantof, a acționat tot în urma unui vis pe care l-a avut. În vis, Reid făcea autostopul pe marginea unui drum, când a venit un camion, care era însă plin, așa încât nu s-a putut urca în el. Reid s-a supărat, dar n-a avut de ales decât să aștepte până mai târziu, când l-a luat o mașină. Reid credea că primul camion simboliza atacurile din septembrie 2001. A fost, după spusele sale, „supărat că nu a fost trimis", astfel încât și-a căutat o nouă misiune.

Un agent de securitate din Occident i-a spus lui Edgar: „Toți cei pe care îi supraveghem în zona noastră sunt foarte interesați

de vise, care stau la baza deciziei lor de a se alătură mișcării jihadiste, la baza activităților pe care le desfășoară, precum și la baza deciziei lor finale, luată tot cu ajutorul *Ishtakara* – incubatorul de vise islamic – de a deveni jihadiști militanți". Cu prilejul unei convenții, un agent i-a spus lui Edgar că toți cei supravegheați de agenția sa de informații sunt obsedați să caute revelații și sfaturi în vise.

Fondatorul ISIS, Abu Musab al-Zarqawi, a fost inspirat să se convertească la islamismul radical în momentul în care sora sa a visat o sabie care avea pe o parte a lamei inscripționat cuvântul „jihad", iar pe cealaltă un verset din Coran, după cum a povestit colegul său de celulă dintr-o închisoare iordaniană: „Domnul tău nu te-a părăsit și nici nu te urăște"*. Mulți dintre adepții al-Qaida din Irak au mărturisit că au avut vise asemănătoare. Cele mai puternice vise – după acelea în care își face apariția profetul Mahomed – sunt acelea în care apar păsări verzi, care simbolizează martiriul și promisiunea Paradisului. Pasărea în sine îl simbolizează pe îngerul morții. Culoarea sa, una dintre culorile heraldice ale Islamului, simbolizează bunăvoința lui Allah.[9]

Rahimullah Yusufzai, celebru fost reporter BBC și ziarist care acum scrie pentru o publicație din Pakistan, a vorbit despre modul în care jihadiștii înțeleg să se folosească de vise. El a fost unul dintre puținii reporteri cărora li s-a permis să îi ia un interviu lui Mullah Mohamed Omar, liderul spiritual și militar al talibanilor. Omar devenise aproape un personaj mitic; trăia atât de retras, încât moartea sa (din aprilie 2013) a fost anunțată abia peste doi ani. Omar a înființat gruparea, a făcut-o puternică

* Sura 93, versetul 3, *Coranul canonic meccan*, ediție on-line, traducere în limba română de OBedeya Dorin David Aurel Ben Aharon Cohen (n. red.).

și a menținut-o activă, inclusiv după septembrie 2001. Yusufzai l a întâlnit pe Omar de aproximativ douăsprezece ori, pe măsură ce mișcarea talibanilor lua amploare. Omar era orb și destul de timid, însă se spune că visele sale erau foarte precise. Toată lumea știa că Omar fondase mișcarea talibană după ce i se spusese să facă acest lucru într-un vis.[10]

Yusufzai a aflat că nicio operațiune militară talibană de mare amploare nu avea loc fără ca Omar să nu primească instrucțiuni despre ea printr-un vis. Yusufzai a aflat despre jihadul modern și despre talibani cu mult înainte ca aceștia să vină la putere în Afghanistan. Experiența și faima sa ca jurnalist BBC și redactor la *Time* și *Newsweek* i-au facilitat accesul la conducătorii mișcării talibane într-o vreme când mișcarea nu era încă pe deplin formată și se lupta să preia controlul asupra Afghanistanului. Yusufzai a scris:

> Povestea pe care am auzit-o peste tot spunea că totul se datora curajului și deciziei lui Omar, luată la momentul oportun, de a lupta împotriva mujahedinilor și că talibanii s-au grăbit să i se alăture datorită viziunii pe care acesta o avusese legat de lupta împotriva mujahedinilor și pentru că, dat fiind că fusese instruit prin vis cum să lupte împotriva acestora, talibanii erau convinși că și victoria îi era garantată. [...] Întregul proiect părea să fi fost construit pornind de la visul său, prin intermediul căruia primise această sarcină de a-i conduce pe talibani, luptătorii săi, către a reinstaura ordinea, pacea și *sharia*, legea islamică... Foarte mulți lideri, comandanți și luptători talibani mi-au spus asta: „Știi, Mullah Omar este un om sfânt, iar el primește instrucțiuni prin vis și le urmează".

Geneza mișcării islamice talibane se regăsește în această viziune, într-un vis al lui Omar.[11]

Luptătorii ISIS folosesc adesea Twitter pentru a lansa dezbateri despre visele lor. Un utilizator, *End of Times Dreams*, @endtmdrms, îi ajuta pe cei care visau să intre în contact cu persoane

recunoscute ca un fel de autorități în interpretarea lor. Simpson, unul dintre teroriștii care au acționat în Garland, Texas, a discutat visul său despre martiriu cu ceilalți utilizatori ai grupului *End of Times Dreams*. Deținătorul acestui cont a aranjat ca visul respectiv să fie interpretat cu doar câteva zile înainte de atacul la expoziția de caricaturi. Rezultatele acelei interpretări nu mai sunt disponibile pe internet, deoarece Twitter a șters toate postările și discuțiile lui Simpson ulterior atacului.

După ce Twitter a închis contul *End of Times Dreams*, acesta a fost înlocuit de contul @Entdrm13, care a rezistat până la sfârșitul lunii iulie 2015. Jihadiștii luau foarte în serios sfaturile postate pe acest grup.

„Arată-mi visele și eu voi fi bucuros să îmi dau viața. Cred că *dawlah* sunt *khawarij* și eu voi lupta așa cum îmi cere credința", scria un susținător ISIS pe cel de-al doilea grup *End of Times Dreams*. Altul descria cum „o soră a scris că Anwar Awlaki a venit la ea în vis și i-a spus *mahdi* [Profetul reînviat] este în lumea ta, sau așa ceva". Fanii grupului și ai altor conturi sau grupuri de interpretare a viselor de pe Twitter discută adesea despre Apocalipsă, întrebându-se dacă aceasta se va materializa într-o bătălie între musulmani și necredincioși sau va arăta altfel, poate ca un război nuclear. Majoritatea oamenilor care se implică în astfel de conversații pe Twitter par să fie susținători (sau luptători) ai ISIS sau ai al-Nusra. Invariabil, visele sunt interpretate ca semne ale victoriilor pe câmpul de luptă sau ale altor tipuri de victorii asupra diverșilor dușmani, ale căror greșeli și uneltiri malefice sunt descrise în detaliu. Există însă și vise care prevestesc înfrângeri, de care se va ține cont pentru a se feri de pericole. Altele privesc chestiuni politice, a căror interpretare încearcă să afle dacă grupul terorist somalez al-Shabab sau ale grupuri islamiste mai mici din estul Africii vor jura sau nu credință califatului ISIS.

În iulie 2015, a fost postat pe internet visul unui combatant ISIS vorbitor de limba rusă. Întâmplarea a făcut ca momentul să fie unul extrem de oportun. Organizația tocmai suferea o înfrângere din partea forțelor kurde, susținute și de forțele aeriene ale coaliției conduse de SUA. Mass-media occidentale publicau tot felul de speculații potrivit cărora forțele ISIS s-ar fi aflat la un pas de dezastrul militar, iar visul avea rolul de a-i îmbărbăta pe luptători. Echipa de propagandiști ai grupării s-a pus imediat pe treabă și a răspândit visul pe mai multe site-uri, postând mesaje și linkuri către acesta, atât pe Twitter, cât și pe Facebook. Iată conținutul respectiv:

> VISUL UNUI FRATE DE-AL NOSTRU!
>
> *Assalam aleikum*, frați și surori musulmani și mujahedini! Recent, unul dintre frații noștri musulmani a avut următorul vis. El i-a văzut pe kurzii comuniști cucerind Tel Abyad și ajungând până la Ayn al-Isa. Apoi l-a văzut pe Profetul Păcii [în limba rusă, cuvântul *mir* poate însemna atât „pace", cât și „lume"] deasupra lor. Profetul și-a înfipt sabia în pământ. Și frații i-au spus: „Vino și luptă alături de noi". El a răspuns că nu va lupta, iar când ei l-au întrebat care era motivul acestui refuz, el a răspuns: „Pentru că risipiți mâncarea, o aruncați în loc să o dați săracilor și nu vă treziți noaptea pentru *namaz* [rugăciuni]. Fie ca Allah să vă binecuvânteze!"

Visul le oferea luptătorilor ISIS o soluție simplă pentru problemele militare cu care se confruntau: nu mai risipiți mâncarea și spuneți-vă rugăciunile de noapte. Dacă luptătorii ar avea mai multă grijă, Profetul ar lupta alături de ei.

Edgar, antropologul britanic care se ocupă de studiul culturii viselor la ISIS, a găsit pe internet încă un vis al unui adept al grupării. Acesta nu era nici pe departe la fel de explicit ca cel din iulie 2015, prin care mișcarea ISIS primea asigurări că avea să obțină ajutor divin cu condiția ca luptătorii să aibă mai

multă grijă de resursele lor. Într-un alt vis, un luptător ISIS l-a văzut pe Umar (sau Omar) al-Shishani, un rus care ajunsese comandant militar ISIS în Siria. Al-Shishani este iubit și respectat de luptătorii străini, mai ales de cele câteva mii de soldați ai grupării veniți din fosta Uniune Sovietică. Acest vis, povestit de un luptător cecen, a fost publicat de ISIS ca parte a materialelor propagandă despre vise:

> Un frate mujahedin (Abu Yusuf) a avut un vis: „Mă aflam în prima linie, pregătit să-mi protejez frații. Se făcea că printre ei se afla și fratele Adam și sigur l-am văzut și pe fratele Umar Shishani. Deodată am auzit niște câini lătrând. Atunci s-a făcut brusc întuneric, iar fratele Umar și ceilalți frați dormeau. Eu eram treaz și am început să privesc în jur. Am văzut un animal mare, care semăna cu un leu, doar că era gri. Lângă el se afla un om care purta o mască și îl mângâia pe leu. Părea să fie unul dintre frați. M-am dus și i-am spus lui Umar: Umar, este un leu aici și un bărbat dubios care poartă o mască".
>
> El a venit cu mine. „Arată-mi", mi-a spus, iar eu i-am arătat. Apoi l-am întrebat: „Poți să îi împușți?" Auzind acest lucru, Umar mi-a zis: „Așteaptă puțin și uită-te la ei".
>
> Ne-au zărit. Omul cu mască ne-a văzut primul. A început să alerge înspre noi, spunând că ne va omorî. I-am cerut lui Umar permisiunea să trag. Însă Umar, în loc să vorbească, a tăcut. Bărbatul cu mască s-a apropiat de noi. Voiam să trag, dar se părea că nu trăsesem piedica armei. Atunci Umar a început să tragă el, ca să mă apere. Am deschis și eu focul și am început să tragem amândoi. În cele din urmă, am reușit să-l ucid pe omul cu mască. Leul încă trăia. Apoi Umar a zis: „Uite un copac, urcați-vă în el". Toți frații s-au grăbit să se urce în copac. Eu și Umar am rămas jos.
>
> Umar a spus că leul se poate urca și el în copac, așa că ar trebui să avem grijă. Ne-am urcat și noi în copac. Leul a sărit după noi și mi-a spus cu o voce omenească: „Dacă te prind, te omor". Leul sărea dintr-o parte în alta. Am sărit și eu după el. I-am prins

capul, sucindu-l într-o parte și în alta. Și atunci mi-am spus: „Mi-e frică doar de Allah, de tine nu. Și am reușit să-l ucid".

Ma sha'llah. Și atunci am visat același vis. Am descifrat visul conform Coranului și Sunnah [învățăturile profetului Mahomed transmise pe cale orală]: leul reprezintă *taghut* [rebeliunea], omul cu mască este *munafiq* [ipocrit], iar copacul este Statul Islamic.

Jihadiștii povestesc adesea că mulți oameni au avut același vis. Acest lucru este văzut ca un semn, arătându-le oamenilor că visul este unul adevărat, trimis de Allah, și nu lucrătura diavolului sau produsul unei minți tulburi. Se spune că mulți talibani și luptători al-Qaida au visat avioane și piloți înainte de septembrie 2001, astfel încât bin Laden chiar își făcea griji că planul său ar putea fi compromis. El a vorbit despre aceste vise în primul său filmuleț apărut după 11 septembrie. Câteva dintre visele cu „lei" par relatate literal, dar există și câteva referințe voalate din Coran ascunse în ele.

Bin Laden pare să fi fost obsedat să-și înregistreze viața pe bandă audio. După fuga sa din Afghanistan, în 2001, sute de astfel de casete au fost furate din ascunzătoarea sa din Kandahar, în Afghanistan, pentru a se înregistra pe ele muzică pop. Peste 1 500 dintre ele au fost însă recuperate înainte de a fi distruse și acum sunt păstrate la Universitatea Yale. Flagg Miller, profesor de studii religioase la Universitatea din Davis, din California, le-a tradus și le-a transcris. Miller, care vorbește fluent limba arabă și este expert în credința islamică, a scris o carte foarte apreciată, intitulată *The Audacious Ascetic: What the bin Laden Tapes Reveal about Al-Qa'ida*. Miller spune că se fac multe referiri la vise în aceste casete. Bin Laden și alți membri ai conducerii al-Qaida vorbeau despre importanța viselor și despre felul cum acestea pot fi folosite pentru a dezvolta o formă mai pură de islamism.[12]

În realitate, majoritatea viselor musulmanilor sunt despre lucruri mai practice. Unele explică sau rezolvă probleme mărunte, de zi cu zi. Unele chiar oferă sfaturi despre căsătorie. Altele se referă la chestiuni teologice, subiect care îi obsedează pe luptătorii ISIS. Se crede că unele vise oferă chiar o imagine a plăcerilor care îi așteaptă pe martiri în Paradis. Ele sunt analizate cu grijă pe rețelele de socializare și în cadrul grupurilor de discuție și de cele mai multe ori stau la baza acțiunilor celor care visează.

Este posibil ca unii dintre luptătorii ISIS să ia atât de mult în serios visele, încât le urmeze până și pe acelea interpretate ca o anatemă la adresa propriei existențe. O poveste care circulă în Orientul Mijlociu – una care poate fi chiar un mit urban – spune că un luptător ISIS căruia îi făcea plăcere să ucidă creștini a avut un vis în care i-a apărut un bărbat îmbrăcat în alb, despre care el spune că era Iisus. Se pare că luptătorul ar fi părăsit rândurile ISIS și s-ar fi convertit la creștinism. Visul este suspect și ciudat de asemănător cu povestea convertirii Sfântului Pavel pe drumul său spre Damasc, dar și cu povestea convertirii oficialilor romani în anii persecuției creștinilor.[13]

Musulmanilor nu li se cere prin religie să creadă în puterea profetică a viselor și mulți dintre ei nici nu o fac. Discuțiile despre vise de pe internet variază de la analize atente ale simbolurilor, culorilor și presupuselor mesaje până la dezbateri aprinse asupra teoriilor lui Sigmund Freud. Ummah[14], Un grup musulman de discuții, poartă în mod frecvent conversații despre interpretarea viselor. Un bărbat din acest grup a povestit cum a visat că s-a întâlnit cu un adolescent străin de culoare. El și tânărul au intrat într-un magazin de haine de damă. O femeie europeană îmbrăcată în albastru, care lucra la magazin, le-a spus să intre pe o ușă laterală. Însă, în loc să folosească acea ușă, cei doi au intrat pe o altă ușă într-o cameră mare, unde trebuiau să se întâlnească cu o persoană importantă. Aceea era Osama bin Laden, iar întâlnirea

a fost primită cu multă bucurie de autorul visului. „Am fost deosebit de plăcut surprins de întâlnire, iar în cameră se simțea un miros fin, foarte plăcut." Autorul visului i-a spus tânărului care îl însoțea: „Nimeni nu va crede asta". Apoi s-a trezit.

Un observator a întrebat dacă autorul visului avea cumva probleme cu *fitna*, cuvânt care, în traducere liberă, înseamnă „necazuri" cu femeile. Protagonistul visului a răspuns că da, dar că el crede că importanța visului stă în celelalte elemente. O altă persoană care a postat un comentariu era de părere că, de obicei, prezența unui tânăr simbolizează existența dușmanilor. Însă magazinul cu haine de damă simbolizează probleme cu femeile. Iar albastrul nu este o culoare benefică. Apariția unui martir în vis semnifică faptul că un musulman se străduie să urmeze bunele tradiții și încearcă să îi facă pe plac lui Allah. Altcineva era de părere că visele, conform lui Freud, sunt reprezentări ale dorințelor și gândurilor izvorâte din inconștient. Altul a comentat: „Freud era sub influența drogurilor când a ajuns la concluzia asta".

De asemenea, visele par să fi avut un rol important în evenimentele politice din jurul Primăverii Arabe din Egipt. După ce a condus puciul care a dus la răsturnarea guvernului Frăției Musulmane al președintelui Mohamed Morsi, ales democratic în 2013, pe atunci generalul Abdel Fattah el-Sisi a avut mai multe vise pe care le-a găsit interesante. Presa a pus mâna pe o casetă audio a lui el-Sisi, un general necunoscut pe care Morsi fusese neinspirat să-l numească ministru al Apărării în 2012. În înregistrare, generalul menționa visele despre care el credea că demonstrează cum venirea lui la putere se bucură de binecuvântarea lui Allah.

Generalul a fost protagonistul unui vis în care – la fel ca al-Zarqawi – mânuia o sabie pe care era gravat cu litere roșii versetul principal din Coran: „Nu există alt dumnezeu în afară de Dumnezeu". Într-un alt vis, acesta purta un ceas mare Omega

încrustat cu o stea verde. În altul, Anwar Sadat, ucis de extremiștii islamiști din armata egipteană în 1981, îi spunea lui el-Sisi: „Am știut întotdeauna că voi fi președintele Republicii". În vis, el-Sisi i-a spus lui Sadat: „Și eu știu că voi fi președintele Republicii".

La puțin timp, generalul și-a confirmat destinul printr-un referendum care aproape sigur a fost aranjat de ființe muritoare mai degrabă decât de divinități cerești.[15]

Profesorul Edgar a călătorit în lumea islamică pentru a studia importanța viselor, convingându-se astfel că acestea joacă un rol important în viața multor oameni. Deși este adevărat că unele povești despre vise pot fi manipulatoare, precum cea apărută în presa kurdă cum că ISIS și-ar fi pierdut curajul la Mosul din cauza visului lui al-Baghdadi, majoritatea interpretărilor sunt precaute și oneste. Însă este clar că atât musulmanii din țările islamice conservatoare, cât și cei din țările laice, indiferent de clasa socială, par la fel de dornici să-și împărtășească visele.

„Am fost surprins. În toate cărțile islamice de interpretare a viselor oamenii sunt sfătuiți să-și împărtășească visele numai cu cei în care au încredere sau care sunt pregătiți în acest sens, având în vedere faptul că o greșeală de interpretare poate fi foarte periculoasă. De exemplu, ai putea fi trimis să înfăptuiești jihadul pe baza unei greșeli de interpretare. În Pakistan, pentru că eram interesat de vise, mi s-au deschis multe uși. Oamenii îmi împărtășeau visele lor cu mare ușurință. A existat o persoană, poetul național al Pakistanului, care spunea că nu crede în vise, însă restul oamenilor credeau. În Turcia, chiar dacă societatea este în mare parte laică, dacă cineva visează că un membru al familiei este bolnav, atunci ia imediat legătura cu persoana respectivă. „Face parte din cultura lor", spunea Edgar într-un interviu.

Înainte de a discredita întreaga cultură islamică a viselor, întreabă-te ce ai face dacă ai avea un vis foarte realist în care ai vedea în fața ochilor un set de numere câștigătoare la loterie sau dacă ai visa că o rudă din altă localitate este bolnavă și are nevoie de ajutorul tău. Mulți occidentali interpretează visele literal, iar poveștile despre vise premonitorii înainte de dezastre sunt destul de frecvente[16]. Pe vremea când domina cultura occidentală, creștinismul a preferat să suprime partea cu interpretarea viselor, de teamă că Biserica nu ar fi reușit să-i controleze pe misticii care ar fi putut pretinde că au revelații prin intermediul viselor. Biserica a luat această decizie în ciuda pasajelor din Noul Testament care vorbesc despre vise profetice, cum ar fi cel în care Iosif, tatăl lui Iisus, este avertizat să părăsească Egiptul împreună cu soția și fiul său, înainte ca Irod să îl ucidă pe copil. Totuși, Biserica accepta, cu mare suspiciune, viziunile avute în timpul zilei, cum ar fi îndemnurile primite de Ioana d'Arc din partea anumitor sfinți de a lupta alături de Carol al VIII-lea. Îmbrățișa însă mai ușor viziuni simbolice cum ar fi cea a misionarului iezuit, Jean de Brébeuf, din secolul al XVII-lea, care a văzut o cruce enormă suspendată deasupra teritoriului deținut de comunitatea pe care el o numea Huron, „suficient de mare încât să putem fi cu toții crucificați pe ea". Comunitatea Huron-Wendat a fost distrusă de dușmani, liga Haudenosaunee*, la scurt timp după aceea. Brébeuf a fost torturat și ucis, apoi a fost sanctificat de papă.

În lumea laică de astăzi, visele sunt văzute ca o expresie a emoțiilor reprimate, cum ar fi frica sau dorința. Ne amintim și

* Confederația sau Liga irocheză (Haudenosaunee sau „poporul casei lungi") este o uniune a cinci (ulterior șase) triburi de amerindieni din partea de nord a statului New York; a jucat un rol major în conflictul dintre britanici și francezi în secolele XVII–XVIII, pentru dobândirea supremației în America de Nord (n. red.).

vorbim despre visele care par să se adeverească, însă uităm de cele care nu se adeveresc, iar pe cele recurente tindem să le analizăm și să le descifrăm fie noi înșine, fie împreună cu terapeuții noștri. Cărțile despre interpretarea viselor sunt deosebit de populare, unele atingând vânzări de peste un milion de exemplare.[17] Mulți musulmani pun la fel de mult preț pe profețiile dezvăluite în vise ca și unii occidentali, care cred că poate există *ceva sens* în spatele viselor. Luptătorii ISIS și alți jihadiști extremiști cred că visele, chiar și cele mai întortocheate, trebuie descifrate pentru a se vedea dacă nu cumva conțin mesaje de la Dumnezeu.

„Într-un fel, visezi despre lucrurile pe care le iubești sau visezi ceea ce iubești. Dacă urmărești toată ziua telenovele, atunci probabil că vei visa personaje din ele. Există o carte despre visele pe care oamenii le-au avut despre regina Angliei și există o carte care conține visele oamenilor despre prințesa Diana. Aici este vorba, în esență, de cultura populară, care face legătura între subconștientul individual și cel colectiv și realitate", spune Edgar.

Una dintre studentele lui Edgar i-a spus că se înscrisese la un program de master după ce practicase *Ishtakara* împreună cu mama și bunica ei și cu două dintre cele mai bune prietene ale sale. Alți musulmani care locuiesc în Marea Britanie i-au spus că au refuzat să se mute în alt oraș sau să își ia o slujbă mai bună – iar unii chiar au spus că și-au ales soțul sau soția – pe baza sfaturilor primite în vise. De asemenea, visele reprezintă o modalitate de a păstra legătura cu cei plecați din această lume. Iar aceasta nu este numai o caracteristică a Islamului. Ideea că cei plecați dintre noi sunt încă aproape îi ajută foarte mult pe cei rămași în urmă să facă față durerii.

Al-ru'ya, „visul cel adevărat", este important pentru Islam, la fel cum erau și visele adevărate pentru autorii Noului Testament. În Coran sunt descrise trei vise, două ale profetului

Mahomed și unul al lui Iosif. Mahomed a primit îndrumare mainte de bătălia de la Badr, lângă Mecca, din anul 624 d.H., prin intermediul unui vis. Visul lui Iosif cu cele șapte vaci slabe și cele șapte grase, descris și în Vechiul Testament, este important din perspectiva înrobirii israeliților în Egipt. În Hadith*, un întreg capitol este dedicat învățăturilor Profetului cu privire la visele adevărate, care vin de la Allah. Prezența Profetului într-un vis este un semn clar că visul e „unul adevărat".

Edgar spune că în tradiția islamică visele adevărate nu pot genera acțiuni care sunt împotriva învățăturilor islamice cuprinse în Coran sau Hadith. Islamul propovăduiește faptul că diavolul poate foarte ușor să-i ademenească pe oameni prin vise. Interpretarea viselor ar trebui făcută doar de aceia care au cunoștințele spirituale necesare și care îi iubesc pe autorii viselor respective, însă numeroasele cărți, site-uri și grupuri de discuție care oferă sfaturi despre interpretarea viselor ne arată că oamenii nu sunt întotdeauna atât de atenți când vine vorba de interpretarea viselor.[18]

Mahomed i-a avertizat pe musulmani să fie atenți la visele false, care pot veni de la diavol, dar și la acelea care nu sunt altceva decât o pură reflectare a propriilor dorințe. Provocarea constă în capacitatea fiecăruia de a diferenția între aceste trei tipuri de vise, de a le ignora pe cele care vin de la diavol și pe cele lumești, care sunt generate de dorințe, și de a înțelege care sunt visele adevărate.

În credința islamică, visele pot reprezenta o modalitate de comunicare cu cei morți. Aceștia le pot oferi sfaturi celor vii, îi pot avertiza, inspira, le pot revela adevăruri teologice și le pot

* Hadith reprezintă consemnarea unei fapte sau spuse a profetului Mahomed. Asemenea texte explicitau și completau Coranul și au contribuit la transmiterea unor proverbe, parabole și miracole, toate atribuite lui Mahomed (n. red).

prezice viitorul prin intermediul viselor. Morții au în principal abilitatea de a le arăta celor vii ce îi așteaptă în viața de dincolo, oferindu-le luptătorilor, de exemplu, o previzualizare a Paradisului, unde ajung cei care mor în numele unei cauze drepte, dar și a pedepselor teribile care îi așteptă pe dușmani. David Cook, care a consemnat mai mult de cinci mii de povești despre vise care au fost transcrise de-a lungul istoriei Islamului, scria: „Toate aceste vise – doar o mică parte din cele care există – reprezintă teme comune în rândurile martirilor Islamului. În general, temele care se regăsesc în literatura dedicată martirilor servesc drept confirmare a statutului pe care aceștia îl vor dobândi după moarte, a satisfacției pe care o simt față de destinul lor și, totodată, drept îndemn pentru alții să urmeze același drum"[19].

Visele adevărate sunt importante deoarece, în timp ce majoritatea sectelor islamice spun că darul profeției a dispărut odată cu moartea lui Mahomed, totuși Allah le oferă în continuare oamenilor crâmpeie de informații despre viitor sau informații care le pot fi de ajutor în prezent, prin intermediul viselor. Iain Edgar a descoperit că televiziunea arabă are multe programe dedicate interpretării viselor. De asemenea, pe internet există numeroase site-uri care le oferă oamenilor șansa de a-și vedea visele interpretate de alte persoane. Cărțile, unele dintre ele mai vechi de o mie de ani, oferă și ele sfaturi asupra înțelegerii simbolismului din vise.

„În timpul cercetărilor mele din Pakistan, Turcia, Bosnia și Marea Britanie, rareori am întâlnit vreun musulman care să nu își privească visele ca pe o șansă de a intra în legătură cu divinitatea", scria Edgar în 2015. „Mai mult decât atât, am descoperit că acest lucru este valabil pentru toate marile ramuri ale Islamului: sunniți, șiiți și sufiști, dar și sectele minoritare alevi și ahmadiyya."

Muhammad Amanullah a analizat personalul din departamentul de cercetări religioase al unei universități malaysiene: majoritatea au precizat că au avut „vise adevărate", în timp ce 50% credeau că l-au văzut pe Profet într-un vis. Un studiu antropologic recent asupra convertirii femeilor adulte din SUA la Islam confirmă importanța crucială a viselor în procesul de convertire la o altă religie.[20]

Scriitorul și jurnalistul canadian Stewart Bell a ajuns să cunoască prieteni de-ai lui Abdul Rahman Jabarah, un canadian de origine irakiană care s-a alăturat al-Qaida. Jabarah a fost ucis de soldați saudiți în 2003, la puțin timp după ce aruncase în aer, împreună cu câțiva prieteni, mai multe complexe rezidențiale din Riad, locuite de occidentali. Unul dintre prietenii jihadiști care a scris despre Jabarah un elogiu cel puțin exagerat i-a povestit lui Bell un vis pe care îl avusese despre acesta: „Eram așezat pe un scaun, iar Abdul Rahman era în fața noastră. L-am întrebat: «Nu ai fost ucis?», iar Rahman Jabarah a răspuns: «Nu, nu am fost ucis. Bucurați-vă, pentru că Allah poate fi glorificat. Nu-i considerați pe cei care au murit în numele Domnului morți, ci vii»". Jabarah a dezvăluit faptul că se număra „printre cei pe care Allah îi folosise pentru înfăptuirea jihadului".

Acesta fusese crescut întru jihad și devenise un martir al jihadului. „Nu te vom uita niciodată, o, martirule! Nu te vor uita nici familiile pe care le-ai ajutat. Frații care au trăit alături de tine și pe care i-ai îndrumat nu te vor uita niciodată. Fie ca tu să primești laude și răsplată, cu ajutorul Domnului. Adio, o, martirule!"[21].

Capitolul 8

Cei rămaşi în urmă

Pentru cei implicaţi şi pentru cei care urmăresc acest filmuleţ, aceasta este o replică la ceea ce s-a întâmplat în Afghanistan şi un avertisment pentru Harper, care vrea să îşi trimită trupele în Irak. Aşadar, ne războinăm, mujahedinii acestei lumi. Canada a devenit în mod oficial unul dintre duşmanii noştri, pentru că a luptat împotriva noastră, ne-a bombardat, a semănat teroarea în ţările noastre, ne-a ucis pe noi şi pe ai noştri, care sunt nevinovaţi. Deci vrem să ucidem nişte soldaţi, să vă arătăm că nu sunteţi în siguranţă nici măcar la voi în ţară şi că trebuie să aveţi grijă.

Fie ca Allah să accepte asta de la noi. Pentru că este o ruşine că l-aţi uitat şi aţi permis ca indecenţa să vă conducă ţara. Noi nu permitem şi nici nu vom permite asta. Noi suntem oameni buni, drepţi, credincioşi, credem în legile Domnului şi în Profeul Său, pacea fie cu el. Acesta este mesajul meu pentru voi, toţi cei implicaţi în asta, Inshallah, nu ne vom opri până nu veţi decide să fiţi o naţiune paşnică şi să staţi la voi în ţară, să nu mai mergeţi în alte părţi, să le ocupaţi şi să-i ucideţi pe cei drepţi ca noi, care încearcă să readucă legea religioasă în ţările noastre.

Mulţumesc.[1]

Michael Zehaf-Bibeau, în mesajul său video
către canadieni, filmat cu câteva minute înainte
de a deschide focul pe Dealul Parlamentului din Ottawa

Este atât de specific canadian să le spui „Mulțumesc" oamenilor pe care ai încercat să îi omori.

Kristel Peters împingea căruciorul în care se afla bebelușul său de nouă luni pe lângă Monumentul Național al Eroilor Canadieni, intenționând să-și viziteze soțul, care se afla pe un șantier din centrul orașului Ottawa, când a început nebunia. „Am văzut un bărbat care mi s-a părut că era îmbrăcat în negru. Avea o pușcă mare. Am crezut că se filmează ceva, până când am realizat că oamenii cădeau secerați unul câte unul", i-a povestit ea unui reporter, câteva luni mai târziu.

Michael Zehaf-Bibeau stătea deasupra trupului lui Nathan Cirillo, caporal în rezervă al armatei canadiene, trăgând glonț după glonț în spatele acestuia. Cirillo, care era îmbrăcat cu uniforma regimentului Cameron Highlanders, făcea de gardă în fața Monumentului Soldatului Necunoscut. Armata canadiană se opusese ideii de a plasa gărzi neînarmate în preajma monumentelor, tocmai pe motiv că pot fi ținta unor astfel de atacuri, însă guvernul lui Stephen Harper insistase, după ce un bețiv urinase pe Monumentul Eroilor de Război, după o petrecere în stradă organizată de Ziua Națională a Canadei. Cirillo nu s-a putut apăra și nici partenerul lui nu a fost în stare să-l salveze. Rănitul a încercat să se târască și să se adăpostească lângă Mormântul Soldatului Necunoscut, dar Zehaf-Bibeau l-a urmărit și l-a împușcat în mod repetat în spate. Când era clar că Cirillo urma să moară, Zehaf-Bibeau s-a întors către Langevin Block, clădirea în care se află biroul prim-ministrului și a strigat: „Irak!" Peters, mama în vârstă de treizeci și cinci de ani, a înțeles în sfârșit ce se întâmpla, s-a întors îngrozită și a alergat spre locul unde credea că avea să se afle în siguranță: Dealul Parlamentului.

Zehaf-Bibeau o urmărea însă îndeaproape. Peters l-a văzut și a împins puternic căruciorul copilului în direcția unei mașini de poliție parcate într-un colț îndepărtat al peluzei care

înconjura Dealul Parlamentului. „I-am spus poliţistului despre asasin", a povestit Peters mai târziu. În timp ce acesta raporta prin staţie atacul, Zehaf-Bibeau a trecut pe lângă ei în trombă, într-o limuzină furată, îndreptându-se spre Blocul Central, unde se ţineau şedinţele Senatului şi Camerei Deputaţilor. Ofiţerul PRCC a plecat în urmărirea sa, lăsând-o pe Peters, singură şi îngrozită, lângă peluză.

Canada a avut noroc că omul care atacase Parlamentul era incompetentul de Zehaf-Bibeau. El făcuse ture de recunoaştere în jurul clădirii, dar tot nu cunoştea foarte bine împrejurimile. Când a intrat în clădire, a pornit într-o direcţie unde rareori pot fi întâlniţi politicieni: spre bibliotecă. Dacă ar fi ajuns cu o oră mai devreme, ar fi dat peste aproape toţi deputaţii şi senatorii, care intrau în două uriaşe săli de şedinţă, pentru întâlnirea lor săptămânală. Ar mai fi dat, de asemenea, şi peste o mulţime de reporteri, care încercau să îi prindă la înghesuială pe politicieni. În momentul în care a ajuns în Holul de Onoare, care separă Camera Deputaţilor de Senat, parlamentarii se aflau deja în sălile de şedinţă, iar reporterii plecaseră.

În plus, Zehaf-Bibeau luase cu el şi cea mai inutilă armă pentru un atac terorist. Carabina sa Winchester 1894.30-30 era denumită după anul în care a apărut pe piaţă. Era o puşcă foarte bună să tragi după popândăi prin prerie, dar nu era deloc potrivită să vânezi oameni. Este o armă care se încarcă greu, are un cartuş cu puţine gloanţe şi nu se compară cu automatele AK-47, folosite de cei care au atacat redacţia revistei *Charlie Hebdo* din Paris, în ianuarie 2015.

Zehaf-Bibeau a fost rănit la mână de un glonţ al poliţiei în timp ce fugea pe hol. Patru poliţişti călare, ofiţerul Curtis Barrett, sergentul Richard Rozon, ofiţerul Martin Fraser şi caporalul Danny Daigle, au înaintat către Zehaf-Bibeau în formaţie compactă. Alţi doi ofiţeri stăteau la pândă în apropiere, iar

Kevin Vickers, membru al gărzii Camerei Deputaților, a alergat să-și ia pistolul Browning din propriul birou.

Vickers era responsabil cu securitatea în cea mai mare parte din clădire și a fost clar înfuriat de atacul lui Zehaf-Bibeau. Acesta ajunsese la capătul holului și s-a ascuns într-o nișă la intrarea în biblioteca Parlamentului, după un stâlp. Vickers, care era acum înarmat cu un pistol semiautomat, îl pândea de partea cealaltă a stâlpului, destul de aproape încât să îi poată auzi răsuflarea. Vickers i-a făcut semn lui Barrett că Zehaf-Bibeau se ascundea de partea cealaltă a stâlpului.

Când Zehaf-Bibeau a încercat să tragă în ofițerii PRCC care se apropiau de el, Vickers a tras un glonț și l-a doborât. În ambuscadă, Zehaf-Bibeau a mai apucat să tragă un ultim glonț înainte de a încasa treizeci și unu dintre cele cincizeci de gloanțe trase spre el de Vickers și de ceilalți ofițeri PRCC. Glonțul tras de Zehaf-Bibeau n-a atins însă pe nimeni, lăsând numai o urmă la baza unei sculpturi murale ce le comemora pe surorile medicale din Primul Război Mondial. Zăcea pe jos, ucis de glonțul lui Barrett, care îl nimerise direct în cap. Zehaf-Bibeau a supraviețuit mai puțin de două minute în Clădirea Parlamentului. Și nu trecuseră mai mult de zece minute de când îl ucisese pe caporalul Cirillo. Două dintre gloanțele pe care Zehaf-Bibeau nu a mai apucat să le tragă au fost găsite lângă trupul lui, după ce a fost ucis, iar poliția i-a găsit încă un cartuș golit în buzunar.

Cu excepția ofițerilor PRCC care l-au doborât, nimeni nu se gândea în acel moment că Zehaf-Bibeau ar fi putut să fie un terorist atât de slab pregătit sau că ar fi putut acționa de unul singur. Majoritatea celor care s-au aflat atunci în centrul orașului Ottawa au crezut că Dealul Parlamentului fusese ținta unui grup de teroriști și presupuneau că alți puteau să fie împrăștiați pentru a ataca alte puncte importante din Clădirea Parlamentului. La câțiva metri de locul unde lucrau de obicei

bibliotecarii, poliţiştii încătuşau trupul însângerat şi ciuruit de gloanţe al lui Michael Zehaf-Bibeau.

Agenţii de securitate PRCC scoteau în grabă persoanele importante şi familiile acestora din birouri sau şcoli, escortându-i către locuri sigure, cum ar fi buncărul din Ministerul Apărării Naţionale. Telefoanele mobile nu mai funcţionau în zona Dealului Parlamentului, fie că reţeaua căzuse, fie că fuseseră închise, iar poliţia din oraş se grăbea spre centrul oraşului pentru a-i căuta pe eventualii complici ai lui Zehaf-Bibeau. Din fericire, nu a fost cazul.

Un mare secret, bine cunoscut însă celor care lucrau pe Dealul Parlamentului, a ieşit astfel la iveală. Sistemul de securitate era o glumă. Oricine, cu orice tip de armă, putea pătrunde înăuntru, atât timp cât nu i-ar fi păsat dacă este ucis. În trecut, canadienii ştiau că pot ajunge destul de uşor la Clădirea Parlamentului. Cu mult timp în urmă, oricine putea ajunge cu maşina pe deal, putea parca acolo fără prea mari probleme, se plimba uitându-se după politicieni faimoşi şi putea sta la un picnic, bucurându-se de privelişte. Însă nimeni nu a mai putut pătrunde liber în Blocul Central după ce Paul Joseph Chartier s-a aruncat în aer din greşeală într-o toaletă de la etajul trei, cu zece beţigaşe de dinamită, în 18 mai 1966. (Chartier plănuise să arunce în aer Camera Deputaţilor.) De asemenea, poliţia a dejucat un plan similar în timpul mandatului lui Trudeau.

Jeffrey Arenburg, cetăţeanul din Noua Scoţie care l-a împuşcat în 1995 pe comentatorul sportiv Brian Smith, din Ottawa, a pândit o vreme în jurul Dealului înainte de a intra în studioul local al CTV pentru a-l împuşca pe primul comentator care i-a ieşit în cale.

În 1996, un bărbat cu probleme psihice a urcat Dealul într-o maşină de teren, croindu-şi apoi drum prin aceleaşi uşi prin care intrase şi Zehaf-Bibeau. La scurt timp, cineva a abandonat

o mașină plină cu canistre de propan pe Deal. Cu zece ani în urmă, un alt tip deturnase un autobuz Greyhound și venise cu el până pe pajiște. În 1984, Denis Lortie, care a deschis focul în clădirea Adunării Naționale din provincia Québec folosind armele pe care le furase din adăpostul nuclear din Diefenbunker, dintr-o suburbie a orașului Ottawa, s-a oprit puțin și la Dealul Parlamentului, dar a decis că existau ținte mai bune în restul orașului.

Nu existase nicio îmbunătățire a nivelului de securitate după uciderea cu doar două zile înainte a subofițerului Patrice Vincent de către un convertit la Islam, un așa-zis jihadist, pe nume Martin Couture-Rouleau.

Vincent, împreună cu un alt soldat, au fost loviți mortal cu mașina lângă baza militară din Saint-Jean-sur-Richelieu, la sud de Montréal. Ambele atentate au fost inspirate de un apel lansat de organele de propagandă ale ISIS care își îndemna adepții la atacuri în Occident. „Aceste atacuri au constituit rezultatul direct al apelului la acțiune făcut [de propagandistul islamist Abu Muhammad al-Adnani], iar ele ne arată ce bombă stă gata să explodeze sub fiecare țară occidentală atunci când se creează condițiile propice."[2]

În raportul poliției din Ontario asupra morții lui Zehaf-Bibeau s-a ajuns la concluzia că „orice incident similar cu cel de la Dealul Parlamentului, având nivel de securitate similar, ar avea rezultate devastatoare. Au existat mai multe incidente teroriste la nivel mondial și în Canada, după 22 octombrie, care indică faptul că sunt posibile și chiar probabile atacuri similare".

Poliția a percheziționat mașina lui Zehaf-Bibeau, care fusese parcată lângă Monumentul Național dedicat Eroilor de Război. Acesta avusese grijă să își reînnoiască *sticker*-ul de pe numărul de înmatriculare al mașinii vechi. În interiorul mașinii, poliția a găsit un filmuleț făcut de Zehaf-Bibeau cu numai câteva minute înainte de uciderea lui Cirillo.[3]

La două zile după atentat, mama lui Zehaf-Bibeau, Susan Bibeau, funcționar public, le-a scris celor de la *Ottawa Citizen* pentru a explica oroarea și confuzia pe care le-a simțit. „Sunt furioasă pe fiul meu pentru ceea ce a făcut, mă simt rușinată de acțiunile sale și, da, așa cum mi-a scris cineva, probabil că am fost o mamă rea. Nu pot să descriu exact cum mă simt acum. Mă voi simți mereu vinovată. Emoțiile sunt complicate, nu sunt niciodată simple", a scris ea.[4]

Fiul său suferea de o boală mintală, capabil să se descurce pe străzile din Canada, dar totodată prea confuz și dezorganizat ca să poată ajunge până în Libia, unde dorea să se alăture unui grup jihadist. Mama și fiul se înstrăinaseră de mai mult de cinci ani, iar atunci când își vorbeau, de obicei Michael îi ținea unul dintre discursurile prin care o acuza de materialism. Într-unul dintre ultimele sale e-mailuri, Michael i-a spus mamei sale că „îi scria doar pentru că religia lui îi dicta să se poarte bine cu părinții, era datoria lui". Susan Bibeau a continuat:

> După cum am mai spus, fiul meu își dorea să aibă cât mai puțin posibil de-a face cu mine, avea destule probleme și vorbea mult despre religie, care nu este unul dintre subiectele mele preferate. Prin urmare, conversațiile noastre erau mai mult niște monologuri: el vorbea despre religie, iar eu îl ascultam.
>
> Despre ce am discutat ultima dată când am luat prânzul împreună? El a vorbit despre religie, despre cât de bună este. Mi-a spus că este rău să vezi numai partea materială în această lume. Motivul venirii lui la Ottawa era să-și obțină pașaportul. Voia ca la un moment dat să ajungă în Arabia Saudită, pentru a studia acolo Islamul și Coranul. Credea că ar fi fost mai fericit într-o țară islamică, unde oamenii i-ar fi împărtășit convingerile.

Fiul i-a spus mamei că depusese cerere de obținere a pașaportului, dar fusese dus cu vorba. Era o încercare din partea diavolului, credea el.

Este greu să nu îți pară rău de o mamă care s-a străduit să își ajute fiul și care, în cele din urmă, nu s-a ales decât cu o avalanșă de critici, injurii și predici religioase.

> A refuzat orice ajutor din partea mea, a preferat să stea la un adăpost pentru oamenii străzii decât să locuiască împreună cu mine. Mă voi întreba mereu dacă aș fi putut spune atunci ceva, dacă aș fi insistat mai mult să îl ajut... Durerea și singurătatea mea sunt copleșitoare.

Probabil însă că nu ar fi putut face nimic să își salveze fiul. Acesta se născuse în 1982 dintr-o mamă canadiană de origine franceză și un tată libian. Drogurile și o interpretare distorsionată a islamismului puseseră deja stăpânire pe viața lui înainte de a atinge vârsta la care ar fi putut vota. Problemele psihice par să fi început încă din copilăria sa într-o familie dezbinată din Montréal, cu un tată care nu prea era prezent. La liceu, Zehaf-Bibeau părea să aibă în față un viitor luminos, însă patru ani mai târziu era evident că începuse deja să o ia pe un drum greșit. Consuma droguri puternice, precum fenciclidină, iar cunoscuții spuneau că devenise paranoic. A fost arestat și avea în cazier infracțiuni grave, cum ar fi vătămare corporală și posesie ilegală de arme.

„Fiul meu pierdea ore întregi cu jocurile video de război. Văzând ce s-a întâmplat acum, mi-am amintit de acest lucru, numai că de data asta totul era real, răniții erau oameni în carne și oase", scria Susan Bibeau imediat după atentatul din Ottawa.

Familia lui Zehaf nu avusese neapărat preocupări religioase. „Bello" Zehaf, tatăl mai mult absent din viața lui Michael, deținea câteva cluburi de noapte în centrul orașului și cel mult ținea post în timpul Ramadanului. Cu trecerea anilor, Zehaf-Bibeau a îmbrățișat cultura urbană a străzii și, cumva, și Islamul.

Cu trei ani înainte de atac, Zehaf-Bibeau locuia în Vancouver şi suburbiile acestuia, era dependent de cocaină şi îşi căuta un sens în viaţă mergând la una dintre moscheile din Columbia Britanică. Moscheea Masjid Al-Salaam din Burnaby se mândreşte cu programele dedicate musulmanilor şi nonmusulmanilor, dar şi cu programul educaţional axat pe lupta împotriva prejudecăţilor faţă de Islam. Zehaf-Bibeau le-a pus foarte clar în vedere administratorilor moscheii că, din punctul lui de vedere, necredincioşilor nu ar fi trebuit să li se permită accesul în moschee. „Avea o problemă cu asta", i-a povestit Aasim Rashid, de la Asociaţia Musulmanilor din Columbia Britanică, lui Michael Friscolanti, de la revista *Maclean*. „Le-a spus administratorilor: «Aceasta este o moschee, care se presupune că este pentru musulmani. Dar voi ce faceţi?» Unul dintre administratori i-a răspuns pe un ton răspicat: «Noi aşa lucrăm. Dacă te deranjează, poate că asta nu este moscheea potrivită pentru tine»."

Punctul de vedere al unui proaspăt convertit drogat şi în mod evident supărat pe viaţă nu prea conta pentru administratorii moscheii. Frustrat şi disperat să găsească o metodă prin care să se poată trata de dependenţa de cocaină, Zehaf-Bibeau a dat buzna într-un McDonald's din Vancouver şi s-a prefăcut că vrea să îl jefuiască. A fost arestat imediat şi adus în faţa judecătoarei Donna Sinnew.

Implora să îl ajutăm. „Sunt dependent de cocaină, dar în acelaşi timp sunt o persoană credincioasă", i-a spus el judecătoarei Sinnew, conform stenogramelor din timpul audierii. „Vreau să îmi sacrific libertatea şi să renunţ la unele lucruri, poate timp de un an, pentru ca atunci când voi ieşi să pot aprecia viaţa şi să fiu curat." Procurorul i-a recomandat judecătoarei să economisească banii contribuabililor şi să îl elibereze, însă ea l-a condamnat la închisoare. Într-un final însă, Zehaf-Bibeau

nu a primit niciun fel de ajutor pentru dependența sa și nici pentru problemele psihice.

După două luni de sevraj, Zehaf-Bibeau a acceptat să pledeze vinovat pentru o infracțiune minoră și a fost eliberat. S-a întors la moscheea din Burnaby, dar nu a fost bine primit, mai ales după ce s-a descoperit că rămânea ascuns în moschee și după ora de închidere. Când și-au dat semna că furase o cheie, i s-a interzis să mai calce vreodată în acel loc. A încercat să obțină ajutor psihiatric, dar instituțiile de sănătate mintală, lipsite de fonduri, s-au dovedit a nu-i fi de mare folos. Până la urmă a ajuns într-un centru pentru persoane fără adăpost din Vancouver, unde a rămas până în vara lui 2014.[5] Apoi s-a mutat într-un alt adăpost din Ottawa, cu vedere spre Dealul Parlamentului, și aproape de biroul de pașapoarte, unde credea el că erau în lucru documentele de care avea nevoie pentru a ajunge în Libia, unde plănuia să ia parte la luptele care izbucniseră după răsturnarea de la putere a lui Muammar el-Gaddafi. În Ottawa, s-a luptat în continuare cu dependența de droguri, dar și-a păstrat și convingerile religioase.

„Religia și Islamul îl ajutau să își găsească un sens în viață, dar nu cred că au reușit, pentru că nu i-au adus pacea dorită. Dacă încerc să înțeleg ce l-a determinat pe fiul meu să acționeze astfel, care a fost motivația lui, cred că totul a pornit de la acea cerere pentru pașaport, care i-a fost refuzată. Se simțea încolțit, incapabil să-și accepte propria viața, dar totodată și neputincios să-și construiască o alta, așa cum și-o dorea. Era furios și se simțea prins în capcană, iar singura cale de scăpare era moartea. Cred că își dorea să moară, însă nu voia să se sinucidă, pentru că acest lucru nu este acceptat de Islam. Poate că dorea să se și răzbune pe guvernul care îl refuzase, iar faptul că a ucis un soldat și apoi a atacat Parlamentul ar putea indica acest lucru, dat fiind că vorbim de simboluri ale Guvernului.

Indiferent ce motivație ar fi avut, ceea ce a făcut este greșit și condamnabil", avea să scrie mai târziu mama lui Zehaf-Bibeau.

În timp ce agențiile de securitate, cum ar fi CSIS, au înăsprit mijloacele de supraveghere în Ottawa și au adus mai mulți membri ai comunității musulmane din oraș în fața judecătorilor sub acuzația de terorism, Zehaf-Bibeau nu se afla pe radarul lor. Cel mai probabil, nici mișcarea ISIS nu îl cunoștea. În filmulețul său, Maguire menționează atacul lui Zehaf-Bibeau în felul următor: „Atacul asupra Dealului Parlamentului din Ottawa vine ca un răspuns direct la participarea voastră în coaliția națiunilor care le-au declarat război musulmanilor". Dar, în timp ce l-a aclamat pe Martin Couture-Rouleau, cel care a trecut cu mașina peste soldații din Saint-Jean-sur-Richelieu, Maguire pare să fi uitat numele lui Zehaf-Bibeau.

Couture-Rouleau era foarte atras de propaganda ISIS. Era un tip robust, dintr-un orășel de lângă Montréal, care nu a avut succes în afaceri. Compania sa, care oferea servicii de curățenie pentru exterior, dăduse faliment, dar Couture-Rouleau și-a găsit consolare printre noii săi prieteni virtuali din Orientul Mijlociu. Și-a schimbat numele pe conturile de Facebook și Twitter în „Ahmad Rouleau" și, respectiv, „Abu Ibrahim al-Canadi". Și nu era singurul. Cel puțin șase alți prieteni de-ai săi se convertiseră la Islam. El se oferise să le plătească biletele de avion către teritoriul controlat de ISIS sau către Afghanistan, însă niciunul dintre ei nu încercase să plece. Dar Couture-Rouleau a făcut-o. În 2013, ofițerii de securitate nu l-au lăsat să se îmbarce către Pakistan, dar el spera să ajungă cumva în Irak. În iunie 2014, ofițerii PRCC i-au reținut pașaportul, astfel încât orice operațiune jihadistă ar fi plănuit, nu avea decât să se limiteze la teritoriul canadian. Procurorii cercetaseră dosarele poliției și deciseseră că nu îl puteau acuza de nimic. În schimb, poliția a încercat să îl deradicalizeze. Inspectorul de poliție Martine Fontaine, împreună

cu un imam local, l-au vizitat pe Couture-Rouleau cu mai puțin de două săptămâni înainte de atac. Fontaine a povestit mai târziu: „Spunea că vrea să facă ceva ca să își schimbe viața".

Se prea poate ca Zehaf-Bibeau și Couture-Rouleau să fi fost inspirați de o chemare la arme inițiată de Abu Muhammad al-Adnani, principalul purtător de cuvânt al ISIS, de la finalul lunii septembrie 2014. Însă este sigur că aparatul de propagandă al ISIS voia ca oamenii să creadă asta.[6] Al-Adnani era înfuriat de bombardarea obiectivelor economice și militare ale ISIS de către forțele aliate. El le cerea jihadiștilor care nu ajunseseră încă pe teritoriul controlat de organizație să își verse furia pe țintele occidentale.

Într-un discurs audio de patruzeci și două de minute, postat pe internet și reluat pe Facebook și Twitter, Al-Adnani îi îndemna pe susținătorii ISIS să îi ucidă pe americani, canadieni, australieni, francezi și pe ceilalți europeni. Nu conta dacă erau soldați sau civili.

> Puneți-vă nădejdea în Allah și omorâți-i în orice mod. Nu cereți sfaturi nimănui și nu așteptați părerea nimănui. Omorâți orice necredincios, fie el militar sau civil, toți sunt de aceeași teapă. Și unii, și alții sunt tot necredincioși. Și unii, și alții participă la războiul împotriva noastră. Simțiți-vă îndreptățiți să le vărsați sângele și să le distrugeți averile și unora, și altora, pentru că hainele pe care le poartă [militare sau civile] nu înseamnă nimic.
>
> Nu rămâneți indiferenți la această bătălie, oriunde v-ați afla. Omorâți-i pe soldați, pe cei care-i sponsorizează și pe restul [necredincioșilor]. Atacați poliția, trupele de securitate și agenții de contrainformații. Amărâți-le viața și faceți-i să se teamă în permanență pentru siguranța lor. Dacă puteți ucide un necredincios american sau european – mai ales dacă

este un francez mizerabil și dușmănos -, australian, canadian sau orice alt necredincios dintre cei care ne-au declarat război și orice civil din țările care s-au alăturat coaliției împotriva Statului Islamic, atunci faceți-vă datoria față de Allah și ucideți-i în orice mod posibil. Nu cereți sfaturi nimănui și nu așteptați părerea nimănui. Omorâți orice necredincios, fie el militar sau civil, toți sunt de aceeași teapă. Și unii, și alții sunt necredincioși [...]

Dacă nu puteți face o bombă artizanală sau nu găsiți o armă, atunci luați un necredincios american, francez sau un aliat de-al lor și zdrobiți-i capul cu o piatră, măcelăriți-l cu un cuțit, călcați-l cu mașina, aruncați-l de la etaj, sugrumați-l sau otrăviți-l. Dacă nu puteți face niciunul din lucrurile astea, atunci dați-i foc la casă, mașină sau afacere. Distrugeți-i recolta. Dacă nu puteți face nici asta, atunci scuipați-l în față.

Biroul prim-ministrului canadian a transmis un mesaj prin care spunea că nu se va lăsa „intimidat de asemenea amenințări, în timp ce femei, copii și bărbați și minorități religioase întregi trăiesc în permanență sub teroare". Totuși, Canada nu a făcut schimbări semnificative în strategia de securitate.[7]

După numai câteva zile, un adolescent australian a înjunghiat doi polițiști când a mers la secția de poliție să întrebe de ce nu i-a fost aprobată cererea de eliberare a unui pașaport. Zale Thompson a scos un topor din rucsac și a atacat patru polițiști din cartierul Queens, în New York, apucând să-i rănească pe doi dintre ei înainte de a fi ucis.

Însă discursul lui al-Adnani nu a fost singurul factor motivant, și nici cei doi tineri care se presupune că au acționat în urma acestui discurs nu au fost primii canadieni care au înfăptuit jihadul acționând pe cont propriu. Musulmanii convertiți John Nuttall și iubita sa Amanda Korody, alți doi oameni ai străzii care se luptau cu dependența de droguri, au pus la cale

un atentat cu bombă asupra parlamentului provinciei Columbia Britanică, în timpul manifestărilor prilejuite de sărbătorirea Zilei Canadei din 2013. Este greu să ne dăm seama cât din planul lor a fost chiar produsul minții lor înceţoşate şi cât le-a mai fost pus în cârcă de numărul mare de polițiști care s-au ocupat de acest caz. Cei doi au fost condamnați pentru complot cu intenții criminale şi posesie de exploziv în scopul unor acțiuni teroriste. Dacă ar fi fost montată, bomba ar fi fost letală. Două alte bombe similare făcuseră ravagii la Maratonul de la Boston.

Avocata celor doi, Marilyn Sandford, a declarat: „Această crimă a fost în totalitate fabricată de PRCC. De asemenea, avem argumente că poliția a comis infracțiuni. Polițiștii au fost implicați în același tip de activități ca şi clienții noştri, sau cel puțin unii dintre ei". Totuși, în Canada, înscenarea nu poate constitui un argument care să poată fi susținut de apărare în fața juraților în timpul unui proces. După ce Nuttall, în vârstă de patruzeci de ani, şi Korody, în vârstă de treizeci şi trei de ani, au fost găsiți vinovați de jurați, avocații lor au încercat să îl convingă pe judecător, într-o a doua etapă a procesului, că, pe parcursul celor cinci luni de anchetă a poliției, în care fuseseră implicați 240 de ofițeri, aceştia din urmă au fabricat dovezi în defavoarea acuzaților. CSIS i-a identificat pe cei doi drept un cuplu inspirat de mesajele al-Qaida să lanseze un atac terorist. Când au fost arestați, Nuttall şi Korody locuiau într-un apartament la subsolul unei clădiri, luau metadonă şi îşi pierdeau majoritatea timpului cu jocurile video. Trăiau practic într-o lume fantastică şi bizară, populată de extratereştri, îngeri şi ființe supranaturale „musulmane", vrăjitorie şi teorii conspiraționiste.[8]

Cazul lor a pus poliția într-o lumină proastă, făcând-o să pară superficială şi ca inventând „comploturi" elaborate şi

fanteziste livrate de-a gata presei, intenționând să prindă astfel în capcană niște amărâți cu mintea tulburată de droguri. Însă ar fi putut Korody și Nuttall să facă vreun rău cuiva dacă nu ar fi reușit poliția să intervină? Cel mai probabil, nu vom putea găsi un răspuns la această întrebare, însă este clar că mai degrabă nu.[9]

Atacurile care au avut loc acasă, frica și dezgustul față de atrocitățile comise de ISIS în Orientul Mijlociu au fost exploatate de guvernul canadian. Partidul Conservator s-a folosit de o captură de ecran înfățișându-i pe luptători somalezi din al-Shabab pentru a crea o postare pe Facebook prin care cerea sprijinul populației pentru un nou pachet de legi antiterorism, care să le confere poliției și agenților de spionaj mai multă putere, scoțând în același timp propaganda jihadistă în afara legii. Un filmuleț cu atrocitățile comise de ISIS realizat de islamiști a fost folosit de conservatori într-o reclamă televizată din timpul campaniei electorale în care se sugera că liderul liberal Justin Trudeau ar fi fost naiv când venea vorba de terorism. Trudeau se opusese implicării Canadei în războiul aerian împotriva ISIS.

Dar sunt oare jihadiștii și islamiștii care se visează martiri cea mai mare amenințare pentru securitatea internă? Din punctul de vedere al CSIS, susținătorii supremației rasei albe și interlopii antimusulmani sunt mult mai periculoși. Probabilitatea ca aceștia să acționeze „ca niște lupi singuratici" și să lanseze atacuri pe cont propriu este mult mai mare. De fapt, neonaziștii și ceilalți rasiști albi au fost responsabili pentru aproximativ 17% dintre aceste atacuri la nivel mondial, în timp ce extremiștii islamiști au comis aproximativ 15% dintre atacuri. Din rândurile celor motivați ideologic, grupurile de culoare sunt responsabile de 13% dintre atacuri, activiștii anti-avort de aproximativ 8 procente, iar în jur de 7% dintre atacuri au fost

comise de persoane motivate de naționalism sau separatism. În 40% dintre atacuri, nu a existat nicio motivație ideologică clară. „Cei care acționează singuri tind să își creeze o ideologie proprie, care combină frustrări personale cu probleme generale de ordin social, politic sau religios. Acest studiu confirmă că terorismul pe cont propriu este rezultatul unei game de convingeri ideologice", scrie Michael Peirce, directorul adjunct al CSIS, în raportul din 2014.

De fapt, conform analiștilor CSIS, ideea că Occidentul se războiește cu Islamul îi ajută pe teroriști să recruteze mai ușor. „Grupurile teroriste internaționale pun mare preț pe radicalizarea occidentalilor, care sunt puși apoi să desfășoare atacuri teroriste în țările lor natale. Povestea că Occidentul este în război cu Islamul continuă să influențeze mult radicalizarea indivizilor și se extinde rapid prin intermediul canalelor media și al forumurilor on-line."[10] Alte rapoarte ale CSIS, obținute de Canadian Press, avertizau guvernul canadian, în luna septembrie 2014, că în Canada există o mișcare antiislamistă similară celor din Europa, care poate fi cel puțin la fel de periculoasă pentru Canada ca și jihadiștii. Criza refugiaților și a imigranților care vin din țările musulmane spre Europa a agitat și mai mult spiritele rasiste, astfel încât, până în vara anului 2015, guvernul de dreapta din Ungaria și neofasciștii din restul Europei au început să culeagă roadele fricii pe care o semănaseră pe parcursul anilor. După atacurile din Paris din noiembrie 2015, SUA și Europa au început să le trântească ușa în nas refugiaților, deși atacurile de la Paris au fost duse la îndeplinire de oameni născuți în Europa. Poate că aceasta este ceea ce și-a dorit ISIS și explică și pașapoartele siriene false găsite asupra cadavrului unuia dintre teroriști.

Capitolul 9

Salvați copiii

O, voi cei ce credeți! Să nu-și bată joc unii oameni de alții care ar putea fi mai buni decât ei. Și nici unele femei de altele care ar putea fi mai bune decât ele. Nu vă defăimați unii pe alții. Nu vă răniți unii pe alții cu porecle. Ce urât este numele rău după credință! Cei care nu se căiesc, aceia sunt nedrepți!

Sura 49, versetul 11, Coranul canonic meccan

La 16 ianuarie 2013, peste treizeci de militanți dintr-un grup de teroriști afiliați la al-Qaida au atacat un complex de exploatare a gazelor naturale din apropiere de In Amenas, în Algeria, ocupând barăcile în care locuiau 130 de muncitori străini. În ultimele momente ale atacului, unul dintre militanți a încercat să se arunce în aer cu o bombă artizanală. Era Xristos Katsiroubas, din Londra, Ontario, care lupta sub numele de „al-Taher" (Cel Pur). A trăit însă suficient de mult încât să activeze și ca negociator și translator pentru brigada Semnatarilor în Sânge, care a încercat apoi să cadă la învoială cu British Petroleum, coproprietar al complexului. Katsiroubas a fost filmat și în timp ce construia bombe sau monta o mitralieră, cu care un ostatic a spus că a tras într-un elicopter

militar algerian. A ajutat și la legarea ostaticilor occidentali cu un cordon detonant.

Prietenul acestuia din liceu, Ali Medlej, un canadian de origine libaneză, a fost ulterior identificat de unul dintre puținii supraviețuitori ca fiind unul dintre liderii atacului. Canadienii, la cei douăzeci de ani și un pic ai lor, erau mai mult decât niște tineri păcălici. Sângele vărsat în acel colț obscur al deșertului algerian a nu mai puțin de patruzeci de ostatici și douăzeci și nouă de teroriști a fost, în mare parte, din vina lor.

Katsiroubas fusese unul dintre militanții însărcinați cu paza ostaticilor. După două zile de negocieri fără rezultat cu directorii companiei petroliere și oficialitățile algeriene, Katsiroubas se simțea frustrat și irascibil. Soldații algerieni reușiseră să se insinueze între două grupuri teroriste, iar Semnatarii în Sânge nu i-au convins să se retragă. Grupul de teroriști din care făcea parte Katsiroubas, aflat în clădirea muncitorilor străini, s-a hotărât până la urmă să fugă la colegii lor din uzină. Au forțat treizeci și patru de ostatici să urce în SUV-uri și s-au îndreptat spre liniile armatei algeriene, înaintând în ploaia gloanțelor trase dintr-un elicopter militar și de către soldații algerieni. Când SUV-ul în care se aflau Katsiroubas împreună cu mai mulți ostatici s-a răsturnat, canadianul a încercat să detoneze o bombă artizanală făcută dintr-o mină și explozivi plastici. N-a funcționat. Totuși, cumva, militanții au reușit să se strângă împreună cu ostaticii și să detoneze explozivele. Când împușcăturile și exploziile au încetat, doar câțiva ostatici mai trăiau. Katsiroubas se afla printre militanții care s-au aruncat în aer în momentul în care armata algeriană a luat cu asalt uzina.[1]

Pe vremea când era student la London South Collegiate Institute, Katsiroubas s-a împrietenit cu Medlej. Mai târziu, alți

studenți au povestit despre Katsiroubas că era un puști mic de statură, cu simțul umorului, care se alăturase echipei de Menținere a Păcii din școală. Cei doi liceeni au fost luați în vizor de PRCC. Timp de patru ani au fost monitorizați de agenții canadieni, dar tot au reușit să ajungă în Africa de Nord în 2011 și să se alăture Brigăzii Semnatarilor în Sânge. Un al treilea canadian, Aaron Yoon, a mers cu ei, dar la momentul atacului asupra uzinei acesta se afla într-o închisoare din Mauritius, unde ispășea o pedeapsă de doi ani pentru terorism.

Dar ia oare Canada suficiente măsuri pentru a combate radicalismul și a preveni plecarea cetățenilor săi în state cu probleme pentru a se alătura extremiștilor? Răspunsul este evident.

În februarie 2015, Lorne Dawson, codirector al Rețelei Canadei de Cercetare în domeniul Terorismului, Securității și Societății (TSAS), a declarat unui comitet al Senatului responsabil cu analiza amenințărilor la adresa securității acestei țări că poliția canadiană și cei care fac politicile pur și simplu nu înțeleg suficient metoda de recrutare jihadistă pentru a putea lua măsuri. În același timp, senatorul conservator Daniel Lang a declarat în cadrul unei conferințe privind politicile publice că „trebuie să recunoaștem că gândirea radicală duce la acțiuni radicale". Dawson le-a spus senatorilor că extremiștii pot fi găsiți relativ ușor, dar este mult mai greu de prezis care dintre ei va încălcă până la urmă legea. Cercetările în domeniul radicalizării, a mai spus Dawson, au arătat că foarte puțini dintre cei care urmează calea radicalizării ajung să și facă vreodată uz de violență.[2] Pentru majoritatea, religia rămâne doar hrană spirituală, fără să simtă nevoia de a ucide în numele ei.

În schimb, atacurile extremiștilor par să genereze un interes în Islam ca fiind o religie de acțiune, o cauză politică pentru cei nemulțumiți și care nu se simt atrași de anarhismul unor

grupări precum Black Bloc*. Imamul celei mai mari moschei din Ottawa a raportat că între cincisprezece și douăzeci de tineri dornici să se convertească la Islam l-au abordat în primele câteva săptămâni de la atacul asupra Clădirii Parlamentului din octombrie 2015.

Cercetătorul Amarnath Amarasingam spune că pretenția ISIS de a reprezenta un nou califat le oferă musulmanilor și nonmusulmanilor un nou proiect interesant și provocator. „A fost văzut ca îndeplinirea unei profeții. [...] Devenise obligatoriu pentru musulmanii din întreaga lume să lupte pentru asta și să construiască un stat nou. Cei care i se alătură sunt în căutare de «semnificație, sens și apartenență»."

Amarasingam consideră că ISIS poate fi oprită doar dacă Irakul și Siria, împreună cu celelalte națiuni islamice, incapabile să mențină stabilitatea politică și socială în regiune, ar veni cu niște opțiuni de guvernare mai bune.

Mărturia lui Brian Fishman, expert în contraterorism, din iulie 2014, în fața Comitetului de Servicii Armate al Camerei Reprezentanților din SUA, a fost, în acest sens, profetică. El a avertizat că violența ISIS s-ar putea revărsa dincolo de Orientul Mijlociu. „Statul Islamic urmărește să răstoarne și apoi să înlocuiască orice ordine existentă în Orientul Mijlociu – și deține o putere deconcertantă, pe care o poate investi în această misiune grandioasă", le-a spus el membrilor Congresului. „Statul Islamic a atacat practic suveranitatea și granițele naționale postotomane din Orientul Mijlociu, [...] în termeni convenționali Statul Islamic devenind cea mai puternică entitate jihadistă din lume – fără o concurență reală, incluzând aici

* Grup format înaintea unor proteste, marșuri împotriva capitalismului, globalizării. Se numește așa deoarece majoritatea sunt îmbrăcați în negru, pentru a nu se deosebi foarte mult între ei și deoarece această culoare păstrează o legătură cu anarhismul (n. red.).

și al-Qaida. Spre deosebire însă de al-Qaida, Statul Islamic se concentrează *înainte de toate* mai degrabă pe proiectarea puterii sale regionale decât pe terorismul global. Totuși, Statul Islamic este atât de mare și multifațetat (incluzând câteva mii de luptători străini), încât ar fi surprinzător dacă subgrupările nu ar intenționa să întreprindă astfel de lovituri – iar politica SUA față de Statul Islamic ar trebui să își asume acest risc."[3]

Refacerea statelor din Orientul Mijlociu și transformarea lor în locuri sigure și decente în care se poate trăi – sau, cu alte cuvinte, păstrarea credinței exprimate în eșuata Primăvară Arabă – ar știrbi atracția pe care ISIS o exercită asupra oamenilor din statele cu probleme, ar opri fluxul de refugiați și emigranți și probabil ar reduce și amenințarea terorismului în Vest. Totuși, fie că este înfrântă de democrație sau prin forță, mișcarea jihadistă ar continua să se manifeste în alte state cu probleme din lumea musulmană, iar oameni precum John Maguire și Michael Zehaf-Bibeau fie ar trebui să traverseze oceanul pentru a i se alătura, fie vor acționa la îndemnul propagandei ISIS pentru a lansa atacuri acasă. Vestul a folosit forța în Afghanistan, Irak și Libia. Dronele americane au ucis oameni în Yemen, Pakistan și alte state musulmane. În majoritatea cazurilor, utilizarea forței a amplificat problemele. Iar islamismul – care se folosește de anumite părți ale dogmei pentru a justifica totalitarismul, represiunile și, uneori, genocidul – reprezintă ultima atracție, în mare vogă, printre nemulțumiți, așa cum au fost și fascismul și comunismul secolului al XX-lea. Fascismul a trebuit să fie zdrobit. Comunismul a murit parțial ca urmare a poziției sale izolate față de Vest și, parțial, ca urmare a propriilor eșecuri interne. În special după atacurile din noiembrie 2015 din Beirut, Sinai și Paris, în Vest se dezbate dacă să se folosească forța pentru a zdrobi ISIS sau pur și simplu să se încerce izolarea sa, în timp ce forțele locale duc adevărata luptă.

După alegerile din 2015, Canada a ales să se retragă din războiul aerian, lăsând pe mâna armatelor și milițiilor locale, a americanilor, francezilor și rușilor misiunea de a izola ISIS.

Liderii religioși musulmani din Canada au știut că filmulețul lui Maguire avea să facă și mai dificilă conviețuirea în pace a musulmanilor canadieni. Aceștia trebuie să facă față furtunilor generate de mass-media și informațiilor apărute în mediul virtual de fiecare dată când teroriștii pretind că acționează în numele Islamului. Extremiștii îi obligă pe liderii musulmani să asigure publicul că acțiunile criminale sunt comise de o mână de oameni de la marginea societății. De fapt, imamii din Ottawa, Toronto și Calgary sunt unii dintre cei mai vehemenți critici ai celor care folosesc o versiune denaturată a Islamului pentru a justifica violența.

După ce filmulețul lui Maguire a ajuns la știri, imamii din Ottawa-Gatineau au transmis un comunicat în care criticau declarațiile lui Maguire:

> Condamnăm categoric și fără echivoc toate tipurile de atacuri împotriva cetățenilor canadieni sau din oricare altă parte a lumii. Învățăturile religiei noastre nu îngăduie astfel de acțiuni. Prin urmare, facem apel la frații și surorile întru credință să se opună în mod deschis chemărilor la violență ale ISIS. Subliniem cu vehemență că musulmanii nu au nicio datorie să migreze către zonele controlate de grupare sau să-i asiste în orice fel, manieră sau formă la promovarea cauzei lor. Credem că musulmanii pot să trăiască în continuare, legitim, în Canada și, în același timp, să respecte toate legile acestei mari națiuni și să practice sincer, exemplar, învățăturile credinței noastre în contextul canadian.[4]

Imamul din Ottawa, Imtiaz Ahmed, spunea că musulmanii ar trebui să depisteze problemele din propria congregație:

> Dacă auzim pe cineva exprimându-și simpatia pentru ISIS, ar trebui să anunțăm autoritățile. Nu vrem ca acei tineri

să-şi facă rău sau să-i rănească pe concetăţenii lor canadieni. Am văzut noi convertiţi părăsind ţara. Maguire pare inteligent şi avea note bune la facultate. Ce-l face oare să creadă că este corect ceea ce face? Cine ar fi crezut că băiatul din vecini ar putea deveni un militant radical? Categoric, el se inspiră în acţiunile sale de undeva – fie de la universitate, fie de pe internet. Trebuie să descoperim sursa. Însă scopul acestor oameni este rănirea canadienilor sau a ţării noastre, prin urmare ar trebui să fim noi primii care să-i denunţe.

Un alt imam din Ottawa, Mohamad Jebara, vrea ca liderii islamişti şi poliţia să lucreze împreună pentru a-i ajuta pe tinerii musulmani să înţeleagă că propaganda ISIS nu înseamnă Islam. Este singura modalitate, spune el, de a preveni ca toţi musulmanii canadieni să poarte povara păcatelor câtorva oameni furioşi.

O naţiune poate lua măsuri când se confruntă cu asemenea chestiuni presante, ajungând până la bombardarea celor care instigă la bigotism şi la ură. Prevenirea este de departe preferabilă. Educaţia bazată pe compasiune este şi ea mult mai ieftină şi mai eficientă decât proiectilele. Are categoric mai mult succes decât ura şi este de departe mai productivă decât să stai cu mâinile în sân, permiţându-le astfel extremiştilor să-şi răspândească dogma plină de ură, după care să trebuiască să reacţionezi la atrocităţile lor.[5]

Musulmanii laici combat şi ei extremismul. Syed Sohail Raza este directorul organizaţiei *Muslims facing tomorrow*, formată din oameni obişnuiţi şi având ca scop separarea Moscheii de stat şi îndrumarea tinerilor musulmani, în ideea de a-i convinge să se implice şi să accepte valorile canadiene. Provocarea, spune el, este să-i convingi pe musulmani să-i alunge pe radicali din mijlocul lor şi să nu se lase atraşi de răspunsurile simpliste oferite de fundamentaliştii extremişti.

În același timp, ideea unui Islam militant trebuie smulsă din rădăcini din solul țării lor. Organizația operează și în afara țării, în acele locuri unde radicalismul pare să prindă rădăcini. Grupul lui Syed a ajutat la realizarea documentarului *Honor Diaries*, ce pune în discuție dificultățile cu care trebuie să se lupte femeile din majoritatea zonelor musulmane. Membrii organizației au convins săteni din unele țări musulmane să schimbe aria curriculară din școli, exclusiv religioasă, introducând și materii laice și ateliere practice, pe lângă religie.

„Am desfășurat un proiect-pilot în Bangladesh, unde în 2013 am declarat un sat eliberat de radicalism. Pe parcursul unui an, am reușit să transformăm 12 sate, care acum se autodenumesc «eliberate de radicalism», și chiar și în teritoriul din preajma satului există indicii care sugerează același lucru. Trebuie să vă spun că am făcut acest lucru fără ajutorul agențiilor de aplicare a legii. Am reușit prin încurajarea moderaților, punându-le la dispoziție cărți și materiale audio și video, încât să le poată explica mai departe maselor de ce este necesar să ducă o viață pașnică", le-a spus el politicienilor canadieni la începutul lui 2015.

Așadar, Raza are ceva autoritate când vorbește despre dezamorsarea radicalismului în Canada. „Trebuie să ne ghidăm după regula celor trei E: expunere, educare și eradicare. Trebuie să demascăm, să expunem acele elemente, indivizi și organizații implicate în radicalizarea tinerilor noștri; trebuie să-i educăm, cu sau fără ajutorul organelor de aplicare a legii, dar în parteneriat cu guvernul. Este imperativ să-i educăm pe tinerii noștri fără a cădea în plasa autovictimizării. Trebuie să eradicăm aceste elemente, ceea ce se va putea întâmpla numai atunci când comunitatea musulmană va ieși din starea de negare, iar organele de aplicare a legii vor dori cu adevărat să

elimine această amenințare." El s-a exprimat foarte dur în legătură cu unele grupuri canadiene de musulmani – care, spune el, nu sunt decât o fațadă pentru radicali – și la fel de dur cu jihadiștii repatriați.

Raza consideră că toți cei care se întorc în țară după ce au luptat pentru ISIS ar trebui puși sub acuzare. Canada ar trebui să fie mai vigilentă în lupta împotriva finanțării terorismului, iar autoritățile ar trebui să închidă orice loc de rugăciune care perpetuează ura. Pentru a înțelege ce se întâmplă în diaspora musulmană, organele de aplicare a legii se consultă cu musulmanii laici și moderați. Islamul politic sau islamismul trebuie explicat canadienilor și studiat în detaliu de politicieni, agenții guvernamentale și instituții educaționale, cu accentul pe evitarea „autovictimizării" ca justificare și pe „acomodarea rezonabilă".

Raza spunea că PRCC nu i-a răspuns niciodată la telefon. „Ca musulman, sunt mult mai preocupat de rezolvarea acestei probleme decât oricine altcineva din această încăpere, dar ne trebuie un partener. Încercăm pe cont propriu. Nu pare să funcționeze"[6], spunea el.

Cei care luptă împotriva jihadului au investit foarte mult timp și bani pentru a-i identifica pe tinerii radicalizați și pentru a-i deprograma. Ei văd Islamul radical ca pe un cult ce recrutează inteligent oameni plictisiți sau cu probleme, îi izolează, după care îi exploatează. Jocelyn Bélanger, profesor de psihologie la Universitatea Québec din Montréal, studiază deradicalizarea. Acesta a sfătuit Comisia Senatului pentru Securitate Națională să recomande guvernului crearea unor politici prin care tinerii radicalizați să nu mai fie tratați ca potențiali criminali sau pacienți de psihiatrie, ci ca niște tineri cu nevoi sociale nesatisfăcute.

„Cred că este foarte clar că nu există nicio legătură între sănătatea mentală și terorism." Potrivit acestuia, simpatizanții străini cu probleme mentale care se înrolează în astfel de grupări ale terorii sunt de obicei „alungați din respectivele organizații. Știm deja că societatea noastră stigmatizează persoanele care suferă de tulburări mentale. Iar acum că, pe lângă toate acestea, mai vedem în ei și potențiali adepți ai radicalismului sau potențiali teroriști, imaginați-vă ce etichete le punem acestor oameni"[7].

Canada are ceva experiență, din punct de vedere istoric, cu tineri crescuți într-o filosofie radicală și violentă. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, harta țării era înțesată de tabere unde erau închiși prizonieri de război. Soldații canadieni și experții în propagandă au purtat un război dur cu naziștii cei mai înverșunați, cu scopul de a-i atrage de partea lor pe soldații germani. Nu a fost ușor. La început, canadienii au încercat segregarea prizonierilor, scoțându-i din rândurile acestora pe cei mai înrăiți naziști. Metoda nu a funcționat. Cu ajutorul prizonierilor de război antinaziști, canadienii au scris și texte propagandiste pe care le-au distribuit în tabere. Prizonierilor li se puneau filme și erau obligați să asculte discursurile. Nici aceste metode nu au funcționat. Singurii prizonieri care dădeau semne de schimbare erau cei care erau scoși din tabere și puși să muncească pe câmp sau alături de tăietorii de lemne din diverse părți ale țării. Nu numai că și-au dat seama de minciunile propagandei germane, dar mulți dintre ei au îndrăgit Canada într-atât, încât au emigrat în această țară la sfârșitul anilor 1940 și începutul anilor 1950. Unii dintre ei au ales să locuiască în orașele izolate din partea de nord a regiunii Ontario, aproape de fostele lor lagăre, închise la momentul respectiv.[8]

Poate că deprogramatorii din timpul războiului au descoperit o parte a soluției. Oameni ca John Maguire și Xristos

Katsiroubas au crescut în municipii şi oraşe. Nu au avut niciodată şansa de a-şi folosi energia într-o activitate productivă sau provocatoare. În schimb, au locuit într-o lume unde copiii stau acasă ori au slujbe *part time* prost plătite şi care nu necesită prea multe competenţe.

Stephane Pressault, profesor de psihologie la Universitatea din Ottawa, spunea că tinerii radicalizaţi au nevoie de legături mai bune cu societatea. „Cred că ceea ce-i trădează cel mai adesea este izolarea socială. Cum îi putem aborda pe aceşti indivizi izolaţi, care nu urmează convenţiile sau majoritatea musulmană din Canada? Este ceva la care toată comunitatea [psihologilor] se gândeşte. Cum îi abordăm pe aceşti tineri care sunt predispuşi la aşa ceva?"

Jocelyn Bélanger, profesor la UQAM şi expert în radicalizare, este şi el de acord: „Este dureros să-ţi pierzi scopul în viaţă. Drumul spre obţinerea lui este, dacă vreţi să-i spuneţi aşa, lupta în numele unei ideologii radicale – care oferă semnificaţie printr-o demonstraţie de putere, rănirea victimelor şi inducerea fricii în ceilalţi". De aceea, spune el, propaganda ISIS este atât de eficientă. „Ideologia sa le dictează acţiunile care vor face din ei un erou, un martir, un star rock."

Când vine vorba de încurajarea tinerilor, nu facem o treabă prea bună. Majoritatea oamenilor consideră că sunt părinţi buni, iar meseria de profesor este acum mult mai sofisticată decât în urmă cu o generaţie, dar societatea de acum preferă să nu-i audă pe copii şi, adesea, nici să nu-i vadă. Joel Westheimer, expert american în alienarea tinerilor, spune că sistemul şcolar pur şi simplu nu are abilitatea, sau dorinţa, de a se ocupa de aceşti copii „diferiţi":

> Obiectivele educaţiei de la grădiniţă până la terminarea liceului s-au îndepărtat constant de la pregătirea copiilor pentru a deveni cetăţeni bine angrenaţi în societate, fiind

reorientate spre obiective mai limitate, cum ar fi pregătirea pentru o carieră și atingerea prosperității economice individuale. Presiunea pusă de cei care fac politici, de grupurile de afaceri, fundațiile filantropice și părinți, în contextul unei schimbări culturale mai largi în ceea ce privește prioritățile educaționale, au făcut ca școlile să fie privite în primul rând ca o treaptă de urcat spre atingerea succesul individual, în timp ce lecțiile privind responsabilitatea democratică devin tot mai inconsistente. Mare parte din reforma educațională curentă limitează tipurile de predare și învățare ce ar putea dezvolta atitudinile, aptitudinile, cunoștințele și obiceiurile necesare pentru ca o societate democratică să prospere.[9]

În cartea sa *Pledging Allegiance: The Politics of Patriotism in America's Schools*, Joel Westheimer susține că, după atacurile din 11 septembrie 2001, guvernul american a început să implementeze politici ce reduc mult analiza critică a evenimentelor istorice și contemporane. „În 2003, Lamar Alexander, senator al statului Tennessee, a introdus proiectul legislativ *Legea privind istoria americană și educația civică*, avertizând că, prin textele istorice, pedagogii nu trebuie să-i expună pe elevi la interpretări contradictorii. Educația civică, a argumentat el, ar trebui reintrodusă în școlile noastre, astfel încât copiii să crească învățând ce înseamnă să fii american... În aprilie 2008, Camera Reprezentanților din Arizona a aprobat legea SB 1108, specificând că școlile care «denigrează sau încurajează dezacordul față de valorile americane» își vor pierde subvențiile oferite de stat."[10]

În Florida, *Legea educației publice* precizează că „istoria Statelor Unite ale Americii va fi predată ca o istorie autentică. [...] Istoria americană va fi cognoscibilă, bună pentru predat și verificare". În ceea ce privește perioada Descoperirii și a colonizării, ar trebui predate doar „faptele". Deputatul Shelley

Vana, fost director al sindicatului local al profesorilor, se întreba: „Care fapte vor fi predate, ale lui Cristofor Columb sau ale amerindienilor?"[11]

Eliminarea „corectitudinii politice" din școli este parte a unei tendințe de a-i face pe copii, profesori și oricine le pune probleme oamenilor de la putere să se conformeze regulilor, spune Westheimer.

„Există o anumită doză de ironie în ideea că, într-o națiune democratică, școala îi poate pregăti mai bine pe elevi pentru a deveni cetățeni democratici, prin încurajarea supunerii față de autoritate și descurajarea lecțiilor despre mișcări și schimbări sociale." Westheimer preciza că planuri precum cele din Jefferson, Colorado, de a preda doar acțiunile „pozitive" din istoria SUA și de a minimiza nesupunerea civică „nu ajută la educarea copiilor pentru a deveni buni cetățeni, ci la însăși eliminarea ideii care stă la baza calității de bun cetățean – postulatul american de bază ce spune că noi ne alegem liderii care sunt răspunzători în fața noastră și organizăm demonstrații pașnice, prin care ne facem cunoscute opiniile și prin care analizăm critic autoritatea"[12].

Cel puțin pedagogii canadieni resping o mare parte din ariile curriculare americane, al căror scop este mai mult de a îmbunătăți punctajele la testul SAT*, mai spune el. „Asociația directorilor de școală din Canada a mers până într-acolo încât a făcut o foarte surprinzătoare «declarație de îngrijorare» privind modul de testare al elevilor și impactul asupra gândirii și învățării. Administratorii școlilor din întreaga Canadă, scriau ei, sunt «din ce în ce mai îngrijorați de faptul că politicile și practicile curente privind examinarea elevilor duc la o schimbare ascunsă sau, în

* Examen standardizat american, un test de abilități cognitive, logică și raționament (n. red.).

orice caz, neintenționată a priorităților spre o gamă restrânsă de cunoștințe și competențe de alfabetizare-numerație."[13]

Într-un fel, facem o treabă mai bună când este vorba de educarea copiilor, dar nu îndeajuns de bună încât să ne lăudăm prea mult. Programele pe care Westheimer le apreciază sunt criticate de cei care cred că elevii nu învață suficient în timpul orelor, iar programele care încearcă să le vină în ajutor copiilor mai săraci se transformă de obicei în subvenții pentru escroci și părinți leneși.

„În Ottawa, secțiunea de Q & A a programului Mic Dejun la Școala Ottawa enumeră răspunsurile la întrebarea «De ce este important acest program?». Copiii care ajung la școală flămânzi nu dau randament în clasă. Multe studii au arătat că elevii bine hrăniți sunt mai atenți, mai încrezători în sine, nu lipsesc atât de mult și manifestă mai puține probleme disciplinare. Copiii care își încep ziua cu un mic dejun sănătos, nutritiv, prezintă o reală îmbunătățire a realizărilor școlare."[14]

Mulți părinți ai copiilor din Occident care s-au alăturat grupurilor jihadiste ar dori să vadă implementate o serie de măsuri care să ajute la deprogramarea celor care dau semne că au fost radicalizați. La fel și cei care critică ISIS din interiorul comunității musulmane. Până acum, deprogramarea – tratarea celor care au luat calea extremismului ca și cum ar fi fost atrași de un cult și încercarea de a-i ajuta să înțeleagă situația în care se află și să lupte pentru a ieși din ea – a fost întreprinsă foarte sporadic. Nu numai că activiștii și agențiile nu au suficiente resurse pentru programe costisitoare și de lungă durată, dar mai trebuie să accepte și faptul că cei care citesc literatură jihadistă și sunt de acord cu ea practic nu au comis nicio crimă. Oamenii au dreptul să-și aleagă credința, religia,

şi multe dintre drepturile pe care le avem azi au fost câştigate de oameni care s-au opus şi au refuzat să se conformeze puterii şi autorităţii morale dominatoare.

Controversata lege C-51 le conferă agenţiilor de securitate dreptul de a „interveni" în contexte care par să ducă la recrutări. Legea, aprobată la începutul anului 2015, este vagă în ceea ce priveşte sensul cuvântului „a interveni", dar pare că, cel puţin, le permite agenţilor CSIS să abordeze familiile şi prietenii celor vizaţi pentru a fi recrutaţi, în încercarea de a le oferi ajutor pentru a-i convinge pe cei dragi să nu se implice şi mai mult în terorismul domestic sau internaţional.[15] Pare a fi o acţiune de bun-simţ, dar agenţiile federale nu au în mod normal dreptul de a le încălca intimitatea canadienilor, avertizându-i pe ceilalţi în legătură cu ei.

Craig Forcese, profesor de drept la Universitatea din Ottawa şi expert în contraterorism, a declarat recent, în cadrul unei şedinţe a unei comisii parlamentare, că guvernul ar trebui „să aloce bani repede şi uşor în programul iniţiat de PRCC pentru combaterea extremismului violent. Problema nu poate fi rezolvată prin procese şi penitenciare"[16].

În 2014, la fel ca multe guverne şi forţe de poliţie europene, PRCC a pus bazele unui program de Combatere a Extremismului Violent (CEV), prin educaţie şi implicarea în proiecte la nivelul comunităţii. Acest program este limitat la cei care nu au comis acte de violenţă. În momentul de faţă, CEV numără treizeci de instructori la nivelul întregii ţări.

Shirley Cuillierrier, director general al Departamentului Parteneriate şi Relaţii Externe al PRCC, spune că poliţia trebuie să pună în balanţă dreptul oamenilor la libertate de gândire şi exprimare cu nevoile societăţii, care se aşteaptă să fie protejată împotriva violenţei.

Când vorbesc despre radicalizarea violentă, nu mă refer la indivizii cu viziuni radicale sau la cei mai pătimași. Fiecare cetățean are dreptul la propriile convingeri. Eu mă refer în mod concret la procesul prin care indivizii ajung să creadă că violența dezlănțuită împotriva altora le poate ajuta cauza să progreseze. Când individul este pe cale de a ajunge, sau a ajuns deja, în acest punct, abia atunci devine un motiv de îngrijorare pentru organele de aplicare a legii și pentru societate, în general.

Și, ca de obicei, provocarea constă în identificarea celor care împărtășesc convingerile ISIS, dar vor să trăiască în pace, pe de o parte, și, pe de altă parte, a celor care au decis să urmeze chemarea la violență a ISIS.

„Indicatorii variază, de la retragere și evitarea interacțiunilor sociale și a activităților pozitive până la izolare și segregare. Cei în cauză se pot manifesta prin exprimarea unei uri crescânde sau prin îmbrățișarea virtuților violenței și prin afișarea unei mentalități de tipul «noi împotriva celorlalți». Cred că vremurile se schimbă, din perspectiva implicării comunităților și a liderilor acestora. [...] Am avut cazuri în care mamele au venit la noi și ne-au spus: «Nu mi-am dat seama ce se întâmplă, dar acum recunosc că ar fi trebuit să văd și poate aș fi acționat altfel». Aceasta este ceea ce eu numesc o schimbare a modului de gândire", spune Cuillierrier.[17]

PRCC trebuie să modereze comunicarea dintre diferitele fațiuni ale comunității islamice din Canada. De asemenea, trebuie să le câștige încrederea celor care se simt presați de mass-media, de opoziția de dreapta și chiar de unii musulmani convertiți. Imamul din Calgary, Syed Soharwardy, spune că poliția nu a făcut progrese împotriva recrutării ISIS, pe care el o numește spălare de creier. „Cum au putut niște oameni inteligenți să cadă în această plasă? Cine i-a finanțat? Aceasta

este o întrebare foarte importantă. O anchetă la nivel național ar putea să ne furnizeze răspunsul". Abordarea dură a lui Soharwardy i-a atras atenția lui John Maguire, care, în august 2014, i-a trimis acestuia mesaje de amenințare pe Facebook, numindu-l musulman deviant și acuzându-l că susținea un guvern trădător, pentru care ar fi trebuit să se simtă rușinat. „Mesajul spunea: «Syed Soharwardy, să-ți fie rușine; ești un imam deviant; susții un guvern de trădători – să-ți fie rușine. Noi luptăm pentru Islam și încercăm să punem bazele unui guvern islamic, iar tu induci oamenii în eroare»."[18]

Scott Tod, comisar-adjunct al Poliției Regionale Ontario, este de părere că forțele sale de ordine au învățat multe din ceea ce s-a petrecut la fosta tabără Ipperwash, din sud-vestul regiunii Ontario, în 1995, când au fost nevoite să înfrunte Primele Națiuni. Poliția l-a împușcat atunci pe Dudley George, unul dintre protestatari, iar investigația care a urmat după moartea acestuia a dezvăluit că poliția nu era deloc pregătită să comunice cu oameni care au revendicări în care cred. Tod a mai spus că forțele de poliție, care încă lucrau la crearea unui program atunci când Maguire a postat acel filmuleț cu amenințări, iar Zehaf-Bibeau a atacat Palatul Parlamentului, au învățat foarte repede că trebuie să reziste tentației de a folosi comunitatea ca pe o sursă de informații.

O parte din programul centrelor PRCC de Combatere a Extremismului Violent se referă la găsirea unor metode de bruiaj a sistemelor sofisticate de propagandă on-line ale ISIS. PRCC încearcă să dezvolte același tip de sisteme de combatere a terorismului cu ajutorul rețelelor de socializare, care au dat rezultate bune și în SUA. Pe lângă faptul că oferă asistență companiilor care administrează rețelele de socializare, ajutându-le să identifice propagandiști ISIS, agenții Centrului pentru Comunicații

Strategice în Combaterea Terorismului, din cadrul Departamentului de Stat, intră în contact cu ei. Uneori chiar încep discuții aprinse cu ei, deși se pare că cea mai eficientă metodă prin care pot să-i izoleze este să-i ia în derâdere.

PRCC este foarte atentă în alegerea cuvintelor folosite. Îi încurajează pe cei care lucrează la programele de deradicalizare să discute despre extremist fără a face referiri la religia musulmană. Etichetarea musulmanilor drept „ceilalți" ar genera probabil și mai mulți radicali. Unii lideri musulmani cred însă că tinerii musulmani sunt supuși la atâta presiune și se lovesc de atât de multe suspiciuni, încât le este frică să vorbească de presiunile la care sunt supuși, de teama de a nu fi etichetați.

Ministerul pentru Siguranța Publică a creat și un site web numit Dialog Extrem, al cărui scop este să-i descurajeze pe tinerii care se întorc spre radicalism. A pus și bazele Comunității de Discuții Interculturale pe Probleme de Securitate, care-i reunește pe acei lideri de comunitate care au o experiență vastă în problematici sociale și culturale. Comunitatea a fost creată în 2005, ca una dintre reacțiile guvernului federal la atacurile din 11 septembrie 20001, cu scopul de a angrena guvernul și comunitățile într-o serie de dezbateri pe termen lung. Întâlnirile au loc de trei ori pe an. Același departament guvernamental a inițiat și proiectul Kanishka, prin care sunt finanțate mai mult de treizeci de studii academice axate pe îmbunătățirea înțelegerii terorismului în contextul canadian. Cercetătorii urmăresc modul în care terorismul se schimbă de-a lungul timpului, căutând în același timp să identifice noi strategii de combatere a lui. Proiectul Kanishka a finanțat, printre altele, Centrul de Resurse Canadiene pentru Victimele Infracționalității, care încearcă să găsească metode de ajutorare a victimelor terorismului. Centrul a creat site-ul web www.TerrorVictimResponse.ca.[19]

Daniel Gallant, fost filonazist care a făcut parte din „capetele rase"*, înainte să-şi schimbe complet viaţa în 2002, după ce a fost închis pentru atacarea cu un topor a unui activist pentru drepturile Primelor Naţiuni, spune că multe dintre legile şi programele guvernamentale sunt create cu scopul precis de a-i determina pe tinerii extremişti să se predea. Gallant, care acum conduce un program de consiliere conceput pentru a ajuta la deprogramarea elementelor radicale în Columbia Britanică, crede că guvernul nu ar trebui să-şi direcţioneze programele exclusiv spre cei care sunt atraşi de Islamul radicalist. „Ceea ce facem noi este să-i punem pe toţi într-o oală sub presiune. Este ca şi cum guvernul nostru ar zice: «Hai să-i aducem până în punctul de fierbere, apoi îi scoatem şi îi înşfăcăm». Numai că, dacă îi atacăm în forţă, nu facem altceva decât să-i întărâtăm şi ei se vor adânci şi mai mult în extremism."

Alţi critici ai sistemului spun că acesta este proiectat pentru a-i incrimina pe recruţii ISIS, şi nu pentru a-i ajuta. Dar situaţia din Canada este destul de confuză, în contextul în care mare parte din legislaţie şi din agenda de lucru a guvernului Harper este complet depăşită de situaţie. În timpul campaniei din 2015, liberalii lui Justin Trudeau s-au abţinut de la orice comentarii legate de radicalismul islamic şi recrutările ISIS din Canada. Ei au ocazia să vadă ce a funcţionat şi ce nu până acum în Europa şi pot dezvolta programe menite să-i apere pe canadieni, reparând totodată o parte din daunele cauzate de propaganda islamică radicală.[20]

---

* La începutul anilor 1980, în Marea Britanie a apărut o subcultură a tinerilor – Skinheads (tineri cu „capetele rase"), având o atitudine provocatoare şi de intimidare. Fenomenul în sine a fost exportat în restul Europei, în SUA şi Extremul Orient (n. red.).

Capitolul 10

Nu există nicio lege care să oprească asta?

Ca urmare a evenimentelor din 11 septembrie 2001, din SUA, o serie întreagă de legi împotriva terorismului au început să treacă prin Parlamentul canadian. Din iunie 2015, autoritățile canadiene au dreptul de a reține pașapoartele celor suspectați că ar fi extremiști jihadiști și să le revoce cetățenia canadiană celor care au dublă cetățenie și au deja o condamnare pentru terorism, trădare sau amenințare cu arma a soldaților canadieni. (După schimbarea guvernului, în noiembrie 2015, este posibil însă ca aceste legi să fie abrogate sau îmblânzite.) Canada a urmat exemplul Australiei, unde guvernul a adoptat o serie de legi aspre după ce jurnaliști aflați la pândă pe internet au descoperit fotografii ale unui cetățean australian care ținea în mâini capetele tăiate ale unor soldați sirieni.

Pe de altă parte, în Noua Zeelandă nu există o asemenea lege prin care să poată fi revocată cetățenia unei persoane. Primul-ministru John Key a declarat pentru *New Zealand Herald*: „Bineînțeles că nu ne reprezintă [legile aspre], dar nu putem împiedica Australia să facă orice vrea. Tot ce putem face este să reflectăm dacă este corect să lăsăm un cetățean neozeelandez fără cetățenie și cred că am arătat prin poziția pe care am adoptat-o că nu suntem de acord cu așa ceva"[1].

În timpul campaniei pentru alegerile federale din 2015, prim-ministrul de la vremea respectivă, Stephen Harper, a promis legi mai dure împotriva a ceea ce el numea „turism jihadist", spunând că guvernul, dacă avea să fie reales, urma să interzică – pentru majoritatea canadienilor – asemenea călătorii către destinații unde luptă grupări teroriste precum ISIS. De asemenea, promitea că și mai multe fonduri aveau să fie alocate serviciilor secrete și că agenții de frontieră aveau să înceapă colectarea de informații biometrice – amprente, scanarea retinei, amprente vocale – de la toți cei care intrau în țară, în plus față de controlul de rutină la care este supusă în mod obișnuit orice persoană care vine în Canada pe bază de viză. „O să ne asigurăm că oamenii sunt cine spun că sunt. Îți poți schimba numele, poți falsifica documentele, dar nu îți poți modifica amprentele", susținea Harper. Anunțul a fost primit cu oarecare scepticism. Christianne Boudreau, al cărei fiu, Damian Clairmont, a fost ucis în timp ce lupta în Siria, a remarcat că guvernul nu a fost în stare să-i oprească fiul când a părăsit Canada pentru a se alătura unui grup de insurgenți din Siria afiliați la al-Qaida.

„Oricine poate să-și rezerve un bilet de avion către orice colț al lumii și, dacă vrea neapărat să plece, atunci poate zbura mai întâi într-o țară din Europa, iar de acolo către orice altă destinație. Nu este decât praf în ochii oamenilor. Nu e deloc realist"[2], spunea ea.

Guvernul înființase deja un Grup pentru Gestionarea Cazurilor de Călătorie cu Risc Ridicat. Polițiștii din întreaga țară le iau urma celor care dau semne că ar fi pe punctul de a se alătura unor grupări teroriste. Michael Zehaf-Bibeau, care a atacat Dealul Parlamentului, și Martin Couture-Rouleau, cel care a călcat în mod intenționat cu mașina doi soldați canadieni în Saint-Jean-sur-Richelieu, Québec, au fost reperați de forțele

de intervenție, iar planurile lor de plecare din Canada le-au fost zădărnicite. În schimb, aceștia au atacat aici. De asemenea, grupul efectuează și „intervenții direcționate timpuriu" către cei care nu au trecut încă pragul spre extremismul violent.

În Canada se află un Centru Integrat de Evaluare a Terorismului, creat în 2004, pentru „a centraliza și facilita integrarea informațiilor în evaluări cât mai complete ale posibilelor amenințări față de Canada, canadieni și interesele Canadei la nivel național și internațional". Facilitează, de asemenea, comunicarea informațiilor între agențiile federale. Agenții de securitate canadieni au fost întotdeauna zgârciți cu împărtășirea informațiilor deținute, ceea ce le-a atras și acuze în contextul plasării unei bombe la bordul zborului Air India din 1985, care a ucis 329 de oameni. După ce peste 100 de milioane de dolari au fost cheltuiți pe procese inutile, guvernul canadian i-a cerut lui John Major, fost judecător al Curții Supreme a Canadei, să ancheteze dezastrul. Raportul său din 2010 a descris o „serie de erori în lanț", generate de rivalitățile existente între agenții. Să sperăm că nu va mai fi nevoie de încă un masacru pentru a vedea dacă agenții secreți canadieni discută între ei sau nu.[3]

Guvernul canadian, împreună cu aliații săi, a încercat să contracareze valul de recrutări ale ISIS și ale celorlalte grupări jihadiste prin legi antiterorism care le conferă agenților de securitate dreptul de a invada viețile private și on-line ale tuturor cetățenilor canadieni. Guvernul prim-ministrului Harper, în cei nouă ani de guvernare (2006–2015), a urmat linia trasată de predecesorii liberali, prin adoptarea de legi antiterorism a căror asprime a crescut tot mai mult cu fiecare atac îndreptat împotriva lumii occidentale. Majoritatea acestor legi au fost create pentru a-i ajuta pe polițiști și pe agenții de securitate să

le ia urma celor suspectați de terorism și să-i poată reține, uneori chiar și pentru perioade lungi de timp, fără proces. Unele dintre legile adoptate după 11 septembrie 2001 au creat un nou context, în care procurorii au primit dreptul de a prezenta dovezile în audieri cu ușile închise și de a secretiza documentele cu potențială importanță pentru securitatea națională. Ideea de securitate națională a autorităților din Ottawa poate fi deconcertantă uneori. De exemplu, în 2015, avocații federali au solicitat ca dovezile prezentate într-un proces privind un contract de angajare să fie sigilate în baza legilor antiterorism ale țării, chiar dacă informațiile de la dosar nu erau altceva decât o colecție de bârfe despre familia prim-ministrului.[4]

Proiectul de lege C-51 includea prevederi prin care se scotea în afara legii „propaganda teroristă", după cum a fost numită de autorii proiectului de lege. Judecătorii au primit dreptul de a șterge astfel de mesaje propagandistice de pe internet, deși nici până în ziua de astăzi nu este foarte clar cum ar putea poliția să pună o astfel de decizie în practică. Legile canadiene consideră inclusiv susținerea teroriștilor ca fiind o crimă, cu posibilitatea de a extinde mâna legii pentru a cuprinde pe oricine face parte din sistemul de propagandă ISIS. Criticii proiectului de lege susțin că textul ar fi trebuit să cuprindă infracțiunile care au legătură cu propaganda teroristă în legile deja existente, care interzic discursul periculos. În acest fel, după cum precizează Craig Forcese, profesor de drept la Universitatea din Ottawa, oamenii ar putea fi urmăriți penal numai pentru cazurile reale de violență sau pentru amenințările proferate, și nu pentru convingerile proprii. Forcese și Kent Roach, colegul său de la Facultatea de drept din cadrul Universității din Toronto, sunt experți în legile de securitate din spațiul canadian, iar temerile lor sunt legate de faptul că legea este mult prea generală.[5]

Aceeași lege le permite vameșilor să confișteze „propaganda teroristă", împreună cu materialele obscene obișnuite și literatura bigotă pe care o aveau deja în vedere. Dar, repetăm, cum opresc vameșii mesajele de pe Twitter sau alte materiale on-line ce promovează ISIS și-i vrăjesc pe oameni, convingându-i să se alăture grupării? Încă o dată, legea acoperă o zonă foarte largă, dar nu se ocupă cu adevărat de problemă. Este foarte posibil ca eșecul înregistrat în confruntarea cu ISIS în mediul virtual să se datoreze faptului că guvernele, mai ales dacă este vorba de o guvernare în sistem dualist, cum este cea din Canada, dispun de foarte puține resurse când vine vorba de a acționa pe internet. De asemenea, această lege copiază Franța sau celelalte state occidentale, unde este ilegală promovarea sau glorificarea terorismului. Cum poate fi însă definit acest lucru? Care este diferența dintre a fi de acord, în mod pașnic, cu ceea ce face ISIS și lăudarea acțiunilor respectivei grupări? Dar poate suprimarea dreptului la exprimare liberă să fie justificată atât de categoric prin Carta canadiană a drepturilor și libertăților, ce permite limitarea dreptului la exprimare, atunci când prevederile legii sunt justificabile și proporționale cu problema ridicată?

O asemenea lege nu ar rezista unui proces în SUA. Ar fi imediat invocat Primul Amendament al Constituției SUA, care nu oferă nicio portiță de scăpare pentru discursurile a căror cenzură se pretinde a fi justificată. În schimb, SUA se bazează pe rețelele de socializare pentru a face poliție pe internet (cu ajutorul agenților de securitate care monitorizează mediul virtual) și poartă propriul război cu propagandiștii ISIS, pe care-i atacă inclusiv în viața reală, cu ajutorul dronelor. Pe parcursul anului 2015, americanii au localizat mai mulți propagandiști importanți ai ISIS, pe care i-au ucis printr-o simplă apăsare de buton pe telecomandă. În vara lui 2015, Marea Britanie a folosit o dronă pentru a-i ucide pe doi dintre cetățenii săi ce luptau

în Siria pentru ISIS.[6] Iar în noiembrie 2015, ținta americanilor a fost Jihad Johnny, călăul ISIS care a șocat cu filmulețele sale în care era înfățișat decapitând jurnaliști și voluntari.

Apariția presei tipografice a schimbat războiul. La scurt timp după ce literele mobile au fost montate la un teasc și a apărut astfel prima tiparniță de producție în masă, oamenii au început să se folosească de cuvântul tipărit pentru a-și discredita inamicii. La fel și guvernele. Era de așteptat ca această strategie să devină o parte importantă din război, deși, în contextul în care hârtia era scumpă, mulți nu știau să citească și distribuția se făcea cu dificultate, doar o mică parte din propagandă își atingea inițial scopul. În cel mai bun caz, cuvântul tipărit ajuta la ridicarea moralului trupelor și la atragerea de noi recruți. Propaganda internă care incita la revoltă era considerată trădare, iar în Anglia, începând cu 1605, atacurile la persoană erau pedepsite de lege sub titlul de calomnie.[7] La momentul Revoluției Franceze, hârtia se ieftinise și majoritatea oamenilor știau deja să citească. Regimul din Franța, nerăbdător să răspândească revoluția, a tipărit tone de materiale propagandiste în primele luni de la căderea monarhiei, în încercarea de a ademeni clasa muncitoare din restul Europei să i se alăture. Tiparnițele s-au oprit când guvernele marilor puteri ale Europei au început să se plângă.

Dar oare aveau ele dreptate? Există o asemenea regulă nescrisă sau lege internațională împotriva guvernelor care se atacă între ele prin cuvinte? Se pare că da. Cercetătorii au întors această chestiune pe toate părțile încă de la sfârșitul Primului Război Mondial, când britanicii au folosit propaganda științifică împotriva Germaniei, cu efecte devastatoare asupra moralului civililor, dar și pentru a întări impresia că SUA nu avea să susțină vreodată regimul Kaizerului.[8]

Aceste legi se regăsesc și în tratate, deși o listă cu acorduri care include și clauze anti-propagandă pare o glumă proastă. Țările afectate de revoluțiile de la 1848 au căzut de acord să oprească atacurile propagandistice dintre națiuni. Cu cinci ani înainte de izbucnirea Primului Război Mondial, națiunile care au fost responsabile pentru declanșarea acestuia, Serbia și Austria, au căzut de acord să renunțe la folosirea propagandei una împotriva celeilalte, numai că Serbia și-a încălcat promisiunea. În ultimatumul înaintat de austrieci sârbilor, în vara anului 1914, după asasinarea moștenitorului la tronul Austriei, arhiducele Franz Ferdinand, de către teroriști sponsorizați de sârbi, aceștia din urmă erau somați să pună capăt războiului de propagandă pe care îl duceau. Încă o dată, Serbia a fost de acord, numai că guvernul său, care în momentul izbucnirii crizei se afla în plină campanie electorală, împinsese deja lucrurile atât de departe, prin încurajarea propagandei care celebra asasinarea moștenitorului tronului Austriei, încât o soluție pașnică la conflictul austro-sârb devenise destul de improbabilă. Serbia a respins și alte cereri ale austriecilor, astfel încât Viena i-a declarat război.

Primul tratat semnat de Uniunea Sovietică cu SUA în timpul Marii Crize promitea că nicio parte nu avea să creeze sau să distribuie mesaje de propagandă împotriva celeilalte părți. Și chiar se pare că ambele tabere au încercat să-și respecte cuvântul dat. Germania nazistă a făcut și ea astfel de promisiuni solemne față de vecinii săi, în anii dinainte de a porni invazia împotriva lor. Naziștii s-au folosit totuși de partidele fasciste de la nivel local pentru a-și face auzit mesajul.

Astăzi, propaganda care incită la crimă este considerată crimă de război – sau cel puțin așa se pare. În mod cert, este ilegal atât să planifici, cât și să comiți un genocid. Legea internațională, aplicată de tribunalele care judecă crimele de

război, ar trebui să îi pedepsească pe cei care se fac răspunzători de astfel de discursuri, texte sau materiale video, care-i incită pe alții la înfăptuirea de crime. Acest concept juridic a fost însă aplicat destul de rar după cel de-al Doilea Război Mondial. În multe dintre cazuri a fost vorba, după cum au argumentat naziștii după război, de dreptatea învingătorilor, în contextul în care regimurile existente nu și-au predat propriii oamenii pentru a fi judecați pentru crime de război. Tribunalele care judecă crime de război cer dovezi mult mai solide care să ateste că propaganda a condus la crimă decât erau nevoiți să aducă procurorii în timpul proceselor de la Nürnberg.

Julius Streicher a fost unul dintre cei mai aprigi incitatori la ură împotriva evreilor din cel de-al Treilea Reich. Propaganda făcută de Streicher instiga la ură și violență împotriva evreilor. Spre deosebire de ceilalți criminali de război aflați pe banca acuzaților la Nürnberg, procurorii nu au putut stabili o legătură clară între Streicher și oricare dintre planurile de război. Și acesta nu a fost găsit vinovat de implicare într-un război agresiv, acuză care s-a dovedit fatală pentru naziștii seniori, generalii de top ai armatei germane sau pentru liderii militari japonezi. Până și Hitler îl considera pe Streicher mult prea nebun pentru a-i permite accesul la adevărata putere. Încă din 1922, aproape de la începutul mișcării naziste, acesta a fondat săptămânalul *Der Stürmer*, care a devenit principalul organ de propagandă antisemită nazistă. Ceea ce ar fi trebuit să fie cel mult o publicație marginală a căpătat o importanță sinistră din momentul în care naziștii au devenit actori politici importanți în primii ani ai Marii Crize, dar, imediat ce Joseph Goebbels a preluat controlul asupra principalelor publicații din Germania, nu a mai fost atât de populară, deși încă avea cititori printre cei mai înverșunați dintre naziști.

De asemenea, Streicher nu a putut fi legat în mod direct nici de Holocaust. Nu a condus niciodată niciun lagăr de concentrare și nu a existat vreo dovadă că ar fi vizitat vreodată unul. Tribunalul Militar Internațional l-a condamnat pentru contribuția la crearea mediului social și politic care a generat Holocaustul. Luând act de reputația lui Streicher, numit „instigatorul numărul 1 împotriva evreilor", tribunalul a decis că discursurile și textele acestuia „au infectat mințile germanilor cu virusul antisemitismului și i-au instigat pe germani la persecutarea activă a evreilor". Discuții despre distrugerea evreilor au apărut în *Der Stürmer* în 1938, într-un moment în care evreii erau într-adevăr supuși la persecuții brutale în Germania nazistă, dar încă nu erau uciși în masă. Propaganda sa a fost „otravă administrată de Streicher în mințile miilor de nemți, pe care i-a făcut să adopte politica național-socialiștilor de persecutare și exterminare a evreilor".

Ceea ce l-a trimis pe Streicher la spânzurătoare a fost faptul că acesta era conștient că „propaganda morții" practicată de el a constituit o inspirație pentru criminalii pe care încerca să-i stârnească. Naziștii de la putere l-au informat pe Streicher de Soluția Finală, context în care o persoană cu simțul moralității ar fi pus probabil capăt campaniei urii, însă, dimpotrivă, Streicher s-a simțit inspirat de Holocaust ca să-și intensifice mesajul propagandistic. Prin acest act, el s-a dovedit vinovat de *mens rea* (intenție criminală), necesară pentru a se da verdictul de vinovăție la acuzațiile de instigare la crime împotriva umanității. În cazul celorlalți numeroși propagandiști naziști și scriitorași care activau prin presă nu au mai existat pedepse serioase, deoarece, spre deosebire de Streicher, aceștia nu avuseseră nici cea mai mică idee cât de bine funcționa propaganda.[9]

Julius Streicher a fost văzut ca personajul ciudat din rândul marilor criminali de război. Atât tribunalul, cât şi colegii săi de pe banca acuzaţilor îl considerau un huligan. Mic, urât, chel şi cu un miros urât, Streicher era un om fără maniere sau abilităţi sociale. La procesul din Nürnberg părea destul de nebun. Nu era unul dintre lideri şi nici nu fusese vreodată. Pe la mijlocul războiului, Hitler şi acoliţii săi erau siguri că Streicher îşi pierduse minţile. În 1940 fusese exclus din postul său de la partid, din Franconia, după ce fusese prins că făcea evaziune fiscală.

Paranoia şi alte probleme psihice l-au făcut să-şi dezlănţuie ura împotriva evreilor, iar propaganda sa a devenit din ce în ce mai înverşunată pe măsură ce războiul avansa. La „Ashcan", închisoarea specială unde au fost ţinuţi marii criminali de război în lunile dinaintea procesului, ceilalţi prizonieri au refuzat să mănânce alături de Streicher, aşa încât acesta era nevoit să mănânce singur, la o masă mică. Un feldmareşal le-a spus americanilor că Streicher se spăla pe faţă şi pe dinţi cu apa din toaletă. Probabil că prizonierii, care făceau parte din pătura superioară a naziştilor, se săturaseră de criticile lui Streicher la adresa evreilor, care nu mai încetau şi deveneau tot mai obscene şi ridicole pe măsură ce procesul pentru crime de război, ce ţinea deja de luni bune, nu se mai termina. El pretindea că toţi avocaţii care i-au fost propuşi şi toţi judecătorii erau evrei. (Ceea nu era adevărat, nici în cazul avocaţilor, nici în cel al judecătorilor.)

Streicher părea atât de nebun, încât, la recomandarea sovieticilor, au fost aduşi trei psihiatri pentru a-l evalua. Au spus că era ciudat, dar în acelaşi timp suficient de sănătos pentru a înţelege ce se întâmpla la proces. Streicher a fost totuşi deştept într-o privinţă: nu a încetat niciodată să sublinieze că nu exista

nicio legătură între scrierile sale și Holocaust. Nu el plănuise uciderea evreilor europeni sau a celorlaltor minorități. Nu luase parte la genocid. Nu vizitase niciodată lagărele. Pretindea că, atunci când făcuse referiri la distrugerea evreilor după 1942, o făcuse la modul metaforic. Iar când aflase că nemții construiseră o întreagă industrie a crimei, a fost la fel de surprins ca oricare altul.

Categoric, Holocaustul ar fi avut loc și fără Julius Streicher și ziarul lui de doi bani. Totuși, scrierile sale i-au adus moartea.[10] Dintre toți marii criminali de război spânzurați la Nürnberg pe 16 octombrie 1946, Streicher a fost singurul care i-a strigat, la final, numele lui Adolf Hitler. La 14.12, Julius Streicher era scos din celula sa și dus spre spânzurătoare. Kingsbury Smith, un reporter american, a descris scena:

> În timp ce i se scoteau cătușele, iar mâinile îi erau legate, acest om mic și urât, care semăna cu un pitic, îmbrăcat într-un costum jerpelit și o cămașă albăstruie uzată, închisă până la ultimul nasture, fără cravată (în zilele sale de glorie, era recunoscut pentru hainele stridente), a aruncat o privire la cele trei eșafoade care se ridicau amenințătoare în fața sa. Apoi și-a rotit privirea prin cameră, iar ochii i-au rămas ațintiți pentru câteva momente asupra micului grup de martori. În acest moment, mâinile îi erau bine legate la spate. Doi gardieni, unul de fiecare parte, l-au dus spre ștreangul numărul 1, la stânga față de intrare. A străbătut cei aproape doi metri până la prima treaptă de lemn, dar în mod vizibil congestionat la față.
>
> Când gardienii l-au oprit la baza treptelor, pentru identificare, a scos un țipăt ascuțit: „Heil Hitler!"
>
> Țipătul acela mi-a dat fiori.
>
> În timp ce ecoul acelui țipăt se stingea în sală, îmi amintesc că un colonel american care stătea lângă trepte a ordonat scurt:

„Întreabă-l care îi este numele". Dar atunci când interpretul i-a pus întrebarea, Streicher a strigat: „Știți prea bine numele meu".[11]

Unii cercetători cred că legea internațională întocmită de Adunarea Generală a Națiunilor Unite imediat după procesele de la Nürnberg a inclus propaganda finanțată de stat printre acțiunile practicate într-un război de agresiune. În 1949, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat, cu o majoritate covârșitoare, o hotărâre denumită Elementele Esențiale ale Păcii, prin care se făcea apel la toate națiunile „să se abțină de la orice acțiuni sau amenințări, fie ele directe sau indirecte, împotriva sau la adresa libertății, independenței sau integrității oricărui stat, de la instigarea la conflicte civile sau subminarea voinței poporului în orice stat"[12]. În dreptul comun britanic, american și canadian, „principiul instigării" a fost inclus încă din 1801.[13] Între timp, acest principiu a fost introdus în majoritatea codurilor penale din Occident. Este curios că, în 2008, cu ocazia modificării codului penal, britanicii au eliminat cuvântul „instigare" din lege.

Procurorii Curții Internaționale de Justiție au încercat să se folosească de cazul lui Streicher ca de un precedent împotriva liderilor sârbi și ruandezi acuzați de crime la adresa umanității. N-a fost deloc ușor. Instanța insistă ca legătura dintre propagandă și genocid să fie una foarte clară. Curtea a decis că, în cazul liderilor sârbi care au purificat etnic o parte din țara lor, prin masacrarea sau trimiterea în exil forțat a minorităților croate și musulmane, discursul plin de ură și chiar propaganda care instiga la genocid nu au constituit o crimă în sensul recunoscut de legea internațională cutumiară.

Prea multe tentative ale Națiunilor Unite de a face din propaganda plină de ură o crimă împotriva umanității au fost dejucate de către superputeri în timpul Războiului Rece. Curtea Penală

Internațională pentru Rwanda nu a putut însă ignora propaganda extrem de virulentă dusă de mass-media ruandeză, în special de Radio-Televiziunea Celor o mie de dealuri sau de Radio-Televiziunea liberă a Celor o mie de dealuri (RTLM). Acesta era un post de radio care a funcționat în Rwanda ceva mai mult de un an, de la începutul lunii iulie 1993 până la sfârșitul lui iulie 1994. În acest timp, postul de radio a fost parțial responsabil pentru moartea a sute de mii de oameni. A dus un război de propagandă înverșunat împotriva minorității tutsi, împotriva comunității hutu moderate și majorității străinilor din zonă. Postul, care era privat, dar primea finanțări de la postul național ruandez, Radio Rwanda, instiga permanent la uciderea în masă a tutsilor. Iar odată început măcelul, a început să transmită pe larg orice informație care avea legătură cu genocidul. Martorii la genocid relatau că obiectul cel mai des întâlnit la criminali, pe lângă macete, erau niște aparate mici de radio reglate pe frecvența respectivului post de radio.

Departamentul de Stat al SUA, Reporterii Fără Frontiere și Ministerul de Informații al Ruandei au înregistrat chemarea la violență a postului. Noul regim i-a dat pe mâna Curții Penale Internaționale pentru Rwanda pe patru dintre directorii postului RTLM. Aceștia au fost judecați pentru instigare la genocid, complicitate la genocid, genocid și crime împotriva umanității. Tribunalul a decis că postul de radio i-a „încurajat pe civilii tutsi să iasă din ascunzători și să se întoarcă la casele lor sau să se îndrepte spre barierele rutiere, unde au fost urmăriți după indicațiile transmise de RTLM și uciși. [...] Transmisiunile RTLM au exploatat istoria privilegiilor tutsilor și a dezavantajelor huților și frica de insurecție armată, mobilizând populația, învrăjbind-o și înrăind-o în principal împotriva grupului etnic al tutsilor"[14]. Georges Ruggiu, care a difuzat o mare parte a propagandei anti-tutsi, a

fost condamnat la doisprezece ani de închisoare. Hassan Ngeze, acționar majoritar și editorul revistei *Kangura*, publicată de postul de radio, a fost condamnat la închisoare pe viață. Doi dintre directorii postului, Ferdinand Nahimana și Jean-Bosco Barayagwiza, au primit aceeași sentință. La apel, sentința le-a fost redusă la treizeci și șase de ani de închisoare.[15]

Trimiterea la spânzurătoare a unui singur nazist de rang inferior, nebun, și încarcerarea câtorva ruandezi nu vor opri însă valurile de propagandă instigatoare la ură din această lume și nici nu-i intimidează pe adepții ISIS, care trudesc zi și noapte să recruteze cât mai multă carne de tun și să conceapă metode din ce în ce mai perverse prin care să-și omoare victimele, pentru a realiza apoi filmulețele groazei. Propaganda care incită la război și genocid ar trebui văzută ca un act criminal ce mânjește reputația unui stat. Însă suntem departe de asta. Posturile naționale de radio și televiziune din Orientul Mijlociu difuzează emisiuni antisemite care ar fi putut foarte bine să se inspire din mintea nebună a lui Julius Streicher. Israelul se scaldă și el în propaganda anti-arabă.

Uneori, actorii care joacă în drama din Orientul Mijlociu pretind că încearcă să țină în frâu torentul de ură, atât din sfera publică, cât și din cea privată. Articolul 5 din acordul bilateral dintre Israel și Liban (Acordul israeliano-libanez privind retragerea trupelor din Liban, 2 ILM 708 (1983)) a fost semnat la 17 mai 1983, după ce Israelul invadase Libanul, în încercarea de a distruge grupul combatant Hezbollah, susținut de Iran. Acordul includea următoarea clauză: „Odată cu încheierea stării de război și în contextul prevederilor constituționale, părțile se vor abține de la orice fel de propagandă ostilă îndreptată una împotriva celeilalte". Acordul nu a reușit să mențină pacea prea mult timp, dar cel puțin a constituit un prim pas înainte în

acest sens. Nu va putea exista niciodată o pace de lungă durată, reală, între Israel și vecinii săi, până ce războiul de propagandă nu va înceta.

Clauze anti-propagandă au apărut și în alte acorduri de pace. De exemplu, articolul 3, paragraful 2, litera f din Acordul de Neagresiune și Bună Vecinătate dintre Africa de Sud și Mozambic, semnat pe data de 16 martie 1984, obliga părțile să „elimine și să interzică instalarea pe teritoriile lor a posturilor de radio, incluzându-le pe cele neoficiale sau clandestine, ce proferează elemente de [...] violență, terorism sau amenințare la adresa integrității teritoriale sau independenței politice a celeilalte"[16]. În articolul II (10) din tratatul semnat în 1988 de Afghanistan și Pakistan, ambele țări au promis „să se abțină de la a interveni în afacerile externe ale celeilalte părți contractante"[17].

În 1994, Israel și Autoritatea Palestiniană au semnat un acord de pace. Articolul XII avea ca scop oprirea războiului de propagandă dintre cele două state și ar fi trebuit să împiedice orice grup sau individ din cele două teritorii să înceapă un astfel de război. Fiecare parte trebuia să „adopte o atitudine de înțelegere și toleranță reciprocă și, în consecință, să se abțină de la provocări lansate celeilalte părți, inclusiv prin propagandă ostilă, și, fără a se face vreo derogare de la principiul libertății de expresie, va lua măsuri legale pentru a preveni astfel de instigări proferate de orice organizație, grup sau individ din jurisdicția proprie"[18].

Dacă mai are vreo importanță, Articolul 20 (1) din Pactul internațional privind drepturile civile și politice al Națiunilor Unite interzice în mod expres propaganda de război, în timp ce Articolul 20 (2) interzice discursurile care instigă la ură pe motive rasiale, religioase sau etnice.[19] Pactul limitează libertatea de expresie garantată prin același act la Articolul 19. După cel de-al Doilea Război Mondial, națiunile membre au lucrat la un fel de cadru legal care să scoată în ilegalitate propaganda ce

instigă la violență. Din nefericire, politica Războiului Rece le-a stat în cale. Unele țări, cum ar fi Canada, au adoptat până la urmă propriile legi împotriva discursurilor care instigă la ură și violență împotriva anumitor grupuri, chiar dacă arareori au fost puse în aplicare, iar acuzații nu au fost aduse decât atunci când se părea că propaganda îi viza pe locuitorii Canadei. Legea internațională „Propaganda de război" (inclusă în legea canadiană și, de altfel, în cea a majorității celorlaltor țări) a fost interpretată în sens foarte restrâns, fiind definită ca „instigare la război". Propaganda care viza subminarea valorilor celorlaltor națiuni sau chiar contestarea dreptului acestora la propria existență nu pare să fie acoperită de legea internațională, mai ales dacă respectiva propagandă este creația unor indivizi, și nu a unor guverne. În decursul lungilor negocieri din timpul elaborării Cartei Internaționale a Drepturilor Omului, delegatul Braziliei a fost cel mai aproape de ceea ce s-ar numi o argumentație pentru introducerea de legi împotriva discursului care instigă la ură. El a și explicat că prin „discursuri care instigă la ură" se referea la „formularea repetată și insistentă a unei opinii cu scopul de a crea un climat de ură sau de lipsă de înțelegere între două sau mai multe popoare și de a le conduce, eventual, chiar la un conflict armat"[20]. Țările occidentale s-au opus însă acestei interpretări.

Până la dezvoltarea internetului, propaganda de tip ISIS nu era văzută ca o problemă care să necesite prea multă atenție. Nimeni nu a încercat să răspundă la întrebări serioase de genul: Cum ar putea fi aplicată o lege antipropagandă? Cine ar putea veghea la aplicarea ei? Cine ar judeca un astfel de proces, în cazul intentării unuia? Și, practic vorbind, cum ar putea fi oprită apariția acestui tip de propagandă? Unele guverne, inclusiv cel canadian, au introdus măsuri antipropagandă în legile

antiterorism de după 11 septembrie 2001. Aceste măsuri contraziceau însă drepturile privind libertatea de expresie stipulate în constituțiile democratice, rămânând la latitudinea tribunalelor să decidă dacă ceva ce un anumit grup etnic acuza drept „propagandă" nu încălca cumva drepturile celeilalte părți la „liberă exprimare". În Canada, cultivarea urii față de un grup rasial, etnic sau religios este ilegală, dar până acum singurele procese care au avut loc au vizat instigarea la ură față de alți canadieni, și nu instigarea la crimă împotriva străinilor. Și, oricum, astfel de procese sunt rare, având în vedere că demararea lor necesită aprobarea personală a fiecărui ministru de Justiție sau procuror general, din fiecare provincie. Și nimeni nu va pune sub acuzare un adolescent care se entuziasmează la vederea unor oameni închiși în cuști și înecați.

Iar guvernele occidentale nu sunt nici ele cu adevărat convinse că pot să controleze mediul virtual sau, dacă lucrurile iau o întorsătură foarte urâtă, să-l închidă. Chiar și în state cu regimuri represive precum China și Coreea de Nord, cei care doresc cu adevărat tot vor reuși să vadă ceea ce vor să vadă. Rafal Rohozinski, membru senior al Fundației SecDev din Ottawa, care se vrea un *think tank**, operând la confluența dintre tehnologie și schimbare socială, studiază conflictul și procesul de radicalizare din Siria, Irak, America Latină și Comunitatea Statelor Independente (formată din bucăți ale fostei Uniuni Sovietice). Organizația primește fonduri de la guvernul canadian pentru studierea procesului de radicalizare și a

* Termen ce caracterizează o organizație de persoane specializate sau chiar o singură persoană competentă care oferă, de regulă gratuit, informații necesare pentru a crea, înlătura, organiza sau optimiza un anume compartiment funcțional al societății, așa cum ar fi optimizarea structurii militare, economice, politice, culturale la nivel local, regional, statal sau chiar global (n. red.).

populației expuse riscului. Rafal Rohozinski este de părere că, dacă s-ar închide internetul, oamenii și-ar crea propriul internet, așa cum au făcut-o oamenii de știință sovietici. Mai mult de două treimi din populația lumii are acces la servicii de internet de bandă largă și în prezent există mai multe telefoane mobile pe glob decât oameni. El a explicat în fața unei comisii parlamentare:

> Din experiența noastră de peste 14 ani, putem spune că majoritatea statelor care au încercat să restricționeze accesul la internet au eșuat în mod lamentabil. Invariabil, indivizii vor găsi o metodă prin care să păcălească sistemul. Dacă vor dori să acceseze anumite site-uri, vor găsi o cale de a o face. Dacă nu vor găsi ceea ce caută pe paginile disponibile, atunci vor găsi pe *dark web*. De fapt, până acum aproximativ trei ani, multe dintre forumurile folosite pentru coordonarea celulelor jihadiste erau găzduite pe *dark web*, unde există mai multe site-uri care nu pot fi văzute pe internetul public și care necesită autorizație de acces.
>
> Este extrem de dificil să controlezi internetul cu mijloacele tehnice avute la îndemână. [...] Dacă, de exemplu, ne adresăm guvernului Federației Ruse și spunem „Vă rog să faceți în așa fel încât site-ul X să nu mai poată fi găzduit de serverele furnizorilor de servicii de internet de pe teritoriul Federației Ruse", răspunsul ar fi: „Sigur că da, o să facem asta, imediat ce veți începe să blocați aceste cinci site-uri cecene găzduite în ultimii cinci ani în SUA și pe care v-am tot rugat să le închideți». Din acest punct de vedere, procesul este foarte dificil.
>
> În același timp, am ajuns astăzi să utilizăm metode destul de sofisticate în lupta împotriva pornografiei infantile din mediul on-line, prin crearea de organizații nonguvernamentale care aprobă accesările pe anumite site-uri. Cu alte cuvinte, aceste organizații creează o serie de obstacole pentru utilizatori, cum

ar fi limitarea vitezei de internet, care cel puțin îi determină pe vizitatorii întâmplători să renunțe să mai intre pe paginile respective. Pentru mine, acest tip de abordare foarte, foarte blândă este cea mai potrivită, pentru că rezolvă 75% din problemă, reprezentată de cei care ar putea accesa astfel de site-uri accidental, atât timp cât nu există niciun impediment. Însă este adevărat că nu rezolvă problema restului de 25%, care vor continua să acceseze paginile respective, dar aceasta este o altă provocare pe care trebuie să o rezolvăm.

Tot el mai spune că guvernele Canadei și ale altor state din Vest nu au înțeles exact schimbările aduse de noile canale media:

Sunt cu adevărat surprins, având în vedere importanța pe care o joacă în prezent mediul virtual în această relație dintre cele două lumi, cea on-line și cea off-line, că nu s-a format încă nicio Comisie Regală care să discute acest subiect în întreaga sa complexitate – și nu doar cu privire la impactul avut asupra radicalizării sau asupra securității naționale, ci și cu privire la impactul avut asupra canadienilor și relațiilor dintre ei, în calitate de cetățeni, și stat sau alte instituții. După cum văd eu lucrurile, din acest punct ar trebui să pornim înainte de a ne pune întrebarea esențială dacă, până la urmă, pot fi sau nu stabilite astfel de norme pentru raportarea conținutului radical publicat on-line.

Guvernele nu pot să adopte pur și simplu niște legi dure și să rezolve cu bâta problemele cauzate de internet. În primul rând, acesta a devenit omniprezent în ziua de astăzi. În al doilea rând, oamenii obțin multe beneficii de pe urma internetului și devin suspicioși de fiecare dată când guvernele încearcă să le limiteze ceea ce vor să vadă sau să spună. Internetul i-a transformat pe cititori în scriitori și editori și le-a oferit oamenilor o vastă cantitate de informații și opinii la care înainte nu

aveau acces decât occidentalii bogați din mediul urban. Orice asalt dur asupra acestuia ar eșua, consideră Rohozinski.

> Una dintre lecțiile pe care le-am învățat recent [...] este nevoia de înfrânare – de a adopta întotdeauna o atitudine mai conservatoare cu privire la viața privată și de a evita să privim contra-narațiunea sau lupta împotriva extremismului violent exclusiv din perspectiva siguranței sau securității naționale.
>
> Marginalizarea populațiilor deja marginalizate prezintă riscul unei adeziuni mai sistemice și intransigente la ideologiile violente. Aceasta este o lecție pe care au învățat-o liderii comunității noastre și forțele de poliție din provincia Saskatchewan, de exemplu, și alții care au experimentat alături de comunitate astfel de metode de reducere a violenței.[21]

Și totuși, valuri de ură încă există. Brian Dickson, președintele Curții Supreme a Canadei, avertiza publicul, prin decizia sa vizând cazul Ernst Zündel, asupra pericolelor reprezentate de discursurile de instigare la ură:

> Ura înseamnă distrugere, iar ura împotriva anumitor grupuri duce la insensibilitate, bigotism și la distrugerea atât a grupului țintă, cât și a valorilor societății noastre. În acest sens, ura poate fi considerată o emoție extremă, care contravine rațiunii; un sentiment care, atunci când este direcționat împotriva membrilor unui anumit grup, implică faptul că acei oameni trebuie disprețuiți, desconsiderați și maltratați doar pentru că aparțin grupului respectiv.

Ura încă trece liberă granițele, protejată de incapacitatea guvernelor de a coopera pentru a o putea opri, ajutată de rețelele de socializare și furnizorii de servicii de internet care nu au la dispoziție resursele necesare pentru a o bloca și, uneori, apărată și de aceia care cred că dreptul la liberă exprimare acoperă și instigările la genocid și trafic de sclavi.

Capitolul 11

Doliul

Mitul nu neagă faptele, le purifică, le transformă în ceva inocent, le conferă o justificare naturală și externă, o claritate care nu constituie o explicație, ci o afirmație, [...] anulează complexitatea acțiunilor umane, le conferă simplitatea esenței, [...] creează o lume care, lipsită fiind de profunzime, este lipsită și de contradicții, o lume complet deschisă care se complace în ceea ce este evident, stabilește o claritate binecuvântată: lucrurile par să însemne ceva prin ele însele.

Roland Barthes, revista *Saturday Night*,
18 septembrie 1920[1]

Patricia Earl a aflat din presă despre moartea fiului ei, John Maguire. La 13 decembrie 2014 avuseseră loc raiduri aeriene ale aliaților în Kobani, iar odată cu noul an kurzii și-au reluat atacul pentru a recuceri orașul în întregime. Peste 400 000 de oameni au fugit atunci din regiunea Kobani, din calea luptelor. Pe măsură ce iarna înainta, jumătate din populația de douăzeci și două de milioane a Siriei își părăsise deja casele și aproape jumătate din refugiați reușiseră să fugă din țară. Însă John Maguire nu avea să mai plece niciodată din Siria. S-a spus că ar fi fost ucis alături de un alt luptător ISIS. Știrile despre

moartea lor au fost postate pe Twitter de Abu Saman, un soldat al organizației din nordul Siriei, preluate de Amarnath Amarasingam și, în scurt timp, și de mass-media. La numai câteva săptămâni după ce a fost asaltată de presă în legătură cu filmulețul în care apăruse fiul ei, reporterii o hărțuiau din nou pentru a-i afla reacția la aflarea morții fiului. Earl era nervoasă: „Nimănui nu-i pasă. Chiar nu le pasă. Ei nu l-au cunoscut când era copil. Acesta nu este copilul pe care l-am crescut. Și nu vreau să mai comentez, da?"[2] Le-a spus reporterilor că vorbise recent cu fiul ei, pe Skype. „I-am spus: «John, câți oameni trebuie să ucizi? Este greșit. De ce?»

Maguire îi spusese tatălui său vitreg că se află în Siria pentru că „frații [săi] erau maltratați".

Earl nu a fost surprinsă de vestea privind moartea lui Maguire: „Într-un fel, m-am cam pregătit pentru acest moment, încă din ziua plecării sale, pentru că mă gândeam că nu pleacă într-un loc bun. Niciodată nu m-a deranjat ce credință avea și nici într-un milion de ani nu m-aș fi gândit că are să-l împingă la asemenea acțiuni. Dacă acesta a fost drumul lui și atât timp cât nu făcea rău nimănui, e în regulă. Nu a existat nimic îngrijorător în comportamentul lui".

Unui reporter care a vizitat-o acasă i-a arătat fotografiile de familie: „Nu pare un terorist. Cum poate un copil atât de frumos să treacă de cealaltă parte? Așa ceva te depășește". Totuși, ea nu-l abandonase. Vorbeau destul de des pe Skype și ar fi mers inclusiv în Siria la nunta lui cu o fată de nouăsprezece ani pe care o întâlnise când era deja în ISIS, numai că nu a fost posibil.[3]

Și totuși, o simplă postare pe Twitter nu putea fi luată drept o confirmare reală a morții lui John Maguire. În aprilie 2015, Interpolul a emis o notificare de tip „cod roșu", un fel de mandat internațional în vederea arestării lui John Maguire.

Unul dintre cei cu care Maguire călătorise spre Siria, Khadar Khalib, un student de douăzeci și trei de ani de la Colegiul Algonquin, se regăsea și el pe lista celor căutați.[4] PRCC formulase deja acuzații de terorism împotriva lui Maguire și Khalib și îl pusese sub acuzare și pe Awso Peshdary, fostul președinte al Asociației Studenților Musulmani de la Colegiul Algonquin, pentru recrutarea lui Maguire. Poliția îl acuza pe Peshdary că era vânător de talente pentru ISIS, acționând în zona capitalei canadiene. În momentul arestării, Peshdary lucra pentru un centru de sănătate comunitar din Ottawa, unde desfășura un program de *after school* pentru copii. Deși mai fusese implicat într-o investigație de terorism, Peshdary nu avea cazier, astfel încât verificarea standard a cazierului făcută de către angajator nu a dezvăluit nimic suspect.[5]

Christianne Boudreau este o victimă a Jihadului. Fiul ei, Damian, este mort. Ea se străduiește să-și câștige existența și să păstreze unitatea în ceea ce a rămas din familia ei. Dintre toate mamele canadiene care și-au pierdut fiii în războaiele și insurecțiile din lumea islamică, Boudreau este cea mai cunoscută de public. Deși nici nu și-a ales și nici nu și-a dorit acest lucru.

Fiul său, Damian Clairmont, s-a născut în 1992, la Halifax. Cinci ani mai târziu, Boudreau și fiul ei s-au mutat la Calgary, tatăl copilului rămânând în urmă. Damian era un copil oarecum retras. În școală era adesea hărțuit și nu părea să fie vreodată fericit. În primul an de liceu, Damian a căzut într-o depresie profundă, refuzând să meargă la școală. A devenit temător și anxios și refuza să mai iasă din casă. La șaptesprezece ani, a decis că suicidul era cea mai bună alegere pentru a pune capăt suferinței sale și a băut antigel.

Nimeni nu se aşteptase să supravieţuiască. Antigelul afectează creierul şi organele vitale. După ce a scăpat, a încercat să îşi găsească un scop în viaţă. În acelaşi timp, psihologul i-a sugerat că, în loc să se întoarcă acasă, ar fi fost mai bine dacă şi-ar fi găsit un apartament unde să se mute. „Ideea era că, dacă s-ar fi întors acasă, risca să sufere din nou de agorafobie şi depresie. Dar nu ar fi trebuit să fiu de acord. În fiecare zi regret că l-am forţat să înfrunte lumea de unul singur", spunea Boudreau. Damian a putut să-şi închirieze un mic apartament din alocaţia pe care o primea ca persoană cu dizabilităţi.

A început să meargă la o moschee din centrul oraşului Calgary. Mama sa l-a susţinut în decizia de a se converti. Pentru prima dată în viaţă, părea calm şi împăcat cu sine, cel puţin la început. Până când un recrutor jihadist din mediul on-line şi-a dat seama cât era de vulnerabil. Damian îşi petrecea majoritatea timpului în moschee citind şi rugându-se. A început să-şi sâcâie mama şi prietenii cu teorii ale conspiraţiei legate de evenimentele de la 11 septembrie 2001 şi să asculte, pe computer, predici lungi, agresive, ţinute de lideri jihadişti. În răstimpurile când nu îşi mustra mama pentru ceea ce el considera ca fiind maltratarea musulmanilor în Occident, era foarte tăcut. (Boudreau spunea că fiul ei nu vorbea niciodată despre visurile lui, dar poliţia i-a spus mai târziu că visurile au reprezentat un factor motivaţional foarte important pentru cel puţin unul dintre indivizii din cercul de extremişti al lui Damian.)

Boudreau crede că moscheea atrage tot felul de oameni. Aflându-se în centrul oraşului, reprezintă un punct de atracţie pentru oameni care sunt în trecere prin Calgary, inclusiv extremişti aflaţi în drum spre câmpurile petroliere din apropiere, unde speră să câştige bani pentru a putea traversa apoi oceanul. Poliţia, care încearcă să adune informaţii despre extremiştii din

Alberta, are dificultăți în a urmări cine vine și cine pleacă, dar CSIS a reușit să-l repereze pe Damian și a început să-l urmărească.[6] Totuși, Damian a făcut parte dintr-un grup de patru sau cinci extremiști care au reușit până la urmă să își croiască drum până în Siria.

„A întâlnit un individ (un recrutor care avea legături cu moscheea din Calgary) pe la începutul lui 2011 și a plecat în Siria la sfârșitul lui 2012. Când a fost recrutat, Damian încă era apropiat de familie, în special de fratele lui mai mic. ISIS i-a distrus însă această legătură. Era ca un cult. Părinții nu pot controla cu cine vorbesc copiii lor pe internet. Iar Damian locuia oricum singur. Nu puteam să dau buzna în apartamentul lui și să încep să scot tot din priză. Făcea parte dintr-un grup în care fiecare îl ajuta pe celălalt să își întărească credința, iar internetul ajuta și el la consolidarea acestor convingeri. Recrutorii caută oameni vulnerabili, pătimași și inteligenți", a povestit Boudreau.

Boudreau nu a bănuit nicio clipă că fiul ei plănuia să plece în Siria. Damian îi vorbise despre planul lui de a studia limba arabă în Egipt și de a deveni imam, dar ea nu-l luase în serios. Cu excepția câtorva excursii în Noua Scoție, Damian nu călătorise niciodată. Încă încerca să își depășească agorafobia și anxietatea care altădată îl ținuseră închis în casă.

Numai că Damian chiar a plecat. A zburat de la Calgary până la Seattle, apoi până la Amsterdam și Istanbul. Într-un final, și-a sunat mama, dar a mințit-o spunându-i că se afla în Egipt. Vreo două luni, Boudreau l-a crezut, până când agenții CSIS i-au bătut la ușă. Atunci l-a sunat pe Damian, iar acesta a recunoscut că era în Siria și că lupta sub numele de Mustafa al-Gharib și Abu Talha al-Kanadi, alături de grupul al-Nusra afiliat la al-Qaida. Apoi nu a mai auzit nimic de el timp de mai multe

săptămâni. Iar când el o suna în sfârşit, auzea adesea în fundal zgomotul făcut de artilerie şi alte arme.

Damian decidea când vorbeau. Îi trimitea mamei sale un SMS, anunţând-o că era disponibil. Mama lui îşi făcuse un abonament telefonic cu minute internaţionale nelimitate.

> Au perioade lungi de timp în care nu li se dă voie să comunice. Odată ajunşi la destinaţie, sunt trimişi în tabere de instrucţie izolate. Acolo trebuie să-şi predea paşapoartele. Sunt persoane care îi supraveghează tot timpul. Urmăresc ceea ce fac şi cu cine vorbesc. Nu îi lasă să doarmă. Apoi, după vreo două luni, pot vorbi cu familiile lor, dar sunt antrenaţi să iniţieze discuţii în contradictoriu şi să deschidă subiecte provocatoare, care să ducă la crearea unor disensiuni cu familiile lor.
>
> La un moment dat chiar a apărut o astfel de discuţie. Mi-a trimis un SMS prin care îmi spunea că e un moment bun ca să vorbim, iar eu l-am sunat în Siria. Ne-am certat îngrozitor şi nu am mai vorbit pentru un timp. Câteva săptămâni mai târziu, m-a contactat pe Facebook. Îmi spunea că nu se simte în largul lui când eu îi spun „Te iubesc" şi „Îmi e dor de tine". Îmi zicea că încerc să îl fac să se simtă vinovat ca să se întoarcă.

A fost ultima dată când Damian a vorbit cu mama sa, iar faptul că discuţia s-a transformat într-o ceartă încă o macină pe aceasta.

Damian a încercat să se folosească de reţelele de socializare pentru a-şi justifica decizia de a lupta pentru al-Nusra. I-a spus lui Steward Bell de la *National Post*:

> Grupările al-Qaida există de multă vreme, doar că în ultimul timp şi-au crescut semnificativ rândurile. Luptele interne sunt insignifiante şi de obicei durează o zi sau două, dacă nu doar câteva ore. De regulă, este vorba de grupuri care elimină alte grupuri implicate în omoruri, violuri, furturi, consum sau

trafic de droguri și adesea chiar colaborează cu regimul, astfel că, aici, puțini se plâng cu adevărat.

Cât despre grupările afiliate la al-Qaida, acestea nu fură, nu violează, nu vând droguri, nu ucid sau răpesc pentru răscumpărare și așa mai departe. Sunt cele mai eficiente dintre forțele de luptă de aici și în multe cazuri ele rezistă în fața regimului și a prietenilor acestuia fără niciun alt ajutor, chiar dacă luptele se duc în mai multe locuri deodată, în timp ce mulți alții preferă să stea în baze și să se îmbogățească săvârșind tot felul de crime și profitând de banii/ajutoarele primite din străinătate. Nici pe mine și nici pe prietenii mei nu ne deranjează, astfel că nu mă pot plânge de ei, chiar dacă părerile noastre diferă în multe cazuri. Mă aflu aici deoarece cred într-o cauză.

În 2014, Damian a fost capturat lângă Alep de Armata Siriană Liberă și executat la scurt timp. Al-Nusra a distribuit un e-mail și a făcut un anunț pe rețelele de socializare, menționând că atât Clairmont, cât și ceilalți care au murit împreună cu el trebuie să fie comemorați ca martiri.

Boudreau a ales să-și comemoreze fiul prin lupta pe care o duce pentru a-i ajuta pe tinerii ca el. Are o slujbă de contabil cu normă redusă și își petrece între cincizeci și șaizeci de ore săptămânal ca voluntar în grupurile care luptă împotriva radicalizării. A fost în Europa, SUA și pe întregul teritoriu al Canadei. Însă în vara anului 2015 era supărată, frustrată și în același timp îngrijorată că nu avea să mai poată face acest lucru pentru mult timp. O măcina mai ales faptul că guvernul canadian pune accentul pe investigații și arestări în loc de prevenție. Faptul că niște agenți au fost plătiți să-l urmărească pe Damian nu l-a împiedicat pe acesta să plece în Siria. Boudreau spune:

În Europa, familiile încep să caute ajutor și să-l obțină de la guverne și grupuri de sprijin. În America de Nord, este

mai mult un joc de-a cui e vina, iar cei blamaţi sunt cel mai adesea părinţii.

Adevărul este că noi [părinţii şi alţi voluntari] trebuie să facem totul. Sunt persoane în PRCC care încearcă să sprijine familiile. Sunt persoane care îşi dau seama că închisoarea nu este cea mai bună metodă de a rezolva această problemă.

Dar nu aceasta este politica oficială. Nu primim niciun ajutor de la guvern. Toţi suntem voluntari. Nu am nicio finanţare. Costurile suplimentare aproape m-au băgat în faliment. Sunt contabilă cu jumătate de normă, dar am primit un ultimatum de la angajatorul meu să nu-mi mai iau liber pentru cealaltă activitate. Veniturile mele abia îmi ajung pentru ipotecă.

Avem nevoie de investiţii mult mai mari pentru intervenţii. Când „Extreme Dialogue" [o organizaţie ce se folosea de un site web pentru a combate recrutarea jihadistă] a rămas fără bani, guvernul a refuzat să-i dea fonduri. Banii se duc la CSIS şi pe implementarea de noi legi antitero, în timp ce pe preventii nu se cheltuieşte nimic. Ei cred că soluţia este închisoarea. Dar la un moment dat tot vor ieşi din închisoare. Nu realizează oare guvernul ce bombe cu ceas creează prin aruncarea acestor oameni în închisoare? Sunt interesaţi doar de sloganele lor politice, însă în astfel de situaţii nu mai este loc de politică.

Stresul a dus la certuri cu actualul ei partener de viaţă. „Este greu când ai o familie compusă din doi adulţi şi copii proveniţi din relaţii anterioare. Activitatea mea pune o presiune de nesuportat asupra familiei. I-am făcut faţă numai datorită sprijinului de care am avut parte." Dar după aproape doi ani de campanii, cercetare şi interviuri, era lefteră, maşina avea nevoie de reparaţii de sute de dolari şi ei îi era teamă că partenerul de viaţă nu avea să mai suporte mult timp această situaţie.

Totuși, mai spune ea, alte familii nu au reușit să facă față problemelor atât de bine.

> Partea cea mai proastă este că restul societății nu vede reacția în lanț. Părinții aflați în această situație încep să consume droguri și alcool. Unii dintre ei ajung să trăiască pe străzi. Unii dintre copii, frații celor care s-au alăturat ISIS, ajung să fure din magazine sau să facă cine știe ce alte lucruri. Iar aceste familii nu au parte de niciun ajutor.
>
> Sunt dimineți în care mă trezesc cu imaginea lui în minte. Mă gândesc la el și la felul în care a murit. [7]

Ahmed Hirsi, al cărui fiu a fost ucis în Siria, declara că nu avusese nicio idee că acesta plecase spre Orientul Mijlociu. Într-un interviu pentru *The National* de la CBC, Hirsi a spus: „Fiule, ei îți spală creierul. Ce e în Siria? Nu știu. Nu am fost niciodată acolo. L-a chemat pe fratele lui, pe Liban, și i-a spus: «Uite ce e, eu și cu ăștia trei, verii mei, plecăm în Siria. Pa, pa. Pa, mamă, pa, tată. Pa-pa»"[8].

Toți patru au murit în lupte.

Nu va exista niciodată o paradă pentru veteranii de război ISIS sau cel puțin nu în Vest. Nici vreun monument ridicat în memoria lor. Și nu vor fi create nici legende în jurul lor, cum sunt cele care au apărut în ultima vreme despre veteranii Războiului Civil Spaniol (după ce au fost ignorați decenii de-a rândul). Dar ei vor continua să fie considerați martirii ideologiei religioase și politice a organizației. Aproximativ unul din cinci canadieni plecați să lupte în țări islamice – Siria, Irak, Libia și Somalia – au murit deja. Aproape toți ceilalți rămași în viață se află încă departe de casă, familiile întrebându-se dacă mai trăiesc sau nu.

Familia unei tinere de douăzeci și trei de ani pe care CBC News a numit-o Aisha, pentru a proteja identitatea ei și familiei, spunea că se teme că nu o vor mai vedea vreodată. În vara anului 2014, Aisha, brusc și fără să spună nimănui nimic, a părăsit Edmonton cu destinația Siria, împreună cu una dintre prietenele ei. Înainte de a se alătura ISIS, participase la niște cursuri on-line despre Coran care, după spusele familiei, au radicalizat-o.

„Toți eram plecați la serviciu, iar când ne-am întors acasă lucrurile ei dispăruseră. Își împachetase toate hainele de iarnă, și-a luat laptopul și a plecat. A fost lucrul cel mai devastator, cel mai înspăimântător, cel mai șocant din lume", a povestit sora ei mai mare.

La fel ca Boudreau, familia Aishei îi acuză pe cei din CSIS că au permis copilului lor să plece din Canada, deși s-ar putea argumenta că o persoană hotărâtă, sprijinită de o rețea a terorii cu buzunare largi, poate oricum să găsească o cale de a părăsi țara. Agenții CSIS au vorbit cu familia Aishei înainte ca aceasta să fugă în Siria, dar exclusiv pentru a obține anumite informații, nicidecum pentru a oferi sfaturi utile. Au prevenit totuși familia că pe contul Aishei de pe Twitter apărea un steag ISIS și că ea făcea deja parte din rețeaua de răspândire a propagandei ISIS.

„Ne-au spus că interacționa cu persoane posibil periculoase care o influențau negativ, dar nu ne-au dat suficiente detalii și totul era foarte vag. Dacă mi-ar fi arătat e-mailurile între sora mea și această fată, [...] dacă m-ar fi lăsat să ascult înregistrările convorbirilor lor despre planurile de plecare, i-aș fi rupt pașaportul. Nu aș fi lăsat-o nici în ruptul capului să plece dacă aș fi știut că vrea să ajungă în cea mai îngrozitoare zonă de război", a povestit sora ei.

Familia Aishei spune că recrutorul din Edmonton care ținea cursul on-line despre Coran încă se află în oraș. Sunt furioși că rețeaua prin care a fost recrutată Aisha, și care pare să aibă membri în Alberta și Québec, este încă, după toate probabilitățile, operațională. Între timp, familia mai păstrează legătura cu ea prin SMS-uri și prin intermediul rețelelor de socializare, dar știu că pierd bătălia cu ISIS, care nu o va lăsa să plece niciodată.

„Pe măsură ce a trecut timpul, a început să vadă realitatea într-o lumină diferită, iar acum își dă seama că acolo nu este așa cum credea ea că va fi. Moralul ei este la pământ. Când vorbim cu ea, pare tristă și stresată", a declarat sora ei.[9]

Capitolul 12

Când soldații se întorc acasă

*De aceea, protecția împotriva tiraniei magistraților nu este de ajuns; este nevoie, de asemenea, de protecție împotriva tiraniei atitudinii și opiniei dominante.**

John Stuart Mill[1]

Guvernul a fost fericit să vadă voluntari plecând spre Spania. Chiar dacă nu-i voia înapoi, supraviețuitorii s-au întors acasă. Guvernul a încercat să-i prindă pe comuniștii care făceau recrutările, deși recruților le-ar fi fost oricum ușor să plece în Spania și apoi să se întoarcă acasă. Însă, în loc să-i acuze de ceva pe soldații repatriați, guvernul a preferat să-i urmărească – uneori chiar și cincizeci de ani. În timpul Războiului Civil Spaniol, politicienii erau îngrijorați că persoanele trecute printr-un război revoluționar puteau deveni un pericol pentru statul canadian. Doar câțiva veterani spanioli s-au alăturat armatei canadiene în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, care a început la patru luni după înăbușirea ultimelor puncte de rezistență ale Republicii Spaniole. Deși aveau experiența de luptă de care armata canadiană avea cu disperare nevoie, mulți veterani – dar nu toți – identificați de PRCC ca „nedezirabili"

* John Stuart Mill, *Despre libertate*, Editura Humanitas, București, 2014 (n. red.).

au fost întorși din drum la birourile de înrolare. Unii dintre ei, soldați chiar foarte buni, au fost excluși din armată când numele lor a apărut pe lista neagră a poliției.[2]

Viața nu va fi ușoară pentru veteranii ISIS. Luptă într-un război murdar, comit crime de război și își amenință patria. Dacă organizația pierde războiul în Irak și Siria, cea mai probabilă variantă pentru supraviețuitori este să se împrăștie, fie spre orice țară dispusă să îi primească, fie spre următoarea zonă de război. Însă, având în vedere că există încă patru state cu probleme unde luptătorii ISIS își pot găsi un loc de muncă – Afghanistan, Yemen, Libia și Somalia – și că, din câte se pare, vor apărea și altele, luptătorii ISIS nu vor avea nevoie în viitorul apropiat de un loc unde să se adăpostească. Totuși, o parte dintre luptătorii străini regretă decizia care i-a condus la ISIS și vor să se întoarcă acasă. Alți membri doresc probabil să se întoarcă pentru a aduna recruți sau pentru a comite noi acte de terorism.

Primul luptător ISIS întors acasă care a comis deja un atentat în Vest a fost Mehdi Nemmouche, cetățean francez, radicalizat într-o închisoare din Franța înainte de a călători în Siria. În 2014 a împușcat trei oameni la Muzeul Evreiesc din Bruxelles. Frații care au atacat birourile din Paris ale publicației *Charlie Hebdo* erau și ei antrenați ca luptători jihadiști. Precizia și eficacitatea atacului lor le-a arătat canadienilor ce pot face niște ucigași pricepuți și bine înarmați în comparație cu un terorist slab echipat și stângaci ca Michael Zehaf-Bibeau.

În primii ani ai al-Qaida în Irak și ai ISIS, poliția nu era foarte îngrijorată în privința luptătorilor străini repatriați. Aproape toți mureau în atentate sinucigașe. Chiar și acum, rata mortalității luptătorilor străini din organizație (în special a celor veniți din țări occidentale) este incredibil de mare. Totuși, în ultimii ani ISIS a avut mai multă grijă de recruții săi

din Vest. A înlocuit cu artilerie reală sinuciderile cu bombă şi şi-a îmbunătăţit antrenamentele, astfel că luptătorii au devenit mai buni la lupta de gherilă dusă din casă în casă. Comandanţii ISIS au devenit mai buni tacticieni.

Acum veteranii organizaţiei dispun de abilităţile de luptă necesare pentru a înfrunta poliţia şi armatele din Occident. Poliţia din Europa susţine că a dejucat mai multe comploturi inspirate de ISIS, iar în mai 2014 Nemmouche a atacat Muzeul Evreiesc din Bruxelles cu o puşcă de asalt. Printre lucrurile lui, poliţia a descoperit o bucată de material textil pe care scria „Statul Islamic din Irak şi Levant". În 2010, în Stockholm, un veteran ISIS întors acasă s-a sinucis într-o maşină-capcană. În 2007, s-a descoperit că cei numiţi „doctorii terorii"* aveau în posesia lor numere de telefon ale conducătorilor Statului Islamic din Irak, predecesorul ISIS.[3]

În 2012, Europol a publicat un raport privind situaţia şi evoluţia terorismului prin care avertiza că luptătorii repatriaţi „îşi pot folosi antrenamentul, experienţa de luptă, cunoştinţele şi contactele pentru a desfăşura activităţi teroriste în UE", iar Olanda şi-a crescut nivelul de alertă privind posibilele atacuri teroriste, ca urmare a temerilor legate de posibilitatea întoarcerii luptătorilor străini olandezi din Siria. Ministrul de Interne al Germaniei, Hans-Peter Friedrich, îi numeşte pe soldaţii repatriaţi „bombe cu ceas", în timp ce şeful serviciului german de informaţii, Hans-Georg Maassen, spunea despre veteranii ISIS că unii musulmani i-ar putea considera eroi sau, „în cel mai rău caz, ei s-ar putea întoarce cu o misiune de luptă clară".

Poliţia nu este îngrijorată doar din cauza terorismului. ISIS a pus la punct o amplă campanie de strângere de fonduri pentru

* Toate cele opt persoane arestate după atentatele eşuate din Glasgow şi Londra au avut legături cu sistemul de sănătate britanic (n. red.).

scopuri criminale și a vândut o mulțime de artefacte furate din cele cinci mii sau chiar mai multe situri arheologice aflate pe teritoriile controlate de organizație brokerilor și distribuitorilor din Turcia sau din Vest. Acest talent de contrabandiști pe care și l-au cultivat, precum și contactele criminale pe care le au i-ar putea ajuta să își extindă și mai mult rețeaua de crimă organizată, urmând exemplul talibanilor care produc heroină în Afghanistan și nordul Pakistanului și o exportă.[4]

Însă țările occidentale nu trebuie să facă față numai propriilor tineri care se întorc distruși din războiul ISIS, ci probabil și miilor de foști (și posibil actuali) adepți, care ar putea trece granița ca refugiați. Ceea ce este cu atât mai probabil să se întâmple în momentul în care ISIS va fi înfrântă, iar luptătorii săi vor fi nevoiți să se împrăștie pe unde pot pentru a scăpa cu viață. În timpul uriașelor valuri de refugiați din vara anului 2015, site-urile neofasciste europene au publicat fotografii cu soldați ISIS și cu refugiați care păreau să semene cu aceștia. Fie că există sau nu veterani ISIS printre emigranți, mulți dintre ei au deja probleme mentale, care cel mai probabil se vor agrava în contextul ostilității de care se vor lovi în anumite părți din Europa. Foarte puține țări știu cum să trateze cazurile de TSPT (tulburarea de stres posttraumatic) ale propriilor veterani. De obicei, guvernele sunt pur și simplu incompetente și dezinteresate când vine vorba de modul în care îi tratează pe civilii care, fără niciun fel de pregătire sau sprijin psihologic, s-au războit atât cu civili, cât și cu soldați, după care au încercat să se integreze în cultura altei țări. Majoritatea refugiaților fug din calea războaielor și persecuțiilor, dar sunt și destui care fug din calea războaielor întreținute de ei înșiși.

Pentru soldații occidentali care au luptat în Afghanistan sau Irak a fost foarte greu să se readapteze la viața civilă. Ei se bucură

de oarecare sprijin din partea guvernului și, totodată, de respectul comunităților lor. Dar ce se întâmplă cu cei care pleacă peste hotare pentru a lupta pentru cauze precum ISIS sau milițiile kurde? După ce se întorc, aceștia au de înfruntat ura publică, sunt supravegheați de agențiile de securitate, iar oportunitățile de a face o carieră sunt foarte mici. Supraviețuitorii războiului ISIS care se întorc acasă, în Occident, chiar dacă resping versiunea rigidă a Islamului și violența promovate de ISIS, sunt tot un fel de bombe care stau să explodeze.

Rafal Rohozinski declara:

Luptătorii străini constituie o provocare pentru noi, având în vedere faptul că se pune problema dacă nu cumva persoanele care comit astfel de acte de violență și crime în afara Canadei ar trebui să fie deposedate de privilegiul de a deține cetățenia canadiană. În era globalizării, în care internetul oferă acces nonstop la informație, atât tentația, cât și posibilitatea pentru tinerii canadieni de a acționa impulsiv și de a alege să susțină anumite cauze globale este foarte mică. Câteva sute dintre ei au ales totuși să lupte pentru cauze străine și în războaie străine, printre care și o tânără canadiancă de origine israeliană care luptă în prezent pentru forțele kurde din Siria de Nord.

Pentru mulți dintre ei, primul contact cu realitățile războiului va aduce cu sine și deziluzia. Mulți vor dori să se întoarcă acasă. Mulți vor suferi însă de același stres și de tulburările care-i afectează pe soldații noștri din forțele armate. Acești oameni au nevoie de ajutorul și atenția noastră. Numai prin crearea unui mediu propice care să ajute la reintegrarea lor în societatea canadiană vom avea șansa să-i recuperăm pe o parte din acești tineri, dar și să transmitem un puternic semnal, care să acționeze în același timp și ca un mecanism de atac, ce ar putea împiedica alte persoane să aleagă aceeași cale spre violență.

În același timp, el îi vede pe repatriați și ca pe niște posibile ajutoare valoroase în lupta împotriva recrutorilor ISIS.

> Un tânăr încarcerat în Marea Britanie a fost de acord să realizeze un film prin care să comunice lumii experiențele prin care a trecut. Astfel s-a văzut foarte clar unde ar fi putut interveni comunitatea și sociologii, dacă ar fi fost cât de cât conștienți ce înseamnă radicalizarea către violență și care sunt semnele.

Însă britanicii închid această portiță. Guvernul lui David Cameron va aduce acuzații de natură penală oricărui luptător care se întoarce acasă din Irak și Siria.[5]

Richard Barret, fostul șef al serviciului britanic contraterorismului, nu este de acord cu această politică. El susține că luptătorii care se căiesc trebuie să fie acceptați în Regat și implicați în genul de acțiuni de antipropagandă descrise de Rohozinski și descusuți în același timp pentru informațiile pe care le dețin despre grupările jihadiste. Cei pe care ISIS i-a deziluzionat sunt cei mai valoroși, spune el. „Respingem un instrument extrem de valoros, esențial în lupta noastră împotriva ISIS, atunci când refuzăm să-i primim pe acești oameni numai pe baza faptului că au fost acolo, fără a-i întreba de fapt de ce vor să se întoarcă – cea mai importantă întrebare."[6]

În 2014, se credea că unul din cinci cetățeni britanici care luptau pentru forțele islamiste ISIS erau dezamăgiți deja de această experiență și căutau o cale prin care să se întoarcă acasă. Jurnaliștii au întâlnit mulți astfel de tineri în zonele de război, printre care și un luptător nefericit care îl cunoscuse pe John Maguire. Între trei sute și o mie de foști luptători ISIS s-au întors în Marea Britanie, dintre care, până în toamna anului 2015, aproximativ șaizeci au denunțat public tacticile organizației.[7]

Spre deosebire de musulmanii britanici care au plecat în Afghanistan după 11 septembrie 2001, pentru a lupta alături de talibani, recruții ISIS sunt tineri și bine integrați în societatea britanică, motiv pentru care pot fi mai ușor deradicalizați. Mulți duc vieți normale, iar câteva sute dintre ei primesc ajutor de la guvern pentru reintegrare.[8]

De la realegerea sa surprinzătoare din mai 2015, Cameron a promovat legi și politici care subminează încercările de salvare a recruților ISIS. La fel ca și guvernul condus de Stephen Harper, înainte de a pierde alegerile în toamna lui 2015, Cameron a promulgat legi prin care poliția și agenții de securitate au dreptul de a se adresa tribunalelor pentru a obține permisiunea de a încălca legea. Organizațiile care „promovează ura" pot primi „ordine de întrerupere a activității extremiste". Cameron a impus și condiții suplimentare, mai stricte, pentru posturile de televiziune străine. Părerea lui Cameron despre extremism, exprimată într-unul dintre discursurile sale ținute în Parlament în 2015, acoperă o arie largă de subiecte, incluzând căsătorii forțate, mutilarea organelor genitale la femei și persecuția femeilor în general. „Nu vom mai închide ochii pe motivul fals că avem de a face cu subiecte sensibile din punct de vedere cultural", a declarat prim-ministrul în plenul Camerei Comunelor din Parlamentul britanic.[9] Totuși, Marea Britanie le va permite veteranilor ISIS să se întoarcă, cu condiția să accepte să treacă printr-un program de deradicalizare.

Majoritatea țărilor europene au ales un drum diferit. Când ISIS a început să facă recrutări printre cei patru milioane de musulmani din Germania, dar și dintre etnicii germani, guvernele locale împreună cu cel federal derulau deja programe de sprijin pentru familiile „capetelor rase" neonaziste și ale altor extremiști locali. Au înțeles că familiile tinerilor cu risc

de radicalizare au nevoie de sprijin pentru a rămâne unite și pentru a menține un mediu familial încurajator, atunci când se poate demonstra că există alternative pozitive la jihad. Guvernul german încurajează familiile luptătorilor străini să păstreze legătura cu ei. Germania dorește ca ei să știe că, dacă vor dori să revină în țară, se vor putea întoarce în sânul propriei familii, și nu la închisoare. Dacă o persoană comite o crimă pe teritoriul Germaniei și este trimisă la închisoare, la momentul eliberării guvernul îi oferă sprijin pentru a se reintegra. În Germania condamnații nu sunt eliberați, ca în Canada, fără o altă responsabilitate din partea guvernului, ci sunt ajutați să își găsească un loc de muncă sau să se întoarcă la școală.

În același timp, sistemul ajută familiile să prevină eventuala radicalizare a membrilor care deja s-au alăturat unui grup extremist. Familiile în care există un membru care luptă alături de ISIS sau de alte grupări similare beneficiază și ele de ajutor pentru a putea face față situației și pentru a funcționa în continuare în societate.[10]

În 2012, Oficiul Federal pentru Migrație și Refugiați din Germania a lansat linia de asistență telefonică dedicată persoanelor care suspectează că unul dintre membrii familiei a fost radicalizat. Linia de urgență îi direcționează pe apelanți către patru agenții nonguvernamentale. Hayat („viață" în arabă) s-a dezvoltat pe fundațiile EXIT-Germania, creată acum trei decenii pentru deradicalizarea extremiștilor de dreapta. Hayat oferă un serviciu care în Canada există doar sporadic. Încearcă să schimbe intențiile potențialilor luptători ISIS de a părăsi Germania. De asemenea, ia legătura cu luptători care au aderat deja la grupările jihadiste, încercând să-i convingă să se întoarcă în Germania și să se reintegreze în societate – lucru dificil pentru mulți dintre ei, deoarece ISIS i-ar putea

considera dezertori, ceea ce echivalează cu un păcat capital. De asemenea, Hayat ajută familiile luptătorilor să facă față acestei situații de criză și le oferă informații pentru a-i ajuta în lupta împotriva propagandei recrutorilor ISIS.

Rețeaua de Prevenire a Violenței îi ajută pe tinerii arestați în Germania pentru acte de violență motivate ideologic. Rețeaua sprijină familiile jihadiștilor aflați la închisoare. În primele cinci luni de la încarcerare, criminalilor motivați ideologic li se oferă cursuri de educație civică și posibilitatea de a-și îmbunătăți nivelul de educație. Organizația continuă să lucreze cu ei și după ce părăsesc închisoarea. Și Rețeaua de Prevenire a Violenței a început ca un program pentru neonaziști, dintre care o parte plecaseră în anii 1990 să lupte în războaiele civile din Balcani.

Vaja Kitab le oferă sprijin tinerilor care se luptă cu întrebări legate de identitatea lor islamică. Este o ramură a unei organizații de tineret mai veche, respectată, creată tot pentru a-i ajuta pe tinerii atrași de cultura neonazistă, în special pe cei din Bremen. IFAK, Asociația pentru copii multiculturali și servicii pentru tineri – Migrația forței de muncă, are o rețea de consiliere venită în sprijinul părinților, asociațiilor școlare și instituțiile educaționale care se confruntă cu probleme de identitate ale copiilor, părinților sau clienților și care se întorc spre valorile, tradițiile și structurile islamiste.

Și Franța are o linie de ajutor națională, dar cei care sună sunt dați pe mâna poliției. Belgia are și ea o linie de ajutor națională, dar sprijinul este oferit de fapt de grupul *Les Parents Concernés* al comunității musulmane. Danemarca, după ce și-a văzut sute de conaționali plecând pentru a se alătura grupării ISIS, derulează un program de reintegrare pentru luptătorii ISIS repatriați. Steffen Nielsen, consilier danez în prevenirea activităților criminale, a declarat pentru Al Jazeera: „Noi, de fapt, îi îmbrățișăm

când se întorc acasă. Spre deosebire de Anglia, unde te internează timp de o săptămână până își dau seama cine ești, noi întrebăm: «Ai nevoie de ajutor?»"[11]. Și Danemarca are o linie de ajutor. Aceasta îi pune în legătură pe apelanți cu clerici somalezi, care îi consiliază atât pe luptătorii danezo-somalezi, cât și pe familiile acestora. În orașul Aarhus, consiliul a pus bazele unui rețele menite să sprijine familiile care au un membru în Siria. Poliția sau administrația orașului îi invită pe părinți la aceste întâlniri, dar niciun polițist nu are dreptul să participe la întâlniri, exceptând cazurile în care părinții solicită în mod expres informații de la Ministerul de Externe danez sau de la serviciile secrete.

În Olanda, o organizație nonguvernamentală marocano-olandeză a lansat o linie de urgență la nivel de comunitate, ca o soluție pentru familiile și rudele celor care par să alunece în plasa islamismului radical. Linia de urgență creează o punte între familii, serviciile de asistență socială și clerici musulmani de la care acestea pot primi sfaturi despre cum își pot convinge membrii care le-au căzut victime recrutorilor ISIS că pretențiile de a fi adevăratul califat și adevărată voce a Islamului sunt greșite.

Este dificil însă de evaluat măsura în care aceste servicii chiar au succes. Nimeni nu păstrează o evidență a celor care au fost convinși să abandoneze versiunea ISIS asupra Islamului. Musulmanii europeni sunt adesea izolați de restul societății și neîncrezători față de orice are legătură cu guvernul sau poliția. Poate că încearcă – și chiar reușesc – să demonteze propaganda ISIS în sânul propriei familii și al comunității. Dar atunci când se confruntă cu certuri în familie sau cu cereri din partea unui fiu sau a unei fiice, frate/soră care se află deja în zonele controlate de ISIS de a se angaja în *hijra* pentru a ajunge în Irak sau Siria, se hotărăsc totuși să ceară ajutor.

Poate părea surprinzător, dar Arabia Saudită derulează un program de deradicalizare în încercarea de a-i reabilita pe cei peste trei mii de susținători ai lui Osama bin Laden repatriați. Dintre aceştia, cel mult 10% s-au întors la practici violente. Arabia Saudită a inclus clerici militanți, foşti susținători de-ai lui bin Laden, printre profesioniştii din echipele de deradicalizare a tinerilor. Saudiții alocă o grămadă de bani acestui program, oferindu-le jihadiştilor pocăiți repatriați slujbe, apartamente şi neveste.[12]

Cât despre Canada? Dintre toți, canadienii au regulile cele mai stricte, iar susținerea oferită celor care au legături cu luptători ISIS este aproape egală cu zero. După cum spune şi Christianne Boudreau, al cărei fiu a murit în Siria luptând într-o armată jihadistă, autoritățile canadiene sunt mai preocupate să adune informații despre potențialii teroriști decât să-i ajute pe veteranii întorşi din războiul jihadist din Siria şi Irak, care vin cu sechele să se readapteze la viața din Canada. Această țară are o lege care interzice vizitarea teritoriilor ISIS, astfel încât orice veteran ar fi arestat dacă ar fi prins încercând să se întoarcă. De asemenea, guvernul canadian revocă cetățenia oricărui canadian care luptă pentru ISIS, ceea ce s-a întâmplat şi în cazul lui John Maguire, înainte de a fi ucis. Numai că acestea nu sunt cele mai bune metode de a aborda problema.

Această ultimă soluție, de a-i priva pe oameni de cetățenie, nu face decât să exporte problema. Poate că-i protejează pe canadieni, dar altcineva tot va trebui să plătească prețul pentru asta. Arestarea repatriaților îi poate oferi poliției şansa de a determina care dintre ei sunt periculoşi şi distruşi. Şi apoi? Nu-i pot ține închişi pentru totdeauna, iar în lipsa unui program de deradicalizare, incluzând aici şi intervenția unui cleric musulman, care îi poate combate de pe poziții egale pe ideologii ISIS, străzile vor continua să fie înțesate de foşti puşcăriaşi

periculoși. Vor fi puși sub supraveghere, ceea ce costă destul de mult, dar nicio sumă de bani nu poate garanta că fiecare veteran ISIS este identificat, evaluat și aflat tot timpul sub urmărire.

Un singur luptător canadian repatriat a fost acuzat până acum în baza legii antiteroriste promulgate în 2013. „Uneori este foarte dificil să obții informații dintr-o jurisdicție străină, mai ales dacă vorbim de o zonă de război, pe care să le poți prezenta apoi ca dovezi dincolo de orice îndoială rezonabilă într-o instanță judecătorească. În situațiile în care vorbim de persoane care s-au lăudat în public cu afilierea lor la ISIS [precum Maguire], probatoriul nu reprezintă probabil un impediment real în cazul în care se înaintează un cap de acuzare. În alte cazuri, situația ar putea fi mai complicată, mai ales dacă, peste hotare, cazierul nu este foarte transparent"[13], i-a explicat profesorul Craig Forcese unui reporter de televiziune în 2014.

Aplicarea tuturor acestor măsuri depinde de informațiile deținute de poliție și forțele de securitate privind persoanele care luptă pentru ISIS. Au oare o listă completă? Dispune oare gruparea de tehnologia și expertiza necesare pentru a crea identități sau documente false credibile? Ce rămâne foarte clar este că sute – dacă nu mii – de luptători călîți în luptă s-ar putea întoarce în Canada, SUA și Europa de Vest pur și simplu pe baza pașaportului pe care îl au asupra lor.

Capitolul 13

Un puzzle fără soluție

În secolul al XIX-lea, teroriștii angajați într-o largă varietate de cauze au reușit să ridice miza folosind dinamită pentru a zgudui din temelii puterile pe care le urau. Apoi a venit vremea Semtexului*, care a adus avantajele unei puteri de explozie mai mari într-un pachet mai mic. În anii 1980, puștile și armele de vânătoare au fost înlocuite de puști automate, care puteau fi cumpărate cu cincizeci de dolari sau chiar mai puțin, în timp ce lumea a fost inundată de surplusul de puști de asalt rusești de tipul AK-47. În același timp, lansatoarele de rachete portabile, ieftine și destul de ușor de transportat le-au dat teroriștilor posibilitatea de a ataca tancuri și avioane de război. Astăzi, ceasurile complicate atașate bombelor plasate în mașini au fost înlocuite cu piese luate din telefoane mobile ieftine. Și, bineînțeles, internetul și dispozitivele mobile au ușurat planificarea și comunicarea.

Recrutarea rămâne însă partea cea mai dificilă. Puțini oameni vor să meargă de bunăvoie să moară sau să ucidă pentru țara lor, ca să nu mai vorbim de alte țări. Noile mijloace mediatice moderne îi ajută pe recrutori să își întindă mult plasele,

* Exploziv foarte puternic, practic nedetectabil, utilizat de mulți ani de către organizațiile teroriste (n. red.).

ajungând astfel în casele celor cu probleme, a celor cu sechele și a celor neglijați. ISIS și cei de aceeași teapă concurează cu societatea de consum occidentală, folosindu-se chiar de mediile de comunicare occidentale, și reușesc să găsească mii de oameni, născuți musulmani sau convertiți, care ajung să fie convinși că o moarte în deșerturile din Irak sau Siria reprezintă o alternativă mai bună la viața pe care o duc. ISIS nu este neapărat ceea ce s-ar numi un recrutor de succes. În cel mai bun caz, se poate spune că a reușit să ciugulească resturi de la marea masă a celor nefericiți și alienați, mai ales din Vest. Dar atunci când reușește să recruteze, are capacitatea de a-și determina adepții – fie că se află în Orientul Mijlociu sau în Vest – să participe la acte de o violență și o cruzime extreme. Nici măcar nu este gruparea teroristă cu cel mai mare număr de victime din lume – Boko Haram, gruparea islamistă separatistă din Nigeria, avea mult mai multe victime la activ în 2014, anul în care ISIS s-a arătat pentru prima dată în public; dar ISIS știe, în schimb, să se folosească mult mai bine de mijloacele media.[1] Gruparea a aruncat o plasă foarte mare pentru a prinde doar câțiva pești, dar a fost capabilă să se folosească de instrumentele aflate la îndemână pentru a pune la punct cea mai temută, formidabilă și mai bine finanțată organizație teroristă din lume și să schimbe climatul politic din Orientul Mijlociu, Europa și America de Nord.

Situația a fost rezumată foarte bine într-unul dintre rapoartele Departamentului Securității Naționale a SUA: viitorul terorismului „va depinde, în mare parte, de utilizarea și accesibilitatea tehnologiei. Arme din ce în ce mai distructive fac terorismul și mai periculos; dezvoltarea transportului duce la creșterea ariei de acțiune a teroriștilor, în timp ce sistemele de comunicare din ce în ce mai ieftine și mai sigure devin mai

greu de detectat. Pe măsură ce aceste tehnologii se dezvoltă și proliferează, ajungând la o plajă din ce în ce mai largă de actori, tot mai mulți dușmani potențiali se pot folosi de terorism ca de o strategie sau tactică"[2].

Jonathan Powell, autorul cărții *Talking to Terrorists*, spune că „terorismul este geamănul urât al democrației. Amenințarea a crescut odată cu democrația modernă și este o manifestare a vulnerabilităților sistemului democratic. Dacă recurg la măsuri extrajuridice pentru a suprima mișcările teroriste, așa cum fac autocrațiile, guvernele democratice riscă să lezeze iremediabil însăși esența democrației lor. Atât timp cât este clar că soluția trebuie să includă o componentă de securitate puternică, ne păcălim singuri dacă vom continua să credem că aceasta este soluția completă"[3].

Cele mai multe țări sau mișcări populare nu pot fi cucerite. În cel mai bun caz, securitatea strictă – și războiul – le oferă guvernelor democratice posibilitatea de a negocia de pe o poziție mai bună. Într-un război între două state se poate obține cel mult o „victorie" temporară – așa cum a susținut George W. Bush că ar fi obținut în Irak –, dar este aproape imposibil să menții nivelul de control și, ca să o spunem pe șleau, asuprirea necesară pentru a putea ține sub control pe termen lung terorismul urban și rezistența populară. Și chiar dacă o zonă este „pacificată", prin utilizarea unor forțe masive și represiune, teroriștii și luptătorii din rezistență pot găsi – și chiar găsesc – pur și simplu un loc mai puțin ostil unde să se stabilească.

Islamul radical este vulnerabil la câteva contraatacuri. Cel mai convingător vine dinspre musulmanii învățați, care pot aduce argumente împotriva interpretării simpliste și violente pe care ISIS o dă Islamului. Deja se întâmplă, dar trebuie să se implice mai mulți musulmani, care trebuie să-și dezvolte

și abilitățile de comunicare prin intermediul rețelelor media, pentru a putea înfrunta ISIS în mediul virtual. De asemenea, musulmanii moderați trebuie să se asigure că moscheile și comunitățile lor sociale nu sunt dominate sau împânzite de radicali. În același timp, autoritățile canadiene și ale altor state vestice trebuie să-i susțină pe acești oameni și să facă mai mult decât să-i aresteze pe cei suspectați de terorism. Trebuie să ia exemplu de la statele europene și de la modul în care acestea lucrează cu familiile extremiștilor și să dezvolte în Canada un sistem prin care să se poată interveni eficient în astfel de cazuri, ajutând rudele celor atrași de extremism. În acest moment, există musulmani care se simt intimidați de extremiști. Aceștia au nevoie de protecție pentru a putea vorbi deschis.

Companiile care dețin platforme de socializare și-au îmbunătățit deja metodele de protecție. Au primit critici atât din partea unor persoane care consideră că noile mijloace mediatice trebuie să rămână deschise pentru toată lumea și să accepte publicarea oricărui tip de mesaje, cât și din partea jihadiștilor, care depun toate eforturile pentru dejuca încercările acestor companii de a le închide rețelele de recrutare și de comunicații. Acestor companii ar trebui să li se aloce resurse pentru a putea fi cu un pas înaintea ISIS. Dacă așa-zisul Stat Islamic va reuși sau nu să instaureze un regim permanent în Irak și Siria rămâne încă o chestiune deschisă, dar ceea ce este clar deocamdată este că, și dacă va fi zdrobit, agenții de propagandă ai ISIS vor putea foarte ușor să se instaleze, oriunde altundeva, există conexiune la internet.

Cooperarea dintre state trebuie să fie și mai strânsă pentru a face schimb de informații și pentru a lupta împotriva recrutării jihadiste. Rezoluția ONU numărul 2178 privind luptătorii teroriști străini, prin care recrutarea și transportul de persoane

peste granițe în scopuri teroriste sunt scoase în afara legii, constituie un început bun. Această rezoluție demonstrează că țările pot măcar să discute despre soluții. Dacă deciziile ONU vor putea fi transformate sau nu în acțiuni eficiente este însă o întrebare la care numai țările membre pot răspunde.

Va trebui să cheltuim niște bani. Am fost împinși într-un război sau cel puțin la marginea unuia și trebuie să acceptăm că războiul modern și securitatea noastră implică mult mai multe decât înarmarea unor tineri. Avem nevoie de programe dedicate tinerilor – imigranți și nonimigranți – din țările occidentale, care să-i ajute să obțină un loc de muncă, o locuință decentă, să-i ajute să aibă un cuvânt de spus privind modul în care este guvernată țara în care locuiesc și să rămână optimiști cu privire la viitor. Economia noastră în schimbare îi dezamăgește pe mulți tineri care nu găsesc prea multe motive să se încreadă în sistem, în timp ce majoritatea discursurilor politice privind oportunitățile acordate tinerilor sunt de obicei simple vorbe în vânt. Sistemul nostru politic dominat de grupuri de interese, strângători de fonduri și autori de reclame se autodenumește, neconvingător, democrație. Prin refuzul de a se implica sau a participa la vot, mulți tineri ne arată clar lipsa lor de interes față de acest joc.

Liniile de comunicare trebuie menținute deschise între toate regimurile și facțiunile, fie cu ajutorul ONU, fie cu ajutorul canalelor diplomatice secrete. Trebuie să negociem cu teroriștii, nu să plătim răscumpărări și să le ascultăm cererile, care nu sunt decât mesaje de propagandă deghizate, trebuie să identificăm ce îi motivează cu adevărat. Liderii ISIS trebuie să devină conștienți că vor plăti pentru crimele comise împotriva umanității, fie că este vorba de atacuri asupra populației sau de distrugerea unor bunuri incluse în patrimoniul mondial. Restul

lumii are dreptate, atât din punct de vedere legal, cât și moral, să folosească forța pentru a pune capăt atrocităților ISIS. În același timp, adepții grupării au același drept la autodeterminare ca oricare altă persoană. Dacă sunniții din Irak și Siria doresc să pună bazele unui califat care să funcționeze respectând normele internaționale de comportament și dacă cei născuți în Islam sau convertiți la el doresc să trăiască în acest califat, foarte bine. Este posibil ca facțiunile din regiunea respectivă să fie nevoite să lupte pentru a ajunge la un acord, dar restul lumii trebuie oricum să le oblige să respecte legile războiului în ceea ce privește tratamentul aplicat prizonierilor și civililor, armele folosite și protejarea patrimoniului cultural.

Aceste dispute pot fi aplanate. În Europa, războaiele religioase* au luat sfârșit când oamenii au învățat că se poate trăi alături de persoane de alte credințe și când s-a făcut separarea dintre Biserică și stat. Englezii și irlandezii au reușit să ajungă la un acord după șapte sute de ani de vărsare de sânge și ură. Până și bascii au reușit să ajungă la un fel de acord cu guvernul Spaniei. Poate că nu toți cei amintiți mai sus se înțeleg, dar măcar cercul vicios al violenței a fost închis. Pentru ca acest lucru să se întâmple din nou, este nevoie de cooperare internațională și bunăvoință.

Părerea mea este că suntem martorii începutului unui război general în lumea islamică. Poate fi dus simultan sau lupta poate să se mute dintr-o țară în alta. Forțele interne vor dezbina Arabia Saudită și vor continua să amenințe regimul din Iran. Șiiții, sprijiniți de Teheran, pun presiune asupra sunniților, sprijiniți de saudiți. Regimul din Egipt, țara cu cea mai mare populație din zonă, supraviețuiește pentru că armata încă are

* Sau Războiul de Treizeci de Ani (1618-1648), purtat sub pretext religios (n. red.).

puterea să înăbuşe islamismul, deşi este posibil ca generalii egipteni să fie în criză de timp.

Există şi ameninţarea permanentă că lupta va ajunge şi în Israel, care încă este singura putere nucleară reală din regiune.

Cumva am reuşit să ne folosim de propagandă – sau publicitate – pentru a vinde maşini şi albumele lui Marilyn Manson şi pentru a redefini hamburgerul. Am dezvoltat cele mai performante sisteme de comunicaţie văzute vreodată şi am conectat aproape tot mapamondul la ele. Din multe puncte de vedere, am construit o întreagă civilizaţie ce se bazează pe abilitatea de a vinde. Ar trebui să fim capabili să ţinem în frâu ISIS şi pe cei de teapa lor, dar trebuie să ne oprim mai întâi şi să reflectăm dacă nu cumva culegem ceea ce am semănat şi să ne întrebăm cât de mult preţuim adevărul.

Anexă

Canadieni despre care se știe că s-au alăturat ISIS

GRUPUL DIN CALGARY

Damian Clairmont, convertit, suferind de tulburare bipolară, și-a abandonat studiile liceale și o vreme a trăit pe străzi. Era prieten apropiat cu Salman Ashrafi, pe care tindea să-l domine. A luptat pentru al-Nusra până în ianuarie 2014, când a fost capturat și ucis de Armata Siriană Liberă.

Salman Ashrafi, născut musulman, avea o slujbă bună la Talisman Energy, era căsătorit și avea un copil în momentul în care a plecat. A murit în 2013 în Irak, într-un atac sinucigaș care a ucis alte patruzeci de persoane.

Gregory și Collin Gordon.

Ahmed Waseem. A locuit în Windsor, Ontario, dar avea legături strânse cu grupul din Calgary. În 2013, s-a întors în Canada pentru a-și trata o rană. Deși i-a fost suspendat pașaportul, a reușit să se întoarcă în Siria pentru a lupta din nou alături de ISIS, folosind un pașaport fals. A fost foarte activ pe Twitter, până în 2015, când i-a fost suspendat contul și nu a mai revenit.

Farah Shirdon. La începutul lui 2014, Shirdon, cunoscut ca Abu Usamah, a apărut într-un filmuleț ISIS dându-și foc la

pașaport și proferând amenințări la adresa țărilor occidentale. Pentru o vreme s-a crezut că era mort, dar și-a făcut din nou apariția într-un interviu pe care l-a acordat pe Skype unui reporter de la *Vice*, în septembrie 2014, în care amenință că străzile canadiene vor fi scăldate în sânge din cauza guvernului Harper, care trimite avioane să bombardeze ISIS.

Și alții.

GRUPUL DIN EDMONTON

Hamsa și Hirsi Kariye, doi frați somalo-canadieni.

Mahad Hersi, vărul fraților Kariye. Toți trei au fost uciși în Siria, împreună cu un văr din Minnesota.

Se crede că alte aproximativ zece persoane au făcut parte din acestr grup.

GRUPUL DIN MONTRÉAL-LAVAL

Bilel Zouaidia, Shayma Senouci, Mohamed Rifaat, Imad Eddine Rafai, Ourdia Kadem, Yahia Alaoui Ismaili. Toți au părăsit orașul Montréal pentru a se alătura ISIS.

Alții din Montréal.

Tarek Ben-Kura, un student care a mers să lupte împotriva lui Muammar Gaddafi, s-a întors în Canada rănit grav la coloană.

GRUPUL DIN ONTARIO

Andre Poulin (Omar Abu Muslim) din Timmins, Ontario. Născut în 1989, s-a convertit la Islam când avea douăzeci și ceva de ani. În 2011 s-a mutat la Toronto, unde s-a întâlnit cu Muhammad Ali, pe care îl cunoscuse on-line în urmă cu niște ani.

Muhammad Ali, din Mississauga, foarte activ pe forumurile jihadiste și islamice, unde s-a împrietenit cu Andre Poulin.

A făcut studii de inginerie la Ryerson, dar a abandonat înainte să termine. Ali a plecat în Siria în aprilie 2014, după moartea lui Poulin.

Tabiruil Islam, Abdul Malik, „Noor", „Adib". Prieteni de-ai lui Poulin care au plecat în Canada cam în aceeași perioadă. În februarie 2013, cel puțin doi dintre ei s-au întors în Canada, dar au părăsit din nou țara în iulie 2014.

Mohamud Mohamed Mohamus, douăzeci de ani, din Hamilton, dansator profesionist, pasionat de modelling.

GRUPUL DIN OTTAWA

John Maguire, Khadar Khalib (amândoi s-au alăturat ISIS), Suliman Mohamed, douăzeci și unu de ani, gemenii Ashton și Carlos Larmond, Awso Peshdary (arestat și pus sub acuzare în Canada).

Alții din Ontario.

Mahad Ali Dhore a trecut în Somalia în timp ce se afla în vizită în Kenya și s-a alăturat unei tabere de antrenament al-Shabab. Se crede că a fost ucis într-un atac terorist din Mogadiscio, din 2013.

Hassan El Hajj Hassan, dat în urmărire în Bulgaria după ce a plasat o bombă într-un autobuz, omorând șase persoane și rănind alte douăzeci și trei. Se crede că s-a alăturat forțelor Hezbollah.

Ali Mohamed Dirie, unul dintre cei optsprezece din Toronto închiși pentru planuirea atacurilor teroriste din Ontario. În primul an de la eliberarea sa, din 2014, a călătorit spre Siria pentru a lupta alături de ISIS, unde se și crede că a murit.[1]

Note

Câteva precizări privind terminologia

1. Paul Wilkinson, *Terrorism Versus Democracy: The Liberal State Response*, ediția a III-a, Routledge, Oxford, 2011, p. 4.
2. Adaptare după Paul R. Pillat, *Jihadi Terrorism: A Global Assessment of the Threat*, în Rik Coolsaet, *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Experiences*, Ashgate Publishing Ltd., Farnham, Marea Britanie, 2013.
3. Adam Withnall, „Iraq Crisis: What is a Caliphate?" („Criza din Irak: Ce este un califat?"), *The Independent*, 30 iunie 2014.

Capitolul 1 – *Un adolescent canadian în Siria*

1. Citat în Klausen, Jytte, „Tweeting the Jihad: Social Media Networks of Western Foreign Fighters in Syria and Iraq" („Corespondând pe Twitter cu jihadul: Rețelele de socializare ale luptătorilor străini occidentali din Siria și Irak"), *Studies in Conflict and Terrorism*, volumul 38, nr. 1 (2015).
2. Boesveld, Sarah, „Ottawa Student Believed to Be Fighting for ISIS Was Smart, Funny and Loved Punk Rock: Classmates" („Studentul din Ottawa despre care se presupune că ar lupta alături de ISIS era inteligent, amuzant și iubea muzica punk - spun colegii de clasă"), *National Post*, 14 august 2014.

3. Cobb, Chris, „Report Fellow Students on the Road to Terrorism, Local Imam Urges" („Raportați orice coleg student care se îndreaptă spre zonele controlate de teroriști, avertizează imamul local"), *Ottawa Citizen*, 8 decembrie 2014.
4. Hume, Jessica, „Extremist Had Passport Cancelled" („A fost anulat pașaportul unui extremist"), *London Free Press*, 8 decembrie 2014.
5. Bell, Stewart, „Extremists Trained to Hit West, Report Says" („Extremiștii sunt antrenați pentru atacuri în Vest, susține un raport"), *National Post*, 30 august, 2014.
6. Bell, Stewart, „Al-Qaida Calls for Attacks on Canada: «Lone Wolf Jihadis»"; Security Agencies Monitoring, Have Measures in Place" („Al-Qaida face apel la «lupii singuratici» să atace în Canada", „Serviciile de securitate au luat deja măsurile necesare"), *National Post*, 21 ianuarie 2015.
7. Glavin, Terry, „Family of Children Found on Turkish Beach Were Trying to Come to Canada" („Familia copiilor descoperiți pe plaja din Turcia încerca să intre în Canada"), *Ottawa Citizen*, 3 septembrie 2015.
8. Shephard, Michelle, „Flight or Fight on the Jihadi Highway" („Luptători și dezertori, pe autostrada jihadistă"), *Toronto Star*, 26 ianuarie 2015.
9. Andrew Duffy și Meghan Hurley, „From JMag to Jihadi John: the Radicalization of John Maguire" („De la JMag la Jihadi John: Radicalizarea lui John Maguire"), *Ottawa Citizen*, 7 februarie 2015. De departe, cel mai bun articol biografic despre Maguire, de la care am și plecat în scrierea acestui capitol.

Capitolul 2 – *Copiii altor mame, armatele altor bărbați*

1. Noviciatul iezuit dura doi ani și era atât de dur, încât iezuitul german Rudolf Mayer avea să scrie că inițierea iezuită îl

pregătise pentru experiența închisorii naziste: „Rutina vieții dinăuntru îmi amintește de zilele pe care le-am petrecut ca novice la Feldkirch". În Manfred Barthel, *The Jesuits: History and the Legend of the Society of Jesus*, William Morrow, New York, 1982.

2. Goebbels, Joseph, *The Journal of Joseph Goebbels from 1925 to 1926*, ediție îngrijită de Helmut Heiber, Weinfield and Nicolson, Londra, 1962.
3. Jay Bird, „*Goebbels, Horst Wessel, and the Myth of Ressurection and Return*", *Journal of Contemporary History*, 17, nr. 4, octombrie 1982, pp. 633-650.
4. Spotts, Frederic, *Hitler and the Power of Aesthetics*, Overlook Press, New York, 2009, p. 69.
5. Pentru o analiză fină a mișcării lui Arcand, vezi *Lita-Rose Betcherman, The Swastika and the Maple Leaf: Fascist Movements in Canada in the Thirties*, Fitzhenry & Whiteside, Toronto, 1975. Pentru o analiză în detaliu a diverselor curente fasciste și nonfasciste care au constituit mișcarea naționalistă din Québec din timpul Marii Crize economice, vezi Donald J. Horton, Andre Laurendeau, *French Canadian Nationalist 1912-1968*, Oxford University Press, capitolele 2 și 3, Toronto, 1992.
6. Mount, Graham S., *Canada's Enemies: Spies and Spying in the Peaceable Kingdom*, Capitolul 4, Dundurn Press, Toronto, 1993.
7. Petrou, Michael, *Renegades: Canadians in the Spanish Civil War*, Capitolul 1, UBC Press, Vancouver, 2008.
8. *Ibidem*, p. 33.
9. Interviu, 15 august 2015.
10. Bell, Stewart, „Canadians Who Travel Abroad to Fight ISIL Get Little Scrutiny upon Return, Suggesting Canada Isn't Keen on Stopping Them" („Canadienii care călătoresc în străinătate pentru a lupta alături de ISIS sunt slab monitorizați la întoarcere,

deci Canada nu pare prea dornică să-i oprească"), *National Post*, 1 iunie 2015.

11. Miller, Elhanan, „IS Rape and Torture of Yazidi Women Pushed Me to Fight with Kurds, says Gill Rosenberg" („Violarea și torturarea femeilor yazidi de către ISIS m-a făcut să vreau să lupt alături de kurzi, povestește Gill Rosenberg"), *Times of Israel*, 17 iulie 2015.
12. Kate Pickles și Gill Rosenberg, „Canadian Woman Who Fought Alongside Kurds against ISIS after Being Released from Prison Returns to Hero's Welcome in Israel and an Investigation over Broken Probation" („Femeia canadiană care a luptat alături de kurzi împotriva ISIS, după eliberarea din închisoare, este primită ca o eroină la întoarcerea în Israel, în timp ce este cercetată pentru încălcarea condițiilor de eliberare condiționată"), *Daily Mail*, 25 iulie 2015.

Capitolul 3 – *Gândirea unui copil*

1. Jytte Klausen, *Tweeting the Jihad.*
2. „Army Targets Video Gamers" („Armata pune ochii pe amatorii de jocuri video"), *Blacklocks Reporter*, 14 iulie 2015.
3. Mulțimea a cerut eliberarea lui John Wilkes, un autor de pamflete foarte popular, închis un an pentru calomnii sediționase.
4. Perceval este singurul prim-ministru britanic asasinat. În 1883, un bărbat cu probleme psihice l-a ucis pe secretarul principal al premierului Robert Peel, confundându-l cu acesta. Au existat comploturi puse la cale de naziști în timpul celui de-al Doilea Război Mondial care îl aveau ca țintă pe Sir Winston Churchill, dar niciunul prea serios. IRA a aruncat în aer o parte din Grand Hotel, din Brighton, în 1984, într-o încercare de asasinare a lui Margaret Thatcher, și a pus la cale încă un atentat în 1991, când a tras cu mortiere pe Strada Downing nr. 10, în speranța de a-l ucide pe primul-ministru John Major.

5. „2014 Public Report on the Terrorism Threat in Canada" („Raport public pe 2014 privind amenințarea teroristă în Canada") al ministrului Sănătății Publice din Canada, Stephen Blaney.
6. Am încercat acest experiment, *Unplugged: 24 Hours without Media*, și nu sunt deloc tentat să-l mai repet vreodată. Când încerci să renunți la internet este la fel ca atunci când vrei să scapi de dependența de o substanță chimică/fumat: aceleași stări schimbătoare, aceeași nevoie de a căuta noi stimulente, care să-l înlocuiască pe cel pierdut (în cazul meu au fost acadelele). Când am renunțat la fumat, am continuat să țin o țigară în gură timp de mai multe luni, numai ca să mă simt în siguranță. De asemenea, mi-am ținut iPhone-ul cu mine tot timpul cât am încercat să rămân deconectat și m-am hotărât că *trebuia neapărat* să-mi verific e-mailul în ultima oră dinainte de încheierea experimentului. Nu am mai fumat o țigară de 28 de ani. Nici măcar un singur fum nu am mai tras. Nu am mai acceptat niciodată de atunci o țigară bună. Deși încă am vise în care fumez și, din când în când, tânjesc să trag un fum. Însă renunțarea la internet – pentru mulți dintre aceia care ne-am lăsat convinși să încercăm să facem asta – este mai grea decât lăsatul de fumat. Am avut toate condițiile în ziua când am participat la experimentul *Unplugged: 24 Hours without Media*. Am stat departe de orice computer, am avut un partener care m-a susținut toată perioada, am simțit acel sentiment de izbândă, totuși, în cele din urmă, am eșuat.
7. Amanda Lenhart, Kristen Purcell, Aaron Smith, Kathryn Zickuhr, „Social Media and Mobile Internet Use Among Teens and Young Adults" („Utilizarea rețelelor de socializare și a internetului mobil de către adolescenți și tineri"), Pew Research Center, 3 februarie 2010; Roman Gerodimos, *Going „Unplugged": Exploring Students' Relationships and Its Pedagogic Implications*

(„Deconectat": Cercetare privind relația studenților cu presa și implicațiile ei pedagogice), Facultatea de Jurnalism, Universitatea din Bournemouth, martie 2011.

8. Davidow, Bill, „Exploring the Neuroscience of Internet Addiction" („Ce spune neuroștiința despre dependența de internet"), *The Atlantic,* 18 iulie 2013.
9. Frances E. Jensen, Amy Ellis Nutt, *The Teenage Brain: A Neuroscientist's Survival Guide to Raising Adolescents and Young Adults,* HarperCollins, pp. 105–110, Toronto, 2015.
10. *Ibidem,* Capitolul 13.
11. Mosher, Dave, „High Wired: Does Addictive Internet Use Restructure the Brain?" („Hiperconectat: Dependența de internet provoacă modificări în creier?"), *Scientific American,* 17 iunie 2011.
12. Autorul putea fi diagnosticat cu această afecțiune încă din copilărie și ar fi suferit și acum.
13. Weinberger, Joel, *What Kind of Citizen? Educating our Children for the Common Good,* Teachers College Press, New York, 2015, pp. 85–86.
14. Vezi Howard Rheingold, „Mobile Media and Political Collective Action", *Handbook of Mobile Communication Studies,* p. 225, 2008.
15. Klausen, Jytte, *op. cit.*
16. Pentru o excelentă analiză a competiției dintre organizațiile teroriste, vezi Justin Conrad, Kevin Green, „Competition, Differentiation, and the Severity of Terrorist Attacks", *The Journal of Politics,* 4, nr. 22 (publicat on-line, 6 februarie 2015).
17. Ben Rich, Dara, „Conduit, The Impact of Jihadist Foreign Fighters on Indigenous Secular-Nationalist Causes: Contrasting Chechnya and Syria" („Impactul luptătorilor jihadiști străini asupra cauzelor naționalist-seculare locale: Cecenia în comparație cu Siria"), *Studies in Conflict & Terrorism,* 28, nr. 2, 2015.

18. Scott Gates, Sukanya Podder, „Social Media, Recruitment, Allegiance and the Islamic State" („Rețele sociale, recrutare, supunere și Statul Islamic"), *Perspectives on Terrorism*, 9, nr. 4, 2015.
19. Justin Conrad, Kevin Greene, *op. cit.*
20. Klausen, Jytte, *op. cit.*
21. Am discutat această chestiune în cartea mea *Fighting Words*, publicată la editura Dundurn Press, în 2013.
22. Un trend similar se întâlnește și în reportajele de natură politică, de afaceri sau mondene.
23. Tarek Fatah, fondatorul Congresului Musulmanilor din Canada, „Lucrările Comitetului permanent al Senatului pentru securitate și apărare națională", 28 aprilie, 2014.
24. Hurley, Meghan, „Spike in Converts «a Big Concern»" („Creșterea explozivă a numărului de convertiți: un serios motiv de îngrijorare"), *National Post*, 16 ianuarie 2015.
25. „Chief Imam in Ottawa Responds to John Maguire, the Ottawa Man Who Has Called Out to Canadian Muslims to Join ISIS or to Attack Canadians" („Imamul-șef din Ottawa îi răspunde lui John Maguire, canadianul care a făcut apel la musulmanii canadieni să se alăture ISIS și să-i atace pe canadieni"), *The Iranian Atheist* (iranian-atheist.tumblr.com), 15 decembrie 2014.

Capitolul 4 – *Regulile jocului*

1. Ferrero, Guglielmo, *The Principles of Power: The Great Political Crises of History*, G.P. Putnam's Sons, New York, 1942, pp. 199–200.
2. Atran, Scott, Hammed Sheikh, Angel Gomez, „Devoted Actors Sacrifice for Close Comrades and Sacred Cause" („Jucătorii devotați se sacrifică pentru camarazii lor și pentru o cauză sfântă"), Lucrările Academiei Naționale de Științe a Statelor Unite ale Americii, 111, nr. 5, 16 decembrie 2014.

3. Manchester,William, *Goodbye, Darkness: A Memoir of the Pacific War,* Little, Brown, New York, 1979, p. 451.
4. Spector, R., *After Tet,* Vintage, New York, 1994.
5. Arrequin-Toft, „How the Weak Win Wars" („Cum reuşesc cei slabi să câştige războaiele"), *International Security* 26, nr. 15, 2001.
6. Mahadevan, Prem, „Noul Califat al «Statului Islamic»", analiză a Centrului de Studii de Securitate (CSS) privind politica de securitate, 2014.
7. Toate cifrele din această carte sunt exprimate în dolari americani.
8. Moore, Jack, „ISIS Forces Christians to Live Under Its Rules in Syrian Town After Release" („ISIS îi forţează pe creştinii eliberaţi dintr-un oraş sirian să trăiască după regulile impuse de organizaţie"), *Newsweek,* 4 septembrie 2015.
9. Centrul de Studii de Securitate (CSS) ETH Zurich, Studiul nr. 166, decembrie 2014. Vezi şi Aymenn Jawad al-Tamimi, *The Dawn of the Islamic State of Iraq and al-Sham,* Curente recente în ideologia islamistă, 16.
10. Canadianul André Poulin a fost ucis în luptă.
11. Al-Tamimi, *The Dawn of the Islamic State of Iraq and al-Sham.*
12. Pruszevicz, Marek, „The 1920s British Bombing Campaign in Iraq" („Campania britanică de bombardamente din anii 1920, din Irak"), BBC.com, 7 octombrie 2014.
13. Barry Rubin şi Wolfgang G. Schwanitz, *Nazis, Islamists, and the Making of the Modern Middle East,* Yale University Press, New Haven, 2014.
14. *Ibidem,* p. 3.
15. *Ibidem,* p. 156.
16. *Ibidem,* p. 199.
17. *Ibidem,* p. 218.
18. *Ibidem,* p. 225.
19. *Ibidem,* p. 290. Se presupune că Brunner ar fi murit în Damasc în 2010.

20. Rutherford, Paul, *Endless Propaganda: The Advertising of Public Goods,* University of Toronto Press, Toronto, 2000, p. 24.
21. *Ibidem*, p. 30.
22. *Ibidem*, pp. 30–31.

Capitolul 5 – *Voința de a ucide*

1. De fapt, citatul este incomplet. La fel ca în cazul multor citate celebre, și aici formularea care s-a păstrat este mult mai concisă decât cea originală. În acest caz, regele Edward vorbea despre fiul său, Edward, Prințul Negru, care era în focul luptei. Vezi *Misquotation: Let the Boy Win His Spurs* (Citat greșit: Lasă băiatul să-și dovedească curajul), Oxford Academic http://oupacademic.tumblr.com, 15 august 2013.
2. Vronsky, Peter, *Ridgeway: The American Fenian Invasion and the 1866 Battle That Made Canada,* Allen Lane, Toronto, 2011. Vezi Capitolul 7.
3. *Ibidem*, p. 127
4. *Ibidem.*, p. 131
5. *Ibidem*, p. 3.
6. Jake Bilardi, un adolescent de numai paisprezece ani, cu probleme din Australia, a fost unul dintre luptătorii străini din cadrul ISIS care s-a sinucis într-un atentat cu bombă. La fel ca mulți alți recruți ISIS, acesta a crescut fără să știe aproape nimic despre Islam și nu părea deloc interesat de nicio religie. Însă atunci când, în perioada adolescenței, au apărut problemele în familia sa, Jake s-a convertit la Islam, a început să urmărească postările ISIS de pe rețelele de socializare și în final a plecat spre Orientul Mijlociu, pentru a se alătura grupării. John Lichfield și Ben Lynfield, „Australian Boy Is Suicide Bomber in Iraq" („Adolescent australian se sinucide într-un atentat cu bombă în Irak"), *The Independent*, 11 martie 2015.

7. Bunicul patern al autorului a tras în ochiul fratelui său cu un arc cu săgeți confecționat acasă.
8. Grossman, Dave, *On Killing: The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society,* Little, Brown, New York, 1996, p. 320.
9. *Ibidem*, pp. xviii–xix.
10. *Ibidem*, p. 329.
11. Manchester, William, *op. cit.*, p. 391.
12. *Ibidem*, p. 358.
13. *Ibidem*, pp. 6–7.
14. J.C. Cochrane, „Confesiune", în *Priceville and Its Roots (Routes)*, editor Katie Harrison, Owen Sound, Priceville și District Historical Society, 1992, p. 176. Citat în Jonathan F. Vance, *op. cit.*, UBC Press, Vancouver, p. 220.
15. Sara Almukhtar, „The Strategy behind the Islamic State's Destruction of Ancient Sites" („Strategia din spatele distrugerii de către Statul Islamic a siturilor antice"], *New York Times*, 24 august 2015.
16. Grossman, Dave, *op. cit.*, p. 212.
17. Rutherford, Paul, *op. cit.*, p. 20.
18. *Ibidem*, p. 21.
19. *Ibidem*, p. 166.
20. *Watching YouTube: Extraordinary Videos by Ordinary People,* University of Toronto Press, Toronto, 2010, p. 154.
21. *Evolution of Jihad Videos (Evoluția filmulețelor jihadiste),* pp. 6–8, VA: Tempest, IntelCenter, Alexandria, 2005, citat în *Ibidem*, p. 151.
22. *Ibidem*, p. 152.
23. Hsinchun Chen, Sven Thoms și T.J. Fu, „Cyber Extremism in Web 2.0: An Exploratory Study of International Jihadist Groups" („Cyber Extremismul în Web 2.0: Un studiu explicativ al grupărilor jihadiste internaționale"), prezentat în cadrul

conferinței IEEE (International Conference on Intelligence and Security Informatics), Taiwan, 17–20 iunie 2008. Citat în *Ibidem*, p. 151.

24. Strangelove, Michael, *op. cit.*, p. 153.
25. Una dintre amenințările proferate de israelieni în timpul negocierilor cu palestinienii a fost legată de limitarea accesului la infrastructura wireless pentru aceștia. Vezi Ben White, „Update on Conflict and Diplomacy, 16 February–15 May 2014" („Ultimele actualizări privind conflictul și democrația"), *Journal of Palestinian Studies*, XLII, nr. 4, p. 123.
26. Peter Chambers, „Abu Mussab al Zarqawi: The Making and Unmaking of an American Monster (in Baghdad)" („Abu Mussab al Zarqawi: nașterea și distrugerea unui monstru american (în Bagdad)"), *Alternatives: Global, Local, Political*, nr. 1 (2012), p. 37.
27. Strangelove, Michael, Strangelove, *op. cit.*, p. 111.
28. Richard Barrett și Joanne J. Myers, „Foreign Fighters in Syria" („Luptători străini din Siria"), *Carnegie Council for Ethics in International Affairs*, 11 martie 2014.
29. Brian Michael Jenkins, „The Lure of Violent Jihad" („Atracția jihadului violent"), The Rand Corporation. Mărturie prezentată în fața Comitetului pe Probleme de Securitate Națională al Camerei Reprezentanților, 24 martie 2015.
30. Cea mai mare parte a informațiilor despre sclavia sexuală practicată de ISIS provin din articolul lui Rukmini Callimachi, „ISIS Enshrines a Theology of Rape" („ISIS consfințește o teologie a violului"), *New York Times*, 13 august 2013.
31. „The Revival of Slavery before the Hour" („Reînvierea sclaviei înainte de a sosi Ceasul"), *Dibiq*, (mai 2015). Disponibil la www.danielpipes.org.
32. Chris Hughes, „ISIS Sex Slaves: Captured Iraqi Women Strangling Each Other and Killing Themselves to Escape Rape"

(„Sclavii sexuali ai ISIS: Femeile irakiene capturate se strangulează una pe alta și se ucid pentru a scăpa de viol"), *Daily Mirror*, 22 decembrie 2014.

33. Rachel Vorona Cote, „Iraqi Woman Forced into Sex Slavery Kills ISIS Commander" („Femeie irakiană forțată să pratice sclavia sexuală ucide un comandant al ISIS"), Jezebel.com, 8 septembrie 2015.
34. Ashley Collman, „ISIS Leader «Repeatedly Raped and Kept 26-Year-Old American Aid Worker Hostage Kayla Mueller as His Personal Sex Slave» before She Was «Killed by US Air Strike»" („Un lider al ISIS «a violat în mod repetat și ținut în captivitate o femeie americană care lucra ca asistent social, Kayla Mueller, pe care o considera sclava sa sexuală, înainte ca aceasta «să fie ucisă de un raid american»"), *The Daily Mail*, 14 august 2015.
35. Pentru o relatare fascinantă a modului în care un infractor de rând a ajuns să fie considerat unul dintre cei mai importanți eroi ai regimului nazist, vezi Daniel Siemens, *The Making of a Nazi Hero: The Murder and Myth of Horst Wessel*, I.B. Tauris and Co., Londra, 2013. Wessel, un luptător de stradă nazist, a fost ucis de membrul unei bande de comuniști, se pare că în urma unei certuri legate de chirie. Naziștii au făcut din Wessel un erou național, unul dintre marșurile sale devenind chiar imnul neoficial al Germaniei naziste.
36. Stern, Jessica, J.M. Berger, *ISIS: The State of Terror*, HarperCollins, New York, 2015, pp. 87–88.
37. Amarasingam, Amarnath, Rory Dickson, „How ISIS Gets Its Western Recruits", *National Post*, 3 octombrie 2014.

Capitolul 6 – *Soldați pe Twitter*

1. Stewart Bell, „You'll Never Kill the Love of Jihad" („Nu vei ucide niciodată dragostea de jihad"), *National Post*, 9 decembrie 2014.

2. Michelle Shephard, „Islamic State Canadian Fighter Reported Dead" („Luptător canadian ISIS raportat mort"), *Toronto Star*, 20 martie 2015.
3. Weiss, Michael şi Hassan Hassan, *ISIS. Armata Jihadului*, Editura Corint, Bucureşti, 2016.
4. Klausen, Jytte, *op. cit.*
5. Farwell, James P., „The Media Strategy of ISIS" („Strategia media a ISIS"), *Survival: Global Politics and Strategy*, 56, pp. 49–55. Publicat on-line pe 25 noiembrie 2014.
6. Pentru o descriere detaliată a pregătirilor ISIS pentru Sfârşitul Lumii şi o analiză a modului în care ISIS vede Islamul, vezi Graeme Wood, „What ISIS Really Wants", *The Atlantic*, martie 2015.
7. Stern, Jessica şi J.M. Berger, *op.cit.*, pp. 63–64.
8. Celso, Anthony N., „The Islamic State and Boko Haram: Fifth Wave Jihadist Terror Groups" („Statul Islamic şi Boko Haram: Cel de-al cincilea val de grupări teroriste"), *Orbis*, 59, nr. 2, 2015, pp. 249–268.
9. Klausen, Jytte, *op. cit.*
10. Andrew, Griffith, „«Operation ISIS» Anonymous Activists Begin Leaking Details of Suspected Extremist Twitter Accounts" («Operaţiunea ISIS» Activiştii Anonymous încep să ofere informaţii despre conturile de pe Twitter suspectate că ar fi ale teroriştilor"), *The Independent*, 17 noiembrie 2015.
11. Bennett, Cory, „ISIS Calls Anonymous «Idiots» Offers Tips to Evade Hackers" („ISIS îi numeşte «idioţi» pe cei de la Anonymous, le oferă sfaturi adepţilor cum să evite hackerii"), TheHill.com, 17 noiembrie 2015.
12. Weiss, Michael şi Hassan Hassan, *op. cit.*, p. 172.
13. Sampasa-Kanyinga, Hugues, Rosamund F. Lewis, „Frequent Use of Social Networking Sites Is Associated with Poor Psychological Functioning Among Children and Adolescents" („Utilizarea

frecventă a rețelelor de socializare de către copii și adolescenți se asociază cu o slabă dezvoltare psihologică"), *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18, nr. 7, iulie 2015, pp. 380–385.

14. „Government Is «Struggling» with How to Stop the Spread of Extremist Propaganda" („Guvernul se «luptă» să împiedice răspândirea propagandei extremiste"), *Ottawa Citizen*, 9 decembrie 2014.
15. „Kurdish Rebels Use Facebook to Recruit Young Autistic Briton to Fight ISIS" („Rebelii kurzi se folosesc de Facebook pentru a recruta tineri britanici autiști ca să lupte alături de ISIS"), RT.com, 19 iunie 2015.
16. Saul, Heather, „«Attractive» Jihadists Used as «Eye Candy to Recruit British Girls into Extremist Groups»" („Jihadiști «atractivi» folosiți ca «momeală pentru a recruta fete britanice în grupările extremiste»"), *The Independent*, 3 martie 2015.
17. Kapelos, Vassy, „How ISIS Recruits Women in Canada" („Cum recrutează ISIS femei în Canada"), *Global News*, 12 martie 2015.
18. Dodd, Vikram, Sharmeena Begum, „British Girl Left to Join ISIS after Upheavals at Home" („Tânără britanică pleacă să se alăture ISIS după înrăutățirea situației de-acasă"), *The Guardian*, 13 martie 2015.
19. Shaykh Abu Qatada al-Filistini, *Importance of Jihadi Media*, traducere de Al Muwahideen, Al Muwahideen Media (almuwahideenmedia.wordpress.com), 9 septembrie 2015.

Capitolul 7 – *Vise cu păsări verzi și război*

1. „Sheikh bin Laden's Dream" („Visul șeicului bin Laden"), Ummah.com, 27 august 2014.
2. Iain Edgar, „The Inspirational Night Dream in the Motivation and Justification of Jihad" („Visele inspiraționale ca motivație și justificare pentru jihad"), *Nova Religio: The Journal of Alternative and Emergent Religions*, 11, nr. 2, 2007.

3. Fenomenul *Ishtakara* este discutat pe larg de Iain Edgar și David Henig, „Istikhara: The Guidance and Practice of Islamic Dream Incubation through Ethnographic Comparison" („*Istikhara*: Îndrumări și sfaturi practice privind incubația viselor islamice"), *History and Anthropology,* 21, nr. 3 (2010): pp. 251–262. Autorul s-a bazat și pe articolele lui Iain Edgar, „The Inspirational Night Dream" („Visul inspirațional de noapte"), din *Nova Religio* și „The Dreams of Islamic State" („Visele Statului Islamic"), *Perspectives on Terrorism,* 9, nr. 4, august 2015. Vezi și Edgar, Iain, *The Dream in Islam: From Qur'anic tradition to Jihadist Inspiration,* Berghahn Books, Oxford, 2011. Profesorul Edgar i-a scris autorului sfaturi pe e-mail și i-a acordat un interviu la data de 14 august 2015.
4. Pentru o analiză atentă a modului în care a evoluat credința lui Simpson, vezi Amarnath Amarasingam, „Elton «Ibrahim» Simpson's Path to Jihad in Garland" („Drumul lui Elton «Ibrahim» Simpson către jihad, prin Garland, Texas"), Warontherocks.com, mai 2015.
5. Rita Katz, „Texas Attack: The Chain of Terror Tweets That Led to Elton Simpson Rampage at Draw Mohammed Contest" („Atentatul din Texas: Postările lanțului terorii de pe Twitter care au dus la ieșirea violentă a lui Elton Simpson de la Concursul «Desenează-l pe Mahomed»"), *International Business Times,* 6 mai 2015.
6. „Texas Shooting: FBI Had Monitored Gunman Elton Simpson since 2006" („Împușcăturile din Texas: FBI-ul îl avea pus sub urmărire pe Elton Simpson încă din 2006"), theguardian.com, 5 mai 2015.
7. Despre reacția personală a lui Fisk la visul lui bin Laden, vezi Robert Fisk, „ISIS Using «Dreamology» to Justify Its Nightmarish Vision of the World" („ISIS folosește «onirologia» ca

justificare pentru viziunea de coşmar asupra lumii pe care o are"), *The Independent*, 16 august 2015.

8. Charles Cameron, „A «Big Dream» Attributed to Osama bin Laden" („Un «mare vis» atribuit lui Osama bin Laden"), zenpundit.com, 23 decembrie 2011.
9. Vezi „Dream of Bird in Islam" („Visuri cu păsări în Islam"), dream-islam-interpretation.blogspot.ca), 23 octombrie 2013, pentru diferite interpretări privind apariţia păsărilor în vise. Vezi www.islam.org.uk/dreams.php pentru o serie de interpretări comprehensive ale viselor.
10. Rahimulla Yusufzai, „A Recollection of Mohammad Omar, the Taliban Leader Whose Death Two Years Ago Was Only Recently Revealed" („În amintirea lui Mohammad Omar, liderul taliban a cărui moarte cu doi ani în urmă a fost dezvăluită recent"), Al Jazeera (america.aljazeera.com), 6 august 2015.
11. Edgar, Iain, *The Inspirational Night Dream.*
12. Conversaţie pe e-mail cu profesorul Flagg Miller, 20 august 2015.
13. „Reports: ISIS Jihadist Converts to Christ after Dream" („Rapoarte: Jihadist ISIS se converteşte la creştinism în urma unui vis"), www.cbn.com, 12 iunie 2015.
14. www.ummah.com.
15. Rachel Aspden, „Circling the Square – the Egyptian Revolution, up Close and Personal" („În jurul pieţei – Revoluţia egipteană, un punct de vedere personal"), *The Guardian*, 6 august 2015.
16. De exemplu, în cartea mea *Ninety Fathoms Down,* Toronto, Hownslow, 1995, povestesc despre o femeie care călătorea cu *Waubuno,* un vapor care a dispărut în Golful Georgian în 1979; ea a vrut să-şi anuleze biletul înainte de îmbarcarea de la Collingwood din cauza unui vis pe care-l avusese, în care se făcea că vasul va dispărea. Soţul ei, care călătorea spre Parry Sound pentru a deschide acolo un cabinet medical, a convins-o

să rămână pe vas. Povestea acestui vis profetic a apărut în ziarele locale după ce vasul *Waubuno* a fost distrus de furtună.

17. Începând cu toamna lui 2015, peste 1 200 de cărți care au ca subiect interpretarea viselor au apărut pe Amazon.com.
18. Edgar, Iain, *The Dream in Islam*. Și un interviu personal, 14 august 2015.
19. Cook, David, *Martyrdom in Islam*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, p. 121.
20. Edgar, Iain, *The Inspirational Night Dream*.
21. Bell, Stewart, *The Martyr's Oath: The Making of a Homegrown Terrorist*, Toronto, Wiley, 2009, p. 196.

Capitolul 8 – *Cei rămași în urmă*

1. Comunicat de presă al Poliției Regale Canadiene Călare, 6 martie 2015.
2. Stern, Jessica și J.M. Berger, *op. cit.*, p. 97.
3. Vezi Evan Solomon, „Ottawa Shooting: Stroller Mom Who Alerted RCMP to Zehaf-Bibeau Threat Speaks Out" („Împușcăturile din Ottawa: Relatarea mamei care-și plimba copilul în cărucior și care a alertat PRCC în legătură cu amenințarea reprezentată de Zehaf-Bibeau"), CBC News (CBC.ca), 5 iunie 2015; Bruce Campion-Smith, „Parliament Attacker's Hand Wound Hindered Reloading, Source Says" („Rana de la mână a atacatorului de la Parlament l-a împiedicat să-și reîncarce arma, potrivit unor surse"), *Toronto Star*, 12 iunie 2015; Ian MacLeod, „Six Minutes of Terror: OPP Report Details Hill Shooter's Rampage" („Șase minute de teroare: Raportul polițiștilor din Ottawa prezintă detaliat atacul de pe Dealul Parlamentului"), *Ottawa Citizen*, 3 iunie 2015.
4. *National Post* (news.nationalpost.com), 25 octombrie 2014.
5. Cea mai mare parte a materialului biografic i-o datorez lui Michael Friscolanti, „How Michael Zehaf-Bibeau's Life Spiraled

from Privilege to Petty Crime and Drugs To, Eventually, Deadly Extremism—the Story of a Desperate Madman" („Cum a trecut Michael Zehaf-Bibeau de la o viață privilegiată la crime și, în final, la extremism – povestea unui nebun disperat"), *Maclean's*, 30 octombrie 2014.

6. Stern, Jessica și J.M. Berger, *op. cit.*, p. 97.
7. Stewart Bell, „ISIS Urges Jihadists to Attack Canadians: «You Will Not Feel Secure in Your Bedrooms»" („ISIS face apel la jihadiști să-i atace pe canadieni: «Nu vă veți mai simți în siguranță nici în propriile dormitoare»"), *National Post*, 21 septembrie 2014.
8. Ian Mulgrew, „Accused B.C. Terrorists Guilty of Murder Conspiracy in Bomb Plot" („Teroriștii acuzați de complotul cu bombă din Columbia Britanică au fost găsiți vinovați de conspirație la crimă"), *Vancouver Sun*, 2 iunie 2015.
9. Ryan Maloney, „Tories' Latest Anti-Trudeau Ad Uses Images from ISIS Videos" („Cea mai recentă reclamă a conservatorilor împotriva lui Trudeau folosește imagini din filmulețele ISIS"), Huffingtonpost.ca, 25 iunie 2015.
10. Alex Boutillier, „CSIS Highlights White Supremacist Threat ahead of Radical Islam" („CSIS avertizează că amenințarea reprezentată de susținătorii supremației albilor este mai serioasă decât cea reprezentată de Islamul radical"), *Toronto Star*, 15 martie 2015.

Capitolul 9 – *Salvați copiii*

1. Nahla Ayed și Xristos Katsiroubas, „Canadian in Algeria Gas Plant Attack Attempted Suicide Bombing" („Canadian implicat în atentatul de la uzina de gaze din Algeria a încercat să se arunce în aer"), CBC News (CBC.ca), 16 ianuarie 2014; Randy Richmond, „Homegrown London Terrorists' Final Hours

Revealed" („Ultimele ore ale teroriştilor nativi din Londra"), *London Free Press*, 26 februarie 2015.

2. Amanda Connolly, „Canada Lacks Data and Desire to Confront Radicalization, Senate Committee Told" („Canadei îi lipsesc datele şi dorinţa de a aborda problema radicalizării, potrivit unui comitet al Senatului"), *iPolitics*, 23 februarie 2015.
3. Brian Fishman, Mărturie pregătită pentru Comitetul pentru Servicii Armate al Camerei Reprezentanţilor, 29 iulie 2014. Textul complet la adresa http://docs.house.gov.
4. „Ottawa Imams «Categorically» Denounce Local ISIL Member's Call for Violence in Canada" („Imamii din Ottawa denunţă «categoric» apelul membrului local al ISIL la săvârşirea de atacuri violente în Canada"), *Ottawa Citizen*, 10 decembrie 2014.
5. Chris Cobb, „Report Fellow Students on the Road to Terrorism, Ottawa Imam Urges" („Raportaţi orice coleg student care se pregăteşte să ia calea terorismului, ne îndeamnă imamii din Ottawa"), *Ottawa Citizen*, 8 decembrie 2015.
6. Syad Sohail Raza, Mărturie depusă în faţa Comisiei Permanente a Senatului pe Probleme de Securitate Naţională, 24 noiembrie 2014.
7. Dylan Robertson, „Ottawa ISIS Recruit Likely Had Identity Crisis: Psychologist" („Recrutul ISIS din Ottawa se confruntă probabil cu o criză de identitate, crede un psiholog"), *National Post*, 9 decembrie 2014.
8. Chris Kilford, „Canada's First De-radicalization Program: Work with Nazi Prisoners in the 1940s Taught Us Lessons" („Primul program de de-radicalizare în Canada: O bună sursă de inspiraţie a reprezentat-o munca cu prizonierii naziştii din anii 1940"), *Ottawa Citizen*, 23 decembrie 2014.
9. Joel Westheimer, *What Kind of Citizen? Educating Our Children for the Common Good*, Teachers College Press, New York, 2015, p. 13.

10. *Idem, Pledging Allegiance: The Politics of Patriotism in America's Schools,* Teachers College Press, New York, 2007, p. 15.
11. *Ibidem,* p. 16.
12. *Ibidem,* p. 17.
13. *Ibidem,* p. 29.
14. *Ibidem,* p. 31.
15. Kent Roach și Craig Forces, „Legislating in Fearful and Politicized Times" („Legiferarea în vremuri primejdioase și politicizate"), în Edward M. Iocobucci și Stephen J. Toope, *After the Paris Attacks: Responses in Canada, Europe, and around the Globe,* University of Toronto Press, Toronto, 2015, p. 45.
16. Craig Forcese, mărturie, Comisia Permanentă a Senatului pe Probleme de Securitate Națională, 8 decembrie 2014.
17. Shirley Cuillierrier, mărturie, Comisia Permanentă a Senatului pe Probleme de Securitate Națională, 17 noiembrie 2014.
18. Reid Southwick, „Imam Wants Inquiry into Recruitment of Radicals" („Imamul cere o investigație cu privire la recrutarea radicalilor"), *Calgary Herald,* 9 decembrie 2014.
19. Proiectul Kanishka, Public Safety Canada (publicsafety.gc.ca).
20. „Ottawa's De-radicalization Focus Much Too Narrow, Reformed Skinhead "(„Programul de de-radicalizare din Ottawa este unul superficial, susține un fost membru al capetelor rase"), CBC.ca, 5 martie 2015.

Capitolul 10 – *Nu există nicio lege care să oprească asta?*

1. „Canada to Tighten Borders, Aims to Disrupt «Jihadist» Financing" („Canada caută să își întărească granițele și să blocheze finanțarea jihadiștilor"), Reuters, 5 iunie 2015.
2. Bill Graveland, „Damian Clairmont's Mother Says Harper Pushing «Quick Fix» on Terrorism" („Mama lui Damian Clairmont

cere o «soluție rapidă» din partea guvernului Harper cu privire la terorism"), Canadian Press, 10 august 2015.

3. „Air India Case Marred by «Inexcusable» Errors" („Cazul Air India plin de erori «impardonabile»"), CBC.ca, 17 iunie 2010. Pagina originală nu mai există, dar o copie poate fi găsită pe web.archive.org.
4. Stephen Maher, „Media Seeks Access to Sealed Documents Alleging Leaks in RCMP Security Unit That Protects Stephen Harper" („Media caută să obțină accesul la documente secrete care ar sugera că există scurgeri de date la unitatea de securitate a PRCC care îl protejează pe Stephen Harper"), *National Post*, 9 decembrie 2014.
5. Craig Forcese, Legea C-51: Nota informativă #4: Prevederile privind propaganda teroristă, craigforcese.squarespace.com, 27 februarie 2015.
6. Ewen McAskill, „Drone Killing of British Citizens Marks Major Departure for UK" („Uciderea cu drone a cetățenilor britanici în Siria marchează un nou început pentru Marea Britanie"), *The Guardian*, 7 septembrie, 2015.
7. De Libellis Famosis 5 Co. Rep. 125a, 77 Eng. Reports 250 (K.B. 1605).
8. Marea Britanie a reușit nu numai să submineze puterea germană și a aliaților săi, ci și să mențină moralul englezilor și să recruteze în continuare, în ciuda pierderilor uriașe suferite. Propaganda britanică și-a îndreptat atenția asupra SUA, cu scopul de a manipula opinia publică de acolo împotrivă Germaniei și aliaților ei. După război, psihologii și analiștii politici au scris pe larg despre imensul salt făcut de britanici în utilizarea propagandei. Am discutat și eu despre acest subiect în cartea mea *The Fog of War: Censorship of Canada's Media in World War II*, Douglas & McIntyre.

9. Overy, Richard, *Interrogations: The Nazi Elite in Allied Hands, 1945,* Viking, New York, 2001; Tribunalul Militar Internațional (Nürnberg), proces și sentințe, 1 octombrie 1946.
10. Overy, Richard, *op. cit.*, pp. 185–187.
11. Kingsbury, Smith, *It Happened in 1946, 1947,* editor Clark Kinnaird. Citat în John Carey, *Eyewitness to History,* Harvard University Press, Cambridge, 1987, pp. 645–647.
12. Anuarul ONU 344, Rezoluția nr. 290 (IV). Seria de publicații ONU, nr. 1951.I.24.
13. Rex v Higgins, 2 East 5, 102 Eng. Rep 269 (K.B. 1801).
14. Procuratura *vs.* Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze, caz nr. ICTR-99-52-T, proces și sentință, 3 decembrie 2003, paragraf 969 (Kearney, p. 223).
15. Pentru o relatare despre rolul jucat de stația radio în genocid și traduceri ale transcrierilor emisiunilor dinainte și de după genocid, vezi www.rwandafile.com/rtlm.
16. Pact de Neagresiune și Bună Vecinătate între Mozambic și Africa de Sud (Dialogul de la Nkomati), Pacificatorul Organizației Națiunilor Unite (http://peacemaker.un.org), 16 martie 1984.
17. Acord bilateral între Republica Afghanistan și Republica Islamică Pakistan privind Principiul Relațiilor Reciproce, în special cel de neimixtiune și neintervenție, 27 ILM 581 (1988).
18. Acordul Organizației Israelo-Palestiniene de Eliberare privind Fâșia Gaza și Ierihon, 33 ILM 622 (1994).
19. Prevederile sunt destul de seci: „1. Orice propagandă de război este interzisă prin lege. 2. Orice îndemn la ură xenofobă, rasistă sau dictată de motive religioase, care incită la discriminare, ostilitate sau violență, este interzisă prin lege." Textul complet pe www.ohchr.org.
20. A/C.3/SR.1079, alineatul 2 (Mr Mello), în Kearney, p. 132.

21. Mărturie pregătită pentru Comitetul pentru Servicii Armate al Camerei Reprezentanților, 24 noiembrie 2014.

Capitolul 11 – *Doliul*

1. Citat în Jonathan Vance, *op. cit.*, p. 9.
2. Meghan Hurley, „«That Does Not Look Like a Terrorist»: Maguire's Mother, Reportedly Dead in Syria" („«Nu arată deloc ca un terorist», spune mama lui Maguire, mort în Siria"), *National Post*, 16 ianuarie 2015.
3. Stewart Bell și Adrian Humphreys, „Death Toll of Canadian Jihadis Grows"; „Killed in Syria" („Numărul jihadiștilor canadieni morți a crescut"; „Uciși în Siria"), *National Post*, 15 ianuarie 2015.
4. Stewart Bell, „Interpol Issues «Red Notice» for John Maguire, the Ottawa Student Who Joined ISIS" („Interpolul emite o «notificare cod roșu» pe numele lui John Maguire, studentul din Ottawa care s-a alăturat ISIS"), *National Post*, 21 aprilie 2015.
5. Aeden Helmer, „Terror Suspect Worked Closely with Ottawa Youth" („Suspect de terorism a lucrat cu tinerii din Ottawa"), *Ottawa Sun*, 10 februarie 2015.
6. „Damian Clairmont's Grandfather Blames CSIS for Inaction: Mustafa al-Gharib, Born Damian Clairmont, Left Calgary to Fight in Syria in November 2012" („Bunicul lui Damian Clairmont dă vina pe CSIS pentru inacțiune: Mustafa al-Gharib, născut Damian Clairmont, a părăsit Calgary în noiembrie 2012 pentru a lupta în Siria"), știrile CBC, 16 ianuarie 2014.
7. Interviu cu Christianne Boudreau, 2 septembrie 2015. Informațiile contextuale au fost preluate din Stewart Bell, „Canadian Killed in Syria: Calgary Man, 22, Joined Fight after Converting to Islam" („Canadian ucis în Siria: Bărbat din Calgary, 22 ani, s-a alăturat luptelor după ce s-a convertit la islam"), *National Post*, 15 ianuarie 2014.

8. Interviu cu Ahmed Hiris, *The National* (CBC), 14 ianuarie 2015.
9. Natalie Clancy, „ISIS Recruited Canadian Woman to Join Fight in Syria: «We All Went to Work, Came Home, All Her Stuff Was Gone», sister says" („ISIS a recrutat o canadiancă să lupte în Siria: «Noi eram cu toții la serviciu, iar când ne-am întors toate lucrurile ei dispăruseră», povestește sora acesteia"), știrile CBC, 25 februarie 2015

Capitolul 12 – *Când soldații se întorc acasă*

1. Marlin, Randall, *Propaganda and the Ethics of Persuasion*, Broadview Press, Peterborough, 2012, p. 224.
2. Petrou, Michael, *Renegades: Canadians in the Spanish Civil War*, UBC Press, Vancouver, 2008, pp. 176–177.
3. Brian Fishman, Mărturie pregătită pentru Comitetul pentru Servicii Armate al Camerei Reprezentanților, 29 iulie 2014.
4. Prem Mahadevan, „Analyses in Security Policy" („Analize privind politica de securitate" *The Neo-Caliphate of the „Islamic State"*) Centrul pentru Studii de Securitate (CSS), ETH Zurich, nr. 166, decembrie 2014.
5. Mărturie, Comitetul Permanent al Senatului pe Probleme de Securitate Națională, 24 noiembrie 2014.
6. Richard Barrett și Joanne J. Myers, „Luptători străini din Siria", Consiliul Carnegie pentru Probleme de Etică în Afacerile Internaționale, 11 martie 2014.
7. Kimiko De Freytas-Tamura, „ISIS Defectors Reveal Disillusionment" („Dezertorii ISIS își arată dezamăgirea"), *New York Times*, 20 septembrie 2015.
8. Chris Greenwood, „Returning Islamist Fighters Offered «Jihadi Rehab» Instead of Prosecution for Supporting Blood Thirsty Terrorist Groups despite May's Pledges" („Luptătorilor islamiști reîntorși acasă li se propune un «program de dezintoxicare

pentru jihadiști» în loc de acuzația de a fi sprijinit grupări teroriste însetate de sânge, în ciuda pledoariei dnei May"), *The Daily Mail*, 10 noiembrie 2014.

9. „The Battle of Ideas: Britain Is Struggling to Deal with a New Breed of Fundamentalist" („Bătălia ideilor: Marea Britanie se luptă cu o nouă varietate de fundamentaliști"), *The Economist*, 15 august 2015.
10. Amy-Jane Gielen, „Supporting Families of Foreign Fighters: A Realistic Approach for Measuring the Effectiveness" („Sprijinul acordat familiilor luptătorilor străini: O abordare realistă pentru măsurarea eficienței"), *Journal of Deradicalisation*, primăvara 2015.
11. Henry Oppenheimer, „Returning ISIS Fighters: Forgiveness or Punishment?" („Luptători ISIS întorși acasă: iertați sau pedepsiți?"), *Newsweek*, 25 decembrie 2014.
12. Farish A. Noor și James M. Dorsey, „Responding to the Islamic State's Foreign Fighters: Retribution or Rehabilitation?", *RSIS Commentaries*, nr. 176, Nanyang Technological University, Singapore, 2014. Vezi și Edwin Bakker, Christopher Paulussen și Eva Entenmann, *Dealing with European Foreign Fighters in Syria: Governance Challenges & Legal Implications*, Centrul Internațional pentru Combaterea Terorismului, Haga, 2015, și Akil N. Awan, „What Happens When ISIS Comes Home?" („Ce se întâmplă când ISIS se întoarce acasă?"), *The National Interest* (www.thenationalinterest.org), 19 septembrie 2014.
13. Nick Logan, „The Problem with Charging Canadian ISIS Fighters" („Problema punerii sub acuzare a luptătorilor ISIS canadieni"), Global TV (www.Globalnews.ca), 12 decembrie 2014.

Capitolul 13 – *Un puzzle fără soluție*

1. Mark Anderson, „Terrorist Killings up by 80% in 2014, Report Says" („Numărul victimelor atacurilor teroriste a crescut cu

80% în 2014, potrivit unui raport"), *The Guardian*, 18 noiembrie 2015.

2. Powell, Jonathan, *Talking to Terrorists*, The Bodley Head, Londra, 2014, p. 359.
3. *Ibidem*, p. 320.

Anexă – *Canadieni despre care se știe că s-au alăturat ISIS*

1. Vezi Amarnath Amarasingam, „The Clear Banner: Canadian Fighters in Syria: An Overview" („The Clear Banner: Luptători canadieni în Siria: privire de ansamblu"), Jihadology.net, 4 martie 2015.

Mulțumiri

Datorez existența acestei cărți lui Patrick Crean, editorul meu, care a avut încredere că voi putea analiza sistemul complex de propagandă și comunicare al ISIS și atracția pe care organizația o exercită asupra oamenilor. Această carte este în aceeași măsură opera mea și a lui. Prietenii mei din sectorul militar din Canada m-au ajutat, de asemenea, cu sfaturi valoroase. Nu-i pot numi pe toți, dar ar trebui să-l pomenesc măcar pe prietenul meu de-o viață, maiorul James McKillip, care a făcut parte din contingentul ONU detașat în Irak, după Războiul dintre Iran și Irak, și apoi în Afghanistan. Profesorul Randall Marlin de la Universitatea Carleton, specializat în propagandă teroristă, mi-a dat sfaturi neprețuite. De asemenea, le sunt îndatorat lui Dillon Hillier, Christianne Boudreau, Asma bala, Amarnath Amarasignam, prof. Iain Edgar de la Universitatea Durham, precum și profesorilor Craig Forcese, Adam Dodek, Marina Pavlovic, Adam Daimsis și Constance Backhouse, de la Facultatea de Drept a Universității din Ottawa, editorului meu Tilman Lewis și personalului de la Harper Collins Canada, precum și multor altora al căror ajutor a fost foarte important pentru mine, dar care mi-au cerut să le păstrez anonimatul. De asemenea, vreau să le mulțumesc cercetătorilor și jurnaliștilor ale căror lucrări academice sau reportaje

sunt citate în această carte. Fără aceşti cercetători îndrăzneţi şi jurnalişti inteligenţi am trăi într-o lume dominată de atacuri la persoană şi prejudecăţi. Să sperăm însă că mediul academic şi presa vor depăşi aceste mari probleme cu care se confruntă de câteva decenii încoace.

Vreau să-i mulţumesc şi soţiei mele, Marion; fără sfaturile şi sprijinul ei nu aş fi scris această carte; le mulţumesc celor trei copii ai mei, care cred că mie de fapt îmi place Twitter; şi le mulţumesc surorii şi mamei mele, care au spus că vor lăsa deoparte pentru scurt timp romanele pe care le citesc pentru a citi această carte.

Index

Abase, Amira, 169
Abd Allah, Muhammad Ahmad bin, 43
Ahmed, Imtiaz, 213
Al Jazeera, 70, 106, 132, 150, 176
al-Adnani, Abu Muhammad, 197, 203, 204
al-Almani, Abu Talha, 125
al-Amriki, Abu Dajana, 77
al-Ansari, Abu Omar, 97
al-Ansi, Nasser bin Ali, 28
al-Awlaki, Anwar, 23, 147, 180
al-Baghdadi, Abu Bakr, 90, 94, 172
al-Britani, Abu Daigham,
al-Britani, Abu Hussain, 76, 163
al-Britani, Abu Sumayyah, 81
Alexander, Lamar, 219
Alexandru al II-lea, ţarul Rusiei, 59
al-Hamd, Shayba, 164
al-Husseini, Amin, 99–104
al-Julani, Abu Mohammed, 74
al-Kailani, Rashid Ali, 79
al-Kanadi, Abu Mohammed, 94
al-Maqdisi, Abu Muhammad, 93
al-Qaida, 23, 28, 70, 73, 75, 77, 93–97, 132–134, 136, 138, 140, 150, 156, 160–162, 176, 178, 183, 191, 2015, 208, 212, 228, 251–253, 259
al-Shabab, 151, 155, 156, 174, 180, 206, 279
al-Shibh, Ramzi bin, 175, 176
al-Shishani, Umar, 182
al-Tamimi, Aymenn Jawad, 97
al-Zarqawi, Abu Musab, 70, 93, 135, 136, 163, 178
al-Zawahiri, Ayman, 70, 97, 136
Amarasingam, Amarnath, 149, 156–159, 174, 211, 248
Angiolillo, Michele, 62
Anonymous, 164
Arafat, Yasser, 104
Arcand, Adrien, 38–41
Arenburg, Jeffrey, 196

Baird, John, 166

Balkhi, Abdulqahar, 151
Barayagwiza, Jean-Bosco, 240
Barrett, Curtis, 194, 195
Barrett, Michael, 58
Barrett, Richard, 139, 263
Begum, Sharmeena, 169
Bélanger, Jocelyn, 216, 218
Bell, Stewart, 27, 49, 71, 147–149, 191, 252,
Berg, Nick, 138, 164
Bibeau, Susan, 198, 199
bin Laden, Osama, 46, 65, 70, 74, 93, 97, 105, 133, 136, 152, 162, 163, 171, 175, 177, 183, 184, 268
Blix, Hans, 106
Boko Haram, 271
Boudreau, Christianne, 228, 249, 250, 251, 253, 256, 268
Brébeuf, Jean de, 187
Breivik, Anders Behring, 117
Brock, Isaac, 57
Brown, Roy, 46
Brunner, Alois, 103
Burke, Thomas Henry, 60
Bush, George W., 107, 272

Cameron, David, 263, 264
Canovas, Antonio, 62
Carnot, Sadi, 61
Carr, Matthew, 61
Casino Royale, 9, 75
Catesby, Robert, 57
Cavendish, Frederick, 60
Cerantonio, Musa, 154
Charlie Hebdo, 194, 259
Chartier, Paul Joseph, 196
Choudary, Anjem, 154
Cillufo, Frank, 135
Cirillo, Nathan, 16, 86, 193, 195, 197
Clairmont, Damian, 24, 228, 249, 253, 277
Clerkenwell, 58
CNN, 84, 131, 133
Couture-Rouleau, Martin, 13, 16, 197, 202, 203, 228
CSIS, 169, 202, 205–207, 222, 251, 254, 256
Cuillierrier, Shirley, 222, 223
Czolgosz, Leon, 62

Dabiq, 144, 155
Daigle, Danny, 194
Daily Currant, 150
Dawson, Lorne, 156, 158, 210
Dickson, Brian, 246
Dixie Chicks, 105
Dragon, Kerry, 47

Earl, Patricia, 19, 247
Edgar, Iain, 172, 173, 177, 178, 181, 186–190
Eichmann, Adolf, 103
El Shaer, Mohamed, 149
Ellul, Jacques, 105
el-Sisi, Abdel Farrah, 185

Facebook, 21, 22, 27, 28, 47, 48, 50, 52, 72, 139, 151, 165, 166, 181, 202, 203, 206, 224, 252,
Farouk, regele Egiptului, 102
Fatah, Tarek, 85, 86
Fawkes, Guy, 57
Fishman, Brian, 211
Fisk, Robert, 176
Foley, James, 76, 80, 137, 138, 148, 164
Fontaine, Martine, 201, 201
Forcese, Craig, 222, 230, 269
Fort Hood, 23
Fouda, Yosri, 176
Franco, Francisco, 24, 39, 43
François-Poncet, André, 35
Fraser, Martin, 194
Freiman, A.J., 39
Freud, Sigmund, 184, 185
Friedrich, Hans-Peter, 260
Friscolanti, Michael, 200

Galleani, Luigi, 62
Gallant, Daniel, 226
Geller, Pamela, 174
George, Dudley, 224
Gilani, Adam, 24
Glossop, Brandon, 49, 50, 53
Goebbels, Joseph, 32–35, 145, 234
Grossman, Dave, 109, 117, 119, 120, 130

Hamdani, Hussein, 169, 170
Hammami, Omar, 156
Hammond, Philip, 167
Harper, Stephen, 148, 192, 193, 226, 228, 229, 264, 278
Hasan, Nidal, 23
Heft, Muhammad Robert, 17
Hemingway, Ernest, 50
Henry, Emile, 60
Hezbollah, 51, 240, 279
Hillier, Dillon, 46–49, 53, 166
Hillier, Jane, 46
Hillier, Randy, 46, 48
Himmler, Heinrich, 98
Hindenburg, Paul von, 33
Hirsi, Ahmed, 255, 278
Hitler, Adolf, 24, 31, 32, 35–44, 63, 90, 98–102, 145, 234, 236,
Horst Wessel Lied, 35
Houde, Camillien, 38
Hussein, Saddam, 94, 106, 107

Imperiul Otoman, 12, 98
In Flanders Fields, 125, 126
Ioana d'Arc, 187

Jabarah, Abdul Rahman, 191
Jebara, Mohamad, 86, 214
Jenkins, Brian Michael, 140
Jenrick, Robert, 167
Jensen, Frances, 67
Jibril, Ahmad Musa, 154
Johnson, Dakota, 18
Johnson, Philip, 36

Kapelos, Vassy, 168
Kassig, Abdul-Rahman, 138

Katsiroubas, Xristos, 208–210, 218
Key, John, 227
Khalib, Khadar, 249, 279
Khartoum, 43
Klausen, Jytte, 81–83, 152, 153, 163
Knox, Amanda,
Kormody, Amanda, 80
Kurdi, Aylan, 29

Lalanne, P.E., 39
Lambert, Gabriel, 39
Lavictoire, Luke, 20
Le Fasciste Canadien, 40
Léauthier, Léon-Jules, 61
Lieberman, Joe, 165
Liga Arabă, 102
Lomasney, William, 59
Lortie, Denis, 197
Lucheni, Luigi, 59

Maassen, Hans-Georg, 260
Maguire, John, 13–30, 45–49, 71, 86, 127, 138, 145, 164, 169, 201, 212–214, 217, 224, 247–249, 263, 268, 269, 279
Maguire, Peter, 19
Manchester, William, 90, 120, 121–123
Massey, Evan, 19, 20
Mawdudi, Abul Ala, 157
McKinley, William, 62
McVeigh, Timothy, 64
Mealy, Don, 50
Medlej, Ali, 209
Ménard, Joseph, 38
Metwally, Samy, 86
Miller, Flagg, 183
Moeller, Susan, 65
Mohamed, Khalid Sheikh, 175
Morgan, J.P., 63
Morsi, Mohamed, 185
Mosul, 80, 95, 107, 141, 151, 155, 172, 173, 186
Moussaoui, Zacarias, 175
Mueller, Kayla, 143
Muenter, Eric, 63
Mussolini, Benito, 24, 37–39

Nahimana, Ferdinand, 240
Naismith, James, 46
Naji, Abu Bakr, 160
Nasser, Gamal Abdel, 103, 104
Nemmouche, Mehdi, 259, 260
Ngeze, Hassan, 240
Nielsen, Steffen, 266
Nobel, Alfred, 57
Nuttall, John, 204–206

Obama, Barack, 23, 89, 94, 138, 155
Omar, Mohammed, 70
Oppenheim, Max von, 101

Pahlavi, Reza, 102
Palmyra, 96
Papen, Franz von, 62

Partidul Baath, 94
Partidul Conservator din Canada, 77, 206
Passanante, Giovanni, 59
Pavio, Jules, 44
Peirce, Michael, 207
Pekinpah, Sam, 115
Perceval, Spencer, 57
Peshdary, Awso, 249, 279
peshmerga, 46–52, 167
Peters, Kristel, 193, 194
Poulin, Andre, 145, 146, 278
Powell, Jonathan, 272
PRCC, 26, 86, 169, 194–196, 201, 205, 210, 216, 222–225, 249, 254, 258
Pressault, Stephane, 23, 24, 218
Primăvara Arabă, 73, 212

Qatada, Abu, 170

Radio Sawa, 106
Rashid, Aasim, 200
Ravachol, François, 61
Raza, Hammad, 17
Raza, Syed Sohail, 214–216
Reid, Richard, 177
Roach, Kent, 230
Rohozinski, Rafal, 243, 244, 246, 262, 263
Romero, George, 115
Rosenberg, Gill, 50–52
Rozon, Richard, 194
Ruggiu, Georges, 239
Rutherford, Paul, 131

Saman, Abu, 248
Sandfor, Marilyn, 205
SecDev Foundation, 243
Shephard, Michelle, 29
Simpson, Elton, 174, 175, 180
Sinnew, Donna, 200
Smith, Brian, 196
Smith, Kingsbury, 237
Soharwardy, Syed, 223, 224
Soofi, Nadir, 174
Sotloff, Steve, 138
Strangelove, Michael, 130
Streicher, Julius, 234–240
Sultana, Kadiza, 169
Sun Tzu, 13, 83

Thompson, Zale, 204
Tissot, Jean, 39
Tod, Scott, 224
Toffler, Alvin, 117
Trudeau, Justin, 206, 226
Turaab, Abu, 147–150
Twitter, 25, 27, 30, 54, 71–73, 81, 82, 139, 140, 147–158, 163–165, 175, 179–181, 202, 203, 231, 248, 256, 277

Umberto I, regele Italiei, 59

Vaillant, Auguste, 60, 61
Vana, Shelley, 219

Vance, Jonathan, 124
Vickers, Kevin, 195
Viêt Công, 89, 92, 106, 113
Vincent, Patrice, 197
Volkow, Nora, 67
Von Leers, Johann, 103
Vronsky, Peter, 111, 112

Wessel, Horst, 33–35, 145
Westheimer, Joel, 218–221
Wilhelm al II-lea, kaizerul Germaniei, 100
Wilkinson, Paul, 11
Williams-Wynn,Watkin, 58

Yoon, Aaron, 210
YouTube, 16, 17, 24, 28, 56, 72, 116, 133–135, 151, 156, 165, 168
Yusufzai, Rahimullah, 178, 179

Zehaf-Bibeau, Michael, 48, 86, 192–203, 212, 224, 228, 259

Cuprins

Prefață 5
Câteva precizări privind terminologia 11

Capitolul 1 — *Un adolescent canadian în Siria* 13
Capitolul 2 — *Copiii altor mame, armatele altor bărbați* .. 31
Capitolul 3 — *Gândirea unui copil* 54
Capitolul 4 — *Regulile jocului* 88
Capitolul 5 — *Voința de a ucide* 108
Capitolul 6 — *Soldați pe Twitter* 147
Capitolul 7 — *Vise cu păsări verzi și război* 171
Capitolul 8 — *Cei rămași în urmă* 192
Capitolul 9 — *Salvați copiii* 208
Capitolul 10 — *Nu există nicio lege care să oprească asta?* ... 227
Capitolul 11 — *Doliul* 247
Capitolul 12 — *Când soldații se întorc acasă* 258
Capitolul 13 — *Un puzzle fără soluție* 270

Anexă — *Canadieni despre care se știe că s-au alăturat ISIS* .. 277
Note 281
Mulțumiri 305
Index 307

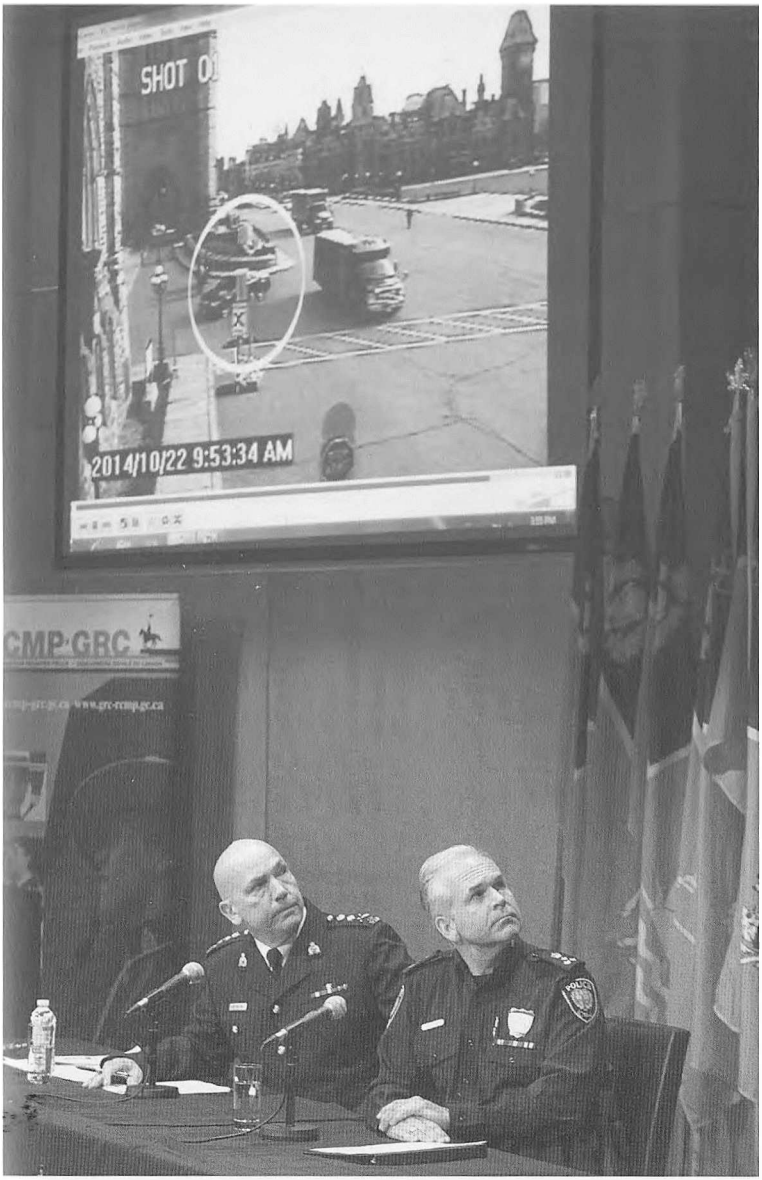

Bob Paulson și Charles Bordeleau, șefi ai poliției canadiene, prezentând presei cazul lui Michaël Zehaf-Bibeau, un islamist radicalizat care l-a ucis pe caporalul Cirillo și a atacat Parlamentul canadian, Ottawa, 23 octombrie 2014.

Captură de pe site-ul www.infowars.com, care a transmis în direct imagini de la Ottawa, imediat după atacul lui Zehaf-Bibeau asupra Parlamentului canadian și asasinarea caporalului Nathan Cirillo din 22 octombrie 2014.

© Getty Images

Imagine din timpul înmormântării caporalului Nathan Cirillo, asasinat de Michael Zehaf-Bibeau. Kathy Cirillo (în stânga) iese din Catedrala „Biserica lui Iisus Hristos", 28 octombrie 2014.

În septembrie 2014, jurnalistul american Steven Joel Sotloff, de origine evreiască, a fost executat de militanții ISIS. Filmul realizat de ucigași cu acest prilej, distribuit prin diverse canale media, a produs un val unanim de indignare.

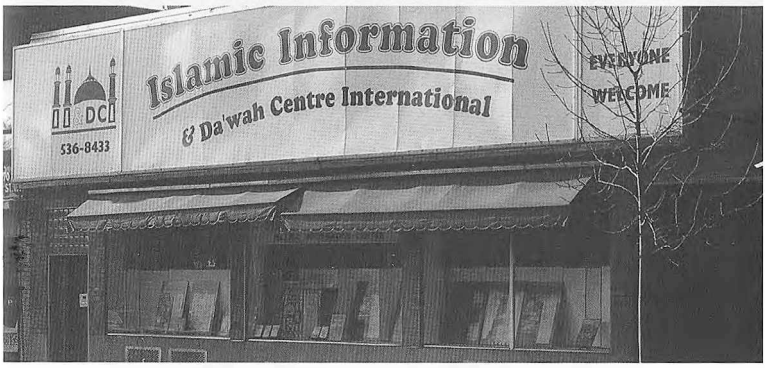

În Toronto ființează „Dawah", un centru de informare despre islamism.

Moscheea Aylmer, din Gatineau, Canada. Conform recensământului din 2011, 3,2% din populația Canadei este de religie musulmană.

Moscheea Baitun Nur, inaugurată în 2008,
deservește comunitatea musulmană din orașul canadian Calgary.

Tarek Fatah (n. 1949) – fondatorul Congresului Musulman Canadian, a informat Biroul Permanent al Senatului și Camerei Comunelor pe probleme de Securitate și Apărare Națională, că ISIS a luat în vizor anumite părți din comunitatea musulmană canadiană.

Cabinetul Stephen Harper (2006–2015) a adoptat gradual legi și măsuri tot mai dure împotriva terorismului. În același timp, s-au respectat drepturile religioase ale comunității musulmane din Canada. Imagine de la inaugurarea Moscheei Baitan Nur din Calgary (Alberta), cea mai mare din Canada, în prezența prim-ministrului Stephen Harper și a califului Mirza Masroor Ahmad, 5 iulie 2008.

În 2015, John Baird, ministrul de externe canadian (2011–2015), a semnalat cazurile „lupilor singuratici", teroriști islamiști care se auto-radicalizează, fiind greu de depistat de autorități.

Gill Rosenberg, canadiancă de origine evreiască, prima femeie care s-a alăturat armatei kurde în războiul împotriva ISIS, în timpul conferinței de presă susținută la Ierusalim, 14 iulie 2015.

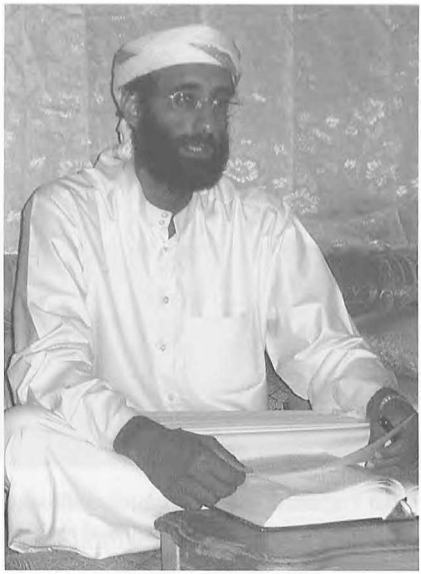

Anwar al-Awlaki (1971–2011) – propagandist al Statului Islamic, autorul unui apel la arme, care a inspirat numeroşi simpatizanţi ai islamului radical să comită atentate în statele din vestul Europei şi din America de Nord, inclusiv în Canada.

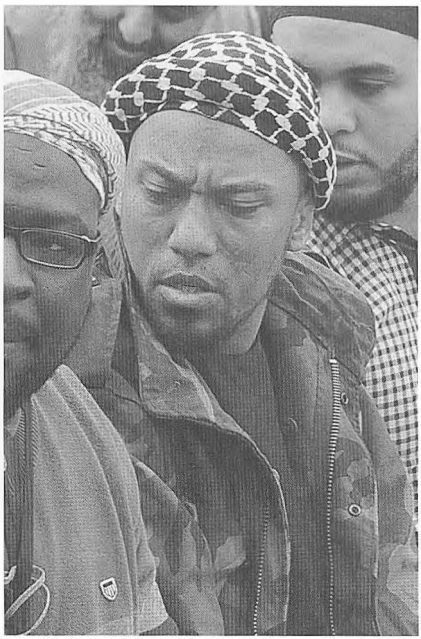

Denis Mamadou Cuspert alias Deso Dog, un rapper german, s-a radicalizat şi s-a alăturat trupelor ISIS, sub numele Abu Talha al-Almani. În imagine, apare printre prietenii săi salafişti, la Bonn, 5 mai 2012.

La 7 ianuarie 2015, doi islamiști afiliați unei organizații teroriste yemenite, frații Kouachi, au atacat sediul revistei satirice *Charlie Hebdo*, ucigând cu sânge rece 11 persoane. După incident, în statele occidentale s-au desfășurat numeroase demonstrații împotriva terorismului. Imagine de la marșul organizat în semn de protest la Strasbourg, 11 ianuarie 2015.

Într-o serie de trei atentate cu bombă, în Belgia, militanții ISIS au ucis 32 de oameni. La aeroportul Zaventem, două femei care au supraviețuit deflagrației se află în stare de șoc, 22 martie 2016.

Pentru comenzi și informații, contactați:
GRUPUL EDITORIAL CORINT
Departamentul de Vânzări
Str. Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București, cod poștal 010517
Tel./Fax: 021.319.47.97; 021.319.48.20
Depozit
Calea Plevnei nr. 145, sector 6, București, cod poștal 060012
Tel.: 021.310.15.30
E-mail: vanzari@edituracorint.ro
Magazin virtual: www.edituracorint.ro

Format: 16/54x84;
Coli tipo: 20

Tiparul executat la:
EVEREST
TIPOGRAFIA
DE 20 DE ANI PREGĂTIM VIITORUL

ISIS – Jocul morții analizează fascinația exercitată de mișcarea islamistă radicală – convingerile sale religioase, propaganda sofisticată, rețelele de socializare –, oferind răspunsuri unor întrebări dificile: de ce ar alege tinerii să lupte în războaiele altora, alături de oameni atât de sângeroși și de cruzi precum cei din ISIS? Cum de a devenit Statul Islamic atât de eficient în ademenirea luptătorilor străini? Oferă ISIS răspunsuri tinerilor frământați de probleme? Constituie delictele acestui stat – sclavia, crima, violul, represiunea și distrugerea siturilor arheologice – o atracție atât de mare? Ce facem cu cei care se întorc acasă, după ce au luptat alături de ISIS?

„Autorul excelează atunci când insistă asupra metodelor de îndoctrinare folosite de ISIS. Mark Bourrie cercetează modul în care violența conduce la «jurăminte de cruzime», prin separarea celor înregimentați în grupările islamiste (îndeosebi a celor din Occident) de țările de origine, de familii și de propriul trecut. Volumul avertizează asupra vieților pierdute și a costurilor tragice generate de radicalizarea unor tineri nerăbdători să adopte ideologia Statului Islamic."

Publishers Weekly

„Bourrie se dovedește un autor curios, eclectic și curajos, care nu se ferește să abordeze chestiuni delicate precum propaganda, *war porn* și globalizarea. Sinteza sa despre istoria valurilor succesive de violență urbană, care au afectat America de Nord și Europa în ultimii 150 de ani, sugerează ideea că trăim vremuri fără precedent."

www.quillandquire.com

ISBN: 978-606-793-048-1

Carte recomandată de
Historia

www.edituracorint.ro